ปริจเฉท 3 ปกิณณกสังคหะ

ปริจเฉท 7 สมุจจยสังคหะ

บันทึกจากการศึกษาชั้นจูฬอาภิธรรมิกะโท

บันทึกโดย พิรพร คล่องเวสสะ
อภิธรรมบัณฑิตรุ่น 51/2557

จัดพิมพ์โดย
กลุ่มวิชชาวิมุตติปริเยสกะ

ปริจเฉท 3 ปกิณณกสังคหะ
ปริจเฉท 7 สมุจจยสังคหะ

บันทึกจากการศึกษาชั้นจูฬอาภิธรรมิกะโท

บันทึกโดย พิรพร คล่องเวสสะ
อภิธรรมบัณฑิตรุ่น 51/2557

จัดพิมพ์โดย
กลุ่มวิชชาวิมุตติปริเยสกะ

ปริจเฉท 3 ปกิณณกสังคหะ

ปริจเฉท 7 สมุจจยสังคหะ

บันทึกจากการศึกษาชั้นจูฬอาภิธรรมิกะโท

บันทึกโดย พิรพร คล่องเวสสะ อภิธรรมบัณฑิตรุ่น 51/2557

พิมพ์ครั้งที่ 1 ธันวาคม 2551 จำนวน 500 เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ 2 พฤษภาคม 2556 จำนวน 1,000 เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ 3 มกราคม 2567 จำนวน 1,000 เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ 4 มิถุนายน 2567 จำนวน 1,000 เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ 5 ธันวาคม 2567 จำนวน 1,000 เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ 6 มิถุนายน 2569 จำนวน 1,500 เล่ม

คณะทำงาน :

1. คุณพิรพร คล่องเวสสะ	อภิธรรมบัณฑิตรุ่น 51/57	ผู้แทนกลุ่มวิชชาวิมุตติปริเยสกะ และฝ่ายดูแลงานพิมพ์
2. คุณพนิดา ชอบวณิชชา	อภิธรรมบัณฑิตรุ่น 52/58	ผู้อุปถัมภ์ทางด้านการเงิน และฝ่ายดูแลงานพิมพ์
3. คุณพิกุล ศรีศาสตรา	อภิธรรมบัณฑิตรุ่น 54/60	ฝ่ายบัญชีการเงิน และติดต่อประสานงานดูแลสมาชิกและการจัดส่ง
4. คุณชนิกา รุ่งสิริธนบูลย์		แอดมินสถาบันบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก วัดวิหารธรรม อุดรธานี
		ผู้ช่วยดูแลระบบและติดต่อประสานงานสมาชิกและการจัดส่ง

จัดพิมพ์โดย

กลุ่มวิชชาวิมุตติปริเยสกะ (กลุ่มผู้แสวงหาปัญญาและความหลุดพ้น)

ภาพปก : ได้รับความอนุเคราะห์จากศิลปิน : วสันต์ คร้ามศรี จันครามแกลลอรี่ โทร. 062-6626300

พิมพ์ที่ บริษัท ธนาเพรส จำกัด โทร. 02-530-4114

คำนำจากผู้จัดพิมพ์

เมื่อข้าพเจ้า *นางพิรพร คล่องเวสสะ* ได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาพระอภิธรรม ที่อภิธรรมโชติกะ วัดมหาธาตุฯ เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2551 รู้สึกปีติเป็นอย่างยิ่งและเสียดายเวลาที่ผ่านไปที่ข้าพเจ้ายังไม่รู้จักพระอภิธรรม แต่ก็ให้กำลังใจตัวเองว่ามีบุญที่ยังได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาและไม่สายเกินไปตราบที่ยังมีลมหายใจอยู่

ข้าพเจ้าเริ่มศึกษาตั้งแต่ชั้นจูฬอาภิธรรมิกะตรีด้วยความสนุกกับสิ่งที่ไม่เคยเรียนรู้มาก่อน และได้จัดทำบันทึกของตนเองเสนอต่อ**พระอาจารย์ดลนะภา ฉนุทสีโล** (ขณะนั้นท่านยังครองสมณเพศอยู่ และท่านได้เมตตาใช้เป็นสื่อประกอบการสอนในชั้นจูฬอาภิธรรมิกะตรีของท่าน) ข้าพเจ้าได้แบ่งปันเพื่อน ๆ ด้วยความยินดีอย่างยิ่ง จนแพร่หลายออกไปและเมื่อขึ้นชั้นจูฬอาภิธรรมิกะโทก็ยังคงจัดทำต่อไปพร้อมกับความร่วมมือจากอีกหลาย ๆ ท่าน

ต่อมาเมื่อมีโอกาสกราบนมัสการและปวารณาตัวเป็นลูกศิษย์ของ**หลวงพ่อพระภัททันตะ อัคคญาณาภิวังสะ อัครมหาบัณฑิต รองสังฆราชฝ่ายซเวจิน ประเทศเมียนมาร์** (คล้ายฝ่ายธรรมยุติของไทย น่าเสียดายที่ท่านได้มรณภาพไปเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2566 สิริอายุ 85 ปี 66 พรรษา) ท่านได้เมตตาให้ข้อแนะนำและตั้งชื่อกลุ่มให้ เพื่อใช้เป็นบาทฐานในการสร้างธรรมกุศลยิ่ง ๆ ขึ้นไป โดยได้รับความเมตตาจากคณาจารย์อีกหลาย ๆ ท่าน อาทิ ดร.อัญชฎา พูลทัศฐาน อาจารย์ผู้สอนชั้นจูฬอาภิธรรมิกะโท อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ปรับปรุงบันทึกจากการศึกษาชั้นจูฬอาภิธรรมิกะโท ที่ข้าพเจ้าได้บันทึกไว้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และประจวบกับคุณพนิดา ชอบวณิชชา และคุณจตุพร ลิ้มปิยะศรีสกุล อภิธรรมบัณฑิต รุ่น 52/2558 ผู้เป็นพี่สาวร่วมสายโลหิตทั้งสอง ได้เข้ามามีส่วนช่วยเหลือและเป็นกำลังสำคัญอย่างยิ่งของกลุ่ม จึงได้ปรารภกันจัดทำเอกสารชั้นต่าง ๆ ที่เคยจัดทำมาแล้ว โดยพระอาจารย์, อาจารย์แม่ชี อาจารย์ฆราวาสและคณาจารย์ อีกหลาย ๆ ท่าน ได้เมตตาอนุเคราะห์ตรวจสอบปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก ตลอดจนนักศึกษาทั้งหลายที่กำลังเพียรศึกษาพระอภิธรรมซึ่งมีส่วนต่อยอดพระพุทธศาสนาให้เจริญแผ่ไพศาลกว้างไกลไพบูลย์ยั่งยืนนานออกไปอีก

ท้ายนี้ขออนุโมทนา กราบนมัสการ กราบคารวะคณาจารย์และกัลยาณมิตรทุก ๆ รูป ทุก ๆ ท่าน ที่มีส่วนช่วยให้ธรรมกุศลครั้งนี้เจริญงอกงามสมบูรณ์จนสามารถผลิดอกออกผลเป็นเสบียงในการเดินทางไปสู่ มรรค ผล นิพพานตามกาลของตน ๆ

สาธุ สาธุ สาธุ
พิรพร คล่องเวสสะ อภิธรรมบัณฑิตรุ่น 51/2557
กลุ่มวิชชาวิมุตติปริเยสกะ
(กลุ่มผู้แสวงหาปัญญาและความหลุดพ้น)
9 ธันวาคม 2567

หมายเหตุ: จุดมุ่งหมายในการจัดพิมพ์บันทึกฉบับนี้เพียงเพื่อเป็นคู่มือเสริมการเรียนในหลักวิชาให้เข้าใจ และจดจำง่ายขึ้นต่อการเรียนเท่านั้น และสำหรับการจัดพิมพ์ครั้งที่ 5 นี้ ได้แก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องตามที่มีผู้แจ้ง โดยเฉพาะ ดร.อัญชฎา พูลทัศฐาน ที่ได้กรุณาตรวจสอบแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่ง ๆ ขึ้น ขออนุโมทนาอย่างยิ่ง สาธุ สาธุ สาธุ
(29 มิถุนายน 2567)

คำนำเบื้องต้น

บันทึกจากการศึกษาฉบับนี้ ข้าพเจ้าได้จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการศึกษาของตนเอง เมื่อครั้งศึกษาชั้นจูฬอาภิธรรมิกะโท เมื่อเดือนกรกฎาคม ถึงเดือนธันวาคม 2551 โดยมีจุดมุ่งหมายอย่างน้อย 4 ประการ คือ *1. ต้องการรวบรวมเนื้อความจากหนังสือ คำบรรยาย เอกสารต่างๆ โดยนำมาประกอบกับ จิต เจตสิก รูป เพื่อให้เห็นชัดเจนและสะดวกในการทำความเข้าใจ และเตรียมตัวสอบ 2. เมื่อศึกษาในชั้นที่สูงขึ้น หากเกิดข้อสงสัย หรือลืมเนื้อความตอนใดในชั้นจูฬอาภิธรรมิกะโทนี้ ก็สามารถย้อนกลับมาเปิดดูได้ 3. ขณะที่ศึกษาหากตอนใดเป็นประโยชน์ก็สามารถนำมาแจกจ่ายเป็นธรรมทานให้เพื่อนร่วมชั้นเรียน เพื่อให้เพื่อนๆ สะดวกในการศึกษามากขึ้น และ 4. บันทึกจากการศึกษาฉบับนี้อาจจะเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาของนักศึกษาชั้นจูฬอาภิธรรมิกะโท รุ่นต่อๆ ไป และผู้ที่สนใจท่านอื่นๆ ฯลฯ* ข้าพเจ้าจึงนำบันทึกนี้เสนอต่อ**อาจารย์แม่ชีประไพ ใยบัว** อาจารย์ผู้สอนชั้นจูฬอาภิธรรมิกะโท ที่อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย เพื่อขอคำแนะนำ ซึ่งอาจารย์แม่ชีประไพก็กรุณาชี้แนะ และตรวจสอบข้อมูลให้บางส่วน แต่ไม่สามารถตรวจสอบได้ทั้งหมด เนื่องจากปัญหาดวงตา ต่อมา**พระอาจารย์ดลนะภา ฉนฺทสีโล** พระอาจารย์ผู้เป็นอภิธรรมบัณฑิตปี 2551 และสอนชั้นจูฬอาภิธรรมมิกะตรี ที่อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย ได้เมตตาตรวจสอบข้อมูลให้ต่อจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี และเห็นสมควรที่จะแจกจ่ายเป็นธรรมทานได้ ข้าพเจ้าจึงได้ดำเนินการแก้ไขและจัดทำรูปเล่มตามที่เห็นนี้ และหลังจากนั้นเมื่อได้แจกจ่ายเป็นธรรมทานแล้ว **อาจารย์แม่ชีถมทอง หงส์ชั้น** อาจารย์ผู้สอนชั้นมัชฌิมอาภิธรรมิกะตรี **อาจารย์แม่ชีสกาวรัตน์ ราษีทรัพย์** อาจารย์ผู้สอนชั้นจูฬอาภิธรรมิกะเอก ที่อภิธรรมโชติกะวิทยาลัยเช่นเดียวกันและท่านอื่นๆ ที่ไม่อาจเอ่ยนามได้ในที่นี้ ได้กรุณาชี้แนะเพิ่มเติมเพื่อแก้ไขจุดที่ยังคงมีข้อผิดพลาด เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นไปอีก **จึงขอถือโอกาสนมัสการพระอาจารย์ดลนะภา ฉนฺทสีโล และกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ อาจารย์แม่ชีประไพ ใยบัว อาจารย์แม่ชีถมทอง หงส์ชั้น อาจารย์แม่ชีสกาวรัตน์ ราษีทรัพย์ และทุกๆ ท่านที่มีส่วนร่วม ด้วยความระลึกถึงในพระคุณอย่างยิ่ง มา ณ ที่นี้ด้วย**

ในการนี้ ขอน้อมบูชาแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงพระคุณอเนกอนันต์ที่ได้ทรงเผยแผ่พระธรรมอันยิ่งใหญ่ไพศาลที่ทรงตรัสรู้ด้วยพระองค์เองเพื่อชี้ทางให้เวไนยสัตว์ทั้งหลายสามารถก้าวล่วงออกจากวัฏฏทุกข์ได้ ตลอดจนพระอรหันตสาวก พระอรรถกถาฎีกาจารย์ มูลฎีกาจารย์ และครูบาอาจารย์ทุกท่านที่ได้ใช้ขันติ วิริยะ อุทิศกำลังกาย กำลังใจ เผยแผ่พระธรรมคำสอนอันทรงคุณค่าอนันต์นี้ จนสามารถสถิตสถาพรได้จนถึงปัจจุบันนี้

ท้ายนี้ บุญกุศลใดที่เกิดขึ้นจากธรรมทานครั้งนี้ ขอให้บุคคลดังต่อไปนี้ มีส่วนร่วมในบุญกุศลนี้ด้วย คือ บิดา มารดา ผู้ให้ชีวิต ให้การศึกษา ให้การอบรมเลี้ยงดู ครูบาอาจารย์ทุกท่านที่เมตตาประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้ ตลอดจนสามี และบุตรธิดา ผู้ให้ความสุขในชีวิตครองเรือน ให้กำลังใจ ให้เวลา และให้โอกาสในการสร้างมหากุศลจากการศึกษาพระอภิธรรม และมีส่วนร่วมในการจัดทำเอกสารต่างๆ เพื่อถวายเป็นธรรมทานทุกครั้ง เจ้าหน้าที่ของบริษัท อมรโปรดัคส์ จำกัด บริษัท สำนักพิมพ์อาทร จำกัด และทุกๆ ท่าน ที่มีส่วนช่วยเหลือในการจัดทำบันทึกจากการศึกษาครั้งนี้และเอกสารอื่นๆ ให้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี ตลอดจนขออุทิศส่วนกุศลนี้ไปยังสรรพสัตว์ สรรพสิ่งทั้งหลายที่เกิดร่วมในวัฏฏทุกข์เดียวกัน ถ้วนทั่วทุกคนทุกตน ***นอกจากนี้บุญกุศลที่ข้าพเจ้าได้กระทำมาแล้ว ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และจะกระทำต่อไปในอนาคต ขออำนาจบุญกุศลทั้งปวงนี้ จงเป็นไปเพื่อ มรรค ผล นิพพาน โดยส่วนเดียวในปัจจุบันหรืออนาคตกาลอันใกล้นี้เทอญ.***

พิรพร คล่องเวสสะ
นักศึกษาชั้นมหาอาภิธรรมิกะโท
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย วัดมหาธาตุฯ
1 พฤษภาคม 2556

คำนำในการปรับปรุง

บันทึกคู่มือการศึกษาปริจเฉทที่ 3 และปริจเฉทที่ 7 ชั้นจูฬอาภิธรรมิกะโท ฉบับนี้ คุณพิรพร คล่องเวสสะ ได้จัดทำขึ้นเมื่อครั้งเป็นนักศึกษาพระอภิธรรม ชั้นจูฬอาภิธรรมิกะโทปี พ.ศ. 2551 และแก้ไข ปรับปรุงเรื่อยมา จนจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2556 โดยมีกุศลเจตนามุ่งหมาย 4 ประการ คือ

1) ต้องการรวบรวมเนื้อความจากหนังสือ คำบรรยาย เอกสารต่าง ๆ โดยอธิบายแสดงประกอบกับ จิต เจตสิก รูป เพื่อให้เห็นชัดเจนและสะดวกในการทำความเข้าใจเพื่อเตรียมตัวสอบ
2) เมื่อศึกษาในชั้นที่สูงขึ้น หากลืมหรือเกิดข้อสงสัยเนื้อความตอนใดในชั้นจูฬอาภิธรรมิกะโท ก็สามารถย้อนกลับมาทบทวนดูได้
3) ขณะที่ศึกษาหากตอนใดเป็นประโยชน์ ก็สามารถนำมาแจกจ่ายเป็นธรรมทานให้เพื่อนร่วมชั้นเรียน เพื่อให้เพื่อน ๆ สะดวกในการศึกษามากขึ้น
4) บันทึกคู่มือการศึกษาฉบับนี้ อาจเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของนักศึกษาชั้นจูฬอาภิธรรมิกะโทในรุ่นต่อ ๆ ไป

เมื่อครั้งข้าพเจ้ายังเรียนชั้นจูฬอาภิธรรมิกะโทกับอาจารย์แม่ชีประไพ ใยบัว ในปี พ.ศ. 2557 ได้มีโอกาสใช้บันทึกคู่มือฉบับนี้ ประกอบการเรียนเนื้อหาปริจเฉทที่ 3 และปริจเฉทที่ 7 ทำให้มีความเข้าใจอย่างชัดเจนดียิ่งขึ้น เพราะอธิบายขยายเนื้อความได้อย่างละเอียด ถูกต้อง ชัดเจน มีการแสดงภาพประกอบกับ จิต เจตสิก รูป ช่วยเพิ่มความเข้าใจยิ่งขึ้น สามารถเชื่อมโยงบางหมวดธรรมที่มีความสัมพันธ์กันด้วยองค์ธรรมปรมัตถ์ไว้ด้วยกัน พร้อมทั้งแสดงสรุปและจัดหมวดหมู่ได้อย่างเป็นระบบ ทำให้เข้าใจเรียนง่ายขึ้น ดังนั้น เมื่อได้เรียนจบหลักสูตรพระอภิธรรมเป็นอภิธรรมบัณฑิตรุ่น 57/2563 และได้รับความเมตตาและกุศลโอกาสจากพระอาจารย์พันธ์ศักดิ์ โอภาโส ให้เป็นอาจารย์สอนชั้นจูฬอาภิธรรมิกะโท ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2565 จึงได้เลือกที่จะนำบันทึกคู่มือฉบับนี้ใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้นักศึกษาเพิ่มความเข้าใจและสามารถเรียนได้อย่างมีความสุขโสมนัส โดยได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมอีกเพียงเล็กน้อย เพื่อให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงขอประกาศอนุโมทนาสาธุการในมหากุศลธรรมทานของคุณพิรพร คล่องเวสสะ อภิธรรมบัณฑิตรุ่น 51/2557 ที่ได้กรุณาเสียสละแรงกาย แรงใจ ทุ่มเทให้เวลาในการจัดทำบันทึกคู่มือฉบับนี้ เพื่อให้นักศึกษาชั้นจูฬอาภิธรรมิกะโทรุ่นต่อ ๆ มาได้ใช้ประโยชน์ สามารถเพิ่มพูนปัญญาในการศึกษาพระปริยัติอภิธรรม เพื่อสืบสานพระพุทธศาสนาให้ยาวนานต่อไป

ขอน้อมบูชาแด่พระผู้มีพระภาค ผู้ทรงพระคุณอเนกอนันต์ในการเผยแผ่พระธรรมอันยิ่งใหญ่ไพศาลให้แก่เวไนยสัตว์ทั้งหลายเพื่อการก้าวล่วงออกจากวัฏฏทุกข์ ด้วยสำนึกในคุณอันยิ่งใหญ่ 3 ประการ คือ พระปัญญาคุณ พระกรุณาคุณ และพระบริสุทธิคุณ และขอกราบบูชาครูบาอาจารย์ทุกท่านที่ได้เมตตาประสิทธิ์ประสาทความรู้ ทำให้ได้รับโอกาสในการสร้างมหากุศลจากการศึกษาพระอภิธรรม ตลอดจนมีส่วนร่วมในการเผยแผ่ปรมัตถธรรมอันประเสริฐสูงสุดนี้

ขออุทิศส่วนกุศลทั้งหมดนี้ให้แก่สรรพสัตว์ที่ร่วมเดินทางในวัฏฏทุกข์เดียวกัน ตลอดจนขออานุภาพแห่งบุญกุศลที่ได้สั่งสมไว้ในพระพุทธศาสนาทุกภพชาติ จงเป็นพลวะปัจจัยให้ชีวิตของข้าพเจ้า บังเกิดสรรพอุดมมงคล ความสำเร็จเจริญรุ่งเรือง มีความสุขกาย สุขใจอันยิ่ง หากยังต้องท่องเที่ยวในวัฏฏสงสาร ขอให้ข้าพเจ้าจงเกิดในตระกูลดี เป็นผู้มีสัมมาทิฏฐิ ได้พบพระพุทธศาสนา ได้ฟังธรรม มีปัญญารู้แจ้งในพระสัจธรรมและได้โอกาสแห่งการบรรลุธรรมอันเกษม คือ พระนิพพาน ได้โดยเร็ว โดยฉับพลัน ในอนาคตกาลอันใกล้นี้เทอญ

ดร.อัญชฎา พูลทัศฐาน
อภิธรรมบัณฑิตรุ่น 57/2563
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
1 มกราคม 2567

สารบัญ

ปริจเฉท 3 ปกิณณกสังคหะ 1
มาติกาทั้ง 6 1
เวทนาสังคหะ 3
เหตุสังคหะ 6
กิจจสังคหะ 14
สรุปกิจจสังคหะ 21
สรุปกิจ, เจตสิก ที่ทำกิจ 14 21
ฐานพิสดาร 25 24
ทวารสังคหะ 30
อารัมมณสังคหะ 40
อารมณ์ 4 ประเภท 41
อารมณ์พิสดาร 21 49
วัตถุสังคหะ 52
การจำแนกเจตสิก 52 โดยวัตถุรูป 6 59

ปริจเฉท 7 สมุจจยสังคหะ 62
อกุศลสังคหะ 63
สรุปอกุศลสังคหะ 70
มิสสกสังคหะ 71
สรุปมิสสกสังคหะ 78
โพธิปักขิยสังคหะ 79
สรุปโพธิปักขิยสังคหะ 86
สัพพสังคหะ 87
สรุปสัพพสังคหะ 92

บาลีและคำอธิบาย 93
ปริจเฉท 3 ปกิณณกสังคหะ 93
เวทนาสังคหะ 94
เหตุสังคหะ 95
กิจจสังคหะ 96
ทวารสังคหะ 96
อารัมมณสังคหะ 97
วัตถุสังคหะ 99
ปริจเฉท 7 สมุจจยสังคหะ 101
อกุศลสังคหะ 101
มิสสกสังคหะ 106
โพธิปักขิยสังคหะ 110
สัพพสังคหะ 113

ปริจเฉท 3 ปกิณณกสังคหะ

อุฏฺฐาเนนปฺปมาเทน
สุญฺญเมน ทเมน จ
ทีปึ กยิราถ เมธาวี
ยํ โอโฆ นาภิกีรติ ฯ

ด้วยความขยัน ด้วยความไม่ประมาท
ด้วยความสำรวมระวัง และด้วยการเอาชนะใจตนเอง
ด้วยคุณธรรมเหล่านี้แหละ
ผู้มีปัญญาควรสร้างเกาะ (ที่พึ่ง) แก่ตน
ที่ห้วงน้ำ (กิเลส) ไม่สามารถท่วมได้

ปริจเฉท 3

ปกิณณกสังคหะ

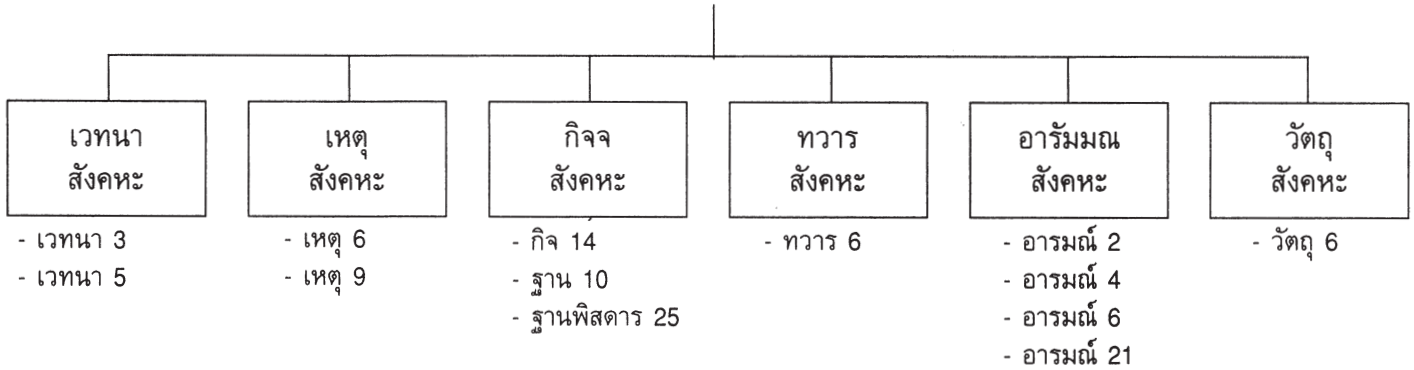

ปกิณณกสังคหะ แปลว่า การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยเรี่ยรายทั่วไป คือ แสดงสงเคราะห์ โดยเวทนาบ้าง เหตุบ้าง กิจจ์บ้าง ทวารบ้าง อารมณ์บ้าง วัตถุบ้าง เหล่านี้

นามเตปัญญาส คือ สภาวธรรม 53 นั้น ได้แก่ จิต 1 เจตสิก 52 นี้ นับด้วยลักษณะอาการของตนๆ คือ จิต 89 นั้น เมื่อว่า โดยลักษณะแล้ว มีลักษณะอย่างเดียว คือ มีการได้รับอารมณ์อยู่เสมอ เป็นลักษณะเหมือนกันหมด (อารมฺมณวิชานนลกฺขณา) ฉะนั้น จึงนับเป็น 1 ส่วนเจตสิก 52 ดวงนั้น มีลักษณะของตนโดยเฉพาะๆ ไม่เหมือนกัน เช่น ผัสสเจตสิก มีลักษณะกระทบอารมณ์ (ผุสนลกฺขณา) เวทนาเจตสิก มีลักษณะเสวยอารมณ์ (อนุภวนลกฺขณา) ดังนี้เป็นต้น ฉะนั้น เมื่อรวมจิตและเจตสิกเข้าแล้ว จึงเรียกว่า นามเตปญฺญาส คือ สภาวธรรม 53

มาติกาทั้ง 6

1.	การสงเคราะห์	จิต เจตสิก	โดยประเภทแห่ง	เวทนา	ชื่อว่า	เวทนาสังคหะ	แสดงเวทนา 3 หรือ 5
2.	"	"	"	เหตุ	"	เหตุสังคหะ	แสดงเหตุ 6 หรือ 9
3.	"	"	"	กิจจ์	"	กิจจสังคหะ	แสดงกิจ 14 ฐาน 10
4.	"	"	"	ทวาร	"	ทวารสังคหะ	แสดงทวาร 6
5.	"	"	"	อารมณ์	"	อารัมมณสังคหะ	แสดงอารมณ์ 6
6.	"	"	"	วัตถุ	"	วัตถุสังคหะ	แสดงวัตถุ 6

สรุปสังคหนัย (ยกจิต-หาเจ)

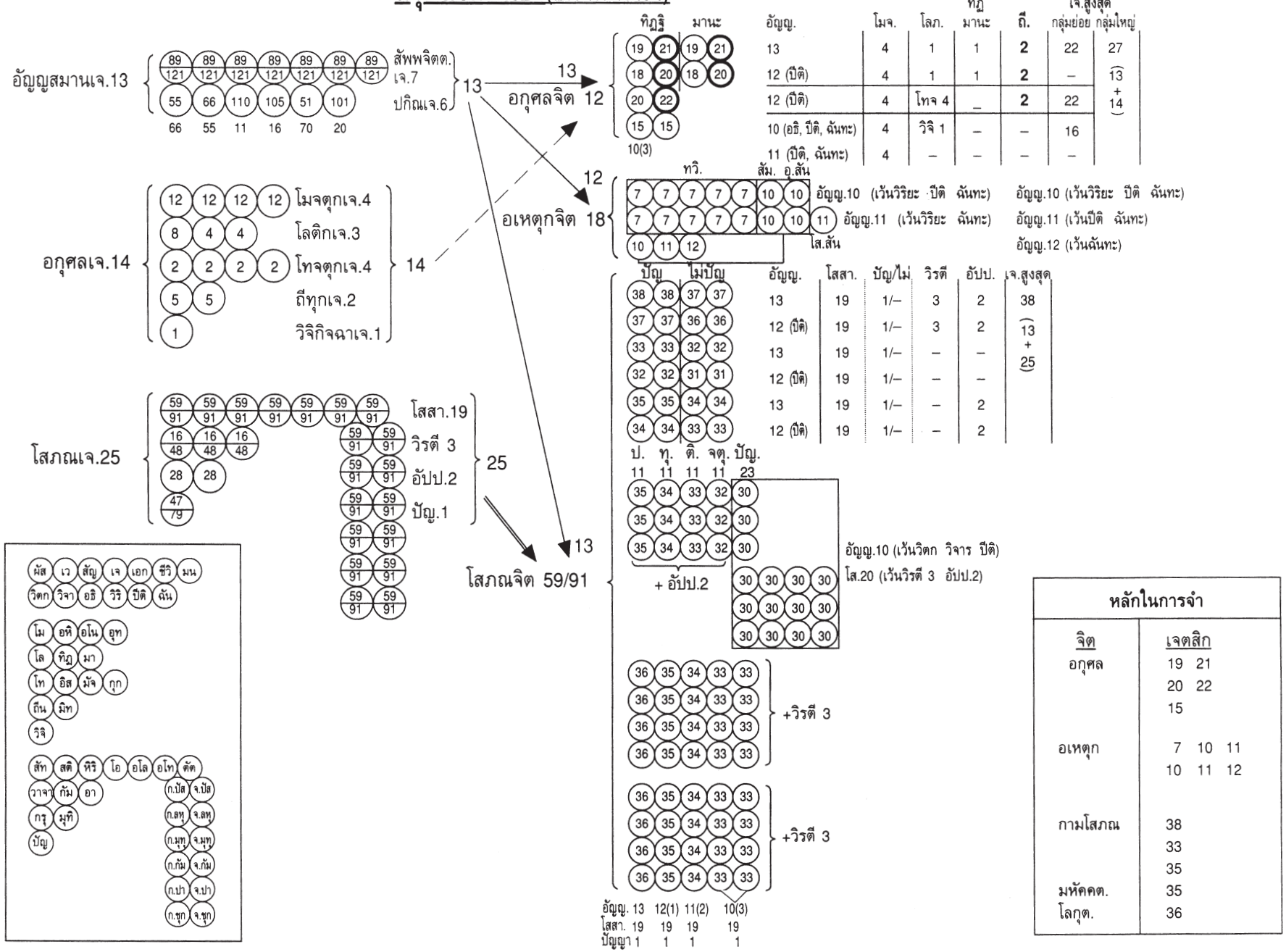

หลักในการจำ

จิต	เจตสิก
อกุศล	19 21
	20 22
	15
อเหตุก	7 10 11
	10 11 12
กามโสภณ	38
	33
	35
มหัคคต.	35
โลกุต.	36

เวทนาสังคหะ

การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งเวทนา ชื่อว่า เวทนาสังคหะ

การจำแนกจิต 121 โดย

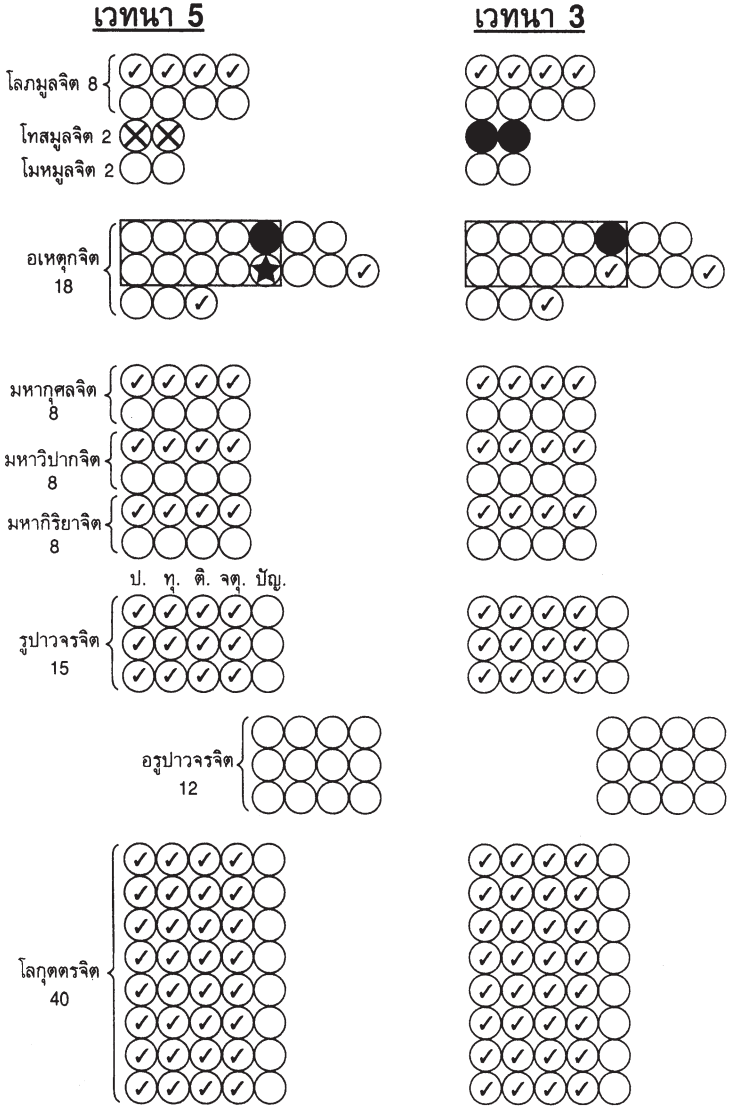

เวทนา 5

อินทริยเภทนัย

การเป็นใหญ่ เป็นผู้ปกครอง

1. สุขเวทนา
   - สุขสหคตกายวิญญาณจิต 1
2. โสมนัสเวทนา
   - โสมนัสสหคตจิต 62
3. ทุกขเวทนา
   - ทุกขสหคตกายวิญญาณจิต 1
4. โทมนัสเวทนา
   - โทสมูลจิต 2
5. อุเบกขาเวทนา
   มีเฉพาะทางใจ
   - อุเบกขาสหคตจิต 55

เวทนา 3

อารัมมณานุภวนลักขณนัย

อาการเป็นไปแห่งการเสวยอารมณ์

1. สุขเวทนา 63
   เรียก สุขสหคตจิต 63
2. ทุกขเวทนา 3
   เรียก ทุกขสหคตจิต 3
3. อุเบกขาเวทนา 55
   เรียก อุเบกขาสหคตจิต 55

เวทนาสังคหะ

นัยที่ ๑ แสดงโดย อารัมมณานุภวนลักขณนัย คือ อาการเป็นไปแห่งการเสวยอารมณ์

นัยที่ ๒ แสดงโดย อินทริยเภทนัย คือ การเป็นใหญ่ เป็นผู้ปกครอง

อารัมมณานุภวนลักขณนัย (เวทนา ๓)

อาการเป็นไปแห่งการเสวยอารมณ์ของสัตว์ทั้งหลาย ย่อมมีอยู่ ๓ อย่าง ด้วยกันคือ

๑. ในขณะที่เสวยอารมณ์อยู่นั้น บางทีก็รู้สึกสบาย เรียกว่า สุขเวทนา

๒. ในขณะที่เสวยอารมณ์อยู่นั้น บางทีก็รู้สึกไม่สบาย เรียกว่า ทุกขเวทนา

๓. ในขณะที่เสวยอารมณ์อยู่นั้น บางทีก็รู้สึกเฉยๆ ไม่มีสุข ไม่มีทุกข์ เรียกว่า อุเบกขาเวทนา

อินทริยเภทนัย (เวทนา ๕)

การเสวยอารมณ์ของสัตว์ทั้งหลายนี้ เกี่ยวด้วยกายบ้าง เกี่ยวด้วยใจบ้าง

เกี่ยวด้วยกาย มี ๒ คือ รู้สึกสบาย และไม่สบาย

เกี่ยวด้วยใจ มี ๓ คือ รู้สึกสบาย ไม่สบายและเฉยๆ

๑. ความรู้สึก**สบาย**ที่เกี่ยวด้วยกายนั้น	เวทนาเจตสิกที่อยู่ใน	สุขสหคตกายวิญญาณจิต	เป็นใหญ่	เป็นผู้ปกครอง	เรียกว่า	**สุขเวทนา**
๒. ความรู้สึก**ไม่สบาย**ที่เกี่ยวด้วยกายนั้น	”	ทุกขสหคตกายวิญญาณจิต	”	”	”	**ทุกขเวทนา**
๓. ความรู้สึก**สบาย**ที่เกี่ยวด้วยใจนั้น	”	โสมนัสสหคตจิต	”	”	”	**โสมนัสเวทนา**
๔. ความรู้สึก**ไม่สบาย**ที่เกี่ยวด้วยใจนั้น	”	โทสมูลจิต	”	”	”	**โทมนัสเวทนา**
๕. ความรู้สึก**เฉยๆ** นั้น	”	อุเบกขาสหคตจิต	”	”	”	**อุเบกขาเวทนา**

การจำแนกจิต 121 โดยเวทนา 3

1. จิตที่เกิดพร้อมด้วย สุขเวทนา มี 63 คือ สุขสหคตกายวิญญาณจิต 1 โสมนัสสหคตจิต 62 รวมเป็นจิตที่เกิดพร้อมด้วยสุขเวทนา 63
2. จิตที่เกิดพร้อมด้วย ทุกขเวทนา มี 3 คือ ทุกขสหคตกายวิญญาณจิต 1 โทมนัสสหคตจิต 2 รวมเป็นจิตที่เกิดพร้อมด้วยทุกขเวทนา 3
3. จิตที่เกิดพร้อมด้วย อุเบกขาเวทนา มี 55 คือ อุเบกขาสหคตจิต 55

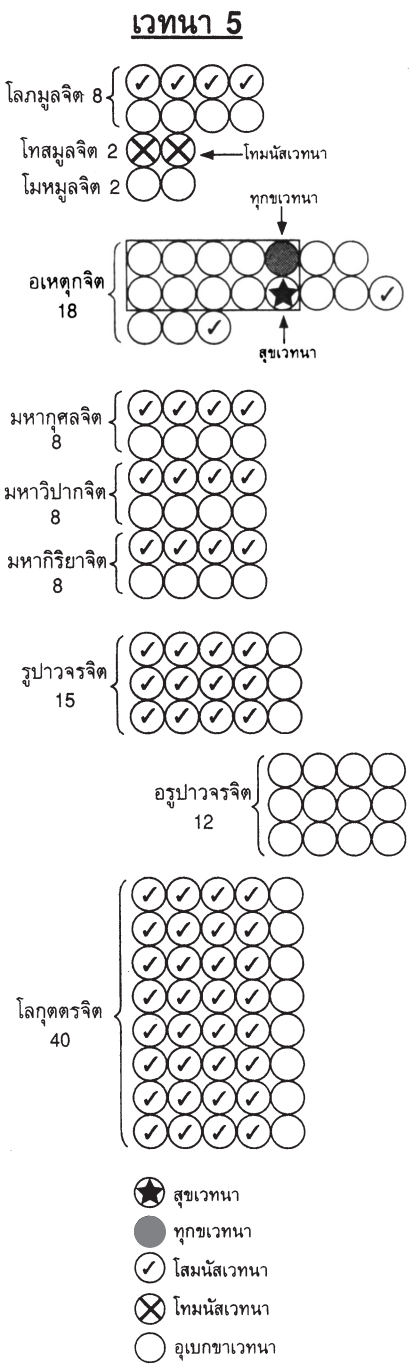

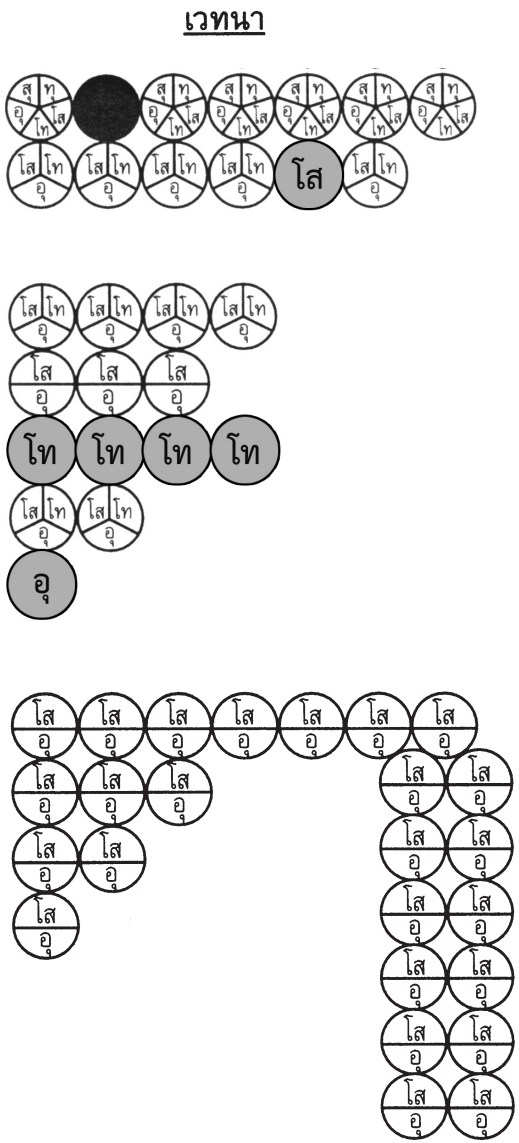

การจำแนกเจตสิก 52 โดยเวทนา 5

1. เจตสิกที่เกิดพร้อมด้วยเวทนาอย่างเดียว มี 6 คือ
   - ปีติเจ.1 เกิดพร้อมด้วย โสมนัสเวทนา อย่างเดียว ในปีติสหคตจิต 51
   - โทจตุกเจ.4 " โทมนัสเวทนา " ในโทสมูลจิต 2
   - วิจิกิจฉาเจ.1 " อุเบกขาเวทนา " ในโมหมูลจิตดวงที่ 1

2. เจตสิกที่เกิดพร้อมด้วยเวทนา 2 มี 28 คือ
   - โลติกเจ.3 เกิดพร้อมด้วยโสมนัสเวทนา และอุเบกขาเวทนา
   - โสภณเจ.25 " "

3. เจตสิกที่เกิดพร้อมด้วยเวทนา 3 มี 11 คือ
   - ปกิณณกเจ.5 (เว้นปีติ)
   - โมจตุกเจ.4
   - ถีทุกเจ.2

   } เกิดพร้อมด้วย โสมนัสเวทนา โทมนัสเวทนา และอุเบกขาเวทนา

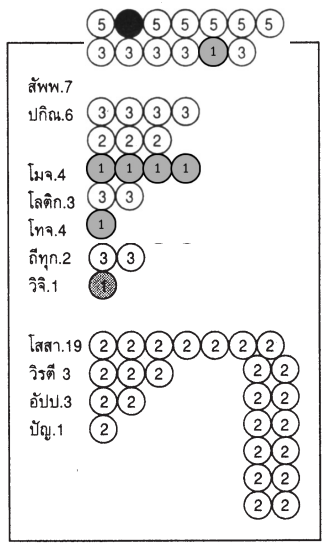

4. เจตสิกที่เกิดพร้อมด้วยเวทนา 4 ไม่มี

5. เจตสิกที่เกิดพร้อมด้วยเวทนา 5 มี 6 คือ
   - สัพพจิตตสาธารณเจ.6 (เว้นเวทนา) เกิดพร้อมด้วยเวทนา 5 ทั้งหมด

6. เจตสิกที่ไม่เกิดพร้อมด้วยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง มี 1 คือ เวทนาเจตสิก

เหตุสังคหะ

การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งเหตุ ชื่อว่า เหตุสังคหะ

เหตุ เป็นธรรมที่ให้ผลเกิดขึ้น และให้ผลธรรมนั้นตั้งมั่นในอารมณ์ และให้เจริญขึ้นได้

เหตุ มี 6 เหตุ คือ

1.	โลภเหตุ	องค์ธรรมได้แก่	โลภเจตสิก	อกุศลเหตุ
2.	โทสเหตุ	"	โทสเจตสิก	
3.	โมหเหตุ	"	โมหเจตสิก	
4.	อโลภเหตุ	"	อโลภเจตสิก	กุศลเหตุ+อพยากตเหตุ
5.	อโทสเหตุ	"	อโทสเจตสิก	
6.	อโมหเหตุ	"	ปัญญาเจตสิก	

ประเภทของจิตที่มีเหตุและไม่มีเหตุ

*				
	วิปากจิต	36	มีเหตุ 21	ไม่มีเหตุ 15
	กิริยาจิต	20	มีเหตุ 17	ไม่มีเหตุ 3
	รวมจิต	56	มีเหตุ 38	ไม่มีเหตุ 18

1. อโสภณจิต 30 มีเหตุ 2 คือ โลภมูลจิต 8 โทสมูลจิต 2
   มีเหตุ 1 " โมหมูลจิต 2
   ไม่มีเหตุ " อเหตุกจิต 18
2. โสภณจิต 59/91 มีเหตุ 2 " ญาณวิปปยุตตจิต 12
   มีเหตุ 3 " ญาณสัมปยุตตจิต 47/79
3. อพยากตจิต 56 มี วิปากจิต 36 มีเหตุ 3 คือ มหาวิปากญาณสัมปยุตตจิต 4, มหัคคตวิปากจิต 9, ผลจิต 4
   มีเหตุ 2 " มหาวิปากญาณวิปปยุตตจิต 4
   ไม่มีเหตุ " อเหตุกวิปากจิต 15
   กิริยาจิต 20 มีเหตุ 3 " มหากิริยาญาณสัมปยุตตจิต 4, มหัคคตกิริยาจิต 9
   มีเหตุ 2 " มหากิริยาญาณวิปปยุตตจิต 4
   ไม่มีเหตุ " อเหตุกกิริยาจิต 3

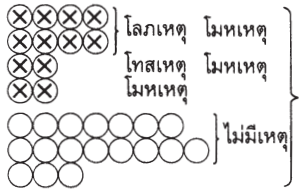

ในบรรดาเหตุทั้ง 6 นี้

1. จำแนกโดยประเภทแห่ง **อโสภณะ** และ **โสภณะ** แล้วมี 6 เหตุ คือ

⊗ อโสภณเหตุ	มี 3 ได้แก่	โลภเหตุ
		โทสเหตุ
		โมหเหตุ
✓ โสภณเหตุ	มี 3 ได้แก่	อโลภเหตุ
		อโทสเหตุ
		อโมหเหตุ

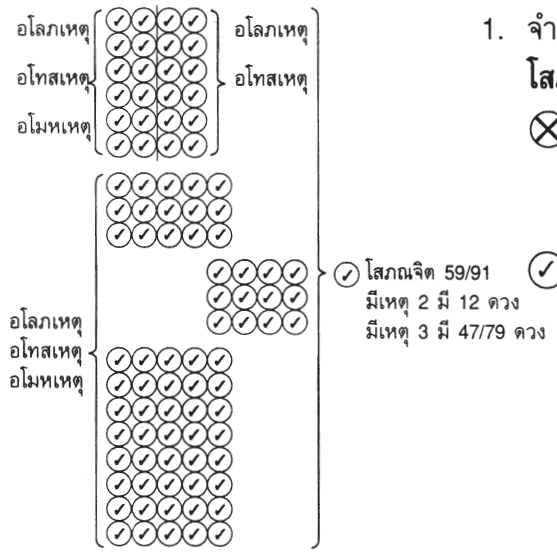

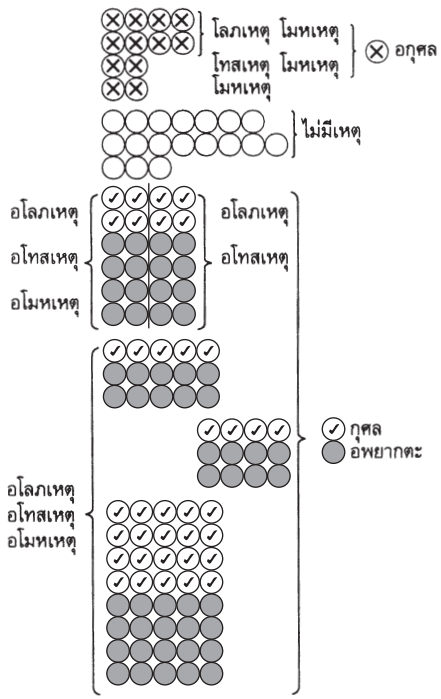

2. จำแนกโดยประเภทแห่ง **อกุศล กุศล อพยากตะ** แล้วมี 9 เหตุ คือ

⊗ อกุศลเหตุ	มี 3 ได้แก่	โลภเหตุ
		โทสเหตุ
		โมหเหตุ
✓ กุศลเหตุ	มี 3 ได้แก่	อโลภเหตุ
		อโทสเหตุ
		อโมหเหตุ
* ● อพยากตเหตุ	มี 3 ได้แก่	อโลภเหตุ
		อโทสเหตุ
		อโมหเหตุ

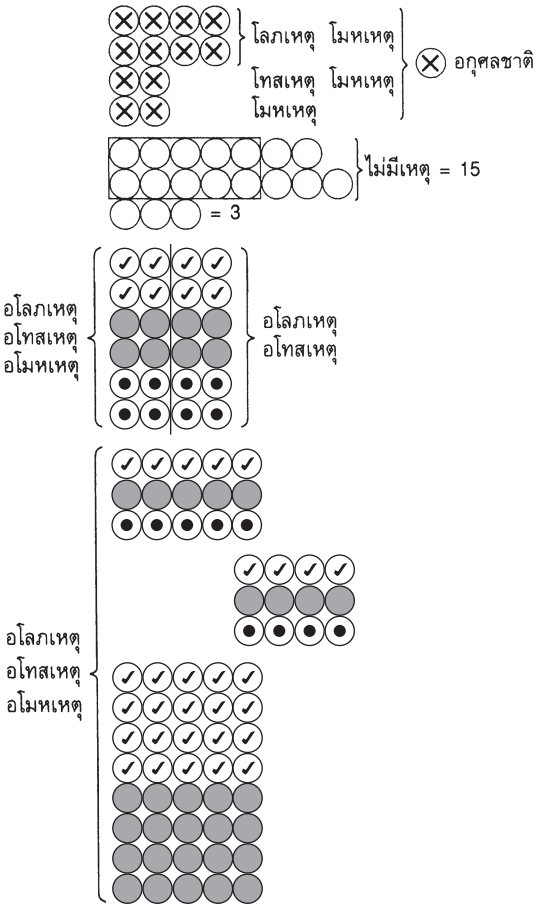

3. จำแนกเหตุโดยประเภทแห่ง **ชาติ** แล้วมี 12 เหตุ คือ

12	⊗	อกุศลชาติ	มี 3	ได้แก่	โลภเหตุ	โทสเหตุ	โมหเหตุ
21	✓	กุศลชาติ	มี 3	”	อโลภเหตุ	อโทสเหตุ	อโมหเหตุ
36-15=21	=	วิปากชาติ	มี 3	”	อโลภเหตุ	อโทสเหตุ	อโมหเหตุ
20-3=17	=	กิริยาชาติ	มี 3	”	อโลภเหตุ	อโทสเหตุ	อโมหเหตุ

วิปากจิต 36	● มีเหตุ 21	○ ไม่มีเหตุ 15	=	อเหตุกวิปากจิต 15
กิริยาจิต 20	◉ มีเหตุ17	○ ไม่มีเหตุ 3	=	อเหตุกกิริยาจิต 3

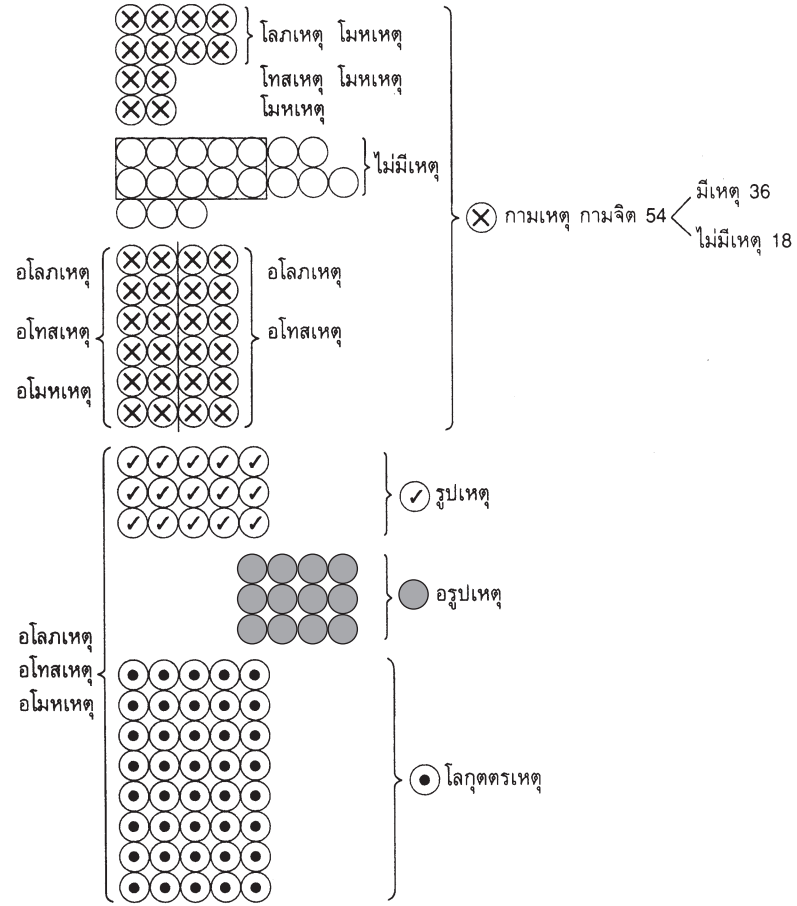

4. จำแนกเหตุโดยประเภทแห่ง **ภูมิ** แล้วมี 15 เหตุ คือ

⊗	กามเหตุ	มี 6	ได้แก่	โลภเหตุ	โทสเหตุ	โมหเหตุ
				อโลภเหตุ	อโทสเหตุ	อโมหเหตุ
✓	รูปเหตุ	มี 3	”	อโลภเหตุ	อโทสเหตุ	อโมหเหตุ
●	อรูปเหตุ	มี 3	”	อโลภเหตุ	อโทสเหตุ	อโมหเหตุ
◉	โลกุตตรเหตุ	มี 3	”	อโลภเหตุ	อโทสเหตุ	อโมหเหตุ

5. จำแนกเหตุโดยประเภทแห่ง **บุคคล** แล้วมี 26 คือ

				เหตุที่ควรประหาณ			เหตุที่ควรให้เจริญ		
				โลภเหตุ	โทสเหตุ	โมหเหตุ	อโลภเหตุ	อโทสเหตุ	อโมหเหตุ
เหตุที่เกิดใน	ปุถุชน	มี 6เหตุ	ได้แก่	✓	✓	✓	✓	✓	✓
"	โสดาบันบุคคล	มี 6เหตุ	"	✓	✓	✓	✓	✓	✓
"	สกทาคามีบุคคล	มี 6เหตุ	"	✓	✓	✓	✓	✓	✓
"	อนาคามีบุคคล	มี 5เหตุ	"	✓	×	✓	✓	✓	✓
"	พระอรหันต์	มี 3เหตุ	"	×	×	×	✓	✓	✓

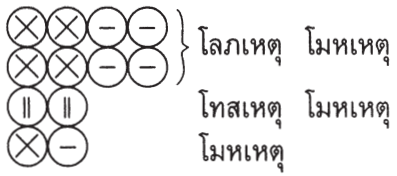

⊗ **โสดาบันบุคคล** ประหาณอกุศลจิตได้ 5 ดวง ได้แก่
ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4 วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1

สกทาคามีบุคคล ไม่สามารถประหาณกิเลสได้เพิ่มอีก แต่เบาบางลง

Ⅱ **อนาคามีบุคคล** ประหาณอกุศลจิตได้เพิ่มอีก 2 ดวง ได้แก่ โทสมูลจิต 2

⊖ **พระอรหันต์** ประหาณอกุศลจิตที่เหลือ ได้แก่
ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4 อุทธัจจสัมปยุตตจิต 1 ได้ทั้งหมด ไม่มีอกุศลจิตเหลืออยู่

สรุปอกุศลจิตของบุคคล

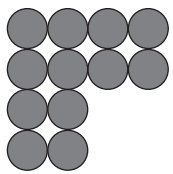
อกุศลจิตของ
ปุถุชน
มีครบทุกดวง

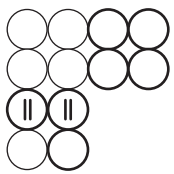
อกุศลจิตของ
อนาคามีบุคคลมี 5 ดวง
(ตัดโทสมูลจิต 2 เพิ่มขึ้น)

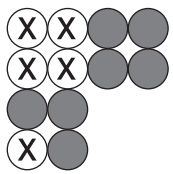
อกุศลจิตของ
โสดาบันบุคคล มี 7 ดวง
(ตัดทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4
วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1)

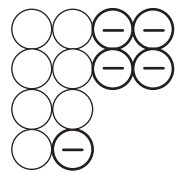
อกุศลจิตของ
อรหันต์ไม่มี
เพราะตัดอกุศลจิตได้ทั้งหมด
(ตัดทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4
อุทธัจจสัมปยุตตจิต)

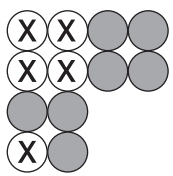
อกุศลจิตของ
สกทาคามีบุคคล มี 7 ดวง
จิตยังมีเท่าโสดาบันบุคคล
แต่ทำให้เบาบางลง

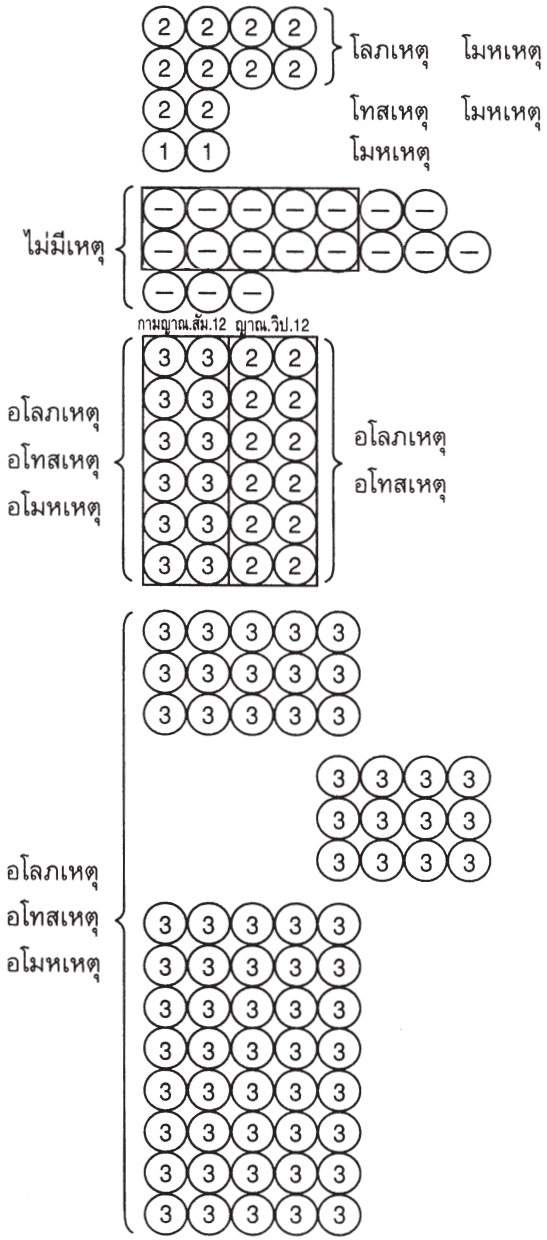

การจำแนกสเหตุกจิตโดยเหตุ

สเหตุกจิต 71/103 = จิตที่มีเหตุ

⊖ อเหตุกจิต 18 = จิตที่ไม่มีเหตุ

จำแนกสเหตุกจิต 71/103 โดยเหตุ

ในสเหตุกจิต 71 หรือ 103 นั้น

1. **เอกเหตุกจิต** จิตที่มีเหตุ 1 มี 2 ดวง คือ
   - โมหมูลจิต 2 มีเหตุ 1 คือ โมหเหตุ
2. **ทวิเหตุกจิต** จิตที่มีเหตุ 2 มี 22 ดวง คือ
   - โลภมูลจิต 8 มีเหตุ 2 คือ โลภเหตุ โมหเหตุ
   - โทสมูลจิต 2 มีเหตุ 2 คือ โทสเหตุ โมหเหตุ
   - ญาณวิปปยุตตจิต 12 มีเหตุ 2 คือ อโลภเหตุ อโทสเหตุ
3. **ติเหตุกจิต** จิตที่มีเหตุ 3 มี 47/79 ดวง คือ
   - กามาวจรญาณสัมปยุตตจิต 12 มีเหตุ 3 คือ อโลภเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ
   - มหัคคตจิต 27 มีเหตุ 3 คือ อโลภเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ
   - โลกุตตรจิต 8/40 มีเหตุ 3 คือ อโลภเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ

<u>สรุป</u> 1

1. อเหตุกจิต (ไม่มีเหตุ) มี 18 ดวง
2. เอกเหตุกจิต มี 2 ดวง
3. ทวิเหตุกจิต มี 22 ดวง
4. ติเหตุกจิต มี 47/79 ดวง

สำหรับจิตที่มีเหตุ 4, 5, 6 นั้นไม่มี เพราะ**โลภะ โทสะ โมหะ** ที่เป็นฝ่ายอโสภณเหตุ และ**อโลภะ อโทสะ อโมหะ** ที่เป็นฝ่ายโสภณเหตุ เหล่านี้ ประกอบกับจิตร่วมกันไม่ได้

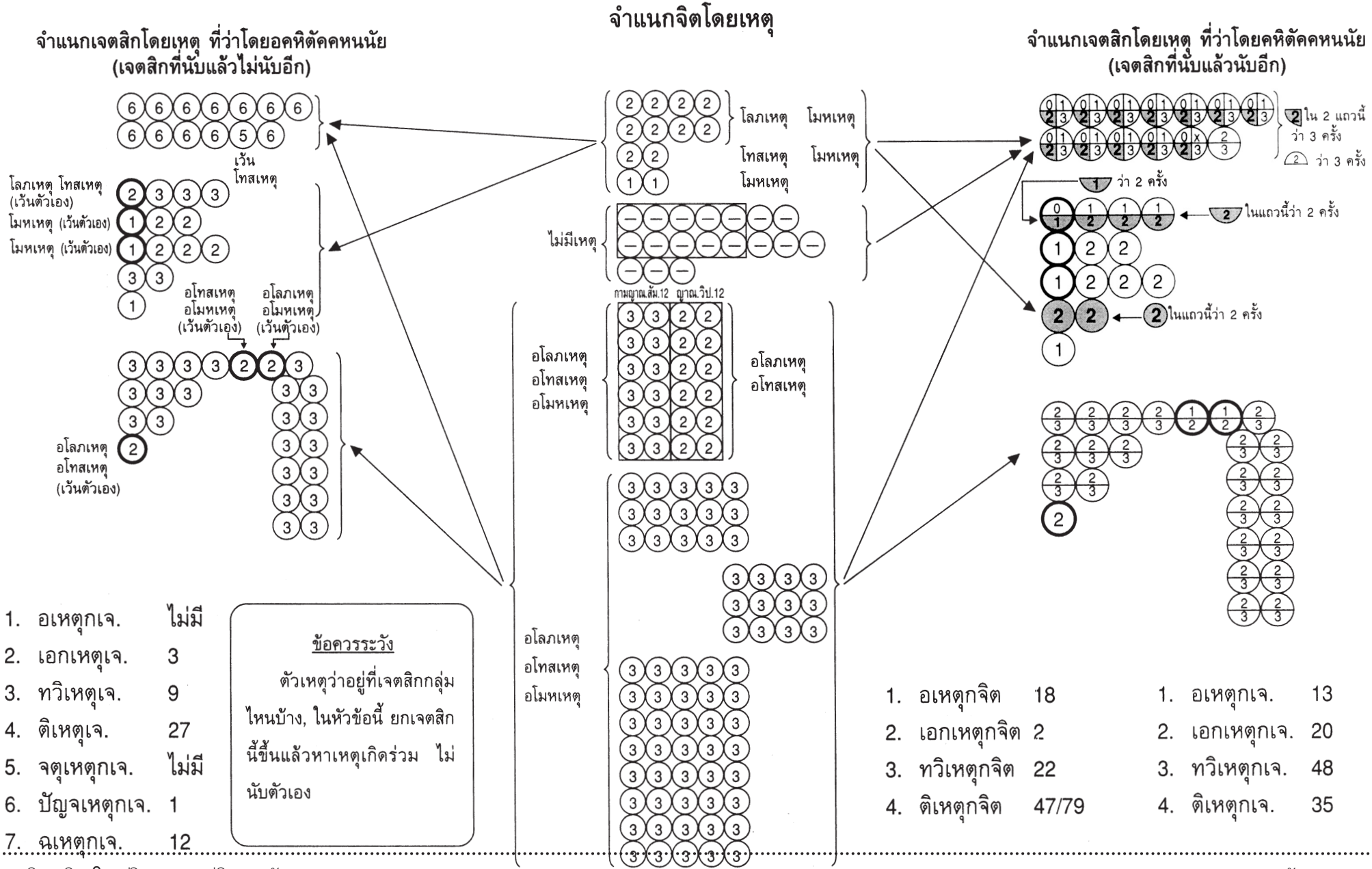

1. อเหตุกเจ. ไม่มี
2. เอกเหตุเจ. 3
3. ทวิเหตุเจ. 9
4. ติเหตุเจ. 27
5. จตุเหตุกเจ. ไม่มี
6. ปัญจเหตุกเจ. 1
7. ฉเหตุกเจ. 12

ข้อควรระวัง

ตัวเหตุว่าอยู่ที่เจตสิกกลุ่มไหนบ้าง, ในหัวข้อนี้ ยกเจตสิกนี้ขึ้นแล้วหาเหตุเกิดร่วม ไม่นับตัวเอง

1. อเหตุกจิต 18
2. เอกเหตุกจิต 2
3. ทวิเหตุกจิต 22
4. ติเหตุกจิต 47/79

1. อเหตุกเจ. 13
2. เอกเหตุกเจ. 20
3. ทวิเหตุกเจ. 48
4. ติเหตุกเจ. 35

การจำแนกเจตสิกโดยเหตุ ที่ว่าโดย อคหิตัคคหนนัย

1. **อเหตุกเจตสิก** เจตสิกที่ไม่มีเหตุ ไม่มี
2. **เอกเหตุกเจตสิก** เจตสิกที่มีเหตุ 1 มี 3 ดวง คือ
   - โลภเจตสิก มีเหตุ 1 คือ โมหเหตุ
   - โทสเจตสิก มีเหตุ 1 คือ โมหเหตุ
   - วิจิกิจฉาเจตสิก มีเหตุ 1 คือ โมหเหตุ
3. **ทวิเหตุกเจตสิก** เจตสิกที่มีเหตุ 2 มี 9 ดวง คือ
   - โมหเจตสิก มีเหตุ 2 คือ โลภเหตุ โทสเหตุ
   - ทิฏฐิเจตสิก, มานเจตสิก } มีเหตุ 2 คือ โลภเหตุ โมหเหตุ
   - อิสสาเจตสิก, มัจฉริยเจตสิก, กุกกุจจเจตสิก } มีเหตุ 2 คือ โทสเหตุ โมหเหตุ
   - อโลภเจตสิก มีเหตุ 2 คือ อโทสเหตุ อโมหเหตุ
   - อโทสเจตสิก มีเหตุ 2 คือ อโลภเหตุ อโมหเหตุ
   - ปัญญาเจตสิก มีเหตุ 2 คือ อโลภเหตุ อโทสเหตุ
4. **ติเหตุกเจตสิก** เจตสิกที่มีเหตุ 3 มี 27 ดวง คือ
   - อหิริกเจตสิก, อโนตตัปปเจตสิก, อุทธัจจเจตสิก } มีเหตุ 3 คือ โลภเหตุ โทสเหตุ โมหเหตุ
   - ถีนเจตสิก, มิทธเจตสิก } มีเหตุ 3 คือ โลภเหตุ โทสเหตุ โมหเหตุ
   - โสภณเจตสิก 22 (เว้นอโลภะ อโทสะ ปัญญา) มีเหตุ 3 คือ
     อโลภเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ
5. **จตุเหตุกเจตสิก** เจตสิกที่มีเหตุ 4 ไม่มี
6. **ปัญจเหตุกเจตสิก** เจตสิกที่มีเหตุ 5 มี 1 ดวง คือ
   - ปีติเจตสิก (เว้นโทสเหตุ) มีเหตุ 5 คือ
     โลภเหตุ โมหเหตุ
     อโลภเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ
7. **ฉเหตุกเจตสิก** เจตสิกที่มีเหตุ 6 มี 12 ดวง คือ
   - อัญญสมานเจตสิก 12 (เว้นปีติ) มีเหตุ 6 คือ
     โลภเหตุ โทสเหตุ โมหเหตุ
     อโลภเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ

รวมเจตสิกที่มี เหตุ	1	มี	3
รวมเจตสิกที่มี เหตุ	2	มี	9
รวมเจตสิกที่มี เหตุ	3	มี	27
รวมเจตสิกที่มี เหตุ	4	ไม่มี	-
รวมเจตสิกที่มี เหตุ	5	มี	1
รวมเจตสิกที่มี เหตุ	6	มี	12
รวมเป็นเจตสิก			**52**

<u>ข้อควรจำ</u>

ในอคหิตัคคหนนัยนี้ ต้องนับครั้งเดียวที่เจ.
ประกอบสูงสุดไม่เกิน 6 เหตุ และระวังตัวเหตุทุกครั้ง

คหิตัคคหนนัย
(นับแล้วนับอีก)

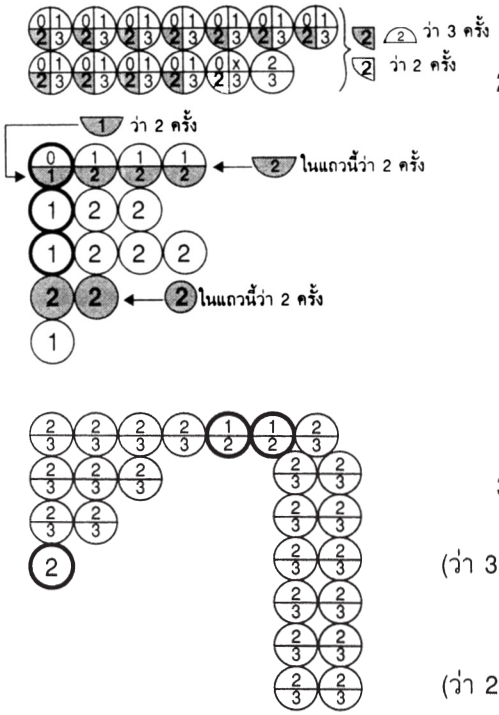

การจำแนกเจตสิกโดยเหตุ ที่ว่าโดย คหิตัคคหนนัย

1. **อเหตุกเจตสิก** เจตสิกที่ไม่มีเหตุ (0) มี 13 ดวง คือ
   - อัญญสมานเจตสิก 12 (เว้นฉันทะ) ที่ประกอบกับ อเหตุกจิต
   - โมหเจตสิก 1 (ตัวเหตุ) ที่ประกอบกับ โมหมูลจิต

> <u>ข้อควรจำ</u>
> ในคหิตัคคหนนัยนี้ เจตสิกประกอบไม่มีเหตุ
> เหตุ 1, 2, 3 สูงสุดแล้วก็นับ และระวังตัวเหตุเหมือนเดิม

2. **เอกเหตุกเจตสิก** เจตสิกที่มีเหตุ 1 มี 20 ดวง คือ

- อัญญสมานเจตสิก 11 (เว้นปีติ ฉันทะ)	ที่ประกอบกับ	โมหมูลจิต	มีเหตุ 1 คือ	โมหเหตุ
- อหิริกะ 1 อโนตตัปปะ 1 อุทธัจจะ 1	”	โมหมูลจิต	มีเหตุ 1 คือ	โมหเหตุ
- วิจิกิจฉาเจตสิก 1	”	วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต	มีเหตุ 1 คือ	โมหเหตุ
- โลภเจตสิก 1 (ตัวเหตุ)	”	โลภมูลจิต	มีเหตุ 1 คือ	โมหเหตุ
- โทสเจตสิก 1 (ตัวเหตุ)	”	โทสมูลจิต	มีเหตุ 1 คือ	โมหเหตุ
- โมหเจตสิก 1 (ตัวเหตุ)	”	โลภมูลจิต	มีเหตุ 1 คือ	โลภเหตุ
	”	โทสมูลจิต	มีเหตุ 1 คือ	โทสเหตุ
- อโลภเจตสิก 1	”	ญาณวิปปยุตตจิต	มีเหตุ 1 คือ	อโทสเหตุ
- อโทสเจตสิก 1	”	ญาณวิปปยุตตจิต	มีเหตุ 1 คือ	อโลภเหตุ

3. **ทวิเหตุกเจตสิก** เจตสิกที่มีเหตุ 2 มี 48 ดวง คือ
   - เจตสิก 45 ดวง ที่ประกอบกับ ทวิเหตุกจิต 22 ได้แก่

(ว่า 3 ครั้ง) • อัญญสมานเจตสิก 13	ที่ประกอบกับ	โลภมูลจิต	มีเหตุ 2 คือ	โลภเหตุ	โมหเหตุ
” 12 (เว้นปีติ)	”	โทสมูลจิต	มีเหตุ 2 คือ	โทสเหตุ	โมหเหตุ
” 13	”	ญาณวิปปยุตตจิต	มีเหตุ 2 คือ	อโลภเหตุ	อโทสเหตุ
(ว่า 2 ครั้ง) • อหิริกะ อโนตตัปปะ อุทธัจจะ	”	โลภมูลจิต	มีเหตุ 2 คือ	โลภเหตุ	โมหเหตุ
	”	โทสมูลจิต	มีเหตุ 2 คือ	โทสเหตุ	โมหเหตุ
(ว่า 1 ครั้ง) • ทิฐิ มานะ	ที่ประกอบกับ	โลภมูลจิต	มีเหตุ 2 คือ	โลภเหตุ	โมหเหตุ
• อิสสา มัจฉริยะ กุกกุจจะ	ที่ประกอบกับ	โทสมูลจิต	มีเหตุ 2 คือ	โทสเหตุ	โมหเหตุ
(ว่า 2 ครั้ง) • ถีนะ มิทธะ	ที่ประกอบกับ	โลภมูลสสังขาริกจิต	มีเหตุ 2 คือ	โลภเหตุ	โมหเหตุ
	”	โทสมูลสสังขาริกจิต	มีเหตุ 2 คือ	โทสเหตุ	โมหเหตุ
• โสภณเจตสิก 22 (เว้นอโลภเจ อโทสเจ. ปัญญาเจ.)	”	ญาณวิปปยุตตจิต	มีเหตุ 2 คือ	อโลภเหตุ	อโทสเหตุ

-เจตสิก 3 ดวง ที่ประกอบกับติเหตุกจิต 47/79 ได้แก่

(ว่า 1 ครั้ง) • อโลภเจตสิก (ตัวเหตุ)	ที่ประกอบกับ	ญาณสัมปยุตตจิต	มีเหตุ 2 คือ	อโทสเหตุ	อโมหเหตุ
• อโทสเจตสิก (ตัวเหตุ)	”	ญาณสัมปยุตตจิต	มีเหตุ 2 คือ	อโลภเหตุ	อโมหเหตุ
• ปัญญาเจตสิก (ตัวเหตุ)	”	ญาณสัมปยุตตจิต	มีเหตุ 2 คือ	อโลภเหตุ	อโทสเหตุ

4. **ติเหตุกเจตสิก** เจตสิกที่มีเหตุ 3 มี 35 ดวง คือ
   (ว่า 1 ครั้ง) • อัญญสมานเจตสิก 13
   • โสภณเจตสิก 22 (เว้นอโลภะ อโทสะ ปัญญา)

ที่ประกอบกับ ญาณสัมปยุตตจิต 47/79 มีเหตุ 3 คือ
อโลภเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ

<u>จิต</u>
1. อเหตุกจิต 18
2. เอกเหตุจิต 2
3. ทวิเหตุกจิต 22
4. ติเหตุกจิต 47-79
<u>เจตสิก</u>
1. อเหตุกเจตสิก 13
2. เอกเหตุกเจตสิก 20
3. ทวิเหตุกเจตสิก 48
4. ติเหตุกเจตสิก 35

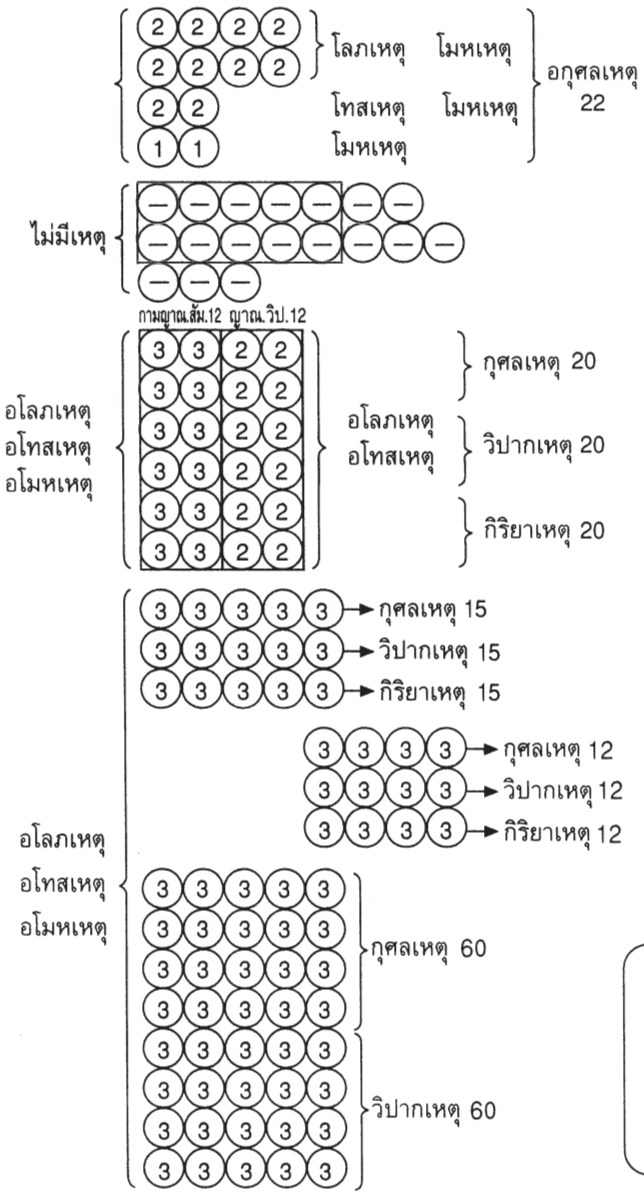

การนับจำนวนเหตุโดยพิสดาร 283

เหตุพิสดาร

โลภเหตุ		8	22
โทสเหตุ		2	
โมหเหตุ	(8 2 2)	12	
อโลภเหตุ	(24 15 12 40)	91	
อโทสเหตุ	(24 15 12 40)	91	
อโมหเหตุ	(12 15 12 40)	79	
รวม		**283**	

สรุป (เหตุพิสดารจำแนกโดยชาติ)

อกุศลเหตุ	มี	22
กุศลเหตุ	มี	107
วิปากเหตุ	มี	107
กิริยาเหตุ	มี	47
รวมเหตุโดยพิสดาร		**283**

หมายเหตุ

เหตุประกอบกับจิตกี่ดวงก็นับเหตุตามจำนวนจิต เช่น โมหเหตุ ประกอบกับจิต 12 ดวง ก็ได้ โมหเหตุ 12 เป็นต้น

เหตุพิสดารจำแนกโดยชาติ (เจอในจิตที่ไหนนับตามจิตที่นั่น)

1. อกุศลเหตุ มีจำนวน 22 คือ
   - โลภเหตุ 8
   - โทสเหตุ 2
   - โมหเหตุ 12 (8 2 2)

   รวมเป็นอกุศลเหตุ 22
2. กุศลเหตุ มีจำนวน 107 คือ
   - อโลภเหตุ 37 (8 9 20)
   - อโทสเหตุ 37 (8 9 20)
   - อโมหเหตุ 33 (4 ˚ 9 20)

   รวมเป็นกุศลเหตุ 107
3. วิปากเหตุ มีจำนวน 107 คือ
   - อโลภเหตุ 37 (8 9 20)
   - อโทสเหตุ 37 (8 9 20)
   - อโมหเหตุ 33 (4 ˚ 9 20)

   รวมเป็นวิปากเหตุ 107
4. กิริยาเหตุ มีจำนวน 47 คือ
   - อโลภเหตุ 17 (8 9)
   - อโทสเหตุ 17 (8 9)
   - อโมหเหตุ 13 (4 ˚ 9)

   รวมเป็นกิริยาเหตุ 47

กิจจสังคหะ

การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่ง กิจ ชื่อว่า กิจจสังคหะ

กิจ 14 ฐาน 10

กิจ 14

หน้าที่ของจิต เจตสิก ที่ทำอยู่นั้น มีอยู่ 14 อย่าง คือ

ป	1. ปฏิสนธิกิจ	ทำหน้าที่	สืบต่อภพใหม่
ภ	2. ภวังคกิจ	”	รักษาภพ
อา	3. อาวัชชนกิจ	”	พิจารณาอารมณ์ใหม่
ทัส	4. ทัสสนกิจ	”	เห็น
ส	5. สวนกิจ	”	ได้ยิน
ฆา	6. ฆายนกิจ	”	รู้กลิ่น
สา	7. สายนกิจ	”	รู้รส
ผุส	8. ผุสนกิจ	”	รู้ถูกต้อง
สำ สัม	9. สัมปฏิจฉนกิจ	”	รับอารมณ์
ณ สัน	10. สันตีรณกิจ	”	ไต่สวนอารมณ์
วุ โว	11. โวฏฐัพพนกิจ	”	ตัดสินอารมณ์
ช	12. ชวนกิจ	”	เสพอารมณ์
ตทา	13. ตทารัมมณกิจ	”	รับอารมณ์ต่อจากชวนะ
จุ	14. จุติกิจ	”	สิ้นจากภพเก่า

กิจ = หน้าที่ ของจิต เจตสิก

ฐาน 10

สถานที่ที่ทำงานของจิต เจตสิกเหล่านั้น มีอยู่ 10 ฐาน คือ

1. ปฏิสนธิฐาน	สถานที่ที่ทำงาน	สืบต่อภพใหม่
2. ภวังคฐาน	”	รักษาภพ
3. อาวัชชนฐาน	”	พิจารณาอารมณ์ใหม่
4. ปัญจวิญญาณฐาน	”	เห็น, ได้ยิน, รู้กลิ่น, รู้รส, รู้ถูกต้อง
5. สัมปฏิจฉนฐาน	”	รับอารมณ์
6. สันตีรณฐาน	”	ไต่สวนอารมณ์
7. โวฏฐัพพนฐาน	”	ตัดสินอารมณ์
8. ชวนฐาน	”	เสพอารมณ์
9. ตทารัมมณฐาน	”	รับอารมณ์ต่อจากชวนะ
10. จุติฐาน	”	สิ้นจากภพเก่า

ฐาน = สถานที่ที่ทำงาน ของจิต เจตสิก

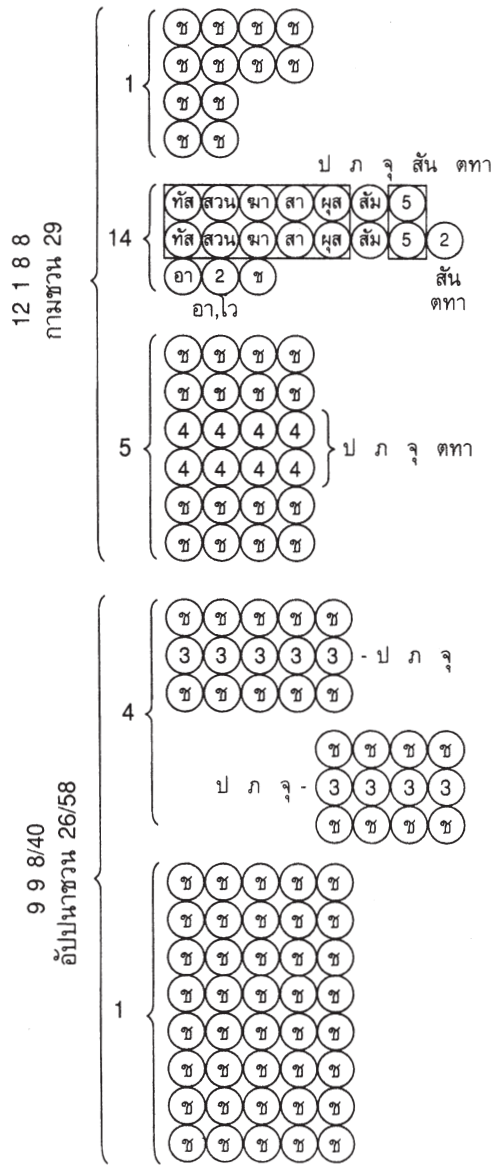

	กิจ 14	ทำหน้าที่				องค์ธรรม จิต 89/121
ป	1. ปฏิสนธิกิจ	สืบต่อภพใหม่	19 (2 8 9)	=		อุเบกขาสันตีรณจิต 2 มหาวิปากจิต 8 มหัคคตวิปากจิต 9
ภ	2. ภวังคกิจ	รักษาภพ				
อา	3. อาวัชชนกิจ	พิจารณาอารมณ์ใหม่	2	=		ปัญจทวาราวัชชนจิต 1 มโนทวาราวัชชนจิต 1
ทัส	4. ทัสสนกิจ	เห็น	2	=		จักขุวิญญาณจิต 2
ส	5. สวนกิจ	ได้ยิน	2	=		โสตวิญญาณจิต 2
ฆา	6. ฆายนกิจ	รู้กลิ่น	2	=		ฆานวิญญาณจิต 2
สา	7. สายนกิจ	รู้รส	2	=		ชิวหาวิญญาณจิต 2
ผุส	8. ผุสนกิจ	รู้ถูกต้อง	2	=		กายวิญญาณจิต 2
สัม	9. สัมปฏิจฉนกิจ	รับอารมณ์	2	=		สัมปฏิจฉนจิต 2
สัน	10. สันตีรณกิจ	ไต่สวนอารมณ์	3	=		สันตีรณจิต 3
โว	11. โวฏฐัพพนกิจ	ตัดสินอารมณ์	1	=		มโนทวาราวัชชนจิต 1
ช	12. ชวนกิจ	เสพอารมณ์ 55/87	- กามชวนะ 29	=		อกุศลจิต 12 หสิตุปปาทจิต 1
			12 1 8 8			มหากุศลจิต 8 มหากิริยาจิต 8
			- อัปปนาชวนะ 26/58	=		มหัคคตกุศลจิต 9 มหัคคตกิริยาจิต 9 โลกุตตรจิต 8/40
			9 9 8/40			
ตทา	13. ตทารัมมณกิจ	รับอารมณ์ต่อจากชวนะ	11	=		สันตีรณจิต 3
						มหาวิปากจิต 8
จุ	14. จุติกิจ	สิ้นจากภพเก่า	19	=		(เหมือนปฏิสนธิกิจ, ภวังคกิจ)

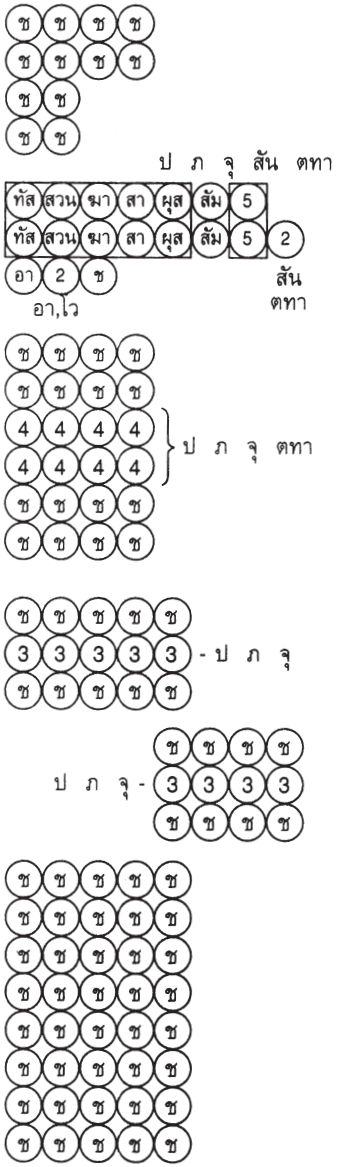

การจำแนกกิจ 14 โดยจิต

1. จิตที่ทำหน้าที่ **ปฏิสนธิกิจ ภวังคกิจ จุติกิจ** มี 19 ดวง คือ
   อุเบกขาสันตีรณจิต 2 มหาวิปากจิต 8 มหัคคตวิปากจิต 9
2. จิตที่ทำหน้าที่ **อาวัชชนกิจ** มี 2 ดวง คือ
   ปัญจทวาราวัชชนจิต 1 มโนทวาราวัชชนจิต 1
3. จิตที่ทำหน้าที่ **ทัสสนกิจ** มี 2 ดวง คือ จักขุวิญญาณจิต 2
4. จิตที่ทำหน้าที่ **สวนกิจ** มี 2 ดวง คือ โสตวิญญาณจิต 2
5. จิตที่ทำหน้าที่ **ฆายนกิจ** มี 2 ดวง คือ ฆาณวิญญาณจิต 2
6. จิตที่ทำหน้าที่ **สายนกิจ** มี 2 ดวง คือ ชิวหาวิญญาณจิต 2
7. จิตที่ทำหน้าที่ **ผุสนกิจ** มี 2 ดวง คือ กายวิญญาณจิต 2
8. จิตที่ทำหน้าที่ **สัมปฏิจฉนกิจ** มี 2 ดวง คือ สัมปฏิจฉนจิต 2
9. จิตที่ทำหน้าที่ **สันตีรณกิจ** มี 3 ดวง คือ สันตีรณจิต 3
10. จิตที่ทำหน้าที่ **โวฏฐัพพนกิจ** มี 1 ดวง คือ มโนทวาราวัชชนจิต 1
11. จิตที่ทำหน้าที่ **ชวนกิจ** มี 55/87 ดวง คือ

    กามชวนะ 29 - อกุศลจิต 12
    12 1 8 8 - หสิตุปปาทจิต 1
    - มหากุศลจิต 8
    - มหากิริยาจิต 8
    อัปปนาชวนะ 26/58 - มหัคคตกุศลจิต 9
    9 9 8/40 - มหัคคตกิริยาจิต 9
    - โลกุตตรจิต 8/40
12. จิตที่ทำหน้าที่ **ตทารัมมณกิจ** มี 11 ดวง คือ
    สันตีรณจิต 3 มหาวิปากจิต 8

หมายเหตุ : กิจ 14 ได้ฐาน 10 เพราะรวมทัสสนกิจ, สวนกิจ, ฆายนกิจ, สายนกิจ และผุสนกิจ คิดเป็น 1 ฐาน คือ ปัญจวิญญาณฐาน

การจำแนกฐาน 10 โดยจิต

1. จิตที่ทำหน้าที่ใน **ปฏิสนธิฐาน ภวังคฐาน จุติฐาน** มี 19 ดวง คือ
   - อุเบกขาสันตีรณจิต 2 มหาวิปากจิต 8 มหัคคตวิปากจิต 9
2. จิตที่ทำหน้าที่ใน **อาวัชชนฐาน** มี 2 ดวง คือ
   - ปัญจทวาราวัชชนจิต 1 มโนทวาราวัชชนจิต 1 ขณะเกิดในมโนทวาร
3. จิตที่ทำหน้าที่ใน **ปัญจวิญญาณฐาน** มี 10 ดวง คือ
   - **ทวิปัญจวิญญาณจิต 10**
4. จิตที่ทำหน้าที่ใน **สัมปฏิจฉนฐาน** มี 2 ดวง คือ
   - สัมปฏิจฉนจิต 2
5. จิตที่ทำหน้าที่ใน **สันตีรณฐาน** มี 3 ดวง คือ
   - สันตีรณจิต 3
6. จิตที่ทำหน้าที่ใน **โวฏฐัพพนฐาน** มี 1 ดวง คือ
   - มโนทวาราวัชชนจิต 1 ขณะที่เกิดในปัญจทวาร
7. จิตที่ทำหน้าที่ใน **ชวนฐาน** มี 55/87 ดวง คือ

   กามชวนะ 29 - อกุศลจิต 12
   12 1 8 8 - หสิตุปปาทจิต 1
   - มหากุศลจิต 8
   - มหากิริยาจิต 8
   อัปปนาชวนะ 26/58 - มหัคคตกุศลจิต 9
   9 9 8/40 - มหัคคตกิริยาจิต 9
   โลกุตตรจิต 8/40
8. จิตที่ทำหน้าที่ใน **ตทารัมมณฐาน** มี 11 ดวง คือ
   - สันตีรณจิต 3 มหาวิปากจิต 8

การจำแนกจิต โดยกิจ 14

1. จิตที่ทำหน้าที่ 5 อย่าง มี 2 ดวง คือ
   - อุเบกขาสันตีรณจิต 2 ทำหน้าที่ 5 อย่าง ได้แก่
     1. ปฏิสนธิกิจ 2. ภวังคกิจ 3. จุติกิจ 4. สันตีรณกิจ 5. ตทารัมมณกิจ
2. จิตที่ทำหน้าที่ 4 อย่าง มี 8 ดวง คือ
   - มหาวิปากจิต 8 ทำหน้าที่ 4 อย่าง ได้แก่
     1. ปฏิสนธิกิจ 2. ภวังคกิจ 3. จุติกิจ 4. ตทารัมมณกิจ
3. จิตที่ทำหน้าที่ 3 อย่าง มี 9 ดวง คือ
   - มหัคคตวิปากจิต 9 ทำหน้าที่ 3 อย่าง ได้แก่
     1. ปฏิสนธิกิจ 2. ภวังคกิจ 3. จุติกิจ
4. จิตที่ทำหน้าที่ 2 อย่าง มี 2 ดวง คือ
   - โสมนัสสันตีรณจิต 1 ทำหน้าที่ 2 อย่าง ได้แก่
     1. สันตีรณกิจ 2. ตทารัมมณกิจ
   - มโนทวาราวัชชนจิต 1 ทำหน้าที่ 2 อย่าง ได้แก่
     1. โวฏฐัพพนกิจ 2. อาวัชชนกิจ
5. จิตที่ทำหน้าที่ 1 อย่าง มี 68/100 ดวง คือ

- ปัญจทวาราวัชชนจิต 1	ทำหน้าที่	อาวัชชนกิจ
- จักขุวิญญาณจิต 2	"	ทัสสนกิจ
- โสตวิญญาณจิต 2	"	สวนกิจ
- ฆานวิญญาณจิต 2	"	ฆายนกิจ
- ชิวหาวิญญาณจิต 2	"	สายนกิจ
- กายวิญญาณจิต 2	"	ผุสนกิจ
- สัมปฏิจฉนจิต 2	"	สัมปฏิจฉนกิจ
ชวนจิต 55/87 - อกุศลจิต 12 หสิตุปปาทจิต 1 มหากุศลจิต 8 มหากิริยาจิต 8 มหัคคตกุศลจิต 9 มหัคคตกิริยาจิต 9 โลกุตตรจิต 8/40	"	ชวนกิจ

การจำแนกจิตโดยกิจและฐาน

1. จิตที่มี **หน้าที่ 1 และฐาน 1** มีจำนวน 68 ดวง คือ
   - ปัญจทวาราวัชชนจิต 1 มี อาวัชชนกิจ และ อาวัชชนฐาน
   - สัมปฏิจฉนจิต 2 มี สัมปฏิจฉนกิจ และ สัมปฏิจฉนฐาน
   - จักขุวิญญาณจิต 2 มี ทัสสนกิจ และ ปัญจวิญญาณฐาน
   - โสตวิญญาณจิต 2 มี สวนกิจ และ ปัญจวิญญาณฐาน
   - ฆาณวิญญาณจิต 2 มี ฆายนกิจ และ ปัญจวิญญาณฐาน
   - ชิวหาวิญญาณจิต 2 มี สายนกิจ และ ปัญจวิญญาณฐาน
   - กายวิญญาณจิต 2 มี ผุสนกิจ และ ปัญจวิญญาณฐาน
   - ชวนจิต 55 มี ชวนกิจ และ ชวนฐาน
2. จิตที่มี **หน้าที่ 2 และฐาน 2** มีจำนวน 2 ดวง คือ
   - โสมนัสสันตีรณจิต 1 มี สันตีรณกิจ ตทารัมมณกิจ และ สันตีรณฐาน ตทารัมมณฐาน
   - มโนทวาราวัชชนจิต 1 มี อาวัชชนกิจ โวฏฐัพพนกิจ และ อาวัชชนฐาน โวฏฐัพพฐาน
3. จิตที่มี **หน้าที่ 3 และฐาน 3** มีจำนวน 9 ดวง คือ
   - มหัคคตวิปากจิต 9 มี ปฏิสนธิกิจ ภวังคกิจ จุติกิจ และ ปฏิสนธิฐาน ภวังคฐาน จุติฐาน
4. จิตที่มี **หน้าที่ 4 และฐาน 4** มีจำนวน 8 ดวง คือ
   - มหาวิปากจิต 8 มี ปฏิสนธิกิจ ภวังคกิจ จุติกิจ ตทารัมมณกิจ และปฏิสนธิฐาน ภวังคฐาน จุติฐาน ตทารัมมณฐาน
5. จิตที่มี **หน้าที่ 5 และฐาน 5** มีจำนวน 2 ดวง คือ
   - อุเบกขาสันตีรณจิต 2 มี ปฏิสนธิกิจ ภวังคจิต จุติกิจ สันตีรณกิจ ตทารัมมณกิจ และปฏิสนธิฐาน ภวังคฐาน จุติฐาน สันตีรณฐาน ตทารัมมณฐาน

สรุปกิจ 14 ฐาน 10

กิจ 14	ฐาน 10	จิต 89/121	เจตสิก 52
1. ปฏิสนธิกิจ	1. ปฏิสนธิฐาน	19 = อุ.สัน.2, ม.วิ.8, มหัค.วิ.9	35 = อัญ.13+โส.22 (เว้นวิรตี.3)
2. ภวังคกิจ	2. ภวังคฐาน	19 = อุ.สัน.2, ม.วิ.8, มหัค.วิ.9	35 = อัญ.13+โส.22 (เว้นวิรตี.3)
3. อาวัชชนกิจ	3. อาวัชชนฐาน	2 = ปัญจ.1, มโน 1	11 = อัญ.11 (เว้นปีติ, ฉัน.)
4. ทัสสนกิจ	4. ปัญจวิญญาณฐาน	2 = จักขุวิญ.2	สัพพ.7
5. สวนกิจ		2 = โสตวิญ.2	สัพพ.7
6. ฆายนกิจ		2 = ฆานวิญ.2	สัพพ.7
7. สายนกิจ		2 = ชิวหาวิญ.2	สัพพ.7
8. ผุสนกิจ		2 = กายวิญ.2	สัพพ.7
9. สัมปฏิจฉนกิจ	5. สัมปฏิจฉนฐาน	2 = สัมปฏิจ.2	10 = อัญ.10 (เว้นวิริยะ, ปีติ, ฉัน.)
10. สันตีรณกิจ	6. สันตีรณฐาน	3 = สันตีรณจิต 3 (อุ.สัน.2+โส.สัน 1)	11 = อัญ.11 (เว้นวิริยะ, ฉัน.)
11. โวฏฐัพพนกิจ	7. โวฏฐัพพนฐาน	1 = มโน	11 = อัญ.11 (เว้นปีติ, ฉัน.)
12. ชวนกิจ	8. ชวนฐาน	55/87 = 12, 1, 8, 8 = 29, 9 9 8/40 = 26/58	52 = อัญ.13, อกุ.14, โส.25
13. ตทารัมมณกิจ	9. ตทารัมมณฐาน	11 = สันตีรณ.3 (อุ.สัน.2,+โส.สัน.1) ม.วิ.8	33 = อัญ.13, โส.20 (เว้นวิรตี.3, อัปป.2)
14. จุติกิจ	10. จุติฐาน	19 = อุ.สัน.2, ม.วิ.8, มหัค.วิ.9	35 = อัญ.13, โส.22 (เว้นวิรตี.3)

<u>หมายเหตุ</u> : จิตที่ทำหน้าที่เกิน 1 กิจ

อุ.สัน.2	ทำหน้าที่	ป ภ สัน ต จุ
ม.กิ.8	"	ป ภ ต จุ
มหัค.วิ.9	"	ป ภ จุ
มโน	"	อา โว
โส.สัน.1	"	สัน ต

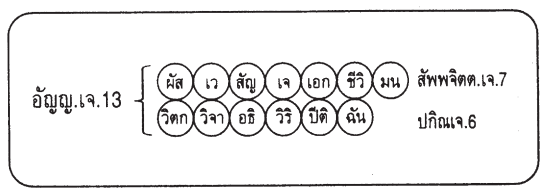

จำแนกเจตสิก 52 โดยกิจ 14

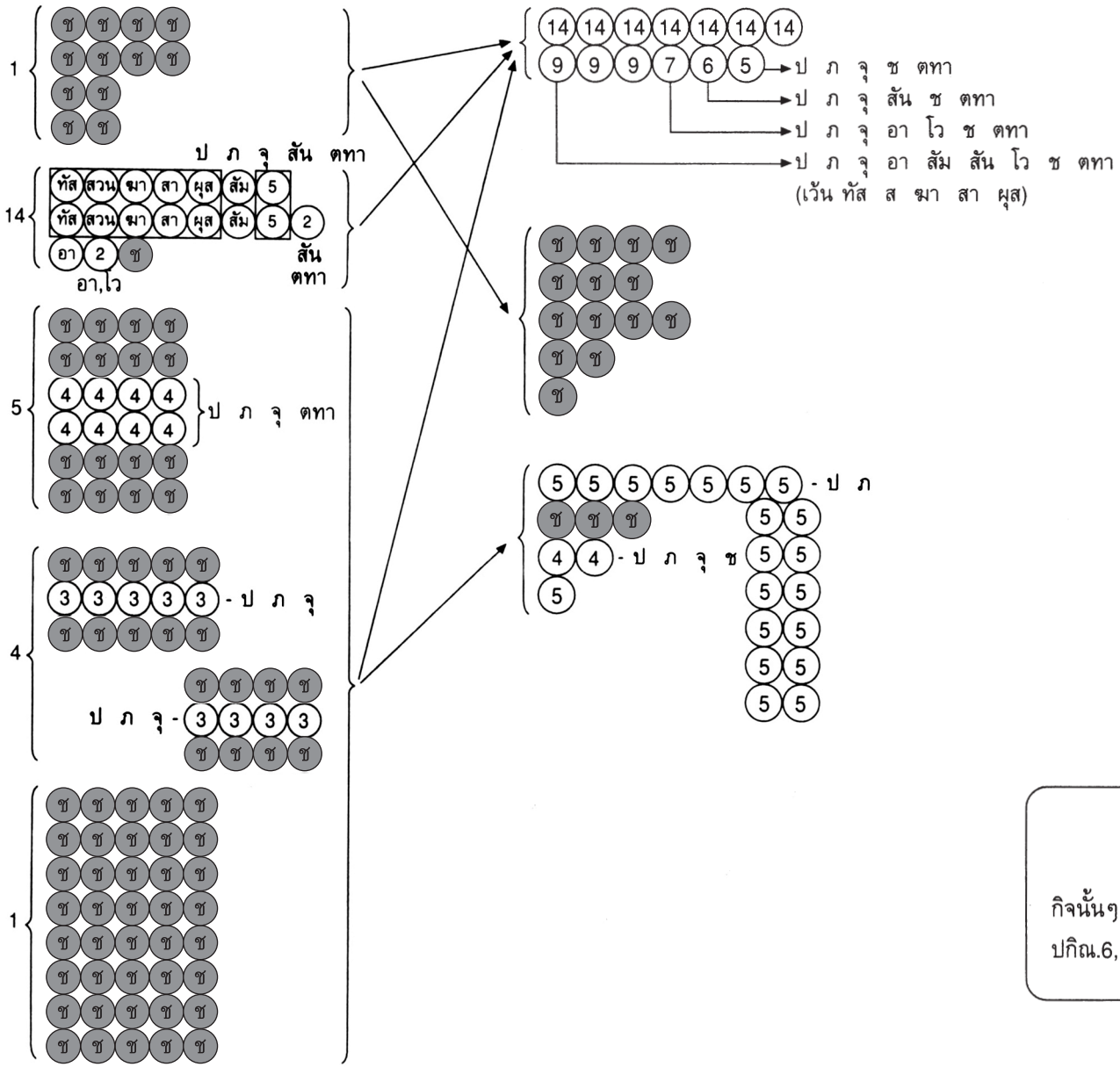

เจตสิกที่ทำหน้าที่ในกิจ 14

1	อย่างมี	17	ดวง	ได้แก่ อกุ.14, วิรตี.3
2	"	-	"	ไม่มี
3	"	-	"	ไม่มี
4	"	2	"	ได้แก่ อัปป.2
5	"	21	"	ได้แก่ ฉันทะ, โสสา19, ปัญ.1
6	"	1	"	ได้แก่ ปีติ
7	"	1	"	ได้แก่ วิริยะ
8	"	-	"	ไม่มี
9	"	3	"	ได้แก่ วิตก, วิจาร, อธิโมก
10	"	-	"	ไม่มี
11	"	-	"	ไม่มี
12	"	-	"	ไม่มี
13	"	-	"	ไม่มี
14	"	7	"	ได้แก่ สัพพ.7

<u>วิธีคิดหาเจตสิก 52 ในกิจ 14 ว่ามีเท่าไร?</u>

ดูเจตสิกดวงที่ทำหน้าที่ในแต่ละกิจว่ามีจำนวนเท่าไร ให้นับเจตสิกตามกิจนั้นๆ ถ้าไม่มีเจตสิกในกิจใดก็บอกว่าไม่มี โดยคิดทีละกลุ่ม เรียงจาก สัพพ.7 ปกิณ.6, (คิดทีละดวง) อกุ.14, โสสา.19, วิรตี.3, อัปป.2 และปัญ.1

การจำแนกเจตสิก 52 โดยกิจ 14

1. เจตสิกที่ทำ **หน้าที่** 1 มีจำนวน 17 ดวง คือ
   - อกุศลเจตสิก 14 วิรตีเจตสิก 3 ทำหน้าที่ 1 คือ ชวนกิจ

     อธิบายว่า อกุศลเจตสิก 14 ดวงนี้ ประกอบกับอกุศลจิต 12 เท่านั้น
     และอกุศลจิต 12 นั้น ก็ทำหน้าที่ *ชวนกิจ* อย่างเดียว ฉะนั้น
     อกุศลเจตสิก 14 จึงทำหน้าที่ ชวนกิจ อย่างเดียวเหมือนกัน
   - วิรตีเจตสิก 3 ประกอบกับมหากุศลจิต และ โลกุตตรจิต มหากุศลจิต และ โลกุตตรจิต 2 พวกนี้ ทำหน้าที่ *ชวนกิจ* อย่างเดียว ฉะนั้น วิรตีเจตสิก จึงทำหน้าที่ชวนกิจ เช่นเดียวกัน
2. เจตสิกที่ทำ **หน้าที่** 4 มีจำนวน 2 ดวง คือ
   - อัปปมัญญาเจตสิก 2 ทำหน้าที่ 4 คือ ปฏิสนธิกิจ *ภวังคกิจ* จุติกิจ ชวนกิจ

     อธิบายว่า อัปปมัญญาเจตสิก 2 ดวงนี้ เมื่อขณะประกอบกับรูปาวจรวิปากจิต ทำหน้าที่ปฏิสนธิกิจ *ภวังคกิจ* จุติกิจ เมื่อขณะประกอบกับ มหากุศลจิต มหากิริยาจิต รูปาวจรกุศลจิต รูปาวจรกิริยาจิต ทำหน้าที่ ชวนกิจ
3. เจตสิกที่ทำ **หน้าที่** 5 มีจำนวน 21 ดวง คือ
   - โสภณสาธารณเจตสิก 19 ปัญญาเจตสิก 1 ฉันทเจตสิก 1 ทำหน้าที่ 5 คือ ปฏิสนธิกิจ *ภวังคกิจ* จุติกิจ *ชวนกิจ ตทารัมมณกิจ*

     อธิบายว่า โสภณสาธารณเจตสิก 19 ปัญญาเจตสิก 1 ฉันทเจตสิก 1 รวม 21 ดวง เหล่านี้ ไม่ได้ประกอบกับอเหตุกจิต 18 ฉะนั้น จึงเว้นกิจเฉพาะ 9 อย่าง มี
     อาวัชชนกิจ เป็นต้น จนถึง โวฏฐัพพนกิจ ซึ่งเป็นหน้าที่ของอเหตุกจิต
     โดยเฉพาะออกเสีย คงทำหน้าที่เพียง 5 อย่าง ดังกล่าวแล้วนั้น
4. เจตสิกที่ทำ **หน้าที่** 6 มีจำนวน 1 ดวง คือ
   - ปีติเจตสิก ทำหน้าที่ 6 คือ ปฏิสนธิกิจ *ภวังคกิจ จุติกิจ สันตีรณกิจ ชวนกิจ ตทารัมมณกิจ*

     อธิบายว่า ปีติเจตสิกนี้ เมื่อประกอบกับโสมนัสสสหคตจิต ที่เป็นอกุศลจิต กุศลจิต กิริยาจิต และผลจิตเหล่านี้ ทำหน้าที่ *ชวนกิจ*
     เมื่อประกอบกับ โสมนัสสันตีรณจิต ทำหน้าที่ สันตีรณกิจ ตทารัมมณกิจ
     เมื่อประกอบกับ โสมนัสสสหคตจิตที่เป็นรูปาวจรวิปากจิต ทำหน้าที่
     ปฏิสนธิกิจ ภวังคกิจ จุติกิจ
     เมื่อประกอบกับ โสมนัสสสหคตจิตที่เป็นมหาวิปากจิต ทำหน้าที่ *ปฏิสนธิกิจ ภวังคกิจ จุติกิจ ตทารัมมณกิจ*
5. เจตสิกที่ทำ **หน้าที่** 7 มีจำนวน 1 ดวง คือ
   - วิริยเจตสิก ทำหน้าที่ 7 คือ *ปฏิสนธิกิจ ภวังคกิจ จุติกิจ อาวัชชนกิจ โวฏฐัพพนกิจ ชวนกิจ ตทารัมมณกิจ*

     อธิบายว่า วิริยเจตสิกนี้ เมื่อประกอบกับอกุศลจิต กุศลจิต กิริยาจิต และผลจิต เหล่านี้ ทำหน้าที่ *ชวนกิจ*

เมื่อประกอบกับ	มโนทวาราวัชชนจิต	ทำหน้าที่	*อาวัชชนกิจ โวฏฐัพพนกิจ*
เมื่อประกอบกับ	มหัคคตวิปากจิต	ทำหน้าที่	*ปฏิสนธิจิต ภวังคกิจ จุติกิจ*
เมื่อประกอบกับ	มหาวิปากจิต	ทำหน้าที่	*ปฏิสนธิกิจ ภวังคกิจ จุติกิจ ตทารัมมณกิจ*

6. เจตสิกที่ทำ **หน้าที่** 9 มีจำนวน 3 ดวง คือ
   - วิตก วิจาร อธิโมกข์ ทำหน้าที่ 9 คือ *ปฏิสนธิกิจ ภวังคกิจ จุติกิจ อาวัชชนกิจ สัมปฏิจฉนกิจ สันตีรณกิจ โวฏฐัพพนกิจ ชวนกิจ ตทารัมมณกิจ*

     อธิบายว่า วิตก วิจาร อธิโมกข์ เจตสิก 3 ดวงนี้ เมื่อขณะประกอบกับ อกุศลจิต กุศลจิต กิริยาจิต และผลจิตเหล่านี้ ทำหน้าที่ ชวนกิจ

เมื่อขณะประกอบกับ	มโนทวาราวัชชนจิต	ทำหน้าที่	*อาวัชชนกิจ* และ *โวฏฐัพพนกิจ*
เมื่อขณะประกอบกับ	สัมปฏิจฉนจิต	ทำหน้าที่	*สัมปฏิจฉนกิจ*
เมื่อขณะประกอบกับ	สันตีรณจิต	ทำหน้าที่	*สันตีรณกิจ ตทารัมมณกิจ*
เมื่อขณะประกอบกับ	มหัคคตวิปากจิต	ทำหน้าที่	*ปฏิสนธิกิจ ภวังคกิจ จุติกิจ*
เมื่อขณะประกอบกับ	มหาวิปากจิต	ทำหน้าที่	*ปฏิสนธิกิจ ภวังคกิจ จุติกิจ ตทารัมมณกิจ*

7. เจตสิกที่ทำ **หน้าที่** 14 มีจำนวน 7 ดวง คือ
   - สัพพจิตตสาธารณเจตสิก 7 ทำหน้าที่ 14 คือ *ปฏิสนธิกิจ ภวังคกิจ จุติกิจ อาวัชชนกิจ ทัสสนกิจ สวนกิจ ฆายนกิจ สายนกิจ ผุสนกิจ สัมปฏิจฉนกิจ สันตีรณกิจ โวฏฐัพพนกิจ ชวนกิจ ตทารัมมณกิจ*

     อธิบายว่า สัพพจิตตสาธารณเจตสิก 7 ดวงนี้ ประกอบกับจิตได้ทั้งหมด ฉะนั้น จึงทำหน้าที่ 14 อย่างทั้งหมดได้

หมายเหตุ : เจตสิกที่ทำหน้าที่ 2, 3, 8, 10, 11, 12, 13 ไม่มี เพราะเจตสิกที่ประกอบกับจิตที่ทำหน้าที่ 2, 3, 8, 10, 11, 12, 13 โดยเฉพาะนั้นไม่มี

สรุปกิจจสังคหะ

แสดงการจำแนกจิต 89/121 โดยกิจ 14

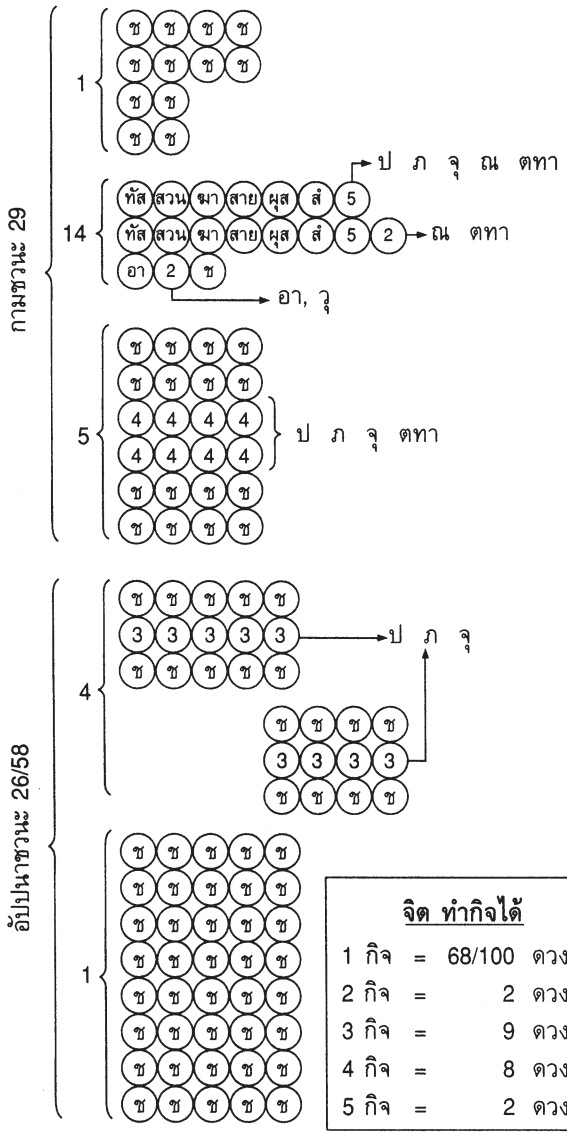

จิต ทำกิจได้			
1 กิจ	=	68/100	ดวง
2 กิจ	=	2	ดวง
3 กิจ	=	9	ดวง
4 กิจ	=	8	ดวง
5 กิจ	=	2	ดวง

แสดงการจำแนกเจตสิก 52 โดยกิจ 14

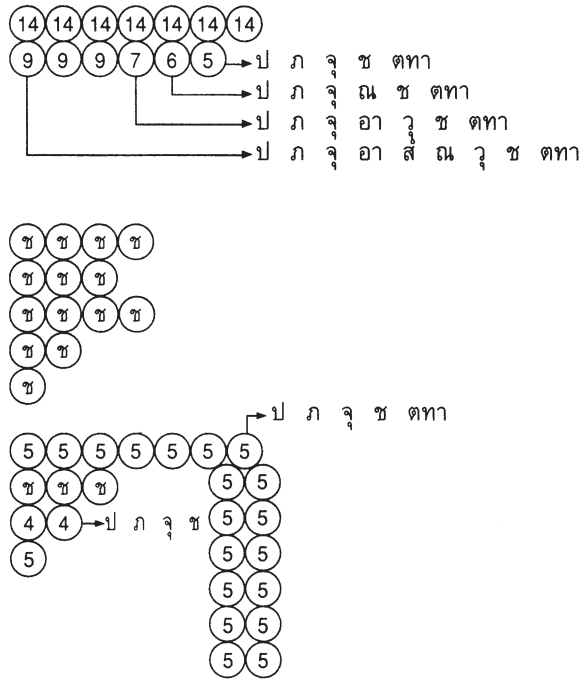

เจตสิก ทำกิจได้			
1 กิจ	=	17	ดวง
4 กิจ	=	2	ดวง
5 กิจ	=	21	ดวง
6 กิจ	=	1	ดวง
7 กิจ	=	1	ดวง
9 กิจ	=	3	ดวง
14 กิจ	=	7	ดวง

กิจ 14 ทำหน้าที่

			จิต อ.ธ		เจตสิก อ.ธ
ป 1	**ปฏิสนธิกิจ**	สืบต่อภพใหม่	19	(2+8+9)	35
ภ 2	**ภวังคกิจ**	รักษาภพ			
อา 3	**อาวัชชนกิจ**	พิจารณาอารมณ์ใหม่	2		11
ทัส 4	**ทัสสนกิจ**	เห็น	2		7
ส 5	**สวนกิจ**	ได้ยิน	2		7
ฆา 6	**ฆายนกิจ**	รู้กลิ่น	2		7
สา 7	**สายนกิจ**	รู้รส	2		7
ผุส 8	**ผุสนกิจ**	รู้ถูกต้อง	2		7
สำ 9	**สัมปฏิจฉนกิจ**	รับอารมณ์	2		10
ณ 10	**สันตีรณกิจ**	ไต่สวนอารมณ์	3		11
โว 11	**โวฏฐัพพนกิจ**	ตัดสินอารมณ์	1		11
ช 12	**ชวนกิจ**	เสพอารมณ์	55	(29+26)	52
ตทา 13	**ตทารัมมณกิจ**	รับอารมณ์ต่อจากชวนะ	11	(3+8)	33
จุ 14	**จุติกิจ**	สิ้นจากภพเก่า	19	(2+8+9)	35

สรุปจิต, เจตสิก ที่ทำกิจ 14

ปฏิสนธิกิจ, ภวังคกิจ, จุติกิจ

มีจิต 19 ดวง คือ
อุ.สัน.2 ม.วิ.8 มหัควิ.9

มีเจ.35 ดวง คือ
อัญญ.13
โสภณ.22 (เว้นวิรตี.3)

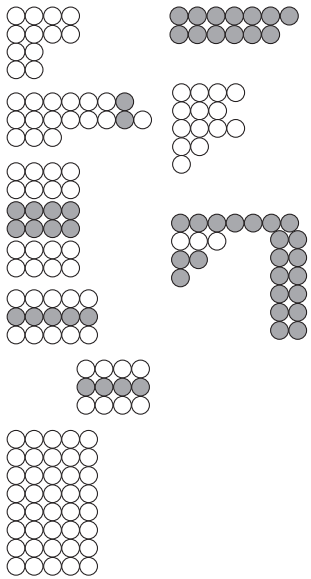

อาวัชชนกิจ

มีจิต 2 ดวง คือ
ปัญจทวา.1 มโนทวา.1

มีเจ.11 ดวง คือ
อัญญ.11 (เว้นปีติ ฉันทะ)

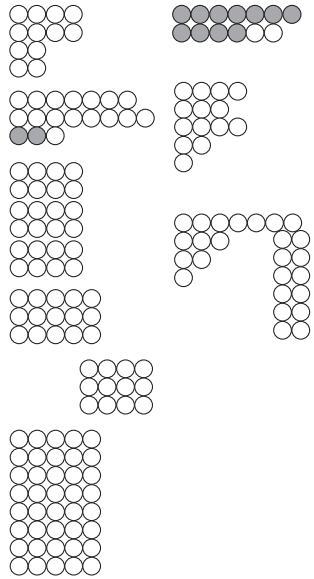

ทัสสนกิจ

มีจิต 2 ดวง คือ
จักขุวิญญาณจิต 2

มีเจ.7 ดวง คือ
สัพพจิตตสาธารณเจ.7

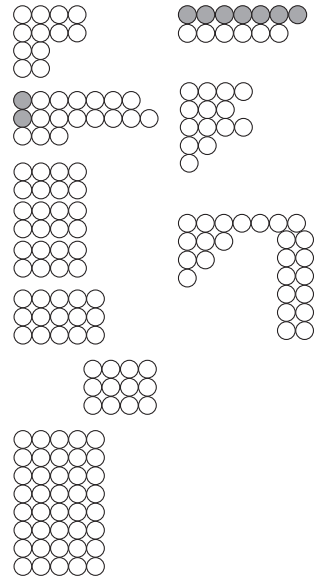

สวนกิจ

มีจิต 2 ดวง คือ
โสตวิญญาณจิต 2

มีเจ.7 ดวง คือ
สัพพจิตตสาธารณเจ.7

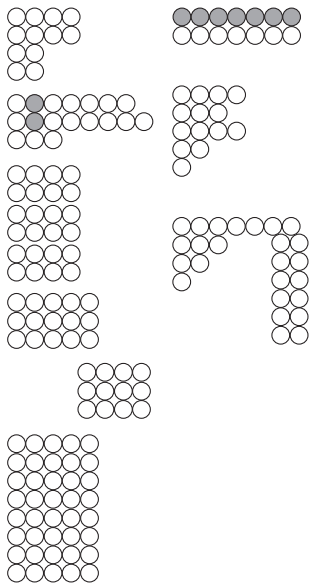

ฆายนกิจ

มีจิต 2 ดวง คือ
ฆานวิญญาณจิต 2

มีเจ.7 ดวง คือ
สัพพจิตตสาธารณเจ.7

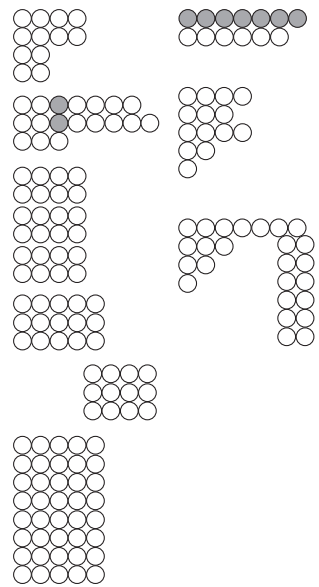

สายนกิจ

มีจิต 2 ดวง คือ
ชิวหาวิญญาณจิต 2

มีเจ.7 ดวง คือ
สัพพจิตตสาธารณเจ.7

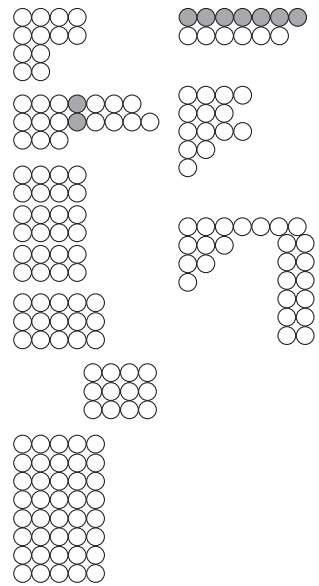

สรุปจิต, เจตสิก ที่ทำกิจ 14 (ต่อ 1)

ผุสนกิจ

มีจิต 2 ดวง คือ
กายวิญญาณจิต 2

มีเจ.7 ดวง คือ
สัพพจิตตสาธารณเจ.7

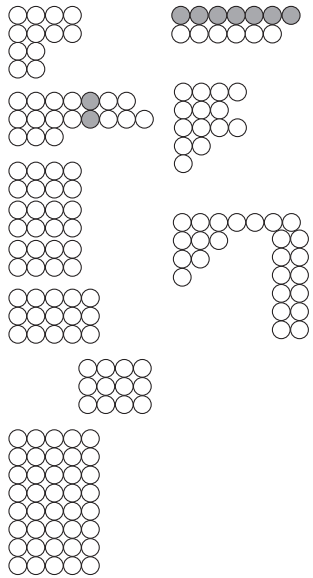

สัมปฏิจฉนกิจ

มีจิต 2 ดวง คือ
สัมปฏิจฉนจิต 2

มีเจ.10 ดวง คือ
อัญญ.10
(เว้นวิริยะ ปีติ ฉันทะ)

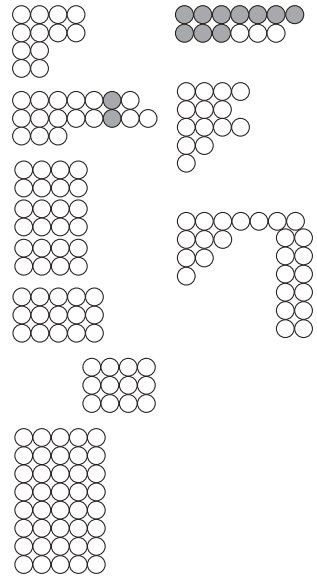

สันตีรณกิจ

มีจิต 3 ดวง คือ
สันตีรณจิต 3

มีเจ.11 ดวง
คือ อัญญ.11
(เว้นวิริยะ ฉันทะ)

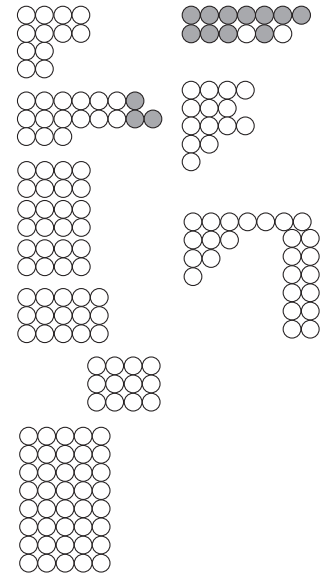

โวฏฐัพพนกิจ

มีจิต 1 ดวง คือ
มโนทวาราวัชชนจิต 1

มีเจ.11 ดวง คือ
อัญญ.11 (เว้นปีติ ฉันทะ)

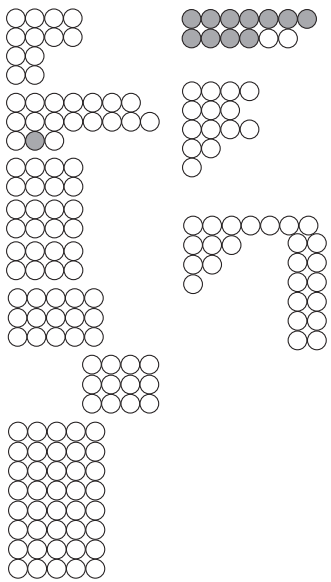

ชวนกิจ

มีจิต 55 ดวง คือ
กามชวนจิต 29
ได้แก่ อกุ.12 หสิ.1
ม.กุ.8 ม.กิ.8
อัปปนาชวนจิต 26/58
ได้แก่ มหัคกุ.9
มหัคกิ.9 โลกุต.8/40

มีเจ.52 ดวง คือ
เจตสิกทั้งหมด

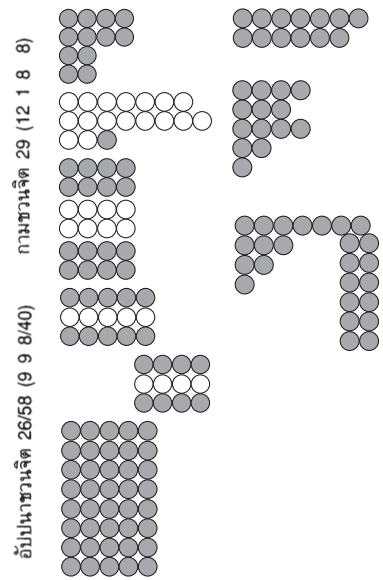

ตทารัมมณกิจ

มีจิต 11 ดวง คือ
สันตี.3 ม.วิ.8

มีเจ.33 ดวง คือ
อัญญ.13
โสภณ.20 (เว้นวิรตี.3, อัปป.2)

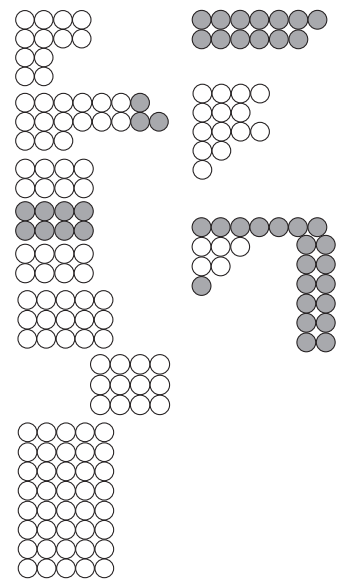

ฐานพิสดาร 25

* **ข้อควรจำ** : ถ้ามี ปฏิสนธิจิต, จุติจิต } จะต้องมีคำว่า **"ในมรณาสันนวิถี"**

ถ้ามี **ทวิ**ปัญจวิญญาณจิต **สัม**ปฏิจฉนจิต **สันตี**รณจิต โว**ฏฐัพพน**จิต จะต้องมีคำว่า **"ในปัญจทวารวิถี"**

วาระ แปลว่า การสิ้นสุดของวิถีจิต

"วาระ" ที่ใช้ในการหาฐานมี 3 วาระ

1. ตทารัมมณวาระ	=	ในระหว่าง	ตทารัมมณวารวิถี	=	วิถีนั้นสิ้นสุดที่	ตทารัมมณจิต
2. ชวนวาระ	=	"	ชวนวารวิถี	=	"	ชวนจิต
3. โวฏฐัพพนวาระ	=	"	โวฏฐัพพนวารวิถี	=	"	โวฏฐัพพนจิต โมฆวาระ หมายถึง ไม่ขึ้นสู่ความเป็นวิถี

วิถีจิต คือ การเกิดขึ้นโดยลำดับติดต่อกันเป็นแถวของจิต เจตสิก

* **วิถีจิตมี 2 คือ**

1. ปัญจทวารวิถี	คือ	ความเป็นไปของ	จิต เจตสิก	ที่เกิดใน **ทวาร 5** = จักขุ โสต ฆาน ชิวหา กายทวาร
2. มโนทวารวิถี	คือ	ความเป็นไปของ	จิต เจตสิก	ที่เกิดขึ้นใน **มโนทวาร**

วิถีจิต คือ การเกิดขึ้นโดยลำดับติดต่อกันเป็นแถวของจิต เจตสิก

วิถีมุตตจิต คือ จิตที่พ้นจากความเป็นวิถี ได้แก่ จิตที่ทำหน้าที่ *ปฏิสนธิกิจ ภวังคกิจ จุติกิจ* ส่วนจิตที่ทำหน้าที่ 11 กิจที่เหลือ จัดอยู่ในวิถีจิต

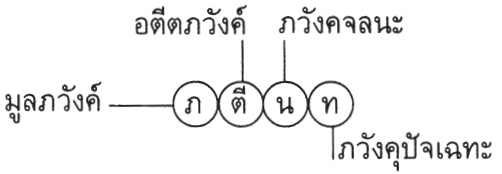

ภวังค์มี 4 ชื่อ

มูลภวังค์ (ภ)

อตีตภวังค์ (ต) = ภวังค์ใด มีอารมณ์ผ่าน ภวังค์นั้นชื่อว่า อตีตภวังค์

ภวังคจลนะ (น) = เมื่ออารมณ์กระทบกับทวาร ภวังค์สั่นสะเทือน (ภวังคจลนะ)

ภวังคุปัจเฉทะ (ท) = เมื่ออารมณ์กระทบทวารแรงขึ้น ภวังค์ตัดกระแสภวังค์ ทิ้งจากอารมณ์เก่าตรงภังคักขณะ

ข้อสังเกต : ถ้ามี อตีตภวังค์ (ต 1) จะมี (ต)(ต) (ตทา 2 ครั้งเสมอ)

" ตี 2 - ตี 3 จะสิ้นสุดที่ชวนะ

" ตี 4 - ตี 9 ต้องเป็นโวฏฐัพพนวาระอย่างเดียว (ปัญจทวารวิถีจิตเท่านั้น)

ตี 10 - ตี 16 คือต้องเป็นโมฆวาระ (จิตที่มีเพียงแต่ภวังค์ไหว ไม่ขึ้นสู่ความเป็นวิถี)

<u>ตทารัมณวาระ</u> เกิด 3 อย่าง } *เป็นกามภูมิอย่างเดียว ไม่มี ในรูปพรหม อรูปพรหม*

1. กามอารมณ์
2. กามบุคคล
3. กามชวนะ

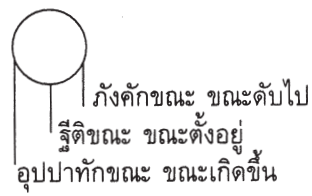

ขณะ = ชั่วระยะเล็กน้อยที่สุดจะหาอะไรมาเปรียบเทียบมิได้

สรุปย่อวิถีจิตสำหรับหาฐานพิสดาร 25 (1)

วิถีปฏิสนธิ
มโนทวารวิถี 1 วิถี

มรณาสันนวิถี มโนทวารวิถี 1 วิถี

- ต้องเป็นมโนทวารวิถีอย่างเดียว
เกิดได้ 30 ภูมิ (เว้นอสัญญสัตตภูมิ 1)

วิถีปกติ

ปัญจทวารวิถี 1 วิถี
มโนทวารวิถี 1 วิถี
= ตทารัมมณวาระ

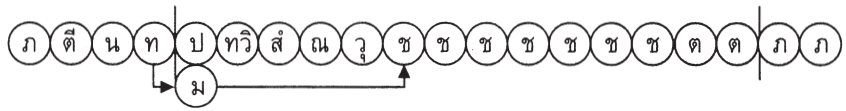

- กามภูมิ 11

ปัญจทวารวิถี 1 วิถี
มโนทวารวิถี 1 วิถี
= ชวนวาระ

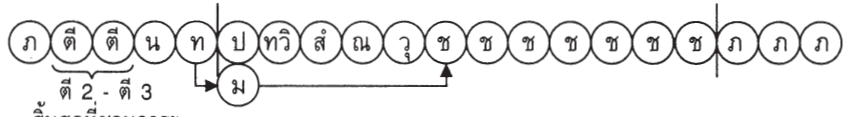

ตี 2 - ตี 3
สิ้นสุดที่ชวนวาระ

(เอา ตต ออก)

- กาม 11 รูป 15(1) (อรูป.4 เฉพาะมโน.)
มโนทวารวิถี 30 ภูมิ
ปัญจทวารวิถี กาม 11 รูป 15(1)

ปัญจทวารวิถี 1 วิถี = โวฏฐัพพนวาระ

ตี 4 - ตี 9
เป็นโวฏฐัพพนวาระอย่างเดียว

- ปัญจทวารวิถีอย่างเดียว
กาม 11 รูป 15(1)

วิถีจุติ

มรณาสันนวิถี
ปัญจทวารวิถี 2 วิถี
มโนทวารวิถี 2 วิถี
ตทารัมมณวาระ

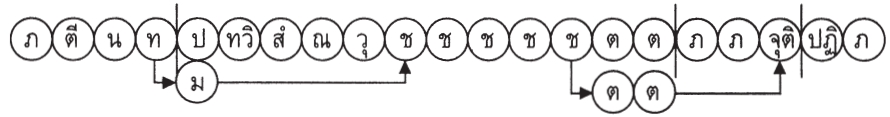

- กามภูมิ 11

มรณาสันนวิถี
ปัญจทวารวิถี 2 วิถี
มโนทวารวิถี 2 วิถี
ชวนวาระ

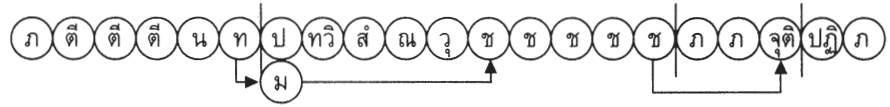

(เอา ตต ออก)

- เกิดได้ 30 ภูมิ (เว้นอสัญญสัตตภูมิ 1)
(อรูป.4 เฉพาะมโน.)

ขยายภาพวิถีจิตจากสรุปย่อ (2)

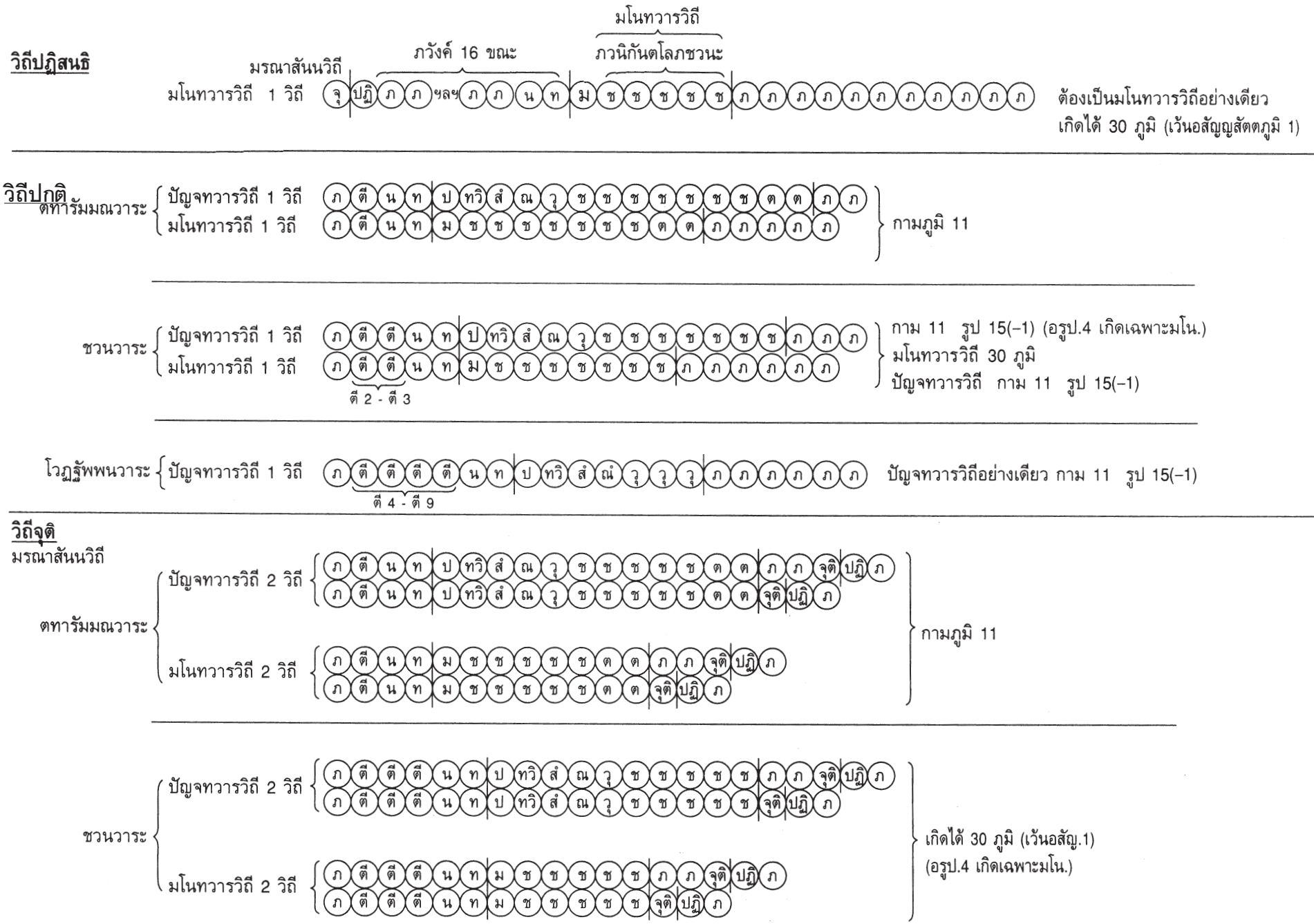

ฐานพิสดาร 25 จำแนกโดยวิถี

ฐานพิสดาร			25	
(ปฏิสนธิฐาน)	ป	-	1	ฐาน
(ภวังคฐาน)	ภ	-	6	"
(อาวัชชนฐาน)	อา (ปัญจ.มโน.)	-	2	"
(ปัญจวิญญาณฐาน)	ปัญ (ทวิ)	-	1	"
(สัมปฏิจฉนฐาน)	สัม (สํ)	-	1	"
(สันตีรณฐาน)	สัน (ณ)	-	1	"
(โวฏฐัพพนฐาน)	โว (วุ)	-	2	"
(ชวนฐาน)	ช	-	6	"
(ตทารัมมฐาน)	ตทา (ต)	-	2	"
(จุติฐาน)	จุ	-	3	"
	รวม		25	"

1. ปฏิสนธิฐาน มี 1 ฐาน คือ **จุ - ภ** ระหว่าง **จุติจิต** กับ **ภวังคจิต** ในมรณาสันนวิถี

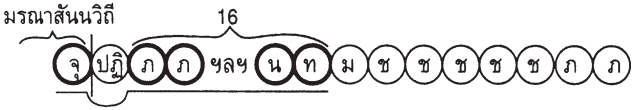

2. ภวังคฐาน **มี 6 ฐาน** คือ

(วิถีแรกที่มีความยินดีในภูมิที่เกิด)

เกิด 1—2.1. **ป - อา** ระหว่าง **ปฏิสนธิจิต** กับ **อาวัชชนจิต** ที่เกิดต่อจากมรณาสันนวิถีจนถึงภวนิกันตโลภชวนวิถี

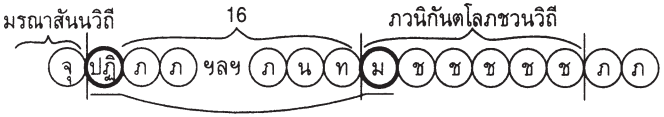

(มโนทวาราวัชชนจิต ทำหน้าที่ อาวัชชนกิจ)

ปกติ 3

2.2. **ต - อา** ระหว่าง **ตทารัมมณจิต** กับ **อาวัชชนจิต** ในระหว่างตทารัมมณวาระวิถี กับวิถีอื่นๆ ที่เกิดติดต่อกัน

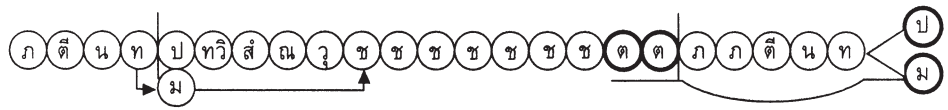

2.3. **ช - อา** ระหว่าง **ชวนจิต** กับ **อาวัชชนจิต** ในระหว่าง ชวนวาระวิถี กับวิถีจิตอื่นๆ ที่เกิดติดต่อกัน

2.4. **โว - อา** ระหว่าง **โวฏฐัพพนจิต** กับ **อาวัชชนจิต** ในระหว่างปัญจทวารวิถีที่เป็นโวฏฐัพพนวาระกับวิถีจิตอื่นๆ ที่เกิดติดต่อกัน

ตาย 2

2.5. **ต - จุ** ระหว่าง **ตทารัมมณจิต** กับ **จุติจิต** ในมรณาสันนวิถีที่เป็นตทารัมมณวาระ

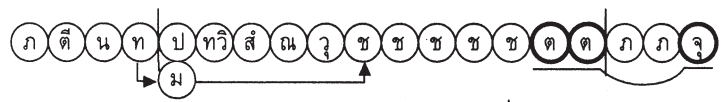

2.6. **ช - จุ** ระหว่าง **ชวนจิต** กับ **จุติจิต** ในมรณาสันนวิถีที่เป็นชวนวาระ

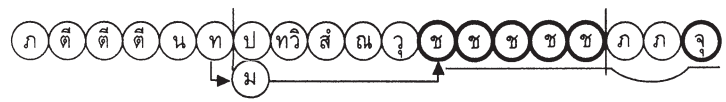

3. อาวัชชนฐาน มี 2 ฐาน คือ

3.1. **ภ-ปัญ** ระหว่าง **ภวังคจิต** กับ **ปัญจวิญญาณจิต** ในปัญจทวารวิถี

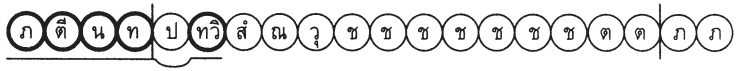

3.2. **ภ-ช** ระหว่าง **ภวังคจิต** กับ **ชวนจิต** ในมโนทวารวิถี

4. ปัญจวิญญาณฐาน มี 1 ฐาน คือ

ระหว่าง **ปัญจทวาราวัชชนจิต** กับ **สัมปฏิจฉนจิต** ในปัญจทวารวิถี

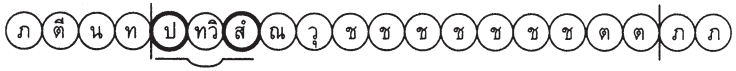

5. สัมปฏิจฉนฐาน มี 1 ฐาน คือ

ระหว่าง **ปัญจวิญญาณจิต** กับ **สันตีรณจิต** ในปัญจทวารวิถี

6. สันตีรณฐาน มี 1 ฐาน คือ

ระหว่าง **สัมปฏิจฉนจิต** กับ **โวฏฐัพพนจิต** ในปัญจทวารวิถี

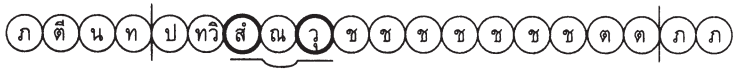

7. โวฏฐัพพนฐาน มี 2 ฐาน คือ

7.1. ระหว่าง **สันตีรณจิต** กับ **ชวนจิต** ในปัญจทวารวิถีที่เป็นตทารัมมณวาระและชวนวาระ

ตทารัมมณวาระ

ชวนวาระ

7.2. ระหว่าง **สันตีรณจิต** กับ **ภวังคจิต** ในปัญจทวารวิถีที่เป็นโวฏฐัพพนวาระ

8. ชวนฐาน มี 6 ฐาน คือ

8.1. **โว-ต** ระหว่าง **โวฏฐัพพนจิต** กับ **ตทารัมมณจิต** ในปัญจทวารวิถีที่เป็นตทารัมมณวาระ

8.2. **โว-ภ** ระหว่าง **โวฏฐัพพนจิต** กับ **ภวังคจิต** ในปัญจทวารวิถี ที่เป็นชวนวาระ

8.3. **โว-จุ** ระหว่าง **โวฏฐัพพนจิต** กับ **จุติจิต** ในปัญจทวารมรณาสันนวิถีที่เป็นชวนวาระ

8.4. **ม-ต** ระหว่าง **มโนทวาราวัชชนจิต** กับ **ตทารัมมณจิต** ในกามชวนมโนทวารวิถี ที่เป็นตทารัมมณวาระ

8.5. **ม-ภ** ระหว่าง **มโนทวาราวัชชนจิต** กับ **ภวังคจิต** ในกามชวนมโนทวารวิถีที่เป็นชวนวาระ

8.6. **ม-จุ** ระหว่าง **มโนทวาราวัชชนจิต** กับ **จุติจิต** ในมโนทวารมรณาสันนวิถีที่เป็นชวนวาระ

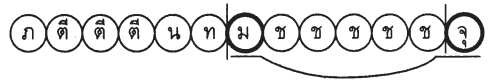

9. ตทารัมมณฐาน มี 2 ฐาน คือ

9.1. **ช-ภ** ระหว่าง **ชวนจิต** กับ **ภวังคจิต** ในปัญจทวารวิถีและมโนทวารวิถีที่เป็นตทารัมมณวาระ

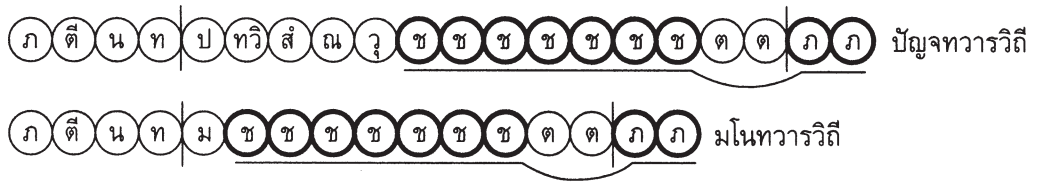

9.2. **ช-จุ** ระหว่าง **ชวนจิต** กับ **จุติจิต** ในมรณาสันนวิถีที่เป็นตทารัมมณวาระ

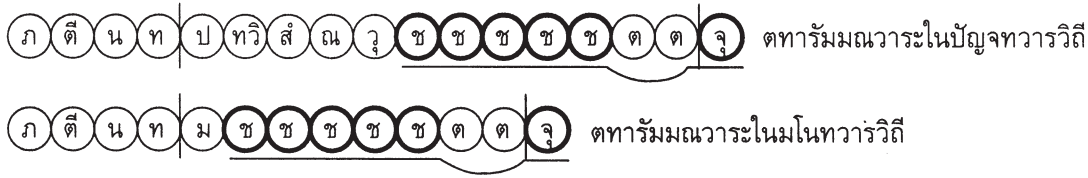

10. จุติฐาน มี 3 ฐาน คือ

10.1. **ต-ป** ระหว่าง **ตทารัมมณจิต** กับ **ปฏิสนธิจิต** ในมรณาสันนวิถีที่เป็นตทารัมมณวาระ

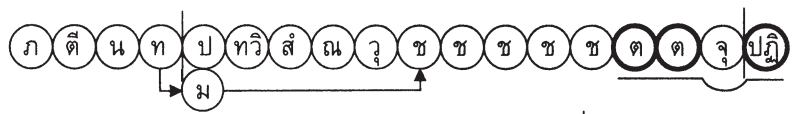

10.2. **ช-ป** ระหว่าง **ชวนจิต** กับ **ปฏิสนธิจิต** ในมรณาสันนวิถีที่เป็นชวนวาระ

หมายเหตุ
วิถีปฏิสนธิ, จุติ ชวนะไม่เกิน 5

10.3. **ภ-ป** ระหว่าง **ภวังคจิต** กับ **ปฏิสนธิจิต** ในมรณาสันนวิถี

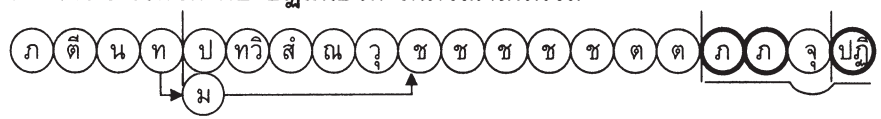

ทวารสังคหะ

การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งทวาร ชื่อว่า ทวารสังคหะ

คำว่า **ทวาร** แปลว่า ประตู สำหรับเป็นที่เข้าออกของคนทั้งหลายมี (จักขุปสาท เป็นต้น)

ชื่อว่า **ทวาร** **เพราะเหมือนหนึ่งประตูเป็นที่เข้าออกของวิถีจิตทั้งหลาย** ธรรมดาสัตว์ทั้งหลาย ถ้าไม่มีปสาทรูปทั้ง 5 และภวังคจิตแล้ว วิถีจิตก็เกิดขึ้นไม่ได้ เมื่อวิถีจิตเกิดขึ้นไม่ได้แล้ว ก็เป็นอันว่า การทำ การพูด การคิดที่ดีก็ตาม ไม่ดีก็ตาม ก็มีไม่ได้เช่นเดียวกัน

ป	-	ป	ทวารวิมุตตจิต
ภ	-	ภ	
อา		ป, ม	
ทัส	-	จัก	
ส	-	โส	
ฆา	-	ฆา	
สา	-	ชิว	
ผุ	-	กาย	
สัม	-	สำ	
สัน	-	ณ	
โว	-	วุ	
ช	-	ช	
ตทา	-	ต	
จุ	-	จุ	ทวารวิมุตตจิต

ทวารมี 6 คือ

1. จักขุทวาร ได้แก่ จักขุปสาท
2. โสตทวาร " โสตปสาท
3. ฆานทวาร " ฆานปสาท
4. ชิวหาทวาร " ชิวหาปสาท
5. กายทวาร " กายปสาท
6. มโนทวาร " ภวังคจิต 19

	ป	ทวิ	สำ	ณ*	วุ	ชชชชชชชช	ต*	ไม่แน่นอน	+	แน่นอน	=	รวม
1. จักขุทวาริกจิต 46	1	②	2	3	1	29	11<3/8	= 44	+	**2**	=	46
2. โสตทวาริกจิต 46	1	②	2	3	1	29	11	= 44	+	**2**	=	46
3. ฆานทวาริกจิต 46	1	②	2	3	1	29	11	= 44	+	**2**	=	46
4. ชิวหาทวาริกจิต 46	1	②	2	3	1	29	11	= 44	+	**2**	=	46
5. กายทวาริกจิต 46	1	②	2	3	1	29	11	= 44	+	**2**	=	46

*รวม 49 แต่ใน ตต มี สันตี 3 (ณ) นับ ณ ครั้งเดียวจึงรวม = 46

6. มโนทวาริกจิต 67/99

ม	ชชชชชชชช		ตต		ไม่แน่นอน		แน่นอน		รวม
1	(55/87)	29 **26/58**	11	=	41	+	**26/58**	=	**67/99**

กามชวนะ 29 = 12 1 8 8 = อกุศลจิต 12 หสิตุปปาทจิต 1 มหากุศลจิต 8 มหากิริยาจิต 8

อัปปนาชวนะ 26/58 = 9 9 8/40 = มหัคคตกุศลจิต 9 มหัคคตกิริยาจิต 9 โลกุตตรจิต 8/40

ตทารัมมณจิต (ตต) = 3 8 = สันตีรณจิต 3 (ณ) มหาวิปากจิต 8

7. ทวารวิมุตตจิต 19 จิตที่เกิดพ้นจากทวารทั้ง 6 คือ พ้นจากปัญจทวารวิถีและมโนทวารวิถี มี 19 ดวง คือ อุเบกขาสันตีรณจิต 2 มหาวิปากจิต 8 มหัคคตวิปากจิต 9

(เกิดพ้นทวาร แน่นอน มี 9 ดวง ได้แก่ **มหัคคตวิปากจิต 9**

" ไม่แน่นอน มี 10 ดวง " อุเบกขาสันตีรณจิต 2 มหาวิปากจิต 8 (ทั้ง 10 ดวงนี้ ถ้าทำหน้าที่ ปฏิสนธิกิจ ภวังคกิจ จุติกิจ ก็เกิดพ้นทวาร แต่ถ้าทำหน้าที่สันตีรณกิจ ตทารัมมณกิจ ก็ทำหน้าที่ในทวาร)

การจำแนกจิตโดยทวาริกจิต โดยแน่นอน และไม่แน่นอน

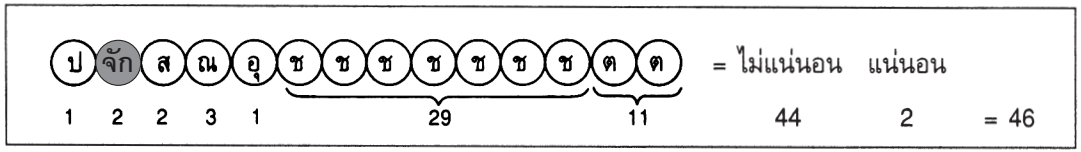

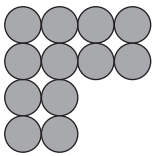

1. จักขุทวาริกจิต

จิตที่เกิดในจักขุทวารได้ มี 46 ดวง คือ

กามจิต 46 (เว้นโสต.2 ฆาน.2 ชิวหา.2 กาย.2)

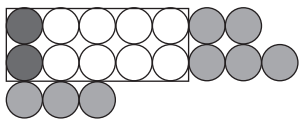

1. จิตที่เกิดในจักขุทวาร

โดยแน่นอน มี 2 ดวง คือ จักขุ.2

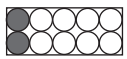

โดยไม่แน่นอน มี 44 ดวง คือ จิตที่เหลือ 44 ได้แก่ กามจิต 44 (เว้นทวิ.10)

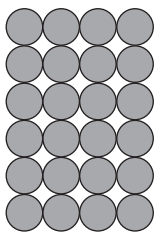

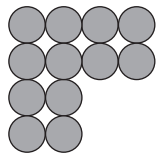

2. โสตทวาริกจิต

จิตที่เกิดในโสตทวารได้ มี 46 ดวง คือ

กามจิต 46 (เว้นจักขุ.2 ฆาน.2 ชิวหา.2 กาย.2)

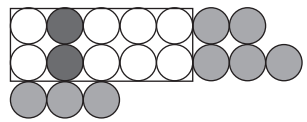

2. จิตที่เกิดใน โสตทวาร

โดยแน่นอน มี 2 ดวง คือ โสต.2

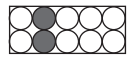

โดยไม่แน่นอน มี 44 ดวง คือ จิตที่เหลือ 44 ได้แก่ กามจิต 44 (เว้นทวิ.10)

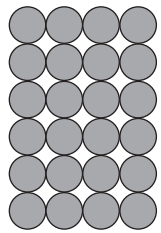

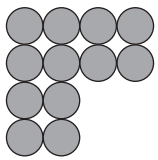

3. ฆานทวาริกจิต

จิตที่เกิดในฆานทวารได้ มี 46 ดวง คือ

กามจิต 46 (เว้นจักขุ.2 โสต.2 ชิวหา.2 กาย.2)

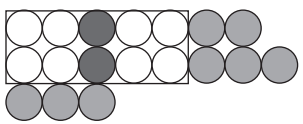

3. จิตที่เกิดในฆานทวาร

โดยแน่นอน มี 2 ดวง คือ ฆาน.2

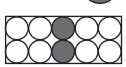

โดยไม่แน่นอน มี 44 ดวง คือ จิตที่เหลือ 44 ได้แก่ กามจิต 44 (เว้นทวิ.10)

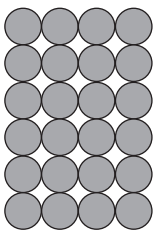

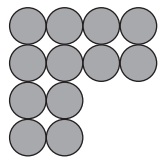

4. ชิวหาทวาริกจิต

จิตที่เกิดในชิวหาทวาร มี 46 ดวง คือ

กามจิต 46 (เว้นจักขุ.2 โสต.2 ฆาน.2 กาย.2)

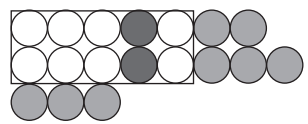

4. จิตที่เกิดในชิวหาทวาร

โดยแน่นอน มี 2 ดวง คือ ชิวหา.2

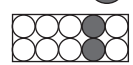

โดยไม่นอน มี 44 ดวง คือ จิตที่เหลือ 44 ได้แก่ กามจิต 44 (เว้นทวิ.10)

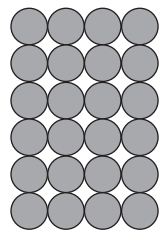

การจำแนกจิตโดย ทวาร 6 การจำแนกทวาริกจิต โดยแน่นอน และไม่แน่นอน (ต่อ)

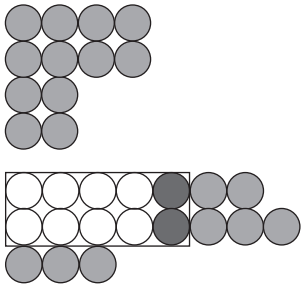

5. กายทวาริกจิต

จิตที่เกิดในกายทวารได้ มี 46 ดวง คือ

กามจิต 46 (เว้นจักขุ.2 โสต.2 ฆาน.2 ชิวหา.2)

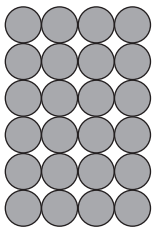

5. จิตที่เกิดในกายทวาร

โดยแน่นอน มี 2 ดวง คือ กาย.2

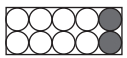

โดยไม่แน่นอน มี 44 ดวง คือ จิตที่เหลือ 44 ได้แก่ กามจิต 44 (เว้นทวิ.10)

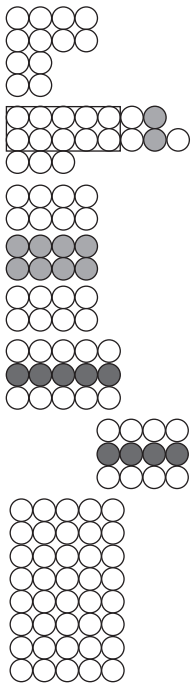

7. ทวารวิมุตตจิต

จิตที่เกิดพ้นจากทวารทั้ง 6 ได้ มี 19 ดวง คือ อุเบกขาสันตีรณจิต 2
มหาวิปากจิต 8
มหัคคตวิปากจิต 9

โดยแน่นอน มี 9 ดวง คือ รูปาวจรวิปากจิต 5
อรูปาวจรวิปากจิต 4

โดยไม่แน่นอน มี 10 ดวง คือ อุเบกขาสันตีรณจิต 2
มหาวิปากจิต 8

จิต 19 ดวงนี้ ในขณะทำหน้าที่ปฏิสนธิ ภวังค์ จุติ เป็น ทวารวิมุตต์ หมายความว่า ขณะที่ทำหน้าที่ปฏิสนธิและจุตินั้น ตัวเองก็ยังไม่ได้เป็นทวารเพราะไม่มีวิถีจิตเกิดขึ้น และในขณะที่ทำหน้าที่ภวังค์นั้น ตัวเองก็เป็นมโนทวารอยู่แล้ว

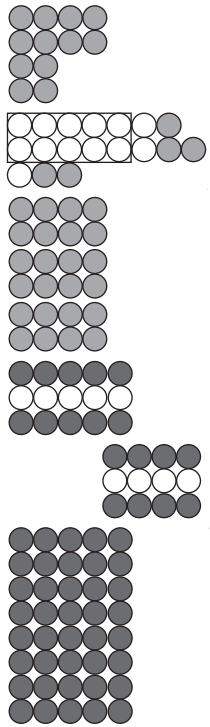

6. มโนทวาริกจิต

จิตที่เกิดในมโนทวารได้มี 67/99 ดวง คือ

กามจิต 41 (เว้นทวิ.10 มโนธาตุ 3)
อัป.ช.26/58 ได้แก่ มหัคกุ.9 มหัคกิ.9 โลกุต.8/40

6. จิตที่เกิดใน มโนทวาร

โดยแน่นอน มี 26/58 ดวง คือ อัปปนาชวนะ = 26/58

โดยไม่แน่นอน มี 41 ดวง คือ มโนทวารวัชชนจิต 1
กามชวนจิต 29
ตทารัมมณจิต 11

สรุปการจำแนกทวาริกจิต โดยแน่นอน และไม่แน่นอน

ทวาริกจิต	ได้แก่	แน่นอน (เอกันตะ)	ไม่แน่นอน (อเนกันตะ)
1. จักขุทวาริกจิต	46 - กามจิต 46	2 - จักขุวิญญาณจิต 2	44 - กามจิต 44 (เว้นทวิ.10)
2. โสตทวาริกจิต	46 - กามจิต 46	2 - โสตวิญญาณจิต 2	44 - กามจิต 44 (เว้นทวิ.10)
3. ฆานทวาริกจิต	46 - กามจิต 46	2 - ฆานวิญญาณจิต 2	44 - กามจิต 44 (เว้นทวิ.10)
4. ชิวหาทวาริกจิต	46 - กามจิต 46	2 - ชิวหาวิญญาณจิต 2	44 - กามจิต 44 (เว้นทวิ.10)
5. กายทวาริกจิต	46 - กามจิต 46	2 - กายวิญญาณจิต 2	44 - กามจิต 44 (เว้นทวิ.10)
6. มโนทวาริกจิต	67/99 - กาม.41 (เว้นทวิ.10 มโนธาตุ 3) อัปปนาชวนจิต 26/58	26/58 - อัปปนาชวนจิต 26/58	41 - กามจิต 41 (เว้นทวิ.10 มโนธาตุ 3)
7. ทวารวิมุตตจิต	19 - อุเบกขาสันตีรณจิต 2 มหาวิปากจิต 8 มหัคคตวิปากจิต 9	9 - มหัคคตวิปากจิต 9	10 - อุเบกขาสันตีรณจิต 2 มหาวิปากจิต 8

เอกทวาริกจิต ปัญจทวาริกจิต ฉทวาริกจิต ทวาริกจิต ทวารวิมุตตจิต โดยแน่นอน และไม่แน่นอน

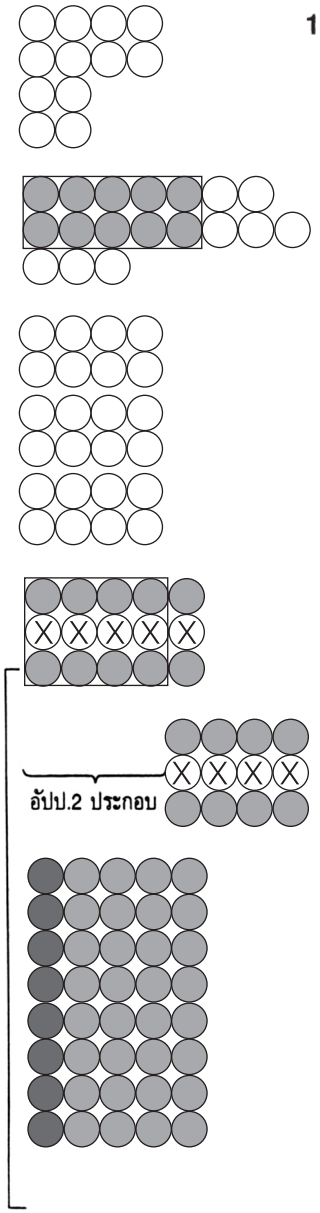

1. ● เอกทวาริกจิต เอกันตะ

จิตที่เกิดในทวารเดียวโดยแน่นอน มี 36/68 ดวง คือ

ทวิปัญจวิญญาณจิต 10 อัปปนาชวนจิต 26/58
9 9 8/40

○ เอกทวาริกจิต อเนกันตะ

จิตที่เกิดในทวารเดียว โดยไม่แน่นอน

มี 44 ดวง คือ กามจิต 44 (เว้นทวิ.10)

การจำแนกเจตสิกโดยทวาร

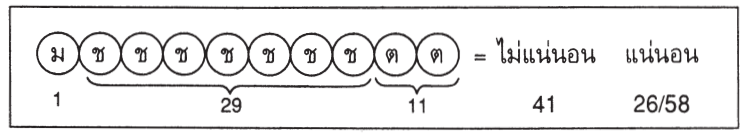

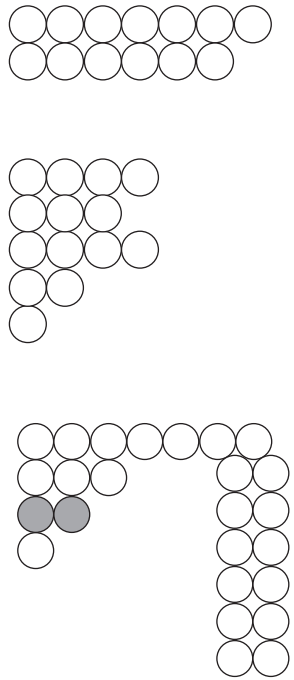

1. ● เอกทวาริกเจตสิก เอกันตะ

เจตสิกที่เกิดในทวารเดียว โดยแน่นอน มี 2 ดวง คือ

- อัปปมัญญาเจตสิก 2 เกิดได้ทวารเดียว คือ มโนทวาร (ที่อัปปนาชวนะ 26/58) เพราะอัปปมัญญาเจตสิก 2 ดวง นี้ เกิดขึ้นรับสัตวบัญญัติเป็นอารมณ์ วิถีจิตที่จะรับบัญญัติอารมณ์ได้นั้น ต้องเป็นวิถีจิตที่เกิดขึ้นในมโนทวารอย่างเดียว ฉะนั้น อัปปมัญญาเจตสิก 2 ดวง นี้ จึงเกิดได้ในมโนทวารอย่างเดียว *(ที่กล่าวเช่นนี้ มุ่งหมาย เอาเฉพาะแต่อัปปมัญญาเจตสิกที่ประกอบกับกุศลและกิริยาเท่านั้น ถ้าอัปปมัญญาเจตสิก 2 ดวงนี้ ประกอบกับรูปาวจรวิปากจิต 4 แล้วก็เป็นทวารวิมุตต์)*

○ เอกทวาริกเจตสิก อเนกันตะ

เจตสิกที่เกิดในทวารเดียว โดยไม่แน่นอน

มี 50 ดวง คือ

- เจตสิก 50 (เว้นอัปปมัญญาเจตสิก 2)

<u>หมายเหตุ</u> : หาจิตที่เกิดในทวารเดียวโดยแน่นอนที่ อัปป.2 ประกอบได้แน่นอน ในมโนทวารวิถีจิตอย่างเดียว ดังนั้นในจิตกลุ่มเอกทวาริกจิต เอกันตะ จะมีเฉพาะรูปาวจรจิต 8 (เว้นรูปา.วิปาก.5 รูปา.ปัญจม.กุ.1 รูปา.ปัญจม.กิ.1)

เอกทวาริกจิต ปัญจทวาริกจิต ฉทวาริกจิต ทวาริกจิต ทวารวิมุตตจิต (ต่อ 1)
โดยแน่นอน และไม่แน่นอน

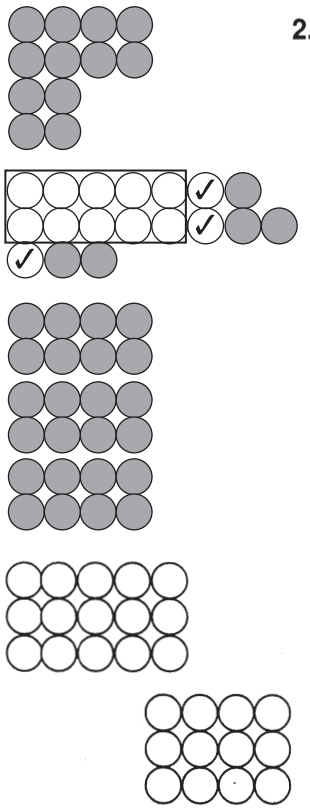

2. ✓ ปัญจทวาริกจิต เอกันตะ

จิตที่เกิดในทวาร 5 โดยแน่นอน มี 3 ดวง คือ มโนธาตุ 3 (สัมปฏิจ.2 ปัญจ.1)

● ปัญจทวาริกจิต อเนกันตะ

จิตที่เกิดในทวาร 5 โดยไม่แน่นอน มี 41 ดวง คือ กามจิต 41 (เว้นทวิ.10 มโนธาตุ 3)

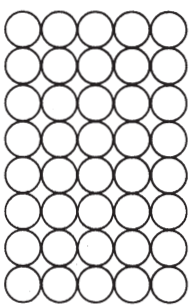

	ป	ทวิ	สำ	ณ	ว	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ต	ต
จักขุ	1	②	2	3	1							29		11
โสต	1	②	2	3	1							29		11
ฆาน	1	②	2	3	1							29		11
ชิวหา	1	②	2	3	1							29		11
กาย	1	②	2	3	1							29		11

การจำแนกเจตสิกโดยทวาร (ต่อ 1)

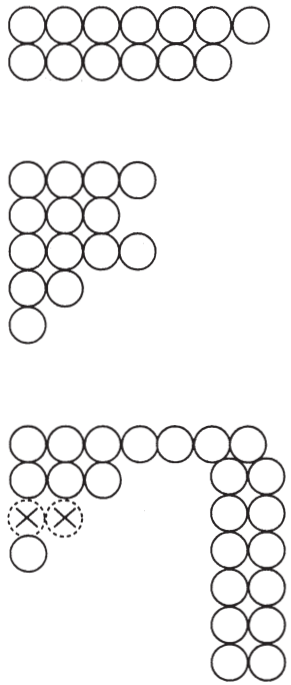

2. ปัญจทวาริกเจตสิก เอกันตะ

เจตสิกที่เกิดในทวาร 5 โดยแน่นอน ไม่มี เพราะเจตสิกที่ประกอบเฉพาะ มโนธาตุ 3 นั้น ไม่มี

○ ปัญจทวาริกเจตสิก อเนกันตะ

เจตสิกที่เกิดในทวาร 5 โดยไม่แน่นอน มี 50 ดวง คือ เจตสิก 50 (เว้นอัปป.2) (ไม่นับอัปป.2 เพราะใช้ในส่วนของ เอกทวาริกเจตสิก เอกันตะ แล้ว)

หมายเหตุ :

○○ อัปป.2 นี้ใช้ไปแล้วในเอกทวาริกเจตสิก เอกันตะ จึงไม่ต้องนำมาหาอีก

การหาเจตสิกในปัญจทวาริกเจตสิก เอกันตะ

หาจาก มโนธาตุ 3 ซึ่งมีเจตสิกประกอบอยู่ 10 ดวง

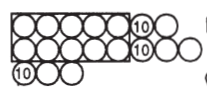

เจ.10 นี้ประกอบในจิตที่อื่นๆ ได้ด้วย ดังนั้น เจ.ที่ประกอบเฉพาะมโนธาตุ 3 โดยแน่นอน จึงไม่มี

เอกทวาริกจิต ปัญจทวาริกจิต ฉทวาริกจิต ทวาริกจิต ทวารวิมุตตจิต (ต่อ 2) โดยแน่นอน และไม่แน่นอน

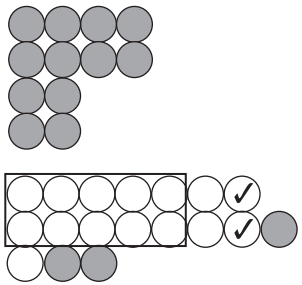

3. ● ฉทวาริกจิต เอกันตะ

จิตที่เกิดในทวาร 6 โดยแน่นอน
มี 31 ดวง คือ โสมนัสสันตีรณจิต 1
มโนทวาราวัชชนจิต 1
กามชวนจิต 29 (12 1 8 8)

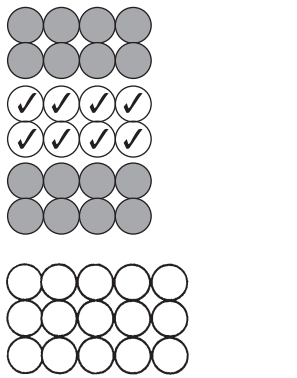

✓ ฉทวาริกจิต อเนกันตะ

จิตที่เกิดในทวาร 6 โดยไม่แน่นอน
มี 10 ดวง คือ อุ.สัน 2 ม.วิ.8
เพราะอุ.สัน 2 ม.วิ.8 เป็นจิตที่เกิดนอกวิถีที่ทำหน้าที่ ปฏิสนธิกิจ ภวังคกิจ จุติกิจ จึงพ้นจากวิถี ชื่อว่า วิถีวิมุตตจิต

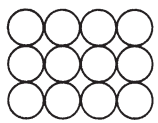

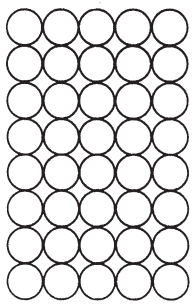

<u>วิธีหาเจตสิก</u>

1. เจ.ที่ประกอบในอกุ 12 ม.กุ.8 → เจ.52
   อัป.2 ถูกใช้แล้วใน เอกทวาริกเจตสิก เอกันตะ จึงเหลือ เจ.50 จึงนำเจ.50 นี้ มาคิดหาเจตสิกในฉทวาริกเจตสิกแน่นอน และไม่แน่นอน
2. ย้อนคิด อุ.สัน 2 ม.วิ.8 ว่ามีเจ.ประกอบได้จำนวน 33 ดวง เจ.33 นี้ ประกอบได้ทั้งใน + นอกทวาร จึงนำมาลบออกจาก เจ.50 เหลือ เจ.17 ดวง

การจำแนกเจตสิกโดยทวาร (ต่อ 2)

3. ● ฉทวาริกเจตสิก เอกันตะ

เจตสิกที่เกิดในทวาร 6 โดยแน่นอน คือ เกิดขึ้นพ้นจากทวาร 6 อย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ มี 17 ดวง คือ
- อกุศลเจตสิก 14 วิรตีเจตสิก 3
  เพราะอกุศลเจตสิก 14 ประกอบกับอกุศลจิต 12 ซึ่งเกิดในทวาร 6 ทวารใดทวารหนึ่งเสมอ และวิรตีเจตสิก 3 ก็ประกอบกับมหากุศลจิต โลกุตตรจิต ซึ่งเกิดในทวารใดทวารหนึ่งเสมอเช่นเดียวกัน ฉะนั้น เจตสิก 17 ดวงเหล่านี้ จึงเกิดในทวาร 6 โดยแน่นอน

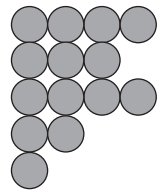

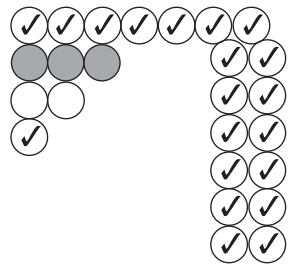

✓ ฉทวาริกเจตสิก อเนกันตะ

เจตสิกที่เกิดในทวาร 6 โดยไม่แน่นอน มี 33 ดวง คือ
- อัญญสมานเจตสิก 13 โสภณเจตสิก 20 (เว้นวิรตีเจตสิก 3 อัปปมัญญาเจตสิก 2)
  เพราะเจตสิก 33 ดวงเหล่านี้ ประกอบกับจิตที่เกิดในทวารทั้ง 6 ก็ได้ ประกอบกับจิตที่เกิดพ้นจากทวาร 6 ก็ได้ ฉะนั้น เจตสิก 33 ดวง เหล่านี้ จึงเป็นฉทวาริกเจตสิก โดยไม่แน่นอน

3. นำเจ.50 จากข้อ 1 มาหากลุ่มที่ประกอบได้ ดังนี้

อัญ	13	13	-	
อกุเจ.	14	-	14	
โสสา	19	19	-	
วิรตี	3	-	3	
อัป	x	x	x	← ใช้แล้วใน เอกทวาริกเจ.
ปัญ	1	1	-	
	50	- 33	= 17	
		อเนกันตะ	เอกันตะ	

เอกทวาริกจิต ปัญจทวาริกจิต ฉทวาริกจิต ทวาริกจิต ทวารวิมุตตจิต (ต่อ 3)
โดยแน่นอน และไม่แน่นอน

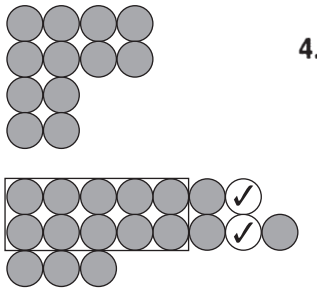

4. ทวาริกจิต เอกันตะ

● จิตที่เกิดในทวาร โดยแน่นอน มี 70/102 ดวง คือ
กามจิต 44 (เว้นอุ.สัน.2 ม.วิ.8)
อัป.ช.26/58 ได้แก่ มหัคกุ.9 มหัคกิ.9 โลกุต.8/40
(สรุปเว้นอุ.สัน.2 ม.วิ.8 มหัค.วิ.9)

✓ **ทวาริกจิต อเนกันตะ**
จิตที่เกิดในทวารโดยไม่แน่นอน
มี 10 ดวง คือ อุ.สัน.2 ม.วิ.8

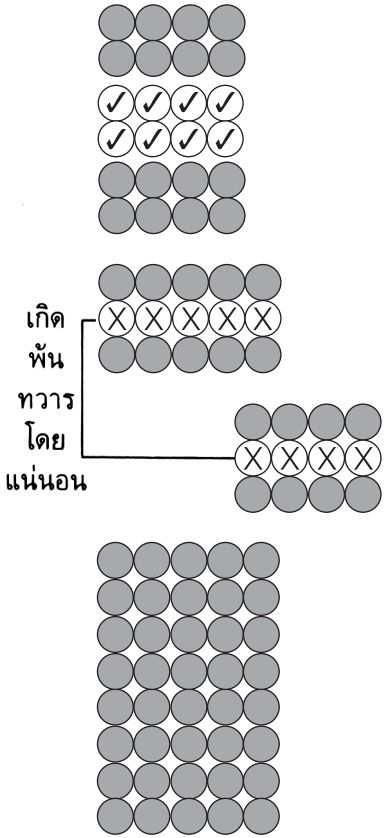

การจำแนกเจตสิกโดยทวาร (ต่อ 3)

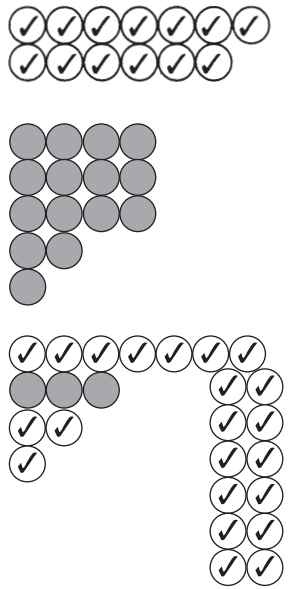

4. ทวาริกเจตสิก เอกันตะ
เจตสิกที่เกิดในทวาร โดยแน่นอน มี 17 ดวง คือ
● - อกุศลเจตสิก 14 วิรตีเจตสิก 3
เพราะเจตสิก 17 ดวงเหล่านี้ ประกอบกับจิตที่เกิดในทวารเสมอ

ทวาริกเจตสิก อเนกันตะ
เจตสิกที่เกิดในทวาร โดยไม่แน่นอน มี 35 ดวง คือ
✓ - อัญญสมานเจตสิก 13
โสภณเจตสิก 22 (เว้นวิรตีเจตสิก 3)
เพราะเจตสิก 35 ดวงเหล่านี้ ประกอบกับจิตที่เกิดในทวารก็ได้ ประกอบกับจิตที่เกิดพ้นทวารก็ได้ ฉะนั้น เจตสิก 35 ดวงเหล่านี้ จึงเกิดในทวารไม่แน่นอน

ทวาริกจิต เอกันตะ/อเนกันตะ		ทวาริกจิต (ในทวาร) จิต	แน่นอน	ไม่แน่นอน	ทวารวิมุตตจิต (พ้นทวาร) แน่นอน	ไม่แน่นอน
	อกุ.	12	12	-	-	-
	อเหตุก	18	16	อุ.สัน 2	-	2
	ม.กุ.	8	8	-	-	-
	ม.วิ.	8	-	8	-	8
	ม.กิ.	8	8	-	-	-
	มหัคกุ.	9	9	-	-	-
	มหัควิ.	9	-	-	9	-
	มหัคกิ.	9	9	-	-	-
	โลกุต.	8/40	8/40	-	-	-
		89/121	70/102 ในทวาร แน่นอน	10 ในทวาร + พ้นทวาร	9 พ้นทวาร แน่นอน	10 ในทวาร + พ้นทวาร

อุ.สัน.2 ทำหน้าที่ 5 อย่างคือ
ปฏิ. ภ. จุ. - พ้นทวาร
สัน. ต. - ในทวาร

ม.วิ.8 ทำหน้าที่ 4 อย่าง คือ
ปฏิ. ภ. จุ. - พ้นทวาร
ต. - ในทวาร

มหัค.วิ.9 ทำหน้าที่ 3 อย่าง คือ
ปฏิ. ภ. จุ - พ้นทวารแน่นอน

เอกทวาริกจิต ปัญจทวาริกจิต ฉทวาริกจิต ทวาริกจิต ทวารวิมุตตจิต (ต่อ 4)
โดยแน่นอน และไม่แน่นอน

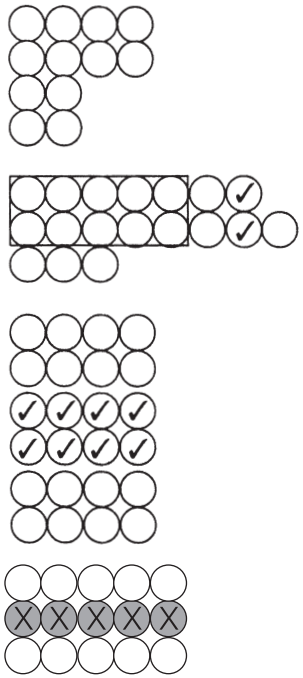

5. ⊗ ทวารวิมุตตจิต เอกันตะ

จิตที่เกิดพ้นทวาร โดยแน่นอน

มี 9 ดวง คือ มหัคคตวิปากจิต 9

✓ ทวารวิมุตตจิต อเนกันตะ

จิตที่เกิดพ้นทวาร โดยไม่แน่นอน

มี 10 ดวง อุ.สัน.2 ม.วิ.8

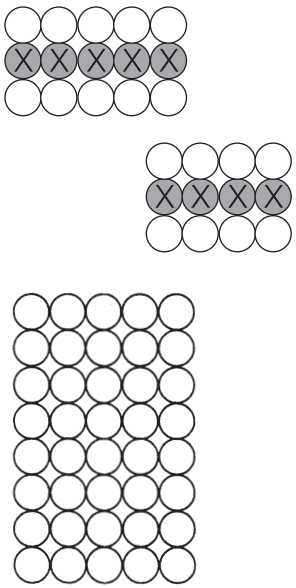

	ทวาริกเจ. (ในทวาร)			ทวารวิมุตตเจ. (พ้นทวาร)	
	เจตสิก	แน่นอน	ไม่แน่นอน	แน่นอน	ไม่แน่นอน
อัญญ.	13	-	13	-	13
อกุ.	14	14	-	-	-
โส.สา.	19	-	19	-	19
วิรตี.	3	3	-	-	-
อัปป.	2	-	2	-	2
ปัญ.	1	-	1	-	1
	52	17	35	x	35
		ในทวาร	ในทวาร		
		+	+		
		แน่นอน	พ้นทวาร		

โสภณเจ.22 (เว้นวิรตี.3)

โสภณเจ.22 (เว้นวิรตี.3)

การจำแนกเจตสิกโดยทวาร (ต่อ 4)

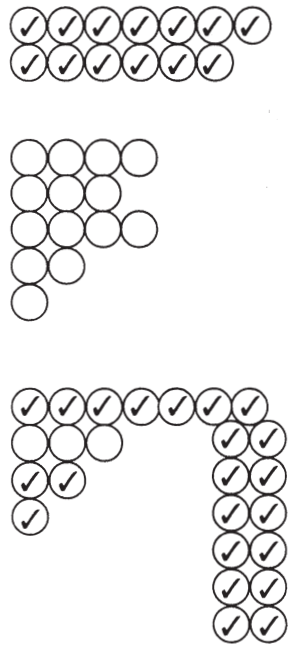

5. ทวารวิมุตตเจตสิก เอกันตะ

เจตสิกที่เกิดพ้นจากทวาร โดยแน่นอน ไม่มี

- เพราะเจตสิกที่ประกอบกับ มหัคคตวิปากจิต 9 โดยเฉพาะไม่มี

หมายเหตุ : ในบรรดาเจ.ที่ประกอบในจิตที่พ้นทวารสูงสุด คือ 35 ดวง ในเจ.35 ดวงนี้ เกิดในทวาร+นอกทวารด้วย ฉะนั้นจึงถือว่า เจ.35 ดวงนี้ จึงเกิดพ้นจากทวารแน่นอน ไม่มี (เพราะเกิดในทวารด้วย)

ทวารวิมุตตเจตสิก อเนกันตะ

✓ เจตสิกที่เกิดพ้นจากทวาร โดยไม่แน่นอน มี 35 ดวง คือ

- เจตสิก 35 ได้แก่ อัญญ.13 โส.22 (เว้นวิรตี.3) ที่เป็นทวาริกเจตสิก อเนกันตะ นั้นเอง
  คือ ขณะที่ประกอบกับมหัคคตวิปากจิต 9 ก็พ้นจากทวาร ขณะที่ประกอบกับจิตดวงอื่นๆ ก็เกิดในทวาร ฉะนั้น เจตสิก 35 ดวงนี้ จึงเป็นทวารวิมุตตเจตสิก อเนกันตะ

สรุปเอกทวาริกจิต ปัญจทวาริกจิต ฉทวาริกจิต ทวาริกจิต ทวารวิมุตตจิต โดยแน่นอน และไม่แน่นอน

ทวาริกจิต	มี	แน่นอน (เอกันตะ)	ไม่แน่นอน (อเนกันตะ)
1. เอกทวาริกจิต จิตที่ทำหน้าที่ 1 อย่างในแต่ละวิถี	80/112 - กามจิต 54 อัปปนาชวนจิต 26/58	36/68 - ทวิ.10 อัปปนาชวนจิต 26/58	44 - กามจิต 44 (เว้นทวิ.10)
2. ปัญจทวาริกจิต จิตที่ทำหน้าที่ในทั้ง 5 วิถี	44 - กามจิต 44 (เว้นทวิ.10)	3 - มโนธาตุ 3 ได้แก่ สัมปฏิจ.2, ปัญจ.1	41 - กามจิต 41 (เว้นทวิ.10 มโนธาตุ 3)
3. ฉทวาริกจิต จิตที่ทำหน้าที่ในทั้ง 6 วิถี	41 - กามจิต 41 (เว้นทวิ.10 มโนธาตุ 3)	31 - โสมนัสสันตี.1, มโน.1 กามชวนะ 29	10 - อุเบกขาสันตีรณจิต 2 มหาวิปากจิต 8
4. ทวาริกจิต จิตที่ทำหน้าที่ในทวารวิถี	80/112 - กามจิต 54 อัปปนาชวนจิต 26/58	70/102 - กาม.44 (เว้นอุ.สัน.2 ม.วิ.8) อัปปนาชวนะ 26/58	10 - อุเบกขาสันตีรณจิต 2 มหาวิปากจิต 8
5. ทวารวิมุตตจิต จิตที่ทำหน้าที่นอกทวารวิถี	19 - อุเบกขาสันตีรณจิต 2 มหาวิปากจิต 8 มหัคคตวิปากจิต 9	9 - มหัคคตวิปากจิต 9	10 - อุเบกขาสันตีรณจิต 2 มหาวิปากจิต 8

สรุปการจำแนกเจตสิก โดย ทวาร

ทวาริกเจตสิก	มี	แน่นอน (เอกันตะ)	ไม่แน่นอน (อเนกันตะ)
1. เอกทวาริกเจตสิก	52 - เจตสิก 52	2 - อัปป.2	50 - เจตสิก 50 (เว้นอัปป.2)
2. ปัญจทวาริกเจตสิก	50 - เจตสิก 50 (เว้นอัปป.2)	ไม่มี	50 - เจตสิก 50 (เว้นอัปป.2)
3. ฉทวาริกเจตสิก	50 - เจตสิก 50 (เว้นอัปป.2)	17 - อกุศลเจ.14 วิรตี.3	33 - อัญญ.13 โสภณ.20 (เว้นวิรตี.3 อัปป.2)
4. ทวาริกเจตสิก	52 - เจตสิก 52	17 - อกุศลเจ.14 วิรตี.3	35 - อัญญ.13 โสภณ.22 (เว้นวิรตี.3)
5. ทวารวิมุตตเจตสิก	35 - อัญญ.13 โสภณ.22 (เว้นวิรตี.3)	ไม่มี	35 - อัญญ.13 โสภณ.22 (เว้นวิรตี.3)

สรุปทวารสังคหะ

จำแนกจิต 121 โดย ทวาร

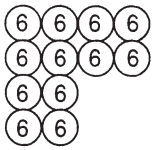

1. เอกทวาริกจิต จิตที่เกิดในทวารเดียว มี 80/112

(1) เอกันตะ 36/68 = ทวิ.10 อัปปนา.26/58

(5)(6)(60) อเนกันตะ 44 = กามจิต 44 (เว้นทวิ.10)

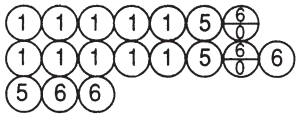

5. ปัญจทวาริกจิต จิตที่เกิดในทวาร 5 มี 44

(5) เอกันตะ 3 = มโนธาตุ 3

(6)(60) อเนกันตะ 41 = กามจิต 41

(เว้นทวิ.10 มโนธาตุ 3)

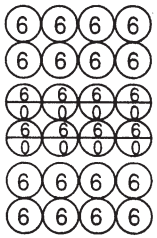

6. ฉทวาริกจิต จิตที่เกิดในทวาร 6 มี 41

(6) เอกันตะ 31 = โส.สัน.1 มโน.1 กามชวนะ 29

(60) อเนกันตะ 10 = อุ.สัน.2 ม.วิ.8

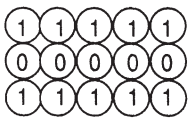

ทวาริกจิต จิตที่เกิดในทวาร มี 80/112

(1)(5)(6) เอกันตะ 70/102 = กามจิต 44 (เว้นอุ.สัน.2 ม.วิ.8)

อัปปนา.26/58

(60) อเนกันตะ 10 = อุ.สัน.2 ม.วิ.8

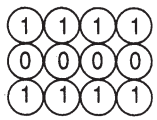

ทวารวิมุตตจิต จิตที่เกิดพ้นจากทวาร มี 19

(0) เอกันตะ 9 = มหัค.วิ.9

(60) อเนกันตะ 10 = อุ.สัน.2 ม.วิ.8

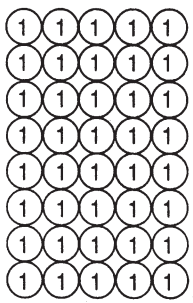

จำแนกเจตสิก 52 โดย ทวาร

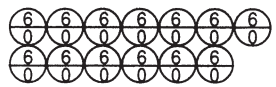

1. เอกทวาริกเจตสิก เจตสิกที่เกิดในทวารเดียว มี 52

(1) เอกันตะ 2 = อัปป.2

(6)(60) อเนกันตะ 50 = เจตสิก 50 (เว้นอัปป.2)

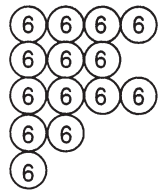

5. ปัญจทวาริกเจตสิก เจตสิกที่เกิดในทวาร 5 มี 50

เอกันตะ ไม่มี

(6)(60) อเนกันตะ 50 = เจตสิก 50 (เว้นอัปป.2)

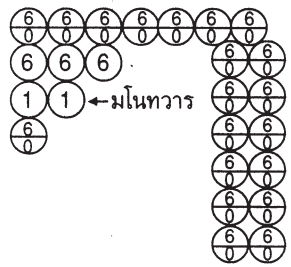

6. ฉทวาริกเจตสิก เจตสิกที่เกิดในทวาร 6 มี 50

(6) เอกันตะ 17 = อกุ.เจ.14 วิรตี.3

(60) อเนกันตะ 33 = อัญญ.13 โสภณ.20

(เว้นวิรตี.3 อัปป.2)

ทวาริกเจตสิก เจตสิกที่เกิดในทวาร มี 52

(6) เอกันตะ 17 = อกุ.เจ.14, วิรตี.3

(1)(60) อเนกันตะ 35 = อัญ.13 โสภณ.22 (เว้นวิรตี.3)

ทวาริกวิมุตตเจตสิก เจตสิกที่เกิดพ้นจากทวาร มี 35

เอกันตะ ไม่มี

(1)(60) อเนกันตะ 35 = อัญญ.13 โสภณ.22 (เว้นวิรตี.3)

อารัมมณสังคหะ

การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งอารมณ์ ชื่อว่า อารัมมณสังคหะ

อารมณ์ 6

วิสยรูป 7

	อารมณ์ มี 6 คือ		องค์ธรรม
รูป	1. รูปารมณ์	ได้แก่	สีต่างๆ
สัท	2. สัททารมณ์	"	เสียงต่างๆ
คัน	3. คันธารมณ์	"	กลิ่นต่างๆ
รส	4. รสารมณ์	"	รสต่างๆ
เต ปะ วา	5. โผฏฐัพพารมณ์	"	เย็น ร้อน อ่อน แข็ง หย่อน ตึง
	6. ธรรมารมณ์	"	จิต 89 เจตสิก 52 **ปสาทรูป 5** **สุขุมรูป 16** นิพพาน บัญญัติ

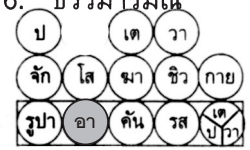

มหาภูตรูป 4

ปสาทรูป 5 } โอฬาริกรูป
วิสยรูป 7 }

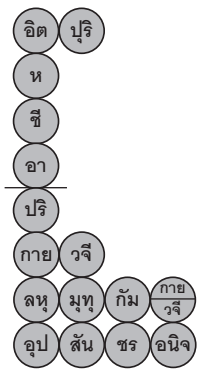

ภาวรูป 2
หทยรูป 1
ชีวิตรูป 1
อาหารรูป 1
ปริจเฉทรูป 1
วิญญัติรูป 2
วิการรูป 3
ลักขณรูป 4

คู่ที่ 5
โอฬาริกรูป คือ รูปหยาบ หมายถึง รูปที่ปรากฏชัด ได้แก่
ปสาทรูป 5
วิสยรูป 7

สุขุมรูป คือ รูปละเอียด หมายถึง รูปที่ไม่ปรากฏชัด มี 16 ได้แก่
อาโป 1 ภาวรูป 2 หทยรูป 1 ชีวิตรูป 1 อาหารรูป 1 อนิปผันรูป 10
(ปริจเฉทรูป 1 วิญญัติรูป 2 วิการรูป 3 ลักขณรูป 4)

อารมณ์ 6 เหล่านี้ แบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ

1. **สามัญญอารมณ์** อารมณ์ชนิดสามัญธรรมดาทั่วๆ ไป ไม่มีอะไรเป็นพิเศษ
2. **อธิบดีอารมณ์** อารมณ์พิเศษ ที่มีอำนาจครอบครองจิตและเจตสิก และเหนี่ยวจิต เจตสิกทั้งหลายนั้นให้เข้ามาหาตน

อารมณ์ 6 เหล่านี้ แบ่งออกเป็น 2 พวก คือ

1. **เตกาลิกอารมณ์** ได้แก่ อารมณ์ที่เกี่ยวเนื่องด้วยกาลทั้ง 3 คือ ปัจจุบัน อดีต อนาคต ได้แก่ จิต 89 เจตสิก 52 รูป 28
2. **กาลวิมุตต์อารมณ์** ได้แก่ อารมณ์ที่ไม่เกี่ยวเนื่องด้วยกาลทั้ง 3 ได้แก่ นิพพาน บัญญัติ (เพราะธรรม 2 พวกนี้ เป็นอสังขตธรรม ไม่ได้ถูกปรุงแต่งด้วยปัจจัย 4 ได้แก่ กัมม จิตต อุตุ อาหาร) ฉะนั้น การเกิดขึ้นของธรรม 2 พวกนี้จึงไม่มี เมื่อไม่มีการเกิดขึ้นแล้ว ก็กล่าวไม่ได้ว่า นิพพาน หรือ บัญญัติ เหล่านี้ เป็น ปัจจุบัน อดีต อนาคต ฉะนั้นจึงเรียกว่า กาลวิมุตต์อารมณ์

อารมณ์ 6 เหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยประเภทใหญ่แล้ว มี 4 ประเภท คือ

1. **กามอารมณ์** ได้แก่ อารมณ์ 6 (5+1) (องค์ธรรม คือ กามาวจรจิต 54 เจตสิก 52 รูป 28)
2. **มหัคคตอารมณ์** ได้แก่ ธรรมารมณ์ 1 (องค์ธรรม คือ มหัคคตจิต 27 เจตสิก 35)
3. **โลกุตตรอารมณ์** ได้แก่ ธรรมารมณ์ 1 (องค์ธรรม คือ โลกุตตรจิต 8 เจตสิก 36 นิพพาน 1)
4. **บัญญัติอารมณ์** ได้แก่ ธรรมารมณ์ 1 (องค์ธรรม คือ อัตถบัญญัติ สัททบัญญัติ)

บัญญัติ	ได้แก่	สัททบัญญัติ เสียง คือ คำพูดย่อมทำให้รู้เนื้อความ
		อัตถบัญญัติ เป็นบัญญัติที่พึงให้ถูกรู้เนื้อความ

อารมณ์ 4 ประเภท

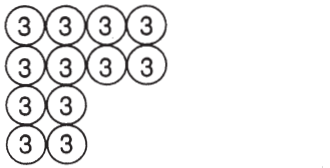

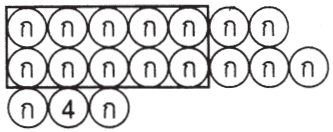

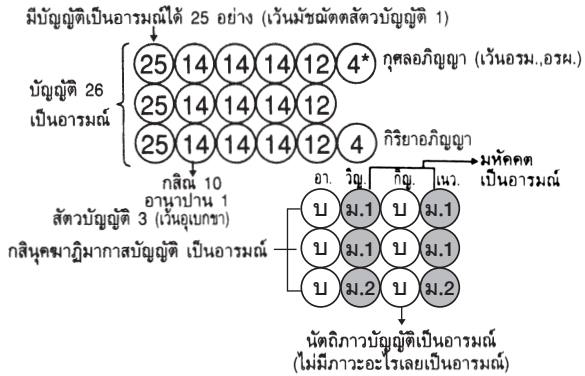

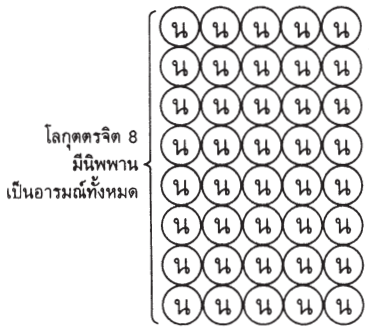

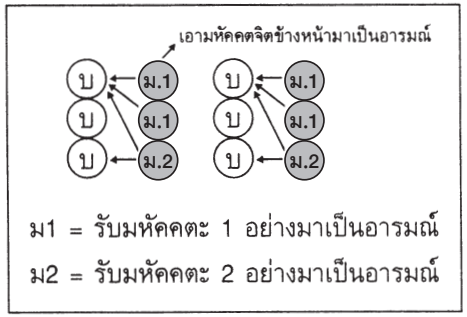

อารมณ์ 4 ประเภท

1. กามอารมณ์	อ.ธ.ได้แก่	กามาวจรจิต 54, เจ.52, รูป 28
2. มหัคคตอารมณ์	อ.ธ.ได้แก่	มหัคคตจิต 27, เจ.35
3. โลกุตตรอารมณ์	อ.ธ.ได้แก่	โลกุตตรจิต 8, เจ.36, นิพพาน
4. บัญญัติอารมณ์	อ.ธ.ได้แก่	อัตถบัญญัติ, สัททบัญญัติ

อารมณ์ใหญ่ 4 ประเภท

- กามธรรม - มหัคคตะ - โลกุตตรอารมณ์ - บัญญัติ

บัญญัติ 26 ได้แก่ กสิณบัญญัติ 10, อสุภบัญญัติ 10, กาย 32
โกฏฐาสบัญญัติ 1 (กายคตาสติ), อานาปานบัญญัติ 1

สัตวบัญญัติ 4 คือ

- เมตตา - ปิยมนาปสัตวบัญญัติ 1
- กรุณา - ทุกขิตสัตวบัญญัติ 1
- มุทิตา - สุขิตสัตวบัญญัติ 1
- อุเบกขา - มัชฌัตตสัตวบัญญัติ 1

(3) = กามอารมณ์, มหัคคตอารมณ์ และบัญญัติอารมณ์
(ก) = กามอารมณ์
(4*) กามอารมณ์, มหัคคตอารมณ์, บัญญัติ
โลกุตตรธรรม 7 (เว้น อรม., อรผ.)
(4) กามอารมณ์, มหัคคตอารมณ์, บัญญัติ
โลกุตตรธรรม 9

การจำแนกทวาริกจิต และทวารวิมุตตจิต โดยอารมณ์

1. จักขุทวาริกจิต 46 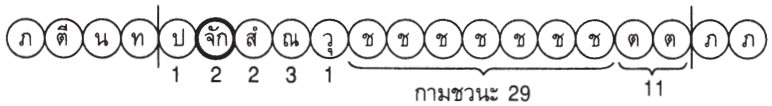

→ มีรูปารมณ์ที่เป็นปัจจุบันอย่างเดียว

2. โสตทวาริกจิต 46 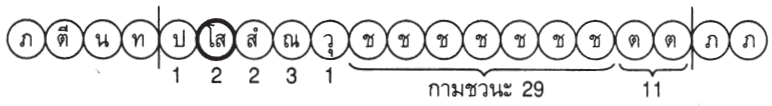

→ มีสัททารมณ์ที่เป็นปัจจุบันอย่างเดียว

3. ฆานทวาริกจิต 46 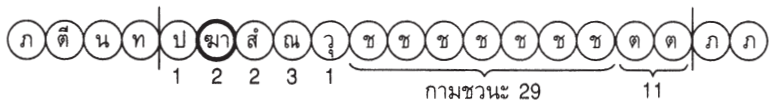

→ มีคันธารมณ์ที่เป็นปัจจุบันอย่างเดียว

4. ชิวหาทวาริกจิต 46 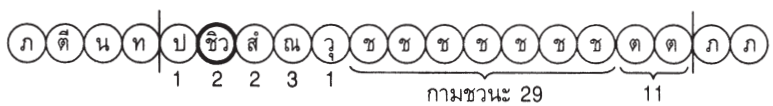

→ มีรสารมณ์ที่เป็นปัจจุบันอย่างเดียว

5. กายทวาริกจิต 46 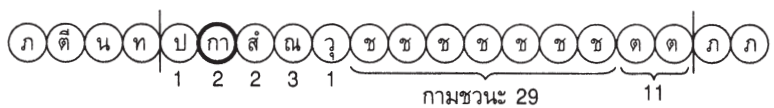

→ มีโผฏฐัพพารมณ์ที่เป็นปัจจุบันอย่างเดียว

6. มโนทวาริกจิต 67/99

→ มีอารมณ์ 6 ที่เป็นปัจจุบัน อดีต อนาคต และกาลวิมุตต์ ตามสมควรแก่อารมณ์

7. ทวารวิมุตตจิต 19 ที่เกิดขึ้นทำหน้าที่ปฏิสนธิ ภวังค์ จุติ ทั้ง 19 ดวงนี้ มีอารมณ์หนึ่งอารมณ์ใด ในบรรดาอารมณ์ 6 ที่เรียกว่า **กรรมอารมณ์ กรรมนิมิตอารมณ์ คตินิมิตอารมณ์** ซึ่งเป็นปัจจุบัน อดีต และบัญญัติ ที่ ฉทวาริกมรณาสันนชวนะ รับเอามาจากภพก่อน เมื่อใกล้จะตายเป็นส่วนมาก มี 19 ดวง คือ อุเบกขาสันตีรณจิต 2 มหาวิปากจิต 8 มหัคคตวิปากจิต 9 (ฉทวาริกจิต = จิตที่เกิดในทวาร 6)

- กรรม เจตนาขณะกระทำ
- กรรมนิมิต เครื่องหมายของการกระทำ หรืออุปกรณ์ของการกระทำ เช่น เคยใส่บาตร อาจจะเห็นขันใส่บาตร เป็นต้น
- คตินิมิต ภพภูมิที่เป็นเครื่องหมายกำหนดการเกิด หรือเป็นเครื่องหมายที่จะได้ไปปฏิสนธิ เช่น เห็นปราสาท ก็รู้ได้ว่าจะไปเกิดในเทวภูมิ เป็นต้น

การจำแนกทวาริกจิต และทวารวิมุตตจิต โดยอารมณ์ (ต่อ)

ทวาร	อารมณ์	กาล	ประเภทอารมณ์
1. จักขุทวาริกจิต 46	รูปารมณ์	ที่เป็น ปัจจุบัน อย่างเดียว	
2. โสตทวาริกจิต 46	สัททารมณ์		
3. ฆานทวาริกจิต 46	คันธารมณ์		
4. ชิวหาทวาริกจิต 46	รสารมณ์		
5. กายทวาริกจิต 46	โผฏฐัพพารมณ์		
6. มโนทวาริกจิต 67/99	อารมณ์ 6 (5+1) ปัญจารมณ์ 5 + ธรรมารมณ์ 1	เตกาลิกะ (จิต 89 เจ.52 รูป 28) กาลวิมุตต์ (นิพพาน, บัญญัติ)	กามะ มหัคคตะ โลกุตตระ บัญญัติ
7. ทวารวิมุตตจิต 19 (อุ.สัน.2 ม.วิ.8 มหัค.วิ.9)	อารมณ์ 6 กรรม กรรมนิมิต คตินิมิต	ปัจจุบัน อดีต บัญญัติ	

วิถีมุตตจิต — ปัญจทวารวิถี/ปัจจุบัน — วิถีมุตตจิต

ภ	ตี	น	ท	ป	ท	วิ	สำ	ณ	วุ	ช ช ช ช ช ช ช	ต ต	ภ	ภ	ภ
				1	10	2	3	1		29	11			

มโนทวารวิถี

วิถีมุตตจิต — นิปผันนรูป 18/ปัจจุบัน — วิถีมุตตจิต

ภ	ตี	น	ท	ม	ช ช ช ช ช ช ช	ต ต	ภ	ภ	ภ
				1	29	11			

ที่เหลือ 67-41= 26 เป็นวิถีฌานต่างๆ

วิถีมุตตจิต — เตกาลิก/กาลวิมุตต์ — วิถีมุตตจิต

ภ	น	ท	ม	ช ช ช ช ช ช ช	ต ต	ภ	ภ	ภ
			1	29	11			

กรรม, กรรมนิมิต, คตินิมิต

ภ	น	ท	ม	ช ช ช ช ช ช	จุ	ปฏิ	ภ	ภ	ภ

ตี = วิถีที่มีอตีตภวังค์ วิถีนั้นมีปัจจุบัน เป็นอารมณ์

การจำแนกจิต 60/92 ดวงที่รับอารมณ์แน่นอน
โดยอารมณ์ 6 และ กาล 3/กาลวิมุตต์

ปญฺจวีส ปริตฺตมฺหิ

จิต 25 ดวง คือ ทวิ.10 มโนธาตุ 3 สันตี.3 ม.วิ.8 หสิ.1 = 25 < 10+3 / 3+8+1
เกิดได้ในอารมณ์ 6 ที่เป็น กามธรรม อย่างเดียว (ภายใน+นอก)

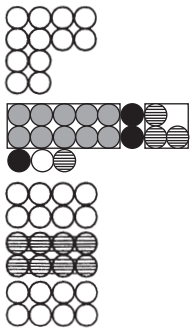

จิต		อารมณ์	กาล
จักขุวิญญาณจิต 2	มี	รูปารมณ์	ที่เป็นปัจจุบันอย่างเดียว
โสตวิญญาณจิต 2	มี	สัททารมณ์	"
ฆานวิญญาณจิต 2	มี	คันธารมณ์	"
ชิวหาวิญญาณจิต 2	มี	รสารมณ์	"
กายวิญญาณจิต 2	มี	โผฏฐัพพารมณ์	"
มโนธาตุ 3	มี	ปัญจารมณ์	"
สันตีรณจิต 3 มหาวิปากจิต 8 หสิตุปปาทจิต 1 (รวม 12 ดวง)	มี	อารมณ์ 6	ที่เป็นปัจจุบัน อดีต อนาคต

ฉ จิตฺตานิ มหคฺคเต

จิต 6 ดวง คือ วิญญา.3 เนว.3 เกิดได้ในธรรมารมณ์ที่เป็น**มหัคคตะ**อย่างเดียว

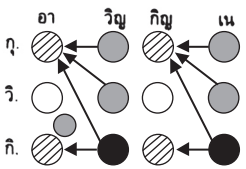

- วิญญา.กุศล.1 วิญญา.วิปาก.1
  มีมหัคคตธรรมารมณ์คือ อา.กุ.ที่เป็นอดีตอย่างเดียว
- วิญ.กิ.1
  มีมหัคคตธรรมารมณ์ คือ อา.กุ.+อา.กิ.ที่เป็นอดีตอย่างเดียว
- เน.กุศล.1 เน.วิปาก.1
  มีมหัคคตธรรมารมณ์คือ กิญ.กุ.ที่เป็นอดีตอย่างเดียว
- เน.กิ.1
  มีมหัคคตธรรมารมณ์ คือ กิญ.กุ.+กิญ.กิ.ที่เป็นอดีตอย่างเดียว

} ที่เป็น ธรรมมารมณ์ (ภายใน)

เอกวีสติ โวหาเร

จิต 21 ดวง คือ รูปาวจรจิต 15 (เว้นอภิญญาจิต 2) อากา.3 อากิญ.3
เกิดได้ในธรรมารมณ์ที่เป็นบัญญัติอย่างเดียว

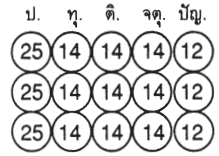

มีบัญญัติธรรมารมณ์ คือ

รูปาวจรจิต 15	ป.3	ทุ.3	ติ.3	จตุ.3	ปัญ.3
กสิณบัญญัติ	10	10	10	10	10
อสุภ "	10	-	-	-	-
โกฏฐาส "	1	-	-	-	-
อานาปาน "	1	1	1	1	1
สัตวบัญญัติ: เมตตา - ปิยมนาปสัตว "	1	1	1	1	-
สัตวบัญญัติ: กรุณา - ทุกขิตสัตว "	1	1	1	1	-
สัตวบัญญัติ: มุทิตา - สุขิตสัตว "	1	1	1	1	-
สัตวบัญญัติ: อุเบกขา - มัชฌัตตสัตว "	-	-	-	-	1
	25	14	14	14	12

} รูปาวจรจิต 15 มีบัญญัติธรรมารมณ์ ที่เป็นกาลวิมุตต์อย่างเดียว

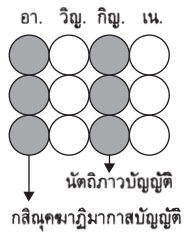

- อากา.3 มี บัญญัติธรรมารมณ์ คือ **กสิณุคฆาฏิมากาสบัญญัติ** ที่เป็นกาลวิมุตต์อย่างเดียว
- อากิญ.3 มี บัญญัติธรรมารมณ์ คือ **นัตถิภาวบัญญัติ** ที่เป็นกาลวิมุตต์อย่างเดียว

} ที่เป็น บัญญัติธรรมารมณ์ (ภายนอก)

อฏฺฐ นิพฺพานโคจเรฯ

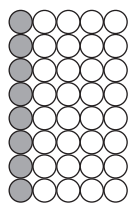

จิต 8/40 ดวง คือ โลกุตตรจิต 8/40 มี ธรรมารมณ์ คือ นิพพานที่เป็นกาลวิมุตต์อย่างเดียว (ภายนอก)

การจำแนกจิต 31 ดวง ที่รับอารมณ์ไม่แน่นอน โดยอารมณ์ 6 และ กาล 3/กาลวิมุตต์

วีสานุตฺตรมุตฺตมฺหิ

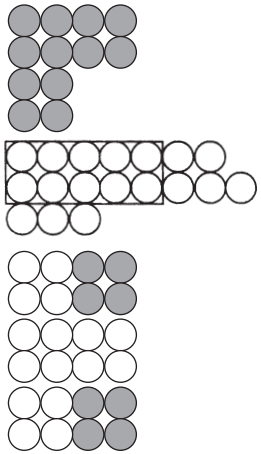

- **จิต 20 ดวง** คือ อกุศล.12 ม.กุ.วิป.4 ม.กิ.วิป.4 รวม 20 ดวงนี้ เกิดได้ในอารมณ์ 6 ที่เป็น กามะ มหัคคตะ บัญญัติ (เว้นโลกุตตรธรรม 9)

มีอารมณ์ 6 คือ รูปารมณ์ สัททารมณ์ คันธารมณ์ รสารมณ์ โผฏฐัพพารมณ์(วิสยรูป7)และธรรมารมณ์ ซึ่งได้แก่ โลกียจิต 81 เจตสิก 52 ปสาทรูป 5 สุขุมรูป 16 สัททบัญญัติ อัตถบัญญัติ **ที่เป็นกาลทั้ง 3 (ปัจจุบัน อดีต อนาคต) และกาลวิมุตต์**

อคฺคมคฺคผลุชฺฌิเต ปญฺจ

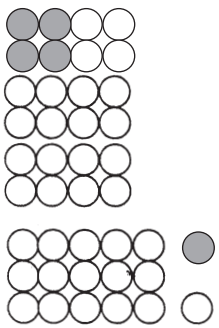

- **จิต 5 ดวง** คือ ม.กุ.ญาณสัม.4 กุศลอภิญญาจิต 1 รวม 5 ดวงนี้ เกิดได้ในอารมณ์ ทั้ง 6 ที่เป็น กามะ มหัคคตะ โลกุตตระ บัญญัติ (เว้นอรหัตตมรรค อรหัตตผล)

มีอารมณ์ 6 คือ รูปารมณ์ สัททารมณ์ คันธารมณ์ รสารมณ์ โผฏฐัพพารมณ์(วิสยรูป7)และธรรมารมณ์ ซึ่งได้แก่ จิต 87(เว้นอรม. อรผ.) เจ.52 ปสาทรูป 5 สุขุมรูป 16 นิพพาน สัททบัญญัติ อัตถบัญญัติ **ที่เป็นกาลทั้ง 3 (ปัจจุบัน อดีต อนาคต) และกาลวิมุตต์**

สพฺพตฺถ ฉจฺ เจติ

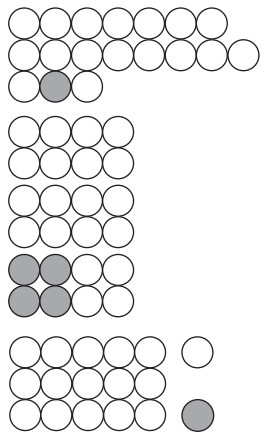

- **จิต 6 ดวง** คือ ม.กิ.ญาณสัม. 4 กิริยาอภิญญาจิต 1 มโน.1 รวม 6 ดวงนี้ เกิดได้ในอารมณ์ 6 ที่เป็น กามะ มหัคคตะ โลกุตตระ บัญญัติ โดยไม่มีเหลือ

มีอารมณ์ 6 คือ รูปารมณ์ สัททารมณ์ คันธารมณ์ รสารมณ์ โผฏฐัพพารมณ์ (วิสยรูป7) และธรรมารมณ์ ซึ่งได้แก่ จิต 89 เจ.52 ปสาทรูป 5 สุขุมรูป 16 นิพพาน สัททบัญญัติ อัตถบัญญัติ **ที่เป็นกาล ทั้ง 3 (ปัจจุบัน อดีต อนาคต) และ กาลวิมุตต์ ทั้งหมดไม่มีเหลือ**

1.	ปญฺจวีส ปริตฺตมฺหิ	ฉ จิตฺตานิ มหคฺคเต
	เอกวีสติ โวหาเร	อฏฺฐนิพฺพานโคจเร
2.	วีสานุตฺตรมุตฺตมฺหิ	อคฺคมคฺคผลุชฺฌิเต
	ปญฺจ สพฺพตฺถ ฉจฺเจติ	สตฺตธา ตตฺถ สงฺคโห

จิตที่รับอารมณ์แน่นอน/ไม่แน่นอน

อารมณ์ 6

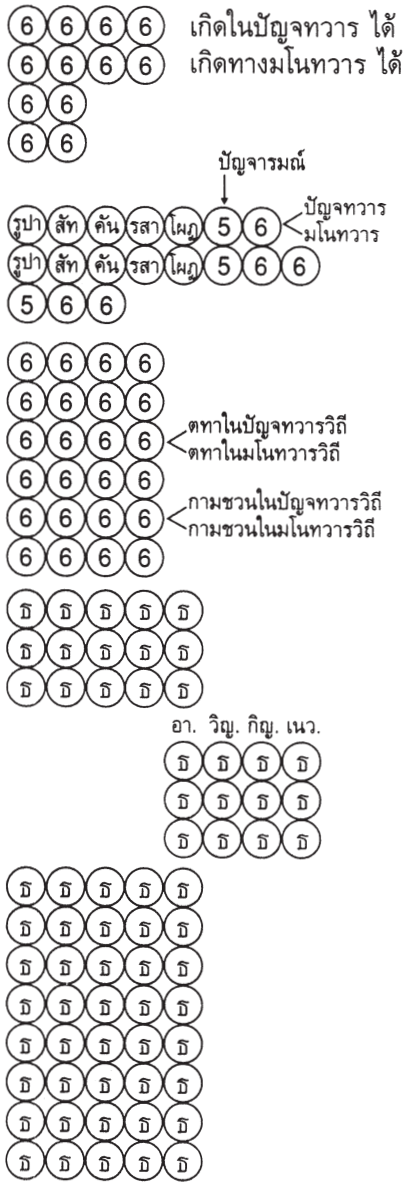

อารมณ์ 6

1. (รูปา) รูปารมณ์ อ.ธ.ได้แก่ สีต่างๆ
2. (สัท) สัททารมณ์ " เสียงต่างๆ
3. (คัน) คันธารมณ์ " กลิ่นต่างๆ
4. (รสา) รสารมณ์ " รสต่างๆ
5. (โผฏ) โผฏฐัพพารมณ์ " เย็นร้อน อ่อนแข็ง หย่อนตึง
6. (ธ) ธรรมารมณ์ " จิต 89/121, เจตสิก 52, ปสาทรูป 5, สุขุมรูป 16, นิพพาน, บัญญัติ

จิตที่รับอารมณ์โดยแน่นอน 4 ประเภท และไม่แน่นอน 3 ประเภท

จิตที่รับอารมณ์แน่นอน 60/92 ดวง

- จิต 25 ดวง: ทวิ.10 ได้อารมณ์ 1 อย่าง; สัมปฏิจ.2, ปัญ.1 ได้อารมณ์ 5 อย่าง; สันตี.3, หสิ.1, ม.วิ.8 ได้อารมณ์ 6 อย่าง — *ที่เป็นกามธรรมอย่างเดียว*
- จิต 6 ดวงคือ วิญ.3, เนว.3 *เกิดได้ในธรรมารมณ์ ที่เป็นมหัคคตะอย่างเดียว*
- จิต 21 ดวงคือ รูปา.15 (เว้นอภิญ.2), อากา.3, อากิญ.3 *เกิดได้ในธรรมารมณ์ ที่เป็นบัญญัติอย่างเดียว*
- จิต 8/40 ดวงคือ โลกุต.8/40 *เกิดได้ในธรรมารมณ์ ที่เป็นนิพพานอย่างเดียว*

จิตที่รับอารมณ์ไม่แน่นอน 31 ดวง

- จิต 20 ดวงคือ อกุศล 12, ม.กุ.วิ.4, ม.กิ.วิป.4 *เกิดได้ในอารมณ์ 6 ที่เป็นกาม, มหัคคตะ, บัญญัติ (เว้นโลกุตตร 9 คือ มรรค 4 ผล 4 นิพพาน 1)*
- จิต 5 ดวงคือ ม.กุ.สำ.4, กุ.อภิ.1 *เกิดได้ในอารมณ์ 6 ที่เป็นกาม* มหัคคตะ, บัญญัติ, โลกุตตร.7 (เว้นอรม., อรผ.)
- จิต 6 ดวงคือ ม.กิ.สำ.4, กิ.อภิ.1, มโนทวาราวัชชนจิต 1 *เกิดได้ในอารมณ์ 6 ที่เป็นกาม, มหัคคตะ, บัญญัติ, โลกุตตรธรรม 9, บัญญัติ, โดยไม่มีเหลือ*

การจำแนกจิตโดยกาล 3 และกาลวิมุตต์

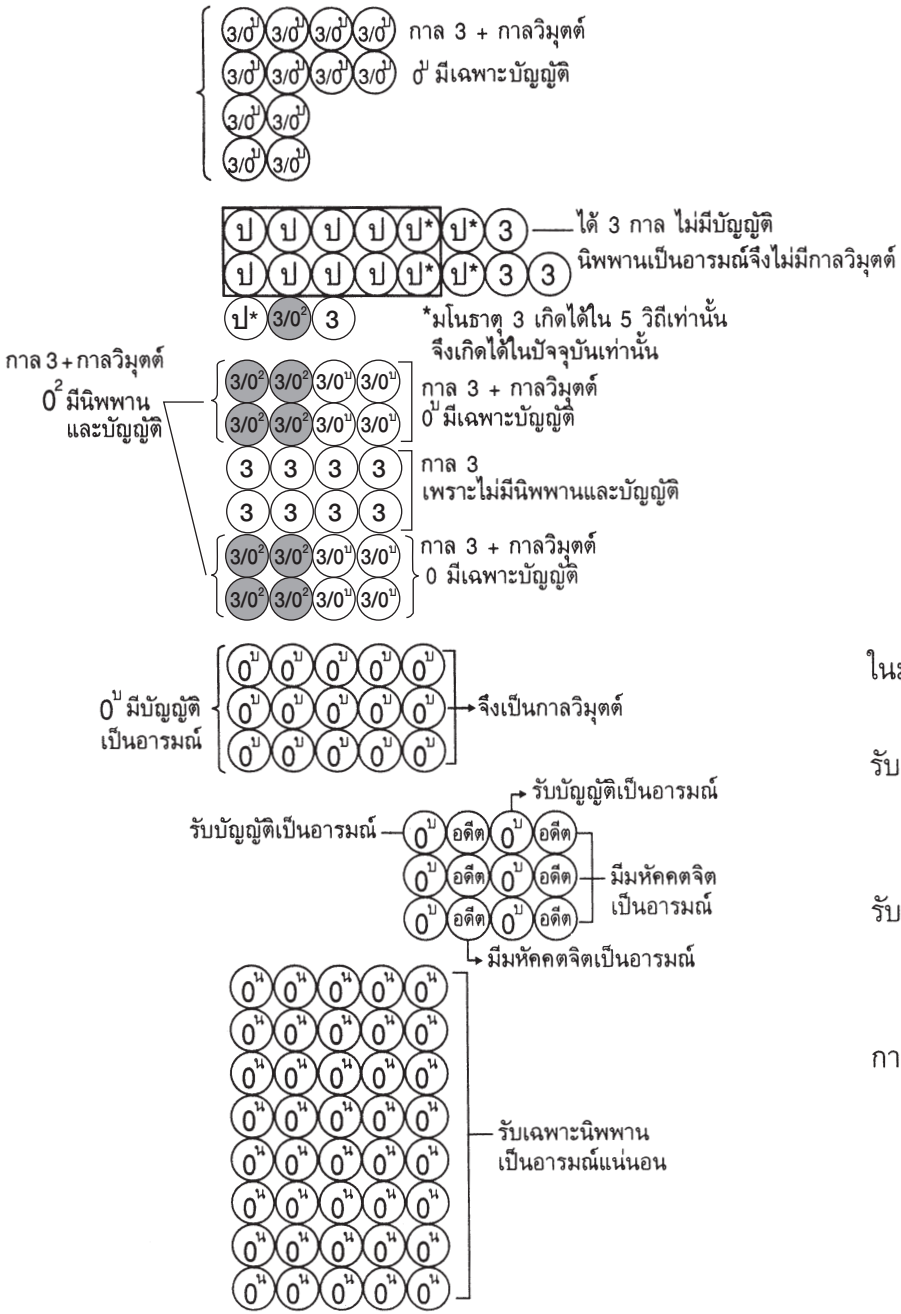

กาล 3			
1. ปัจจุบัน	อ.ธ.ได้แก่		จิต, เจตสิก, รูป กำลังเกิด
2. อดีต		"	จิต, เจตสิก, รูป ที่ดับไปแล้ว
3. อนาคต		"	จิต, เจตสิก, รูป ที่จะเกิด
กาลวิมุตต์		"	นิพพาน + บัญญัติ

(ป) = ปัจจุบันกาล
(อดีต) = อดีตกาลอย่างเดียว
(3) = กาล 3
(0ᵘ) = กาลวิมุตต์ ที่รับนิพพานเป็นอารมณ์อย่างเดียว
(0ᵇ) = กาลวิมุตต์ ที่รับบัญญัติเป็นอารมณ์อย่างเดียว
(3/0²) = กาล 3 + กาลวิมุตต์ ที่รับนิพพานและบัญญัติเป็นอารมณ์
(3/0ᵇ) = กาล 3 + กาลวิมุตต์ ที่รับบัญญัติเป็นอารมณ์

ในมโนทวาร ถ้ามี "ตี" ในมโนทวารวิถีจิต เป็น ปัจจุบัน
ถ้าไม่มี "ตี" ในมโนทวารวิถีจิต เป็น อดีต อนาคต

รับปัจจุบัน	(ป)	แน่นอน	มี	13	ดวงคือ ทวิ.10, มโนธาตุ 3
	(3) (3/0²) (3/0ᵇ)	ไม่แน่นอน	มี	43	ดวงคือ กามจิต 41 (เว้นทวิ.10, มโนธาตุ 3), (12 +31) อภิญญาจิต 2
รับอดีต	(อดีต)	แน่นอน	มี	6	ดวงคือ วิญ.3, เนว.3
	(3) (3/0²) (3/0ᵇ)	ไม่แน่นอน	มี	43	ดวงคือ กามจิต 41 (เว้นทวิ.10, มโนธาตุ 3), อภิญญาจิต 2
กาลวิมุตต์	(0ᵘ)	รับ "นิพพาน" แน่นอน	มี 8		ดวงคือ โลกุตตรจิต 8
	(0ᵇ)	รับ "บัญญัติ" แน่นอน	มี 21		ดวงคือ รูปา 15, อากา.3, อากิญ.3
	(0ᵘ) (0ᵇ)	รวมแน่นอน	มี	29	ดวงคือ รูปา 15, อากา.3, อากิญ.3, โลกุตตร.8
	(3/0²) (3/0ᵇ)	ไม่แน่นอน	มี	31	ดวงคือ 20 = อกุ.12, มกุญาณวิป.4, มกิญาณวิป.4 5 = มกุญาณสัม 4, กุศลอภิญญา 1 6 = ม.กิญาณสัม 4, กิอภิญญา 1, มโน.1

สรุปจิตที่รับอารมณ์แน่นอน/ไม่แน่นอน

	จิต	อารมณ์	อธ	กาล	
แน่นอน 60/92	ใน,นอก, ใน+นอก 25 (10 + 3 / 3 + 8 + 1)	1, 5 ⑥ กามธรรม	: 54 52 28	ปัจจุบันอย่างเดียว กาล 3	รูป นาม-รูป
	ใน 6 = วิญ.3 เนว.3	ธ มหัคคตะ	: 27 35 (4 30)	อดีตอย่างเดียว	นาม
	นอก 21 = รูปา.15(-อภิญ.2) อากา.3 **อากิญ.3**	ธ บัญญัติ	: สัทท/อัตถบัญญัติ	กาลวิมุตต์อย่างเดียว	บัญญัติ
	นอก 8 = โลกุตตร 8	ธ นิพพาน	: นิพพาน	กาลวิมุตต์อย่างเดียว	นาม

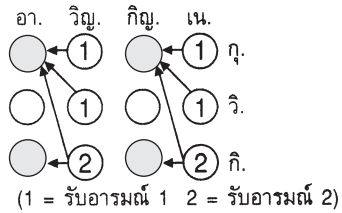

			54 52 28	27 35				
ไม่แน่นอน 31	ใน+นอก 20 = อกุ.12 ม.กุ.วิป.4 ม.กิ.วิป.4	⑥	กามะ	มหัคคตะ	(เว้นโลกุตตรธรรม 9)	บัญญัติ	กาล 3 + กาลวิมุตต์	81 52 28 (วิสยรูป 7 = 5 อารมณ์ / ปสาทรูป 5, สุขุมรูป 16 } ธรรมารมณ์)
	ใน+นอก 5 = ม.กุ.สัม.4 กุ.อภิญ.1	⑥	กามะ	มหัคคตะ	โลกุตตร.7 (เว้นอรม. อรผ.)	บัญญัติ	กาล 3 + กาลวิมุตต์	87(-2) 52 28 นิพพาน
	ใน+นอก 6 = ม.กิ.สัม.4 กิ.อภิญ.1 มโน.1	⑥	กามะ	มหัคคตะ	โลกุตตร.9	บัญญัติ	กาล 3 + กาลวิมุตต์	89 52 28 นิพพาน ทั้งหมดไม่มีเหลือ

ปรมัตถธรรม 4

- จิต
- เจตสิก } นาม
- นิพพาน
- รูป — รูป

บัญญัติ 2 คือ สัททบัญญัติ+อัตถบัญญัติ

กาล

จิต 3 กาล
เจตสิก 3 กาล
รูป 3 กาล
นิพพาน } กาลวิมุตต์
บัญญัติ

อารมณ์

จิต
เจตสิก
นิพพาน } ธรรมารมณ์
บัญญัติ
รูป 28 < วิสยรูป 7 = อารมณ์ 5 / ปสาทรูป 5, สุขุมรูป 16 = ธรรมารมณ์

อารมณ์พิสดาร 21

	จิตที่รับอารมณ์พิสดาร 21	จิตที่รับอารมณ์แน่นอน 60/92 ดวง *(แน่นอน = ตัวเอน ไม่แน่นอน = ตัวธรรมดา)*											จิตที่รับอารมณ์ไม่แน่นอน 31 ดวง								รวมจิตที่รับอารมณ์		
		ทวิ.10	มโน.3	สันตี.3	ม.วิ.8	หสิ.1	วิญญา.3	เนว.3	รูปา15(2)	อากา.3	อากิญ.3	โลกุตตร.8	อกุ.12	ม.กุ.4	ม.กิ.4	ม.กุ.4 *	กุ.อภิญ.1	ม.กิ.4 *	กิ.อภิญ.1	มโน.1	แน่นอน	ไม่แน่นอน	รวม
จิต 2+นิพ 1	1. กามอารมณ์	***10***	***3***	***3***	***8***	***1***	-	-	-	-	-	-	12	4	4	4	1	4	1	1	25	31	56
	2. มหัคคตอารมณ์	-	-	-	-	-	***3***	***3***	-	-	-	-	12	4	4	4	1	4	1	1	6	31	37
	3. นิพพานอารมณ์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	***8***	-	-	-	4	1	4	1	1	8	11	19
นามรูป 2	4. นามอารมณ์	-	-	3	8	1	***3***	***3***	-	-	-	***8***	12	4	4	4	1	4	1	1	14	43	57
	5. รูปอารมณ์	***10***	***3***	3	8	1	-	-	-	-	-	-	12	4	4	4	1	4	1	1	13	43	56
กาล 4	6. ปัจจุบันอารมณ์	***10***	***3***	3	8	1	-	-	-	-	-	-	12	4	4	4	1	4	1	1	13	43	56
	7. อดีตอารมณ์	-	-	3	8	1	***3***	***3***	-	-	-	-	12	4	4	4	1	4	1	1	6	43	49
	8. อนาคตอารมณ์	-	-	3	8	1	-	-	-	-	-	-	12	4	4	4	1	4	1	1	ไม่มี	43	43
	9. กาลวิมุตตอารมณ์	-	-	-	-	-	-	-	***15***	***3***	***3***	***8***	12	4	4	4	1	4	1	1	29	31	60
บัญญัติ/ปรมัตถ์ 2	10. บัญญัติอารมณ์	-	-	-	-	-	-	-	***15***	***3***	***3***	-	12	4	4	4	1	4	1	1	21	31	52
	11. ปรมัตถอารมณ์	***10***	***3***	***3***	***8***	***1***	***3***	***3***	-	-	-	***8***	12	4	4	4	1	4	1	1	39	31	70
ภายใน/ภายนอก 3	12. อัชฌัตตอารมณ์	10	3	3	8	1	***3***	***3***	-	-	-	-	12	4	4	4	1	4	1	1	6	56	62
	13. พหิทธอารมณ์	10	3	3	8	1	-	-	***15***	***3***	*	***8***	12	4	4	4	1	4	1	1	26	56	82
	14. อัชฌัตตพหิทธ.	10	3	3	8	1	-	-		-	-	-	12	4	4	4	1	4	1	1	ไม่มี	56	56
ปัญจารมณ์ + อารมณ์ 6	15. ปัญจารมณ์	-	***3***	3	8	1	-	-	-	-	-	-	12	4	4	4	1	4	1	1	3	43	46
	16. รูปารมณ์	***2***	3	3	8	1	-	-	-	-	-	-	12	4	4	4	1	4	1	1	2	46	48
	17. สัททารมณ์	***2***	3	3	8	1	-	-	-	-	-	-	12	4	4	4	1	4	1	1	2	46	48
	18. คันธารมณ์	***2***	3	3	8	1	-	-	-	-	-	-	12	4	4	4	1	4	1	1	2	46	48
	19. รสารมณ์	***2***	3	3	8	1	-	-	-	-	-	-	12	4	4	4	1	4	1	1	2	46	48
	20. โผฏฐัพพารมณ์	***2***	3	3	8	1	-	-	-	-	-	-	12	4	4	4	1	4	1	1	2	46	48
	21. ธรรมารมณ์	-	-	3	8	1	***3***	***3***	***15***	***3***	***3***	***8***	12	4	4	4	1	4	1	1	35	43	78

หมายเหตุ : ตัวเลข***เอน***ที่อยู่บนพื้นสีเทา คือ จิตที่รับอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่ง ในอารมณ์พิสดาร 21 โดยแน่นอน ส่วนตัวเลขธรรมดานั้น รับอารมณ์พิสดาร 21 ไม่แน่นอน ไม่ว่าจะอยู่ในส่วนจิตที่รับอารมณ์แน่นอนก็ตาม

* อากิญ.3 รับนัตถิภาวบัญญัติ คือ ความไม่มี นิดหนึ่งก็ไม่มี หน่อยหนึ่งก็ไม่มี จึงไม่นับเป็นอารมณ์ภายนอก

อารมณ์พิสดาร 21

	อารมณ์พิสดาร 21	องค์ธรรม	จิตที่รับอารมณ์			เจตสิกที่รับอารมณ์		
			แน่นอน	ไม่แน่นอน	รวม	แน่นอน	ไม่แน่นอน	รวม
จิต/นิพพาน	1. กามอารมณ์	กามจิต 54 เจ.52 รูป 28	25 = ทวิ.10 มโนธาตุ 3 สันตี.3 ม.วิ.8 หสิ.1	31 = 20+5+6	56	ไม่มี	50 (เว้นอัปป.2) *(เว้นอัปป.2 เพราะรับอารมณ์เป็นสัตวบัญญัติ)*	50 (เว้นอัปป.2)
	2. มหัคคตอารมณ์	มหัคคต.27 เจ.35	6 = วิญ.3 เนว.3	31 = 20+5+6	37	ไม่มี	47 (เว้นวิรตี.3 อัปป.2)	47 (เว้นวิรตี.3 อัปป.2)
	3. นิพพานอารมณ์	นิพพาน	8 = โลกุต.8	11 = 5+6	19	ไม่มี	36	36
นามรูป	4. นามอารมณ์	จิต 89 เจ.52 นิพพาน	14 = วิญ.3 เนว.3 โลกุต. 8	43 = กามจิต 41 (เว้นทวิ.10 มโนธาตุ 3)	57	ไม่มี	50 (เว้นอัปป.2)	50 (เว้นอัปป.2)
	5. รูปอารมณ์	รูป 28	13 = ทวิ.10 มโนธาตุ 3	43 = อภิญญาจิต 2	56	ไม่มี	50 (เว้นอัปป.2)	50 (เว้นอัปป.2)
กาล	6. ปัจจุบันอารมณ์	จิต 89 เจ.52 รูป 28 ที่กำลังเกิด	13 = ทวิ.10 มโนธาตุ 3	43 = กามจิต 41	56	ไม่มี	50 (เว้นอัปป.2)	50 (เว้นอัปป.2)
	7. อดีตอารมณ์	จิต 89 เจ.52 รูป 28 ที่เคยเกิด	6 = วิญ.3 เนว.3	43 = (เว้นทวิ.10 มโนธาตุ 3)	49	ไม่มี	47 (เว้นวิรตี.3 อัปป.2)	47 (เว้นวิรตี.3 อัปป.2)
	8. อนาคตอารมณ์	จิต 89 เจ.52 รูป 28 ที่จะเกิด	X ไม่มี	43 = อภิญญาจิต 2	43	ไม่มี	50 (เว้นอัปป.2)	50 (เว้นอัปป.2)
	9. กาลวิมุตตอารมณ์	นิพพาน บัญญัติ	29 = 21 (ได้แก่ รูปา.15 อากา.3 อากิญ 3) โลกุตตร.8	31 = 20+5+6	60	อัปป.2	50 (เว้นอัปป.2) * *(อัปป.2 เป็นบัญญัติ จึงเป็นกาลวิมุตต์ วิรตี.3 ในโลกุตร 8 เป็นกาลวิมุตต์ แต่ใน ม.กุ 8 เป็นปัจจุบัน/อนาคต)*	52
บัญญัติ/ปรมัตถ์	10. บัญญัติอารมณ์	สัททบัญญัติ อัตถบัญญัติ	21 = รูปา.15 อากา.3 อากิญ.3	31 = 20+5+6	52	อัปป.2 รับบัญญัติ แน่นอน	47 (เว้นวิรตี.3 อัปป.2)	49 (เว้นวิรตี.3)
	11. ปรมัตถอารมณ์	จิต 89 เจ.52 รูป 28 นิพพาน	39 = 25+6+8	31 = 20+5+6	70	วิรตี.3 รับปรมัตถ์	47 (เว้นวิรตี.3 อัปป.2)	50 (เว้นอัปป.2)

อารมณ์พิสดาร 21

	อารมณ์พิสดาร 21	องค์ธรรม	จิตที่รับอารมณ์			เจตสิกที่รับอารมณ์		
			แน่นอน	ไม่แน่นอน	รวม	แน่นอน	ไม่แน่นอน	รวม
ภายใน/ภายนอก	12. อัชฌัตตอารมณ์	จิต 89 เจ.52 รูป 28	6 = วิญ.3 เนว.3	56 = 25+20+5+6	62	ไม่มี	49 (เว้นอิสสา.1 อัปป.2)	49 (เว้นอิสสา.1 อัปป.2)
	(ภายใน)	ที่เกิดภายในตน		(ได้แก่ กามจิต 54+อภิญญา.2)			*(อิสสา.อัปป.รับเฉพาะ*	
							ภายนอก)	
	13. พหิทธอารมณ์	จิต 89 เจ.52 รูป 28 นิพพาน	26 = 18 (เว้นอากิญ.3)	56 = 25+20+5+6	82	อิสสา.	49 (เว้นอิสสา.1 อัปป.2)	52
	(ภายนอก)	บัญญัติ (ที่เกิดภายนอกตน)	+โลกุตตร.8	(ได้แก่ กามจิต 54+อภิญญา.2)		อัปป.2	*(มัจฉริยรับได้ทั้งใน/นอก*	
			(เว้นอากิญ. เพราะรับนัตถิภาวบัญญัติ				*หวงแหนความดี = ใน*	
			ความไม่มีนั้นไม่เป็นในหรือนอก)				*หวงแหนทรัพย์ = นอก)*	
	14. อัชฌัตตพหิทธ.	จิต 89 เจ.52 รูป 28 (ใน/นอก)	X ไม่มี	56 = 25+20+5+6	56	ไม่มี	49 (เว้นอิสสา.1 อัปป.2)	49 (เว้นอิสสา.1 อัปป.2)
	(ภายใน/ภายนอก)							
ปัญจา อารมณ์ 6	15. ปัญจารมณ์	วิสยรูป 7	3 = มโนธาตุ 3	43 = 12 (3+8+1)+31	46	ไม่มี	50 (เว้นอัปป.2)	50 (เว้นอัปป.2)
	16. รูปารมณ์	สีต่างๆ	2 = จักขุวิญญาณจิต 2	46 = 44 (-10)+อภิญญา2	48	ไม่มี	50 (เว้นอัปป.2)	50 (เว้นอัปป.2)
	17. สัททารมณ์	เสียงต่างๆ	2 = โสตวิญญาณจิต 2	46 = 44 (-10)+อภิญญา2	48	ไม่มี	50 (เว้นอัปป.2)	50 (เว้นอัปป.2)
	18. คันธารมณ์	กลิ่นต่างๆ	2 = ฆานวิญญาณจิต 2	46 = 44 (-10)+อภิญญา2	48	ไม่มี	50 (เว้นอัปป.2)	50 (เว้นอัปป.2)
	19. รสารมณ์	รสต่างๆ	2 = ชิวหาวิญญาณจิต 2	46 = 44 (-10)+อภิญญา2	48	ไม่มี	50 (เว้นอัปป.2)	50 (เว้นอัปป.2)
	20. โผฏฐัพพารมณ์	เย็น ร้อน อ่อน แข็ง หย่อน ตึง	2 = กายวิญญาณจิต 2	46 = 44 (-10)+อภิญญา2	48	ไม่มี	50 (เว้นอัปป.2)	50 (เว้นอัปป.2)
	21. ธรรมารมณ์	จิต 89 เจ.52 ปสาทรูป 5	35 = 6+21+8	43 = 12 (3+8+1)+31	78	อัปป.2	50 (เว้นอัปป.2)	52
		สุขุมรูป 16 นิพพาน บัญญัติ				เป็น		
						ธรรมารมณ์		

วัตถุสังคหะ

การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งวัตถุ ชื่อว่า วัตถุสังคหะ

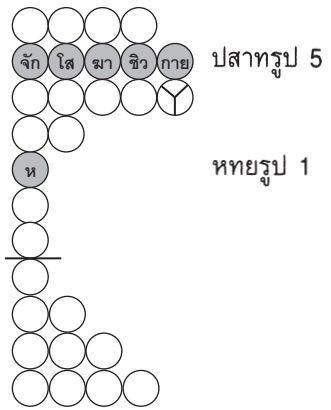

วัตถุ 6

วัตถุ มี 6 คือ

1. จักขุวัตถุ	องค์ธรรมได้แก่	จักขุปสาท	วัตถุ 5	วัตถุ 6
2. โสตวัตถุ	"	โสตปสาท		
3. ฆานวัตถุ	"	ฆานปสาท		
4. ชิวหาวัตถุ	"	ชิวหาปสาท		
5. กายวัตถุ	"	กายปสาท		
6. หทยวัตถุ	"	หทยรูป		

● วัตถุรูป คือ รูปที่เป็นที่อาศัยเกิดของจิต เจตสิก มี 6 ได้แก่ ปสาทรูป 5 หทยรูป 1

○ อวัตถุรูป คือ รูปที่ไม่เป็นที่อาศัยเกิดของจิต เจตสิก มี 22 ได้แก่ รูปที่เหลือ 22

เอกโวการภูมิ	=	ภูมิที่มีขันธ์ 1 คือ รูปขันธ์ ได้แก่ อสัญญสัตตภูมิ
จตุโวการภูมิ	=	ภูมิที่มีขันธ์ 4 (นามขันธ์) คือ อรูปภูมิ 4
ปัญจโวการภูมิ	=	ภูมิที่มีขันธ์ 5 มี 26 ภูมิ ได้แก่ อบายภูมิ 4 มนุษย์ภูมิ 1 เทวภูมิ 6 รูปภูมิ15 (เว้นอสัญญสัตตภูมิ 1)

วัตถุรูป คือ ที่อาศัยเกิดของจิต เจตสิก หรือธรรมที่เป็นที่อาศัยเกิดของจิต เจตสิก

- ธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้จิต เจตสิกเกิดขึ้นจากวัตถุรูป 6 ได้นั้น มีเหตุที่เป็นหลักสำคัญอยู่ 3 อย่าง คือ 1. อดีตกรรม 2. วัตถุ 3. อารมณ์ เมื่อครบ 3 อย่างนี้แล้ว จิต เจตสิกก็เกิดขึ้นจากวัตถุรูป 6 ได้
- การแสดงเหตุปัจจัยแห่งการเกิดขึ้นของจิต เจตสิกที่เกี่ยวด้วยวัตถุรูป 6 ก็มุ่งหมายเอาเฉพาะแต่ใน *ปัญจโวการภูมิ* เท่านั้น
- สำหรับใน *จตุโวการภูมิ* นั้น เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดจิต เจตสิก เกิดขึ้น ย่อมมีเพียง 2 อย่าง คือ 1. อดีตกรรม 2. อารมณ์
- สำหรับใน เอกโวการภูมิ เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิด ชีวิตรูป เกิด ย่อมมีเพียง 1 อย่าง คือ อดีตกรรม เท่านั้น

จำแนกจิต 89/121 โดยวิญญาณธาตุ 7 และวัตถุ 6

1. จักขุวิญญาณจิต 2	เป็น	จักขุวิญญาณธาตุ	อาศัย	จักขุวัตถุเกิด
2. โสตวิญญาณจิต 2	"	โสตวิญญาณธาตุ	"	โสตวัตถุเกิด
3. ฆานวิญญาณจิต 2	"	ฆานวิญญาณธาตุ	"	ฆานวัตถุเกิด
4. ชิวหาวิญญาณจิต 2	"	ชิวหาวิญญาณธาตุ	"	ชิวหาวัตถุเกิด
5. กายวิญญาณจิต 2	"	กายวิญญาณธาตุ	"	กายวัตถุเกิด
6. สัมปฏิจฉนจิต 2 ปัญจทวาราวัชชนจิต 1	"	มโนธาตุ 3	75 อาศัย หทยวัตถุเกิด อรูปวิบาก 4 ไม่อาศัย หทยวัตถุเกิด	
7. จิตที่เหลือ 76 (เว้นทวิ.10 มโนธาตุ 3) ได้แก่ - อกุศลจิต 12 - สันตีรณจิต 3 - มโนทวาราวัชชนจิต 1 - หสิตุปปาทจิต 1 - กามาวจรโสภณจิต 24 - มหัคคตจิต 27 - โลกุตตรจิต 8/40	"	มโนวิญญาณธาตุ 76		

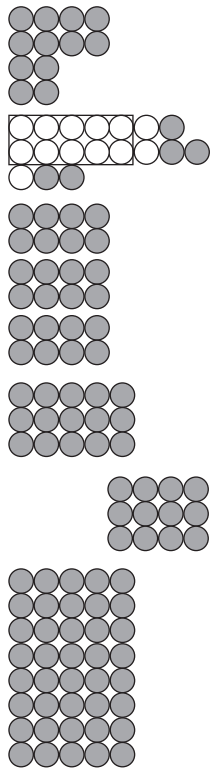

คาถาที่ 1

คาถาแสดงการจำแนกภูมิ 30 โดยวัตถุรูป 6 และวิญญาณธาตุ 7

1. ฉวตฺถุ นิสฺสิตา กาเม สตฺต รูเป จตุพฺพิธา
ติวตฺถุ นิสฺสิตารูเป ธาเตฺวกานิสฺสิตา มตา ฯ

นักศึกษาทั้งหลายพึงทราบ วิญญาณธาตุ 7 ที่อาศัยวัตถุรูป 6 เกิดในกามภูมิ 11

พึงทราบ วิญญาณธาตุ 4 คือ จักขุวิญญาณธาตุ โสตวิญญาณธาตุ มโนธาตุ มโนวิญญาณธาตุ ที่อาศัยวัตถุรูป 3 คือ จักขุวัตถุ โสตวัตถุ หทยวัตถุ เกิดในรูปภูมิ 15 (เว้นอสัญญสัตตภูมิ)

พึงทราบ มโนวิญญาณธาตุ 1 ที่ไม่ได้อาศัยวัตถุรูป เกิดในอรูปภูมิ 4

กามภูมิ 11 - วัตถุ 6 วิญญาณธาตุ 7 ครบ

รูปภูมิ 15 (เว้นอสัญญสัตตภูมิ) มี วัตถุ 3 วิญญาณธาตุ 4

จักขุวัตถุ → จักขุวิญญาณธาตุ

โสตวัตถุ → โสตวิญญาณธาตุ

หทยวัตถุ → มโนธาตุ, มโนวิญญาณธาตุ

อรูปภูมิ 4 ไม่มีวัตถุ มโนวิญญาณธาตุ

แสดงวัตถุ 6 เป็นที่อาศัยเกิดของวิญญาณธาตุ 7

วัตถุ	รูป (ปสาทรูป 5 หทยรูป 1)	จิต	เจตสิก	วิญญาณธาตุ
1. จักขุวัตถุ	จักขุปสาท	จักขุวิญญาณจิต 2	สัพพจิตต.7	1. จักขุวิญญาณธาตุ
2. โสตวัตถุ	โสตปสาท	โสตวิญญาณจิต 2	สัพพจิตต.7	2. โสตวิญญาณธาตุ
3. ฆานวัตถุ	ฆานปสาท	ฆานวิญญาณจิต 2	สัพพจิตต.7	3. ฆานวิญญาณธาตุ
4. ชิวหาวัตถุ	ชิวหาปสาท	ชิวหาวิญญาณจิต 2	สัพพจิตต.7	4. ชิวหาวิญญาณธาตุ
5. กายวัตถุ	กายปสาท	กายวิญญาณจิต 2	สัพพจิตต.7	5. กายวิญญาณธาตุ
6. หทยวัตถุ	หทยรูป	จิต 75 (เว้นทวิ.10,อรูปวิปาก 4)	เจตสิก 52	
		- สัมปฏิจ.2 ปัญจ.1 ——→		6. มโนธาตุ
		- จิตที่เหลือ 72 ——→		7. มโนวิญญาณธาตุ

กามภูมิ 11
- มีจิต 80 (เว้นมหัคคตวิปากจิต 9)
- มีวัตถุ 6 วิญญาณธาตุ 7

1. อาศัย จักขุวัตถุ เกิด → 1. จักขุวิญญาณธาตุ 2
2. อาศัย โสตวัตถุ เกิด → 2. โสตวิญญาณธาตุ 2
3. อาศัย ฆานวัตถุ เกิด → 3. ฆานวิญญาณธาตุ 2
4. อาศัย ชิวหาวัตถุ เกิด → 4. ชิวหาวิญญาณธาตุ 2
5. อาศัย กายวัตถุ เกิด → 5. กายวิญญาณธาตุ 2
6. อาศัย หทยวัตถุ เกิด → 6. มโนธาตุ 3
   → 7. มโนวิญญาณธาตุ 67

ในกามภูมิ 11 เว้น 9 ดวง ได้แก่

มหัคคตวิปากจิต 9
- รูปา.วิปาก.5 เพราะเป็นจิตที่เกิดในรูปภูมิเท่านั้น
- อรูปา.วิปาก.4 เพราะเป็นจิตที่เกิดในอรูปภูมิเท่านั้น

รูปภูมิ 15 (เว้นอสัญญสัตตภูมิ 1)
- มีจิตเกิด 69 ดวง (เว้น 20 ดวง)
- มีวัตถุ 3 (เว้น 3) วิญญาณธาตุ 4

1. อาศัย จักขุวัตถุ เกิด → 1. จักขุวิญญาณธาตุ 2
2. อาศัย โสตวัตถุ เกิด → 2. โสตวิญญาณธาตุ 2

x

x

x

3. อาศัย หทยวัตถุ เกิด → มโนธาตุ 3
   → มโนวิญญาณธาตุ 62

ในรูปภูมิ 15 (เว้นอสัญ.)
- เว้น 20 ดวง ได้แก่ โทส.2 ฆาน.2 ชิว.2 กาย.2 ม.วิ.8 อรูปา.วิ.4

อรูปภูมิ 4
- มีจิตเกิดได้ 46 (เว้นแน่นอน 43)
- ไม่มีวัตถุแต่มีมโนวิญญาณธาตุอย่างเดียว

x x
x x
x x
x x
x x
x → x
   → มโนวิญญาณธาตุ 46

จิตที่อาศัยวัตถุเกิด ไม่แน่นอน 42
จิตที่ไม่อาศัยวัตถุเกิดแน่นอน อรูปวิปาก 4
- เว้น 43 ดวง ได้แก่ จิตที่อาศัยวัตถุเกิด แน่นอน 43 ดวง ได้แก่ โทส.2 ทวิ.10 มโน.3 สันตี.3 หสิ.1 ม.วิ.8 รูปา.15 โสดามรรค.1

จำแนกมโนวิญญาณธาตุที่เกิดใน กามภูมิ 11 รูปภูมิ 15 (เว้นอสัญ.) อรูปภูมิ 4

	จิต 89	ปัญจโวการภูมิ แน่นอน กามภูมิ 11	รูปภูมิ 15 (อสัญ.)	จตุโวการภูมิ ไม่แน่นอน อรูปภูมิ 4	จิตที่อาศัยวัตถุเกิด แน่นอน	ไม่แน่นอน
โลภ.	8	8	8	8	X	โลภ. 8
* **โทส.**	2	(2)	X	X → โทสะไม่เกิดในรูปภูมิ/อรูปภูมิ เกิดเฉพาะในกามภูมิ 11 เท่านั้น	โทส. 2	X
โมห.	2	2	2	2	X	โมห. 2
สันตี.	3	* 3	3 * สันตี.3	X → ตทา.ต้องเกิดในกามอย่างเดียว ไม่ทำหน้าที่สันตีเพราะไม่มีรูป	สันตี. 3	X
มโน.	1	1	1	1	X	มโน. 1
หสิ.	1	1	1	X → การยิ้มต้องอาศัยปากจึงไม่เกิดในอรูปภูมิ	หสิ. 1	X
ม.กุ.	8	8	8	8	X	ม.กุ. 8
* **ม.วิ.**	8	(8)	X	X → ม.วิ.เกิดเฉพาะในกามภูมิ 11 เท่านั้น เพราะเป็นผลจาก ม.กุ. ที่ทำเฉพาะในกามภูมิจึงไม่เกิดในภูมิอื่น	ม.วิ. 8	X
ม.กิ.	8	8	8	8	X	ม.กิ. 8
รูปากุ.	5	5	5	ได้ฌานสูงกว่ารูปภูมิ X	5	X
* **รูปาวิ.**	5	X	(5)	X	รูปา. 5	X
รูปากิ.	5	5	5	X → รูปาวจรจิต 10 (เว้นรูปาวจรวิปากจิต 5) เกิดได้เฉพาะในปัญจโวการภูมิ (กามภูมิ รูปภูมิ) เท่านั้น ส่วนรูปาวจรวิปากจิต 5 เกิดได้เฉพาะรูปภูมิเท่านั้น	5	X
อรูปากุ.	4	4	4	4	X	อรูปา.กุ. 4
* **อรูปาวิ.**	4	X	X	(4) → * ไม่ต้องอาศัยวัตถุรูปเลย เพราะเป็นภูมิที่ไม่มีรูป*	X	X — ไม่อาศัยวัตถุรูปแน่นอน
อรูปา.กิ.	4	4	4	4	X	อรูปา.กิ. 4
โสดา.มรรค.	1	(1)	1	X → ผู้ที่จะทำโสดามรรคได้ต้องอยู่ในปัญจโวการภูมิ (กามสุคติภูมิ รูปภูมิ) เท่านั้น	โสดา.มรรค. 1	X
โลกุต.(เว้นโสดา)	7	7	7	7	X	โลกุต.7 7
มโนวิญญาณธาตุ	76	67	62	46	(เว้นโสดา.มรรค.)	
มโนธาตุ	3	3	3		มโนวิญญาณธาตุ 30 } 33 อาศัยหทยวัตถุแน่นอน	มโนวิญญาณธาตุ 42
	79	70	65		มโนธาตุ 3 }	X ไม่มีในอรูปภูมิ
ปัญจวิญญาณธาตุ	10	10	4		ปัญจวิญญาณธาตุ 10 อาศัยวัตถุอย่างหนึ่งอย่างใดแน่นอน	X
(ทวิ.10)	89	80	69		(ทวิ.10) 43	

ส่วนสันตีที่ทำหน้าที่ตทา.จะเกิดได้เฉพาะในกามเท่านั้น

พระอรหันต์ยิ้มด้วยวจีวิญญัติรูป

สันตี.3 ถ้าทำหน้าที่สันตีเกิดได้ทั้งในกามและรูป

(8) เฉพาะในกามภูมิ

(5) เกิดเฉพาะในรูปภูมิ

หมายเหตุ : *มโนวิญญาณธาตุ หรือจิตที่ไม่เกิดในอรูปภูมิเป็นจิตที่อาศัยวัตถุเกิดแน่นอน เพราะอรูปภูมิไม่มีรูปที่ต้องอาศัยวัตถุเกิด*

แสดงจิตที่เกิดในกามภูมิ 11

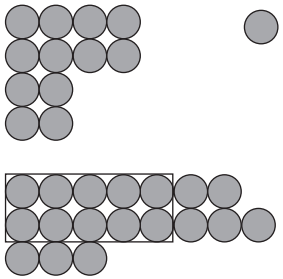

ในกามภูมิมีจิตเกิดได้ 80 ดวง คือ

- กามจิต 54
- มหัคกุ.9
- มหัคกิ.9
- โลกุต.8

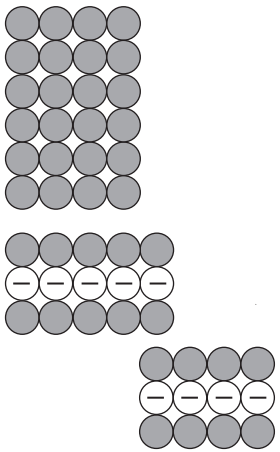

มีวิญญาณธาตุ 7 อย่าง
อาศัยวัตถุ 6 เกิดต่อไปนี้

จักขุวิญญาณจิต 2 อาศัยจักขุวัตถุเกิด
โสตวิญญาณจิต 2 อาศัยโสตวัตถุเกิด
ฆานวิญญาณจิต 2 อาศัยฆานวัตถุเกิด
ชิวหาวิญญาณจิต 2 อาศัยชิวหาวัตถุเกิด
กายวิญญาณจิต 2 อาศัยกายวัตถุเกิด
มโนธาตุ 3 } อาศัยหทยวัตถุเกิด
มโนวิญญาณธาตุ 67 }

คือ - กาม.41 (เว้นทวิ.10 มโนธาตุ 3)
- มหัคกุ.9
- มหัคกิ.9
- โลกุต.8

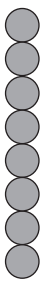

แสดงจิตที่เกิดในรูปภูมิ 15

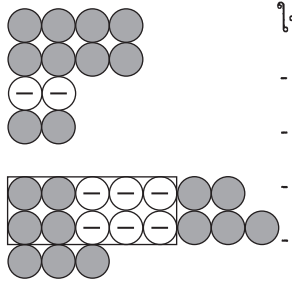

ในรูปภูมิมีจิตเกิดได้ 69 ดวง คือ

- โลภมูลจิต 8
- โมหมูลจิต 2
- จักขุวิญญาณจิต 2
- โสตวิญญาณจิต 2
- มโนธาตุ 3 สันตีรณจิต 3
- มโนทวาราวัชชนจิต 1
- หสิตุปปาทจิต 1
- มหากุ.8
- มหากิ.8
- รูปา.15
- อรูปากุ.4
- อรูปากิ.4
- โลกุต.8

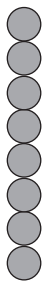

มีวิญญาณธาตุ 4 อย่าง
อาศัยวัตถุ 3 เกิดดังต่อไปนี้
จักขุวิญญาณจิต 2 อาศัยจักขุวัตถุเกิด
โสตวิญญาณจิต 2 อาศัยโสตวัตถุเกิด
มโนธาตุ 3 } อาศัยหทยวัตถุเกิด
มโนวิญญาณธาตุ 62 }

แสดงจิตที่เกิดในอรูปภูมิ 4

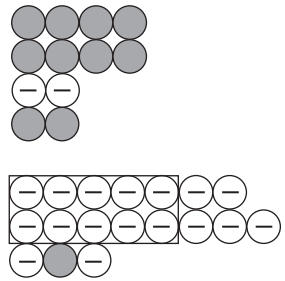

ในอรูปภูมิมีจิตเกิดได้
46 ดวง คือ

- โลภมูลจิต 8
- โมหมูลจิต 2
- มโนทวาราวัชชนจิต 1
- มหากุ.8
- มหากิ.8
- อรูปา.12
- โลกุต.7 (เว้นโสดาปัตติมรรคจิต 1)

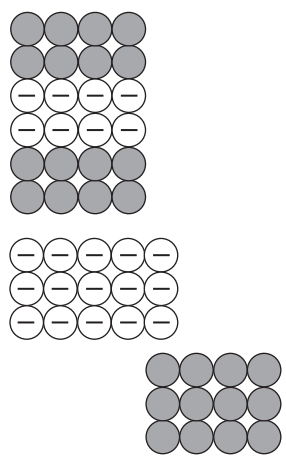

มีวิญญาณธาตุ 1 อย่าง คือ
มโนวิญญาณธาตุ 46
ไม่ได้อาศัยวัตถุ
อย่างใดอย่างหนึ่ง

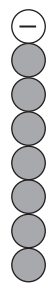

คาถาที่ 2
คาถาแสดงการจำแนกจิตที่อาศัยและไม่ได้อาศัยวัตถุรูปเกิด โดยแน่นอนและไม่แน่นอน

(หน้า 64)

2. เตจตฺตาลีส นิสฺสาย เทฺวจตฺตาลีส ชายเร
นิสฺสาย จ อนิสฺสาย ปาการุปฺปา อนิสฺสิตา ฯ

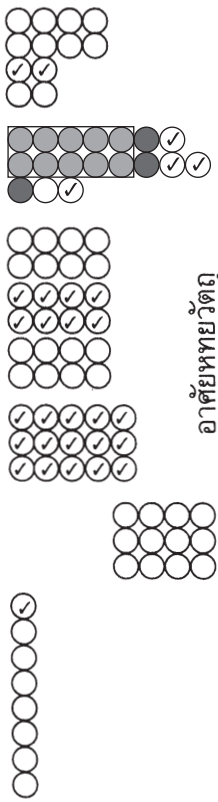

- จิต 43 ดวง คือ

ปัญจวิญญาณธาตุ 10 ●

มโนธาตุ 3 ●

มโนวิญญาณธาตุ 30 ✓

ได้แก่ - โทสมูลจิต 2

- สันตีรณจิต 3

- หสิตุปปาทจิต 1

- มหาวิปากจิต 8

- รูปาวจรจิต 15

- โสดาปัตติมรรคจิต 1

อาศัยหทยวัตถุ

เหล่านี้ เกิดขึ้นโดยอาศัย **วัตถุรูปแน่นอน**

เกิดในปัญจโวการภูมิเท่านั้น

คือเกิดในกามภูมิ 11

รูปภูมิ 15 (เว้นอสัญ.)

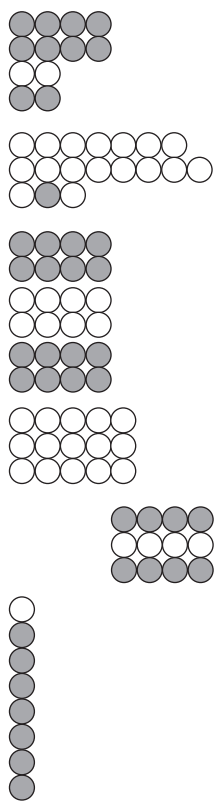

- จิต 42 ดวง คือ

โลภมูลจิต 8

โมหมูลจิต 2

มโนทวาราวัชชนจิต 1

มหากุศลจิต 8

มหากริยาจิต 8

อรูปาวจรกุศลจิต 4

อรูปาวจรกริยาจิต 4

โลกุตตรจิต 7 (เว้นโสดาปัตติมรรค)

เหล่านี้ เกิดขึ้นโดยอาศัย

วัตถุรูปไม่แน่นอน

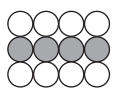

- อรูปาวจรวิปากจิต 4 ย่อมเกิดขึ้น โดยไม่ต้องอาศัยวัตถุรูปเลย

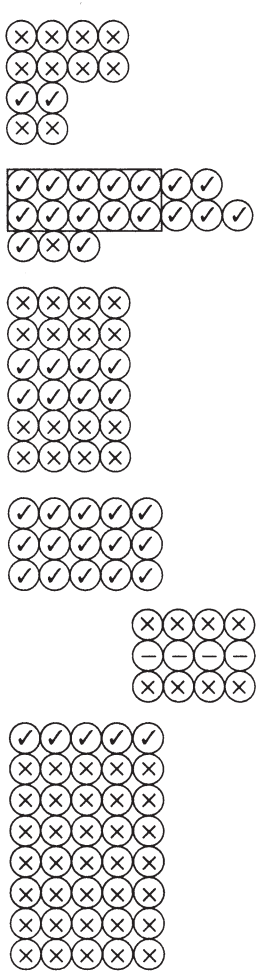

✓ จิตที่อาศัยวัตถุเกิดแน่นอน

⊗ จิตที่อาศัยวัตถุเกิดไม่แน่นอน

— จิตที่ไม่อาศัยวัตถุเกิดแน่นอน

จิตที่นอกจากทวิปัญจวิญญาณจิต 10 และอรูปาวจรวิปากจิต 4 อาศัยหทยวัตถุเกิด

	จิตที่อาศัยวัตถุเกิด		
	แน่นอน		ไม่แน่นอน (อาศัยบ้าง ไม่อาศัยบ้าง)
1. จิตที่อาศัย จักขุวัตถุ เกิด	2	ทวิปัญจวิญญาณจิต 10	x
2. จิตที่อาศัย โสตวัตถุ เกิด	2		x
3. จิตที่อาศัย ฆานวัตถุ เกิด	2		x
4. จิตที่อาศัย ชิวหาวัตถุ เกิด	2		x
5. จิตที่อาศัย กายวัตถุ เกิด	2		x
6. หทยวัตถุ → มโนธาตุ	3	33	x
→ มโนวิญญาณธาตุ	30		42
	43		42

* ไม่อาศัยวัตถุรูปเกิดแน่นอน คือ อรูปาวจรวิปากจิต 4

รวมเป็นจิต 43 + 42 + 4 = 89 ดวง

<u>จิตทั้ง 43 ดวง</u> เหล่านี้ อาศัยวัตถุรูปเกิด โดยแน่นอนเท่านั้น และย่อมเกิดในปัญจโวการภูมิเท่านั้น คือ เกิดเฉพาะในกามภูมิ 11 รูปภูมิ 15 (เว้นอสัญญสัตตภูมิ) ส่วนในอรูปภูมิจิตเหล่านี้เกิดไม่ได้

<u>จิตทั้ง 42 ดวง</u> เหล่านี้ อาศัยหทยวัตถุเกิดไม่แน่นอน เพราะเกิดได้ทั้งในปัญจโวการภูมิ และจตุโวการภูมิ (อรูปภูมิ 4)

- เกิดในปัญจโวการภูมิ อาศัย หทยวัตถุเกิด
- เกิดใน จตุโวการภูมิ **ไม่ได้** อาศัย หทยวัตถุเกิด

การจำแนกเจตสิก 52 โดยวัตถุรูป 6

หลักในการหาเจตสิก 52 โดยวัตถุรูป 6 โดยแน่นอน

1. ให้พิจารณา จากจิตที่อาศัยวัตถุรูปเกิดโดยแน่นอน 43 ดวง ไม่แน่นอน 42 ดวง (จากคาถา 2) นำมาเทียบกันโดยให้จิต 43 ดวง (แน่นอน) เป็นหลัก
2. กลุ่มจิตที่นำมาหาเจตสิกใช้หลักเดียวกับสังคหนัย โดยหาเจตสิกที่ประกอบสูงสุดในจิตกลุ่มอกุศลจิต 12 และโสภณจิต 59/91
3. หากเจตสิกที่ประกอบในจิตที่อาศัยรูปเกิด แน่นอน เหมือนกับ เจตสิกที่ประกอบในจิตที่อาศัยรูปเกิด**ไม่**แน่นอน ถือว่า เจตสิกนั้นๆ เป็นกลุ่ม**ไม่**แน่นอน
4. จากข้อ1-3 ก็จะสามารถจำแนกเจตสิกที่อาศัยวัตถุเกิดโดยแน่นอน ส่วนที่เหลือเป็นเจตสิกที่อาศัยวัตถุเกิดโดย**ไม่**แน่นอน

หาเจตสิกที่ประกอบสูงสุดในจิต 43 ดวง ที่อาศัยวัตถุรูปเกิดแน่นอน

เกิดในกามภูมิเท่านั้น

		เจ.สูงสุด	อัญญ.	โมจ.	โทจ.	ถี.
โทส.	2 =	22 =	~~12(1)~~	~~4~~	4	~~2~~
			อัญญ.	โสสา.	วิรตี.	ปัญ.
โสดา.มรรค	1 =	36 =	~~13~~	~~19~~	~~3~~	~~1~~
			อัญญ.	โสสา.	อัปป.	ปัญ.
รูปา.	12 =	35 =	~~13~~	~~19~~	2	~~1~~

(เว้นรูปา.ปัญจ.3)

ต้องอาศัยสุขิตสัตว์ และทุกขิตสัตว์ เกิดในปัญจโวการภูมิ (ได้ทั้งในกามภูมิ และรูปภูมิ)

เจตสิกที่อาศัยหทยวัตถุ เกิดโดยแน่นอน มี 6 ดวง คือ

- โทจตุก.4 เพราะ เกิดในกามภูมิเท่านั้น
- อัปป. 2 เพราะเกิดใน ปัญจโวการภูมิเท่านั้น
  โดยต้องอาศัยสุขิตสัตว์ และทุกขิตสัตว์ เป็นวัตถุเกิดแน่นอน

หาเจตสิกที่ประกอบสูงสุดในจิต 42 ดวง ที่อาศัยวัตถุรูปเกิดไม่แน่นอน

เกิดได้ไม่แน่นอน

		เจ.สูงสุด	อัญญ.	โมจ.	โลติก.	ถี.
โลภ.	8 =	22 =	~~13~~	~~4~~	~~8~~	~~2~~
			อัญญ.	โมจ.	วิ.	
โมหะ	2 =	16 =	~~11~~	~~4~~	~~1~~	
			อัญญ.	โสสา.	วิรตี.	อัปป. ปัญ.
ม.กุ.	8 =	38 =	~~13~~	~~19~~	~~3~~	~~2~~ ~~1~~
			อัญญ.	โสสา.	วิรตี.	ปัญ.
โลกุต.	7(-1) =	36 =	~~13~~	~~19~~	~~3~~	~~1~~

ต้องอาศัยสุขิตสัตว์และทุกขิตสัตว์จึงต้องอาศัยวัตถุเกิดแน่นอน

เจตสิกที่อาศัยวัตถุเกิดโดยไม่แน่นอน มี 52 – 6 = 46 คือ
เจตสิก **46** (เว้นโทจตุก.4 อัปป.2) ได้แก่ อัญญ.13 อกุศลเจ.10 (เว้นโทจตุก.4)
โสภณ.23 (เว้นอัปป.2) หมายความว่า เจตสิก 46 ดวงเหล่านี้

- ถ้าเกิดในปัญจโวการภูมิ ก็อาศัยวัตถุรูปเกิด
- ถ้าเกิดในจตุโวการภูมิ ก็ไม่ได้อาศัยวัตถุรูปเกิด

การจำแนกเจตสิก 52 โดยวัตถุรูป 6 (ต่อ)

1. เจตสิกที่อาศัย **จักขุวัตถุ** เกิดโดยแน่นอน ไม่มี
   เจตสิกที่อาศัย จักขุวัตถุ เกิดโดย**ไม่**แน่นอน มี 7 ดวง คือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก 7 ที่ประกอบกับจักขุวิญญาณจิต 2
2. เจตสิกที่อาศัย **โสตวัตถุ ฆานวัตถุ ชิวหาวัตถุ กายวัตถุ** เกิดโดยแน่นอน ไม่มี
   เจตสิกที่อาศัย โสตวัตถุ ฆานวัตถุ ชิวหาวัตถุ กายวัตถุ เกิดโดย**ไม่**แน่นอน มี 7 ดวง คือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก 7 ที่ประกอบกับโสตวิญญาณจิต 2 ฆานวิญญาณจิต 2 ชิวหาวิญญาณจิต 2 กายวิญญาณจิต 2
3. เจตสิกที่อาศัย **หทยวัตถุ** เกิดโดยแน่นอน มี 6 ดวง คือ โทจตุกเจตสิก 4 อัปปมัญญาเจตสิก 2 เพราะว่าโทจตุกเจตสิก 4 ดวงนี้ ย่อมเกิดในกามภูมิเท่านั้น ส่วนอัปปมัญญาเจตสิก 2 ก็เกิดได้ในปัญจโวการภูมิเท่านั้น
   เจตสิกที่อาศัย หทยวัตถุ เกิดโดย**ไม่**แน่นอน มี 46 ดวง คือ อัญญสมานเจตสิก 13 อกุศลเจตสิก 10 (เว้นโทจตุก.4) โสภณเจตสิก 23 (เว้นอัปปมัญญา.2) รวม 46
4. เจตสิกที่อาศัย **วัตถุรูป** เกิดโดยแน่นอน มี 6 คือ โทจตุกเจตสิก 4 อัปปมัญญาเจตสิก 2
   เจตสิกที่อาศัย วัตถุรูป เกิดโดย**ไม่**แน่นอน มี 46 ดวง คือ เจตสิก 46 (เว้นโทจตุกเจตสิก 4 อัปปมัญญาเจตสิก 2) หมายความว่าเจตสิก 46 ดวงเหล่านี้ ถ้าเกิดในปัญจโวการภูมิ ก็อาศัยวัตถุรูปเกิด ถ้าเกิดในจตุโวการภูมิ ก็ไม่ได้อาศัยวัตถุรูปเกิด

ปริจเฉท 7 สมุจจยสังคหะ

อุฏฺฐานกาลมฺหิ อนุฏฺฐาหาโน
ยุวา พลี อาลสิยํ อุเปโต
สํ สนฺนสงฺกปฺปมโน กุสีโต
ปญฺญาย มคฺคํ อลโส น วินฺทติ ฯ

คนเราเมื่อยังหนุ่มแน่น แข็งแรง แต่เกียจคร้าน
ไม่ขยันในเวลาที่ควรขยัน มีความคิดตกต่ำ
คนเกียจคร้านเฉื่อยชาเช่นนี้
ย่อมไม่พบทางแห่งปัญญา

ปริจเฉท 7

สมุจจยสังคหะ

สมุจจยสังคหะ (สมุจฺจย = สํ + อุจฺจย) คือ การรวบรวมธรรมที่มีสภาพเข้ากันได้ให้อยู่เป็นหมวด

วัตถุธรรม 72 หมายถึง ธรรมที่มีองค์ธรรมปรมัตถ์ของตนโดยเฉพาะสามารถปรากฏแก่ปัญญาได้ นับเอาแต่ธรรมที่มีสภาวะของตน มี 72 คือ จิต 1 เจตสิก 52 นิปผันนรูป 18 นิพพาน 1

สมุจจยสังคหะ แบ่งเป็น 4 หมวด คือ

1. อกุศลสังคหะ : การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่าย *อกุศล* โดยส่วนเดียว หมวดหนึ่ง
2. มิสสกสังคหะ : การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่าย *กุศล อกุศล อพยากตะ* ทั้ง 3 ปนกัน หมวดหนึ่ง
3. โพธิปักขิยสังคหะ : การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่าย *มรรคญาณ* หมวดหนึ่ง
4. สัพพสังคหะ : การแสดงสงเคราะห์ *จิต เจตสิก รูป นิพพาน* ซึ่งเป็นวัตถุธรรมทั้งหมด รวมกัน หมวดหนึ่ง

สมุจจยสังคหะ

อกุศลสังคหะ มีธรรมอยู่ 9 หมวด คือ		มิสสกสังคหะ มีธรรมอยู่ 7 หมวด คือ		โพธิปักขิยสังคหะ มีธรรมอยู่ 7 หมวด คือ		สัพพสังคหะ มีธรรมอยู่ 5 หมวด คือ	
1. **อา**สวะ	4	1. **เห**ตุ	6	1. **สติ**ปัฏฐาน	4	1. **ขันธ์**	5
2. **โอ**ฆะ	4	2. **ฌา**นังคะ	7	2. **สัม**มัปปธาน	4	* 2. อุปาทานักขันธ์	5
3. **โย**คะ	4	3. **มัค**คังคะ	12	3. **อิท**ธิบาท	4	3. **อา**ยตนะ	12
4. **คัน**ถะ	4	4. **อิน**ทรีย์	22	4. **อิน**ทรีย์	5	4. **ธา**ตุ	18
5. **อุ**ปาทาน	4	5. **พ**ละ	9	5. **พ**ละ	5	5. **อริย**สัจจ์	4
6. **นี**วรณะ	6	6. **อ**ธิบดี	4	6. **โพ**ชฌงค์	7		
7. **อนุ**สัย	7	7. **อา**หาร	4	7. **มัค**คังคะ	8	* *ไม่ต้องนับ อุปาทานักขันธ์ โดยเฉพาะ*	
8. **สังโย**ชน์							
- ตามนัยพระสูตร 10	12						
- ตามนัยพระอภิธรรม 10							
9. **กิ**เลส	10						
รวม	55	รวม	64	รวม	37	รวม	39 ประเภท
วัตถุธรรม	**อกุเจ 14**		**จิต 1 เจ.26 รูป 9**		**จิต 1 เจ.13**		**จิต 1 เจ.52 นิป 18 นิพ 1**

อกุศลสังคหะ

การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่าย**อกุศล** โดยส่วนเดียว หมวดหนึ่ง

มีธรรม 9 หมวด คือ	อาสวะ	โอฆะ	โยคะ	คันถะ	อุปาทาน	นีวรณะ	อนุสัย	สังโยชน์	กิเลส	
ประเภท	4	4	4	4	4	6	7	12	10	= 55 ประเภท
องค์ธรรมปรมัตถ์	3	3	3	3	2	8	6	9	10	**วัตถุธรรม 14 / อกุ เจ.14**

ในอกุศลสังคหะ มีธรรม 9 หมวด คือ

อา	1	**อาสวะ**	ธรรมชาติที่เป็นเครื่อง	**ไหลอยู่**ใน...
โอ	2	**โอฆะ**	"	ทำให้สัตว์**จม**อยู่ใน...
โย	3	**โยคะ**	"	**ประกอบ**สัตว์ให้ติดอยู่ใน...
คัน	4	**คันถะ**	ธรรมชาติที่	**เกี่ยวคล้อง**นามกาย รูปกาย ไว้โดยอาการ...
ปา	5	**อุปาทาน**	ธรรมชาติที่เป็นเครื่อง	**ยึดมั่น**ใน...
นี	6	**นีวรณะ**	"	**กั้น**ความดี คือ...
อนุ	7	**อนุสัย**	ธรรมชาติที่	**นอนเนื่อง**อยู่ในขันธสันดาน คือ...
สัง	8	**สังโยชน์**	"	**ผูก**สัตว์ไว้โดยอาการที่**ติด**อยู่ใน...
กิ	9	**กิเลส**	ธรรมชาติที่เป็นเครื่อง	**เศร้าหมอง** คือ...

องค์ธรรม ที่เป็น เจตสิก เท่านั้น ต้องมี "ที่ใน" เสมอ
ในอกุศลสังคหะ องค์ธรรม ทั้ง 9 หมวด

- โลภเจตสิก ที่ใน โลภมูลจิต 8 มีทุกหมวด
- อวิชชา **ไม่มี** ในธรรมหมวด คันถะ อุปาทาน กิเลส

อาสวะ**ไหลอยู่**ไม่รู้จบ
โอฆะกลบทับถมให้**จม**ดิ่ง
โยคะเข้า**ประกอบ**เกาะแน่นจริง
คันถะยิ่ง**เกี่ยวคล้อง**ให้หมองมัว
อุปาทานก็ไม่เบาเข้า**ยึดมั่น**
นีวรณะชะ**กั้น**ให้ปวดหัว
อนุสัย**นอนเนื่อง**ไม่รู้ตัว
สังโยชน์ชั่ว**ผูก**ดึง**ติด**ตรึงตรา
กิเลสนั้นตั้งพันห้าพา**เศร้าหมอง**
พักตร์งามผ่องเผือดไปไม่หรรษา
อกุศลสังคหะแสดงมา
มีเก้าหมวดเท่านั้นหนาอย่าท้อใจ

โดย...พระอาจารย์สุรศักดิ์ เขมรงฺสี

1. อาสวะ สิ่งที่ถูกหมักดองไว้นานๆ เหมือน สุรา ได้แก่ โลภะ ทิฏฐิ โมหะ

อาสวะ มี 4 คือ	ธรรมชาติที่เป็นเครื่องไหลอยู่ใน...	องค์ธรรม ได้แก่... (รวม 3)	
1) กามาสวะ	...กามคุณอารมณ์	โลภเจตสิก ที่ใน โลภมูลจิต 8	โลภะ
2) ภวาสวะ	...รูปภพ อรูปภพ หรือ รูปฌาน อรูปฌาน	โลภเจตสิก ที่ใน ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4	โลภะ
3) ทิฏฐาสวะ	...ความเห็นผิด	ทิฏฐิเจตสิก ที่ใน ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4	ทิฏฐิ.
4) อวิชชาสวะ	...ความหลง ความโง่	โมหเจตสิก ที่ใน อกุศลจิต 12	โมหะ

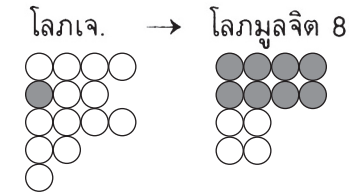

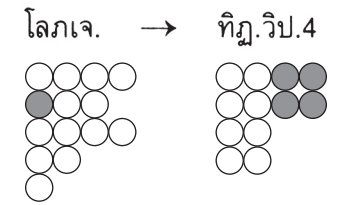

2. โอฆะ ธรรมที่เหมือน ห้วงน้ำ ได้แก่ โลภะ ทิฏฐิ โมหะ

โอฆะ มี 4 คือ	ธรรมชาติที่เป็นเครื่องทำให้สัตว์จมอยู่ใน...	องค์ธรรม ได้แก่... (รวม 3)	
1) กาโมฆะ	...กามคุณอารมณ์	โลภเจตสิก ที่ใน โลภมูลจิต 8	โลภะ
2) ภโวฆะ	...รูปภพ อรูปภพ หรือ รูปฌาน อรูปฌาน	โลภเจตสิก ที่ใน ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4	โลภะ
3) ทิฏโฐฆะ	...ความเห็นผิด	ทิฏฐิเจตสิก ที่ใน ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4	ทิฏฐิ.
4) อวิชโชฆะ	...ความหลง ความโง่	โมหเจตสิก ที่ใน อกุศลจิต 12	โมหะ

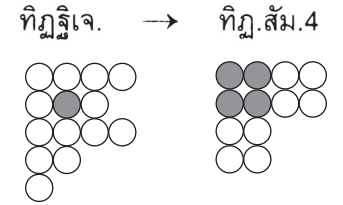

3. โยคะ เหมือน กาว ได้แก่ โลภะ ทิฏฐิ โมหะ

โยคะ มี 4 คือ	ธรรมชาติที่เป็นเครื่องประกอบสัตว์ให้ติดอยู่ใน...	องค์ธรรม ได้แก่... (รวม 3)	
1) กามโยคะ	...กามคุณอารมณ์	โลภเจตสิก ที่ใน โลภมูลจิต 8	โลภะ
2) ภวโยคะ	...รูปภพ อรูปภพ หรือ รูปฌาน อรูปฌาน	โลภเจตสิก ที่ใน ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4	โลภะ
3) ทิฏฐิโยคะ	...ความเห็นผิด	ทิฏฐิเจตสิก ที่ใน ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4	ทิฏฐิ.
4) อวิชชาโยคะ	...ความหลง ความโง่	โมหเจตสิก ที่ใน อกุศลจิต 12	โมหะ

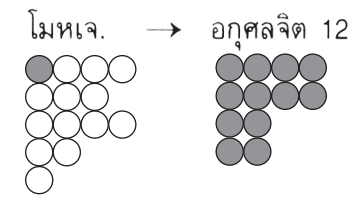

อธ.ใน อาสวะ โอฆะ โยคะ มี 3

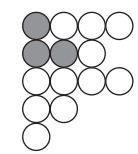

โลภเจ. ธรรมชาติที่ มีความต้องการ และติดใจในกามคุณอารมณ์
ทิฏฐิเจ. ธรรมชาติที่ มีความเห็นผิดในอารมณ์
โมหเจ. ธรรมชาติที่ บังสภาพความเป็นจริงของอารมณ์ไว้ คือ หลง

4. คันถะ เหมือน โซ่เหล็ก ได้แก่ โลภะ โทสะ ทิฏฐิ

คันถะ มี 4 คือ	ธรรมชาติที่เกี่ยวคล้องนามกายรูปกายไว้โดยอาการ...	องค์ธรรม ได้แก่... (รวม 3)	
1) อภิชฌากายคันถะ	...ที่ผูกพันอยู่ในกามคุณอารมณ์	โลภเจตสิก ที่ใน โลภมูลจิต 8	โลภะ
2) พยาปาทกายคันถะ	...โกรธ	โทสเจตสิก ที่ใน โทสมูลจิต 2	โทสะ
3) สีลัพพตปรามาสกายคันถะ	...ยึดถือในการปฏิบัติที่ผิด	ทิฏฐิเจตสิก ที่ใน ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4	ทิฏฐิ.
4) อิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะ	...ยึดมั่นในความเห็นผิดของตนว่าถูก ความเห็นของคนอื่นผิด	ทิฏฐิเจตสิก ที่ใน ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4	

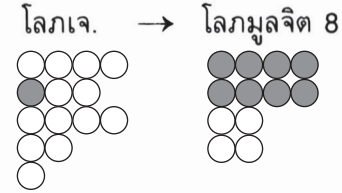

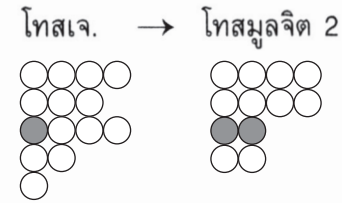

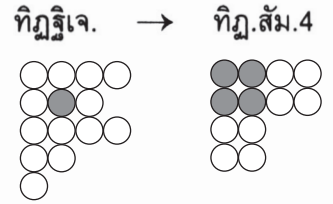

โทส เจ. ธรรมชาติที่ประทุษร้ายในอารมณ์

ความแตกต่างระหว่างอภิชฌาและพยาบาท ที่เป็นมโนทุจริต และที่เป็นคันถะ

อภิชฌา ที่เป็นมโนทุจริตนั้น เป็นโลภะอย่างหยาบ มีสภาพอยากได้ทรัพย์สมบัติของผู้อื่นมาเป็นของตนๆ โดยไม่ชอบธรรม

อภิชฌากายคันถะนั้น เป็นได้ทั้งโลภะอย่างหยาบและละเอียดทั้งหมดที่เกี่ยวกับความอยากได้ ความพอใจทั้งในทรัพย์สมบัติของผู้อื่นหรือของตนเอง โดยชอบธรรมก็ตามหรือไม่ชอบธรรมก็ตาม จัดเป็นอภิชฌากายคันถะทั้งสิ้น

พยาบาท ที่เป็นมโนทุจริตนั้น เป็นโทสะอย่างหยาบที่เกี่ยวกับความปองร้ายผู้อื่น โดยนึกคิดให้เขามีความลำบากเสียหายต่างๆ หรือนึกแช่งให้ผู้ที่ตนไม่ชอบนั้นให้ถึงตาย

พยาบาทกายคันถะนั้น เป็นโทสะอย่างหยาบก็ตามอย่างละเอียดก็ตาม คือ ความไม่ชอบ ไม่พอใจ โกรธ กลัว กลุ้มใจ เสียใจ ไปจนถึงการทำปาณาติบาต ผรุสวาจา เหล่านี้ เป็นต้น จัดเป็นพยาบาทกายคันถะทั้งสิ้น

5. อุปาทาน เหมือน งูที่จับกบได้กัดกบไว้แน่นไม่ยอมปล่อย ได้แก่ โลภะ ทิฏฐิ ที่ยึดมั่นในอารมณ์ของตนๆ ไม่ยอมปล่อย

อุปาทาน มี 4 คือ	ธรรมชาติที่เป็นเครื่องยึดมั่นใน...	องค์ธรรม ได้แก่... (รวม 2)	
1) กามุปาทาน	...กามคุณอารมณ์	โลภเจตสิก ที่ใน โลภมูลจิต 8	โลภะ
2) ทิฏฐุปาทาน	...ความเห็นผิด ที่นอกจากสีลัพพตปรามาสทิฏฐิ และอัตตวาททิฏฐิ	ทิฏฐิเจตสิก ที่ใน ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4	ทิฏฐิ.
3) สีลัพพตุปาทาน	...การปฏิบัติผิด	ทิฏฐิเจตสิก ที่ใน ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4	
4) อัตตวาทุปาทาน	...รูปนามขันธ์ 5 ว่าเป็นตัวเป็นตน	ทิฏฐิเจตสิก ที่ใน ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4	

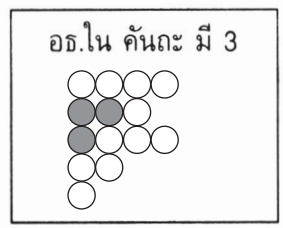

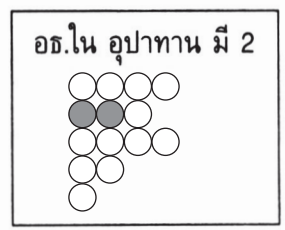

6. นีวรณะ เครื่องห้าม เครื่องกั้นความดีหรือกุศลธรรมต่างๆ ไม่ให้เกิดหรือให้กุศลบางอย่างที่เกิดแล้วเสื่อมไป

นีวรณะ มี 6 คือ	ธรรมชาติที่เป็นเครื่องกั้นความดี คือ...	องค์ธรรม ได้แก่... (รวม 8)	
1) กามัจฉันทนีวรณะ	...ความพอใจในกามคุณอารมณ์	โลภเจตสิก ที่ใน โลภมูลจิต 8	โลภะ
2) พยาปาทนีวรณะ	...ความโกรธ	โทสเจตสิก ที่ใน โทสมูลจิต 2	โทสะ
3) ถีนมิทธนีวรณะ	...ความหดหู่ท้อถอยอารมณ์	ถีนมิทธเจตสิก ที่ใน อกุศลสสังขาริกจิต 5	ถีนะ มิทธะ
4) อุทธัจจกุกกุจจนีวรณะ	...ความฟุ้งซ่าน รำคาญใจ	อุทธัจจเจตสิก ที่ใน อกุศลจิต 12 กุกกุจจเจตสิก ที่ใน โทสมูลจิต 2	อุทธัจจะ กุกกุจจะ
5) วิจิกิจฉานีวรณะ	...ความสงสัยลังเลใจในสิ่งที่ควรเชื่อ	วิจิกิจฉาเจตสิก ที่ใน วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1	วิจิ.
6) อวิชชานีวรณะ	...ความหลง ความโง่ ที่ไม่รู้ตามความเป็นจริง	โมหเจตสิก ที่ใน อกุศลจิต 12	โมหะ

ถีนะเจ ธรรมชาติที่ทำให้จิตเซื่องซึม ท้อถอยจากอารมณ์
มิทธะเจ ธรรมชาติที่ทำให้เจตสิกเซื่องซึม ท้อถอยจากอารมณ์

อกุศล
ถีน+มิทธเจ. → สสังขาริกจิต 5

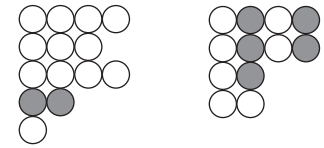

อุทธัจจเจ. → อกุศลจิต 12

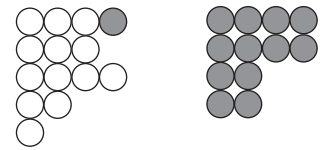

กุกกุจจเจ. → โทสมูลจิต 2

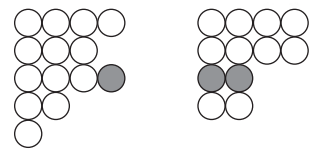

7. อนุสัย ธรรมที่นอนเนื่องอยู่ในความสืบต่อแห่งรูปนาม

อนุสัย มี 7 คือ	ธรรมชาติที่นอนเนื่องอยู่ในขันธสันดาน คือ...	องค์ธรรม ได้แก่... (รวม 6)	
1) กามราคานุสัย	...ความติดใจในกามคุณอารมณ์	โลภเจตสิก ที่ใน โลภมูลจิต 8	โลภะ
2) ภวราคานุสัย	...ความติดใจในรูปภพ อรูปภพ หรือ รูปฌาน อรูปฌาน	โลภเจตสิก ที่ใน ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4	
3) ปฏิฆานุสัย	...ความโกรธ	โทสเจตสิก ที่ใน โทสมูลจิต 2	โทสะ
4) มานานุสัย	...ความเย่อหยิ่งถือตัว	มานเจตสิก ที่ใน ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4	มานะ
5) ทิฏฐานุสัย	...ความเห็นผิด	ทิฏฐิเจตสิก ที่ใน ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4	ทิฏ.
6) วิจิกิจฉานุสัย	...ความสงสัยลังเลใจในสิ่งที่ควรเชื่อ	วิจิกิจฉาเจตสิก ที่ใน วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1	วิจิ.
7) อวิชชานุสัย	...ความหลง ความโง่ที่ไม่รู้ตามความเป็นจริง	โมหเจตสิก ที่ใน อกุศลจิต 12	โมหะ

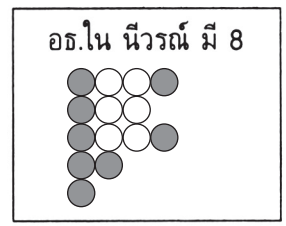

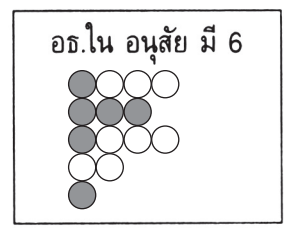

อนุสัย เป็นกิเลสชนิดหนึ่งที่มีความเร้นลับมากเหมือนกับไม่มี เพราะไม่แสดงออกให้เห็น จะเกิดต่อเมื่อมีอารมณ์ภายนอกมากระตุ้น
มานะ ธรรมชาติที่มีความเย่อหยิ่งถือตัว
อุทธัจจะ ธรรมชาติที่ฟุ้งซ่าน คือ รับอารมณ์ไม่มั่น
กุกกุจจะ ธรรมชาติที่มีความรำคาญใจในทุจริต ที่ทำไปแล้ว และในสุจริตที่ยังไม่ได้ทำ
วิจิกิจฉา ธรรมชาติที่มีความสงสัยไม่ตกลงใจคือ วิพากษ์วิจารณ์ในคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

8. สังโยชน์ เหมือน เชือกที่ผูกโยงสัตว์หรือวัตถุสิ่งของไว้ไม่ให้หลุดไปจากวัฏฏทุกข์ได้

สังโยชน์ตามนัยพระสูตร 10	ตามนัยพระอภิธรรม 10	ธรรมชาติที่ผูกดึงสัตว์ไว้โดยอาการที่...	องค์ธรรม ได้แก่... (รวม 9)	
① กามราคสังโยชน์	① กามราคสังโยชน์	...ติดอยู่ในกามคุณอารมณ์	โลภเจตสิก ที่ใน	โลภมูลจิต 8
2) รูปราคสังโยชน์	**2 ภวราคสังโยชน์**	...ติดอยู่ในรูปภพหรือรูปฌาน	โลภเจตสิก ที่ใน	ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4
3) อรูปราคสังโยชน์		...ติดอยู่ในอรูปภพหรืออรูปฌาน	โลภเจตสิก ที่ใน	ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4
④ ปฏิฆสังโยชน์	③ ปฏิฆสังโยชน์	...โกรธ	โทสเจตสิก ที่ใน	โทสมูลจิต 2
5) มานสังโยชน์	4 มานสังโยชน์	...เย่อหยิ่งถือตัว	มานเจตสิก ที่ใน	ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4
⑥ ทิฏฐิสังโยชน์	⑤ ทิฏฐิสังโยชน์	...มีความเห็นผิด	ทิฏฐิเจตสิก ที่ใน	ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4
⑦ สีลัพพตปรามาสสังโยชน์	⑥ สีลัพพตปรามาสสังโยชน์	...ปฏิบัติผิด	ทิฏฐิเจตสิก ที่ใน	ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4
⑧ วิจิกิจฉาสังโยชน์	⑦ วิจิกิจฉาสังโยชน์	...สงสัยลังเลใจในสิ่งที่ควรเชื่อ	วิจิกิจฉาเจตสิก ที่ใน	วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1
	⑧ อิสสาสังโยชน์	...อิสสาในคุณงามความดีของผู้อื่น	อิสสาเจตสิก ที่ใน	โทสมูลจิต 2
	⑨ มัจฉริยสังโยชน์	...ตระหนี่หวงแหนในสมบัติหรือคุณความดีของตน	มัจฉริยเจตสิก ที่ใน	โทสมูลจิต 2
9) อุทธัจจสังโยชน์		...ฟุ้งซ่าน	อุทธัจจเจตสิก ที่ใน	อกุศลจิต 12
10) อวิชชาสังโยชน์	10 อวิชชาสังโยชน์	...หลงโง่ไม่รู้ตามความเป็นจริง	โมหเจตสิก ที่ใน	อกุศลจิต 12

โอรัมภาคิยสังโยชน์ ได้แก่		สังโยชน์ที่เป็นไปในส่วนเบื้องต่ำ กล่าวคือ กามภูมิ
①,④,⑥,⑦,⑧	①,③,⑤,⑥,⑦,⑧,⑨	(สังโยชน์ที่ถูกประหาณด้วยมรรคเบื้องต่ำ 3)
อุทธัมภาคิยสังโยชน์ ได้แก่		**สังโยชน์ที่เป็นไปในเบื้องสูง กล่าวคือ รูปภูมิ อรูปภูมิ**
2), 3), 5), 9), 10)	2, 4, 10	(สังโยชน์ที่ถูกประหาณด้วยอรหัตตมรรค)

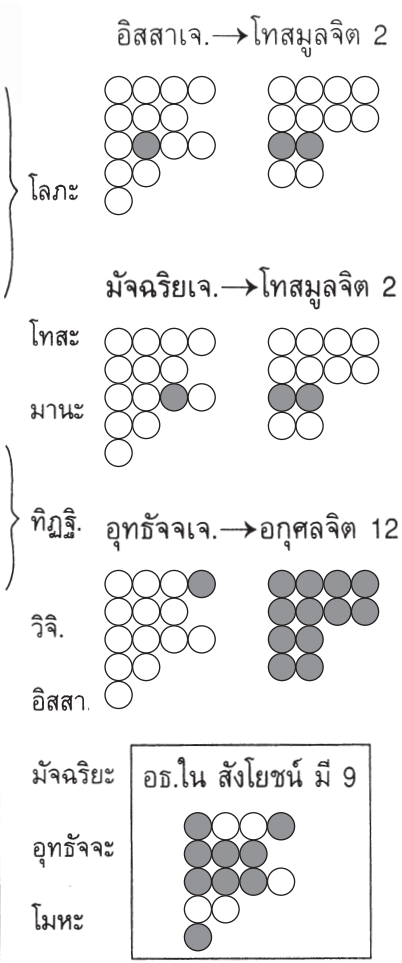

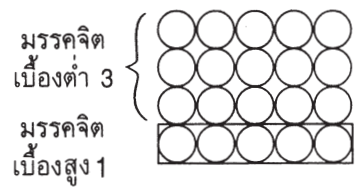

อิสสา ธรรมชาติที่มีความไม่พอใจในสมบัติ หรือคุณความดีของคนอื่น
มัจฉริยะ ธรรมชาติที่มีความหวงแหนทรัพย์สมบัติ หรือคุณความดีของตน

9. กิเลส เครื่องทำให้เศร้าหมองหรือเร่าร้อน

	กิเลส มี 10 คือ	ธรรมชาติที่เป็นเครื่องเศร้าหมอง คือ...	องค์ธรรม		ได้แก่... (รวม 10)	
โล	1) โลภะ	...ความยินดีพอใจในโลกียอารมณ์ต่างๆ	โลภเจตสิก	ที่ใน	โลภมูลจิต 8	โลภะ
โท	2) โทสะ	..ความโกรธ ความไม่พอใจ	โทสเจตสิก	ที่ใน	โทสมูลจิต 2	โทสะ
โม	3) โมหะ	...ความหลง ความโง่	โมหเจตสิก	ที่ใน	อกุศลจิต 12	โมหะ
มา	4) มานะ	...ความเย่อหยิ่ง ถือตัว	มานเจตสิก	ที่ใน	ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4	มานะ
ทิฏ	5) ทิฏฐิ	...ความเห็นผิด	ทิฏฐิเจตสิก	ที่ใน	ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4	ทิฏฐิ.
วิ	6) วิจิกิจฉา	...ความสงสัยลังเลใจในสิ่งที่ควรเชื่อ	วิจิกิจฉาเจตสิก	ที่ใน	วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1	วิจิ.
ถี	7) ถีนะ	...ความหดหู่	ถีนเจตสิก	ที่ใน	อกุศลสสังขาริกจิต 5	ถีนะ
อุท	8) อุทธัจจะ	...ความฟุ้งซ่าน	อุทธัจจเจตสิก	ที่ใน	อกุศลจิต 12	อุทธัจจะ
อะ	9) อหิริกะ	...ความไม่ละอายต่อทุจริต	อหิริกเจตสิก	ที่ใน	อกุศลจิต 12	อหิริกะ
อะ	10) อโนตตัปปะ	...ความไม่สะดุ้งกลัวต่อทุจริต	อโนตตัปปเจตสิก	ที่ใน	อกุศลจิต 12	อโนต.

อหิริกะ ธรรมชาติที่ไม่มีความละอายต่อทุจริต
อโนตตัปปะ ธรรมชาติที่ไม่สะดุ้งกลัวต่อทุจริต

อธ.ใน กิเลส มี 10

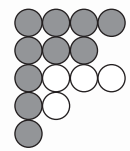

มานเจ. → ทิฏ.วิป.4

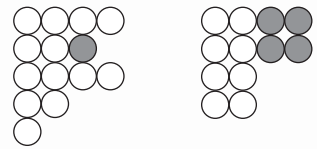

ทิฏฐิเจ. → ทิฏ.สัม.4

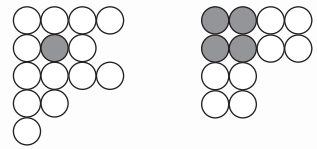

อหิริกเจ. → อกุศล.12

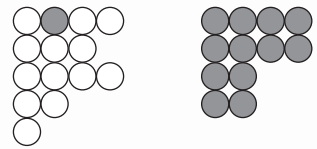

อโนตตัปปเจ. → อกุศล.12

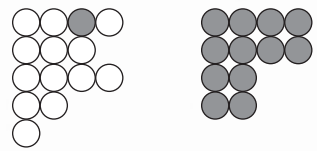

อุทธัจจเจ. → อกุศลจิต 12

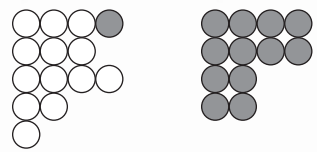

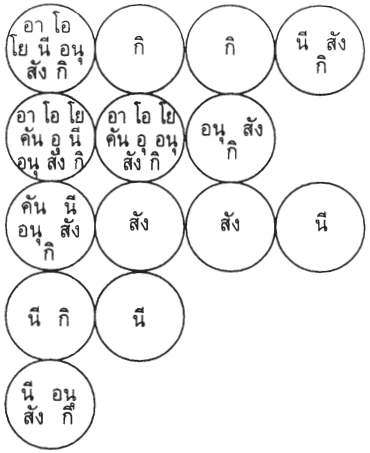

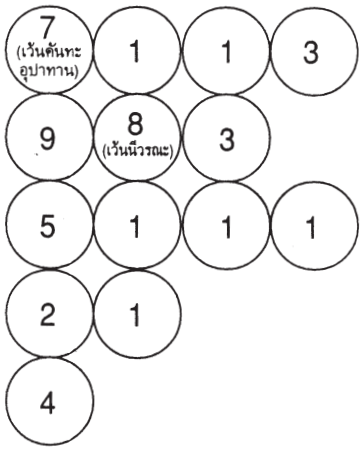

ในอกุศลสังคหะ องค์ธรรมปรมัตถ์ คือ อกุศลเจตสิก 14 (มาครบทั้ง 14 ดวง)

9 หมวด	ประเภท	องค์ธรรม	ได้แก่...
1 อาสวะ	4	3	**โลภเจ. ทิฏฐิเจ. โมหเจ.**
2 โอฆะ	4	3	โลภเจ. ทิฏฐิเจ. โมหเจ.
3 โยคะ	4	3	โลภเจ. ทิฏฐิเจ. โมหเจ.
4 คันถะ	4	3	โลภเจ. **โทสเจ.** ทิฏฐิเจ.
5 อุปาทาน	4	2	โลภเจ. ทิฏฐิเจ.
6 นีวรณะ	6	8	โลภเจ. โทสเจ. **ถีนเจ. มิทธเจ. อุทธัจจเจ. กุกกุจจเจ. วิจิกิจฉาเจ.** โมหเจ.
7 อนุสัย	7	6	โลภเจ. โทสเจ. **มานเจ.** ทิฏฐิเจ. วิจิกิจฉาเจ. โมหเจ.
8 สังโยชน์			
- ตามนัยพระสูตร 10	12	9	โลภเจ. โทสเจ. มานเจ. ทิฏฐิเจ. วิจิกิจฉาเจ. **อิสสาเจ. มัจจฉริยเจ.** อุทธัจจเจ. โมหเจ.
- ตามนัยพระอภิธรรม 10			
9 กิเลส	10	10	โลภเจ. โทสเจ. โมหเจ. มานเจ. ทิฏฐิเจ. วิจิกิจฉาเจ. ถีนเจ. อุทธัจจเจ. **อหิริกเจ. อโนตตัปปเจ.**
รวม	**55**	**14**	

1,2,3 อธ. ของอาสวะ โอฆะ โยคะ มี 3	อธ. ใน คันถะ มี 3	อธ. ใน อุปาทาน มี 2	อธ. ใน นีวรณะ มี 8	อธ. ใน อนุสัย มี 6	อธ. ใน สังโยชน์ มี 9	อธ. ใน กิเลส มี 10
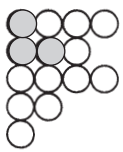	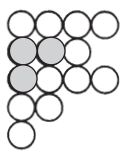	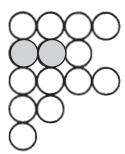	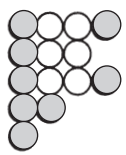	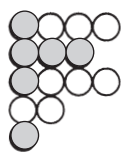	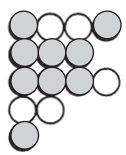	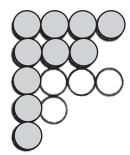

สรุปอกุศลสังคหะ

องค์ธรรม (อกุศลเจตสิก 14) / หมวดธรรม / ประเภท	1. อาสวะ 4	2. โอฆะ 4	3. โยคะ 4	4. คันถะ 4 _ _ กายคันถะ	5. อุปาทาน 4	6. นีวรณะ 6 _ _ นีวรณะ	7. อนุสัย 7	8. สังโยชน์ พระสูตร 10 _ _ สังโยชน์ 12*	8. สังโยชน์ พระอภิธรรม 10 _ _ สังโยชน์	9. กิเลส 10	รวม 9 / 55
โมหะ → อกุศลจิต 12	4. อวิชชาสวะ	4. อวิชโชฆะ	4. อวิชชาโยคะ			6. อวิชชา_ _	7. อวิชชานุสัย	10. อวิชชา_ _	10. อวิชชา_ _	3. โมหะ	7 / 7
อหิริกะ → อกุศลจิต 12										9. อหิริกะ	1 / 1
อโนตตัปปะ → อกุศลจิต 12										10. อโนตตัปปะ	1 / 1
อุทธัจจะ → อกุศลจิต 12						4 อุทธัจจะ**		9. อุทธัจจ_ _		8. อุทธัจจะ	3 / 3
โลภะ → โลภมูลจิต 8 / ทิฏฐิคตวิป.4	1. กามาสวะ	1. กาโมฆะ	1. กามโยคะ	1. อภิชฌา_ _	1. กามุปาทาน	1. กามัจฉันท	1. กามราคานุสัย	1. กามราค_ _	1. กามราค	1. โลภะ	9
	2. ภวาสวะ	2. ภโวฆะ	2. ภวโยคะ				2. ภวราคานุสัย	2. รูปราค_ _	2. ภวราค		
								3. อรูปราค_ _			15
ทิฏฐิ → ทิฏฐิคตสัม.4	3. ทิฏฐาสวะ	3. ทิฏโฐฆะ	3. ทิฏฐิโยคะ	3. สีลัพพต ปรามาส_ _	2. ทิฏฐุปาทาน		5. ทิฏฐานุสัย	6. ทิฏฐิ_ _	5. ทิฏฐิ	5.ทิฏฐิ	8
				4. อิทังสัจจา ภินิเวส_ _	3. สีลัพพตุปาทาน			7. สีลัพพต ปรามาส_ _	6. สีลัพพต ปรามาส_ _		
					4. อัตตวาทุปาทาน						12
มานะ → ทิฏฐิคตวิป.4							4. มานานุสัย	5. มาน_ _	4. มาน_ _	4. มานะ	3 / 3
โทสะ → โทสมูลจิต 2				2. พยาปาท		2. พยาปาท_ _	3. ปฏิฆานุสัย	4. ปฏิฆ_ _	3. ปฏิฆ_ _	2. โทสะ	5 / 5
อิสสา → โทสมูลจิต 2									8. อิสสา_ _		1 / 1
มัจฉริยะ → โทสมูลจิต 2									9. มัจฉริย_ _		1 / 1
กุกกุจจะ → โทสมูลจิต 2						4. กุกกุจ_ _**					
ถีนะ → อกุศลสสังขาริกจิต 5						3. ถีน				7. ถีนะ	2
มิทธะ → อกุศลสสังขาริกจิต 5						มิทธ					2
วิจิกิจฉา → วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1						5. วิจิกิจฉา_ _	6. วิจิกิจฉานุสัย	8. วิจิกิจฉา_ _	7. วิจิกิจฉา_ _	6. วิจิกิจฉา_ _	4 / 4
รวมองค์ธรรมแต่ละหมวด	3	3	3	3	2	8	6	7	8	10	
								9			

หมายเหตุ : จำนวนตัวเลขในช่องรวมมุมบนซ้าย หมายถึง จำนวนรวมหมวดธรรมที่องค์ธรรมนั้นๆ สงเคราะห์เข้าได้ ส่วนตัวเลขที่มุมล่างขวา หมายถึงจำนวนรวมประเภทธรรมจากทุกหมวดที่องค์ธรรมนั้นๆ สงเคราะห์เข้าได้

* สังโยชน์ตามนัยพระสูตรมี 10 ประเภท ตามนัยพระอภิธรรมก็มี 10 ประเภท ทั้ง 2 นัย มีประเภทที่เหมือนกันและต่างกัน เมื่อนับโดยสรุปแล้วมี 12 ประเภท (ประเภทที่เหมือนกันนับครั้งเดียว ประเภทที่ต่างกัน แต่ละประเภทนับเป็น 1 สำหรับภวราคสังโยชน์ตามนัยพระอภิธรรม แยกนับเป็นรูปราคสังโยชน์ 1 และ อรูปราคสังโยชน์ 1 ตามนัยพระสูตร)

** ชื่อของประเภทธรรมข้อเดียวกันในหมวดนีวรณะ คือ 4. อุทธัจจกุกกุจจนีวรณะ (นับครั้งเดียว) องค์ธรรมนับทั้งอุทธัจจะและกุกกุจจะ

มิสสกสังคหะ

การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นกุศล อกุศล อพยากตะ ทั้ง 3 ปนกัน

มีธรรม 7 หมวด คือ	เหตุ	ฌานังคะ	มัคคังคะ	อินทรีย์	พละ	อธิบดี	อาหาร	
ประเภท	6	7	12	22	9	4	4	= 64 ประเภท
องค์ธรรมปรมัตถ์	6	5	9	16	9	4	4	วัตถุธรรม 36
								จิต 1 เจ.26 รูป 9

		จิต	เจตสิก	รูป	นิพพาน
กุศล		21	38		
อกุศล		12	27		
อพยากตะ	วิปาก	36	38		
	กิริยา	20			
		89	52	28	1

<u>หมายเหตุ</u> : มุ่งเฉพาะปรมัตถธรรม 4

ในมิสสกสังคหะ มีธรรม 7 หมวด คือ

1. เหตุ ...เป็นเครื่องให้รูปนามที่เกิดพร้อมกันกับตนตั้งมั่นและเจริญขึ้นได้ในอารมณ์
2. ฌานังคะ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องเพ่งอารมณ์ และเผาธรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตน
3. มัคคังคะ ...เป็นหนทางให้ถึงสุคติภูมิ และพระนิพพาน
...เป็นหนทางให้ถึงทุคติภูมิ
4. อินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นผู้ปกครองใน...
5. พละ ธรรมชาติที่ไม่หวั่นไหวใน...
6. อธิบดี ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ใน...
7. อาหาร ธรรมชาติที่เป็นผู้นำให้...เกิด

1. เหตุ ธรรมที่ทำให้ผลเกิด และให้ตั้งมั่นในอารมณ์และเจริญขึ้นได้

	เหตุ มี 6 คือ	...เป็นเครื่องให้รูปนามที่เกิดพร้อมกันกับตนตั้งมั่นและเจริญขึ้นได้ในอารมณ์	องค์ธรรม ได้แก่...		(รวม 6)	
อกุศล	1) โลภเหตุ	ความอยากได้...	โลภเจตสิก	ที่ใน	โลภมูลจิต 8	โลภะ
อกุศล	2) โทสเหตุ	ความโกรธ...	โทสเจตสิก	ที่ใน	โทสมูลจิต 2	โทสะ
อกุศล	3) โมหเหตุ	ความหลง...	โมหเจตสิก	ที่ใน	อกุศลจิต 12	โมหะ
กุศล + อพยากตะ	4) อโลภเหตุ	ความไม่ติดใจในกามคุณอารมณ์...	อโลภเจตสิก	ที่ใน	โสภณจิต 59/91	อโลภะ
กุศล + อพยากตะ	5) อโทสเหตุ	ความไม่โกรธ...	อโทสเจตสิก	ที่ใน	โสภณจิต 59/91	อโทสะ
กุศล + อพยากตะ	6) อโมหเหตุ	ความไม่หลง...	ปัญญาเจตสิก	ที่ใน	ญาณสัมปยุตตจิต 47/79	ปัญญา

อธ. ใน เหตุ มี 6

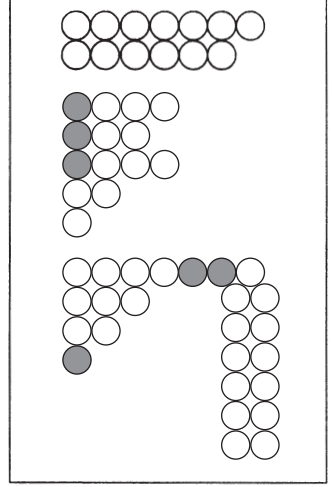

2. ฌานังคะ การเพ่งอารมณ์ การเผาธรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตน

	ฌานังคะ มี 7 คือ	ธรรมชาติที่...เป็นเครื่องเพ่งอารมณ์	องค์ธรรม ได้แก่...		(รวม 5)	
เจตสิก	1) วิตก	...ยกจิตขึ้นสู่อารมณ์...	วิตกเจตสิก	ที่ใน	จิต 55 ได้แก่ กามจิต 44 (เว้นทวิ.10) ปฐมฌานจิต 11	วิตก
เจตสิก	2) วิจาร	...เคล้าคลึงอารมณ์...	วิจารเจตสิก	ที่ใน	จิต 66 ได้แก่ กามจิต 44 (เว้นทวิ.10) ปฐม.11 ทุติยฌานจิต 11	วิจาร
เจตสิก	3) ปีติ	...มีความชื่นชมยินดีในอารมณ์...	ปีติเจตสิก	ที่ใน	จิต 51 ได้แก่ กามโสมนัส.18 ปฐม.11 ทุติย.11 ตติยฌานจิต 11	ปีติ
เจตสิก	4) เอกัคคตา	...ตั้งมั่นในอารมณ์อันเดียว...	เอกัคคตาเจตสิก	ที่ใน	จิต 111 (เว้นทวิ.10)	เอกัคคตา
เวทนา	5) โสมนัส	...เสวยอารมณ์เป็นสุขใจ...	เวทนาเจตสิก	ที่ใน	โสมนัสสหคตจิต 62	เวทนา
เวทนา	6) โทมนัส	...เสวยอารมณ์เป็นทุกข์ใจ...	เวทนาเจตสิก	ที่ใน	โทสมูลจิต 2	
เวทนา	7) อุเบกขา	...เสวยอารมณ์เป็นกลาง...	เวทนาเจตสิก	ที่ใน	อุเบกขาสหคตจิต 47 (เว้นทวิ.อุเบกขา 8)	

อธ. ใน ฌานังคะ มี 5

ธรรมที่ เป็นปฏิปักษ์กับ องค์ฌาน

ถีนมิทธะ เป็นปฏิปักษ์กับ วิตก

วิจิกิจฉา เป็นปฏิปักษ์กับ วิจาร

พยาบาท เป็นปฏิปักษ์กับ ปีติ

กามฉันทะ เป็นปฏิปักษ์กับ เอกัคคตา

อุทธัจจกุกกุจจะ และโทมนัสเวทนา } เป็นปฏิปักษ์กับ { โสมนัสเวทนา และอุเบกขาเวทนา

ปีติ และ โสมนัสเวทนา } เป็นปฏิปักษ์กับ { โทมนัสเวทนา

3. มัคคังคะ ธรรมที่เรียกว่าเป็น มิจฉามรรค เพราะเป็นเหตุเป็นหนทางให้เข้าถึงทุคติภูมิ
ธรรมที่เรียกว่าเป็น สัมมามรรค เพราะเป็นเหตุเป็นหนทางให้เข้าถึงสุคติภูมิ และพระนิพพาน

	มัคคังคะ มี 12 คือ	...เป็นหนทางให้ถึงสุคติภูมิและพระนิพพาน	องค์ธรรม ได้แก่... (รวม 9)			
กุศล + อพยากตะ	1) สัมมาทิฏฐิ	ความเห็นชอบ...	ปัญญาเจตสิก	ที่ใน	ญาณสัมปยุตตจิต 47/79	ปัญญา
	2) สัมมาสังกัปปะ	ความดำริชอบ...	วิตกเจตสิก	ที่ใน	จิต 35 ได้แก่ กามาวจรโสภณจิต 24 ปฐมฌานจิต 11	วิตก
	3) สัมมาวาจา	การกล่าววาจาชอบ...	สัมมาวาจาเจตสิก	ที่ใน	มหากุศลจิต 8 โลกุตตรจิต 40	วิรตี.3
	4) สัมมากัมมันตะ	การทำการงานชอบ...	สัมมากัมมันตเจตสิก	ที่ใน	มหากุศลจิต 8 โลกุตตรจิต 40	
	5) สัมมาอาชีวะ	การเลี้ยงชีพชอบ...	สัมมาอาชีวเจตสิก	ที่ใน	มหากุศลจิต 8 โลกุตตรจิต 40	
	6) สัมมาวายามะ	ความเพียรชอบ...	วิริยเจตสิก	ที่ใน	โสภณจิต 91	วิริยะ
	7) สัมมาสติ	ความระลึกชอบ...	สติเจตสิก	ที่ใน	โสภณจิต 91	สติ
	8) สัมมาสมาธิ	ความตั้งมั่นชอบ...	เอกัคคตาเจตสิก	ที่ใน	โสภณจิต 91	เอกัคคตา
		...เป็นหนทางให้ถึงทุคติภูมิ				
อกุศลส่วนเดียว	9) มิจฉาทิฏฐิ	ความเห็นผิด...	ทิฏฐิเจตสิก	ที่ใน	ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4	ทิฏฐิ
	10) มิจฉาสังกัปปะ	ความดำริผิด...	วิตกเจตสิก	ที่ใน	อกุศลจิต 12	
	11) มิจฉาวายามะ	ความเพียรผิด...	วิริยเจตสิก	ที่ใน	อกุศลจิต 12	
	12) มิจฉาสมาธิ	ความตั้งมั่นผิด...	เอกัคคตาเจตสิก	ที่ใน	อกุศลจิต 11 (เว้นวิจิ.1)	

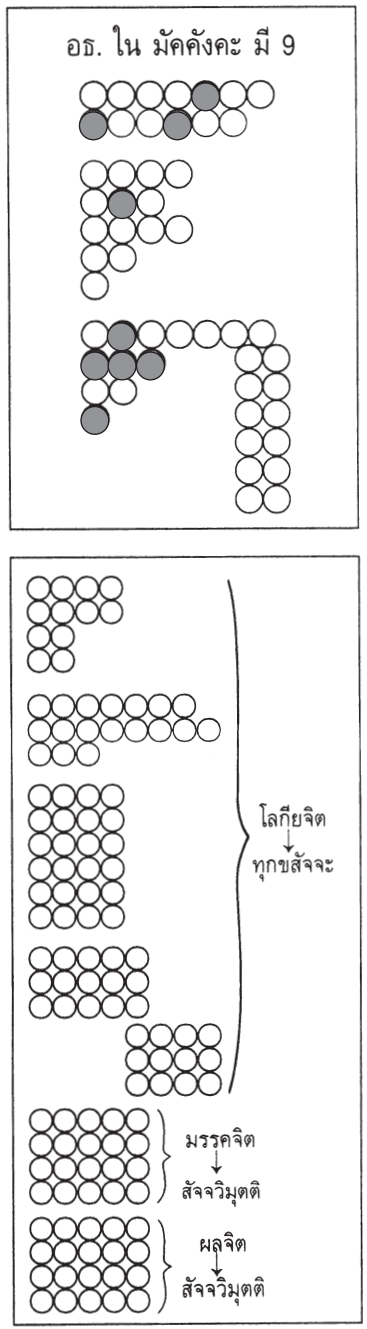

มัคคังคเจตสิก 8 ดวง (องค์มรรค 8) คือ ปัญญา วิตก วิรตี.3 วิริยะ สติ เอกัคคตา
ขณะประกอบกับโลกียโสภณจิต เรียกว่า ทุกขสัจจะ
ขณะประกอบกับมรรคจิต เรียกว่า มรรคสัจจะ
ขณะประกอบกับผลจิต เรียกว่า สัจจวิมุตติ

4. อินทรีย์ เป็นผู้ปกครอง หมายความว่า สามารถทำให้สภาวธรรมที่เกิดขึ้นพร้อมกันกับตนนั้น ต้องเป็นไปตามอำนาจของตน

อินทรีย์ มี 22 คือ			ธรรมชาติที่เป็นผู้ปกครองใน...	องค์ธรรม ได้แก่... (รวม 16)			จำแนกอินทรีย์โดยภูมิ				
							กามาวจรอินทรีย์	รูปาวจรอินทรีย์	อรูปาวจรอินทรีย์	โลกุตตรอินทรีย์	
อินทรีย์ที่เป็นรูปปรมัตถ์ ปสาทรูป 5 + ภาวรูป 2	1) จักขุนทรีย์		...การเห็น	จักขุปสาท	ปสาทรูป 5	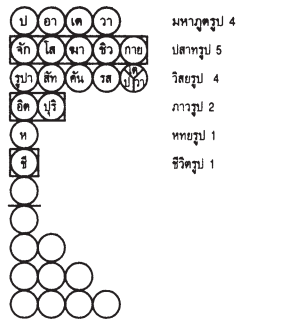 มหาภูตรูป 4 ปสาทรูป 5 วิสยรูป 4 ภาวรูป 2 หทยรูป 1 ชีวิตรูป 1	✓				1
	2) โสตินทรีย์		...การได้ยิน	โสตปสาท			✓				
	3) ฆานินทรีย์		...การรู้กลิ่น	ฆานปสาท			✓				
	4) ชิวหินทรีย์		...การรู้รส	ชิวหาปสาท			✓				
	5) กายินทรีย์		...การสัมผัส	กายปสาท			✓				
	6) อิตถินทรีย์		...ความเป็นหญิง	อิตถีภาวรูป	ภาวรูป 2		✓				
	7) ปุริสินทรีย์		...ความเป็นชาย	ปุริสภาวรูป			✓				
รูปและนาม	8) ชีวิตินทรีย์		...การรักษารูปและนาม	ชีวิตรูปและชีวิตินทรีย์เจตสิก			✓	✓	✓	✓	4
จิตทั้งหมด	9) มนินทรีย์		...การรับอารมณ์	จิตทั้งหมด			✓	✓	✓	✓	
อินทรีย์ที่เป็นนามปรมัตถ์	เวทนา 5	10) สุขินทรีย์	...การเสวยความสุขกาย	เวทนาเจตสิก	ที่ใน	สุขสหคตกายวิญญาณจิต 1	✓				1
		11) ทุกขินทรีย์	...การเสวยความทุกข์กาย	เวทนาเจตสิก	ที่ใน	ทุกขสหคตกายวิญญาณจิต 1	✓				
		12) โสมนัสสินทรีย์	...การเสวยความสุขใจ	เวทนาเจตสิก	ที่ใน	โสมนัสสหคตจิต 62	✓	✓		✓	3
		13) โทมนัสสินทรีย์	...การเสวยความทุกข์ใจ	เวทนาเจตสิก	ที่ใน	โทสมูลจิต 2	✓				1
		14) อุเปกขินทรีย์	...การเสวยอารมณ์เป็นกลาง	เวทนาเจตสิก	ที่ใน	อุเบกขาสหคตจิต 55	✓	✓	✓	✓	4
	อินทรีย์ 5	15) สัทธินทรีย์	...ความเชื่อต่อสิ่งที่ควรเชื่อ	สัทธาเจตสิก	ที่ใน	โสภณจิต 91	✓	✓	✓	✓	
		16) วิริยินทรีย์	...ความเพียร	วิริยเจตสิก	ที่ใน	วิริยสัมปยุตตจิต 105	✓	✓	✓	✓	
		17) สตินทรีย์	...การระลึกชอบ	สติเจตสิก	ที่ใน	โสภณจิต 91	✓	✓	✓	✓	
		18) สมาธินทรีย์	...การตั้งมั่นในอารมณ์เดียว	เอกัคคตาเจตสิก	ที่ใน	จิต 72 (เว้นอวิริยจิต 16 วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1)	✓	✓	✓	✓	
		19) ปัญญินทรีย์	...การรู้ตามความเป็นจริง	ปัญญาเจตสิก	ที่ใน	ญาณสัมปยุตตจิต 47/79	✓	✓	✓	✓	
	ปัญญาเจ.	20) อนัญญาตัญญัสสามิตินทรีย์	...การรู้แจ้งอริยสัจจ์ 4 ที่ตนไม่เคยรู้	ปัญญาเจตสิก	ที่ใน	โสดาปัตติมรรคจิต 1				✓	3*
		21) อัญญินทรีย์	...การรู้แจ้งอริยสัจจ์ 4 ที่ตนเคยรู้	ปัญญาเจตสิก	ที่ใน	มรรคจิตเบื้องบน 3 ผลจิตเบื้องต่ำ 3				✓	
		22) อัญญาตาวินทรีย์	...การรู้แจ้งอริยสัจจ์ 4 สิ้นสุดแล้ว	ปัญญาเจตสิก	ที่ใน	อรหัตตผลจิต 1				✓	

5. พละ ไม่หวั่นไหว

พละ มี 9 คือ	ธรรมชาติที่ไม่หวั่นไหวใน... (หน้าที่ของตน)	ไม่หวั่นไหวใน... (อกุศลธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับตน และสามารถทำลายอกุศลธรรมนั้นให้เสื่อมสิ้นไปได้)	องค์ธรรม ได้แก่...		(รวม 9)	
1) สัทธาพละ	...ความเชื่อต่อสิ่งที่ควรเชื่อ	...อกุศลธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดความไม่ศรัทธา	สัทธาเจตสิก	ที่ใน	โสภณจิต 91	สัทธา
2) วิริยพละ	...ความเพียร	...อกุศลธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดความเกียจคร้าน	วิริยเจตสิก	ที่ใน	วิริยสัมปยุตตจิต 105	วิริยะ
3) สติพละ	...การระลึกชอบ	...อกุศลธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดการหลงลืม	สติเจตสิก	ที่ใน	โสภณจิต 91	สติ
4) สมาธิพละ	...การตั้งมั่นในอารมณ์เดียว	...ความฟุ้งซ่าน	เอกัคคตาเจตสิก	ที่ใน	จิต 104 (เว้นอวิริยจิต 16 วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1	เอกัคคตา
5) ปัญญาพละ	...การรู้ตามความเป็นจริง	...การไม่รู้ตามความเป็นจริง	ปัญญาเจตสิก	ที่ใน	ญาณสัมปยุตตจิต 79	ปัญญา
6) หิริพละ	...ความละอายต่อทุจริต	...ความละอายต่อทุจริต	หิริเจตสิก	ที่ใน	โสภณจิต 91	หิริ
7) โอตตัปปพละ	...ความสะดุ้งกลัวต่อทุจริต	...ความสะดุ้งกลัวต่อทุจริต	โอตตัปปเจตสิก	ที่ใน	โสภณจิต 91	โอตตัปปะ
8) อหิริกพละ	...ความไม่ละอายต่อทุจริต	...ความไม่ละอายต่อทุจริต	อหิริกเจตสิก	ที่ใน	อกุศลจิต 12	อหิริกะ
9) อโนตตัปปพละ	...ความไม่สะดุ้งกลัวต่อทุจริต	...ความไม่สะดุ้งกลัวต่อทุจริต	อโนตตัปปเจตสิก	ที่ใน	อกุศลจิต 12	อโนตตัปปะ

พละที่เป็น อกุศล ไม่หวั่นไหวในพวกเดียวกัน ตั้งมั่นในธรรมที่เกิดพร้อมกัน ผ่อนให้เป็นไปตามฝ่ายอกุศลธรรม
" กุศล " มีอำนาจในการทำลายฝ่ายตรงข้ามให้หมดไป (อกุศลธรรม)

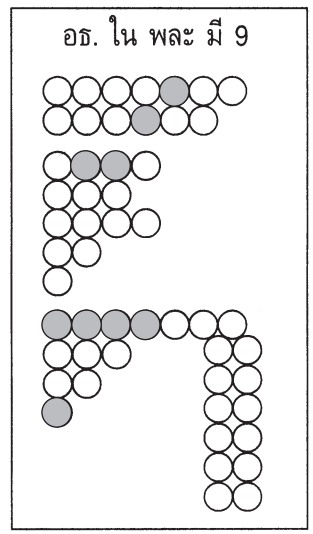

6. อธิบดี ธรรมที่เป็นใหญ่ หรือธรรมที่มีอำนาจยิ่งกว่าธรรมที่เกี่ยวเนื่องกันกับตน

อธิบดี มี 4 คือ	ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ใน...	องค์ธรรม ได้แก่... (รวม 4)	
1) ฉันทาธิปติ	...ความพอใจ	ฉันทเจตสิก ที่ใน จิต 52/84 ได้แก่ ทวิเหตุกชวนจิต 18 ติเหตุกชวนจิต 34/66	ฉันทะ
2) วีริยาธิปติ	...ความเพียร	วีริยเจตสิก ที่ใน จิต 52/84 ได้แก่ ทวิเหตุกชวนจิต 18 ติเหตุกชวนจิต 34/66	วิริยะ
3) จิตตาธิปติ	...การรับอารมณ์	ทวิเหตุกชวนจิตและติเหตุกชวนจิต 52/84 = (18 + 34/66)	จิต 1
4) วิมังสาธิปติ	...การรู้แจ้งตามความเป็นจริง	ปัญญาเจตสิก ที่ใน ติเหตุกชวนจิต 34/66	ปัญญา

หมายเหตุ : ความเป็นใหญ่ เป็นผู้ปกครองนี้ มี 2 อย่าง คือ
1. ความเป็นใหญ่ เป็นผู้ปกครอง โดย ความเป็นอินทรีย์ อย่างหนึ่ง
2. ความเป็นใหญ่ เป็นผู้ปกครอง โดย ความเป็นอธิบดี อย่างหนึ่ง

สรุปความว่า : ความเป็นใหญ่โดยความเป็นอินทรีย์ในคราวเดียวกัน เป็นได้หลายๆ อินทรีย์ไม่ขัดกัน ส่วนใหญ่โดยความเป็นอธิบดีนั้น ในคราวหนึ่งๆ เป็นได้อย่างเดียวเท่านั้น เกิดร่วมกันหลายๆ อธิบดีไม่ได้

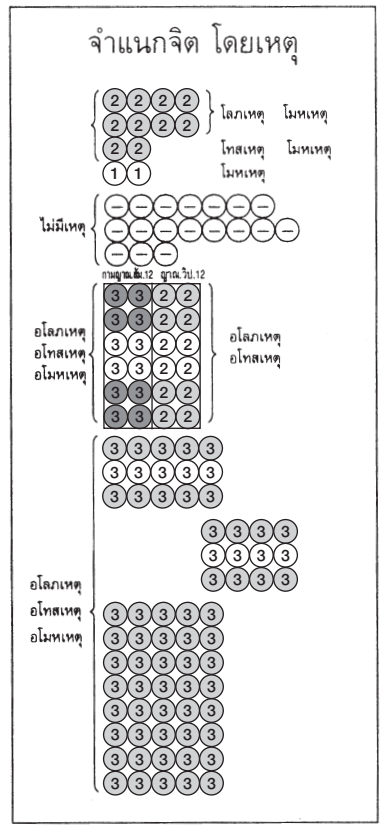

7. อาหาร แปลว่า นำมาซึ่งผล หมายความว่า ทำให้ผลเกิดขึ้นและช่วยอุดหนุนให้ตั้งอยู่ได้ เจริญขึ้นได้

อาหาร มี 4 คือ	ธรรมชาติที่เป็นผู้นำให้...เกิด	องค์ธรรม ได้แก่... (รวม 4)	
1) กพฬีการาหาร	...อาหารชรูป...	โอชาที่อยู่ในอาหารต่างๆ	โอชา 1
2) ผัสสาหาร	...เวทนา...	ผัสสเจตสิก ที่ใน จิตทั้งหมด	ผัสสะ
3) มโนสัญเจตนาหาร	...วิปากวิญญาณมีปฏิสนธิจิตเป็นต้น...	เจตนาเจตสิก ที่ใน จิตทั้งหมด	เจตนา
4) วิญญาณาหาร	...เจตสิกและกัมมชรูป...	จิตทั้งหมด	จิต 1

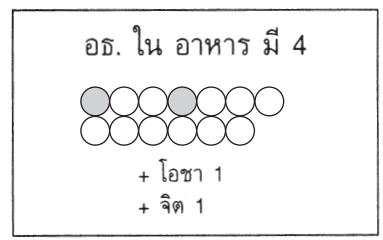

จำแนกจิตโดยเหตุ

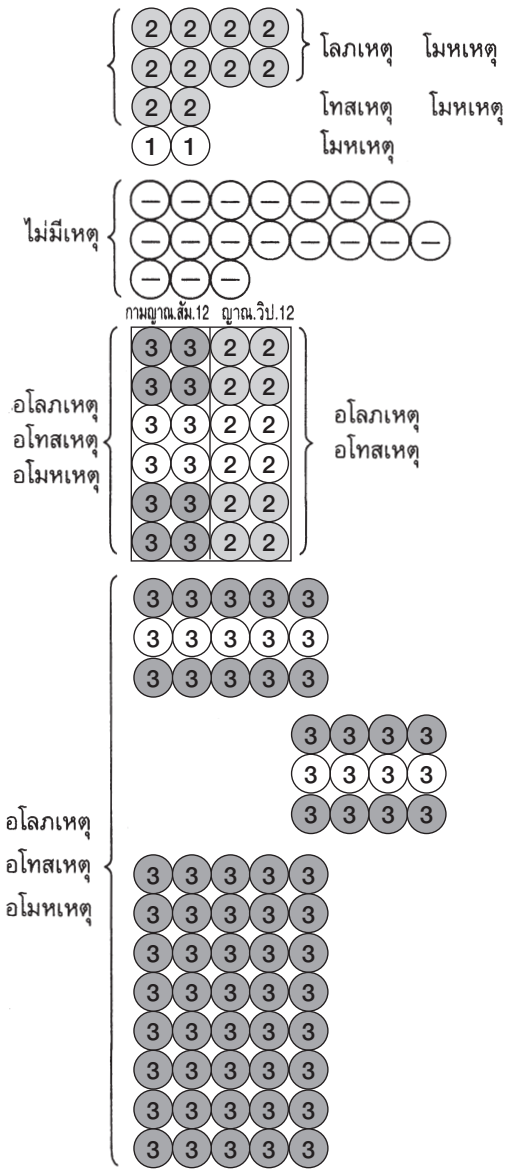

จำแนกจิตโดยกิจ

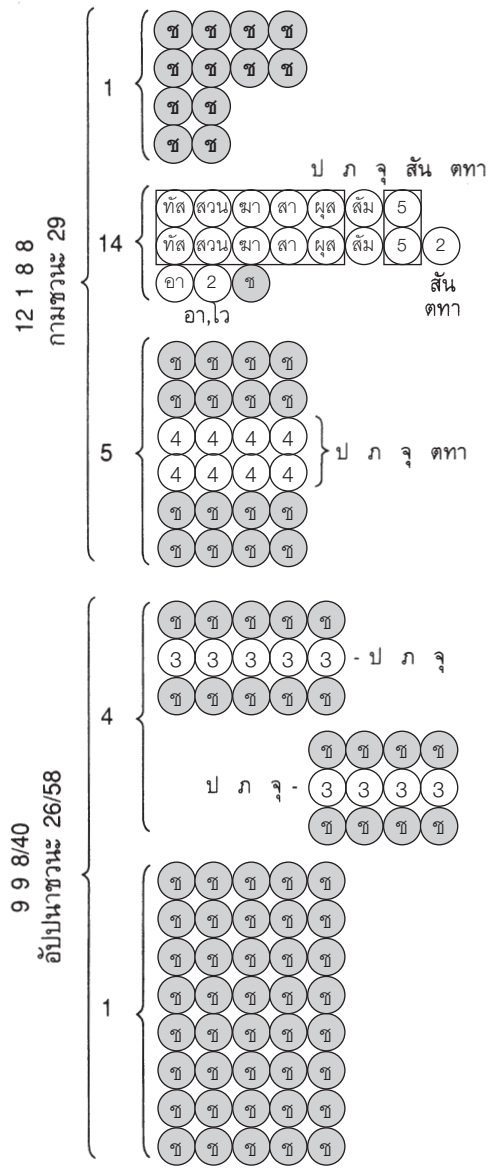

อธิบดี

ทวิเหตุกชวนะ 18 คือ จิตที่ทำหน้าที่ชวนกิจที่ประกอบด้วยเหตุ 2 ได้แก่

- โลภมูลจิต 8 (โลภเหตุ โมหเหตุ)
- โทสมูลจิต 2 (โทสเหตุ โมหเหตุ)
- มหากุศลญาณวิปปยุตตจิต 4 } อโลภเหตุ
- มหากิริยาญาณวิปยุตตจิต 4 } อโทสเหตุ

ติเหตุกชวนะ 34/66 คือ จิตที่ทำหน้าที่ชวนกิจที่ประกอบด้วย เหตุ 3 ได้แก่

- มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต 4
- มหากิริยาญาณสัมปยุตตจิต 4
- มหัคคตกุศลจิต 9
- มหัคคตกิริยาจิต 9
- โลกุตตรจิต 8/40

} อโลภเหตุ, อโทสเหตุ, อโมหเหตุ

สรุปมิสสกสังคหะ

หมวดธรรม / ประเภท / องค์ธรรม	1. เหตุ 6	2. ฌานังคะ 7	3. มัคคังคะ 12	4. อินทรีย์ 22	5. พละ 9	6. อธิบดี 4	7. อาหาร 4	7 รวม 64
จิต				9. มนินทรีย์ →121		3. จิตตา →52/84	4. วิญญา →121	3 3
ผัสสะ							2. ผัสสาหาร →121	1 1
เวทนา		5. โสมนัส →62 6. โทมนัส →2 7. อุเบกขา →47(8)		10. สุขิน, →1 11. ทุกขิน →1 12. โสมนัส, →62 13. โทมนัส →2 14. อุเปก →55				2 8
เจตนา							3. มโนสัญ →121	1 1
เอกัคคตา		4. เอกัคคตา →111(10)	8. สัม'สมาธิ, →91 12. มิจ, สมาธิ →11(1)	18. สมาธินทรีย์ →72 (16,1)	4. สมาธิพละ →104(16,1)			4 5
ชีวิตินทรีย์, ชีวิตรูป				8. ชีวิตินทรีย์				1 1
วิตก		1. วิตก →44,11	2. สัม'สังกัปปะ, →91 10. มิจ'สังกัปปะ →12					2 3
วิจาร		2. วิจาร →44,11,11						1 1
วิริยะ			6. สัม'วายามะ, →91 11. มิจ'วายามะ →12	16. วิริยินทรีย์ →105	2. วิริยพละ →105	2. วิริยา →18,34/66		4 5
ปีติ		3. ปีติ →18,11,11,11						1 1
ฉันทะ						1. ฉันทา →18,34/66		1 1
โลภะ	1. โลภเหตุ →8							1 1
โทสะ	2. โทสเหตุ →2							1 1
โมหะ	3. โมหเหตุ →12				8. อหิริกพละ →12			1 1
อหิริกะ								1 1
อโนตตัปปะ					9. อโนตตัปปพละ →12			1 1
ทิฏฐิ			9. มิจฉาทิฏฐิ →12					1 1
ศรัทธา				15. สัทธินทรีย์ →91	1. สัทธาพละ →91			2 2
สติ			7. สัมมาสติ →91	17. สตินทรีย์ →91	3. สติพละ →91			3 3
หิริ					6. หิริพละ →91			1 1
โอตตัปปะ					7. โอตตัปปพละ →91			1 1
อโลภะ	4. อโลภเหตุ →59/91							1 1
อโทสะ	5. อโทสเหตุ →59/91							1 1
สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ } วิรตี.3			3. สัมมาวาจา →8/40 4. สัมมากัมมันตะ →8/40 5. สัมมาอาชีวะ →8/40					1 3
ปัญญา	6. อโมหเหตุ →47/79		1. สัมมาทิฏฐิ →47/79	19. ปัญญินฺ, →47/79 20. อนัญญา →1 21. อัญญินฺ, →3,3 22. อัญญา →1	5. ปัญญาพละ →79	4. วีมังสา →34/66		5 8
โอชา							1. กพฬีการา	1 1
ปสาทรูป 5				1. จักขุน, 2. โสตินฺ 3. ฆานินฺ, 4. ชิวหินฺ 5. กายินฺ				1 5
ภาวรูป 2				6. อิตถิน, 7. ปุริสินฺ				1 2
รวมองค์ธรรมแต่ละหมวด	**6**	**5**	**9**	**16**	**9**	**4**	**4**	

หมายเหตุ : - จำนวนตัวเลขในช่องมุมซ้ายหมายถึง จำนวนรวมหมวดธรรมนั้นๆ สงเคราะห์เข้าได้ ส่วนตัวเลขที่มุมล่างขวา หมายถึง จำนวนรวมประเภทธรรมจากทุกหมวดที่องค์ธรรมนั้นๆ สงเคราะห์เข้าได้

- ตัวเลข (ที่ไม่มีเครื่องหมาย →นำหน้า) เหนือชื่อประเภทธรรม หมายถึง จำนวนจิตที่เป็นองค์ธรรมของธรรมประเภทนั้นๆ เช่น 3. จิตตา[52/84] หมายถึง องค์ธรรมของจิตตาธิปติ คือ (ทวิเหตุกชวนะและติเหตุกชวนะ) จิต 52 หรือ 84 ดวง ดังนี้ เป็นต้น ตัวเลข (มีเครื่องหมาย →นำหน้า) เหนือชื่อประเภทธรรม หมายถึง จำนวนจิตที่เจตสิกซึ่งเป็นองค์ธรรม (ของธรรมประเภทนั้นๆ) เข้าประกอบ เช่น 18. สมาธินทรีย์[72(16,1)] หมายถึง เอกัคคตา เจตสิกที่ในจิต 72 (เว้นอวิริยจิต 16 วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1) เป็นองค์ธรรมของสมาธินทรีย์ ดังนี้ เป็นต้น

โพธิปักขิยสังคหะ

การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่ายมรรคญาณ

มีธรรม 7 หมวด คือ	สติปัฏฐาน	สัมมัปปธาน	อิทธิบาท	อินทรีย์	พละ	โพชฌงค์	มัคคังคะ
ประเภท	4	4	4	5	5	7	8 = 37 ประเภท
องค์ธรรมปรมัตถ์	สติเจ.	วิริยเจ.	4 ฉันทเจ. วิริยเจ. กุศลจิต 21 ปัญญาเจ.	5 สัทธาเจ. วิริยเจ. สติเจ. เอกัคคตาเจ. ปัญญาเจ.	5	7 สติเจ. ปัญญาเจ. วิริยเจ. ปีติเจ. กายปัสสัทธิเจ. จิตตปัสสัทธิเจ. เอกัคคตาเจ. ตัตตรมัชฌัตตตาเจ.	8 วัตถุธรรม 14 จิต 1 เจ.13 ปัญญาเจ. วิตกเจ. สัมมาวาจาเจ. สัมมากัมมันตเจ. สัมมาอาชีวเจ. วิริยเจ. สติเจ. เอกัคคตาเจ.

ในโพธิปักขิยสังคหะ มีธรรม 7 หมวด คือ

1. สติปัฏฐาน สติที่ตั้งมั่นอยู่ในการพิจารณาเนืองๆ ซึ่ง...
2. สัมมัปปธาน ความพยายามเพื่อ...
3. อิทธิบาท ...เป็นบาทเบื้องต้นแห่งความสำเร็จฌาน มรรค ผล
4. อินทรีย์* ...เป็นผู้ปกครองใน...
5. พละ* ...เป็นผู้ไม่หวั่นไหวใน...
6. โพชฌงค์ ...เป็นองค์แห่งการรู้อริยสัจจ์ 4
7. มัคคังคะ* ...เป็นหนทางให้ถึง มรรค ผล นิพพาน

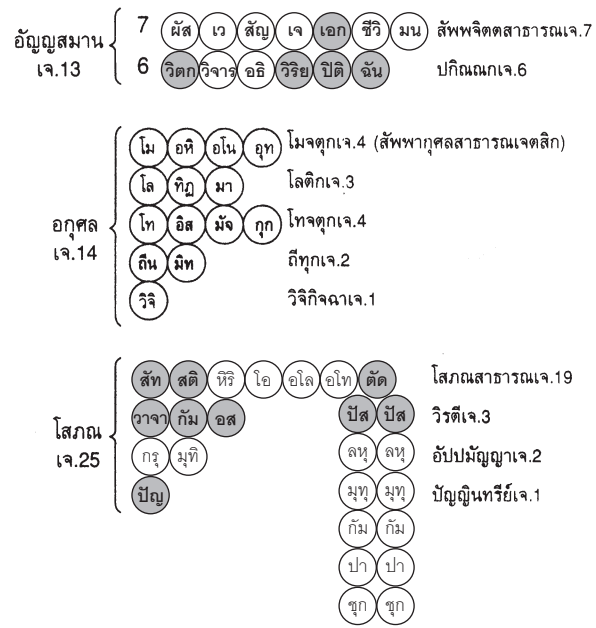

1. สติปัฏฐาน ที่ตั้งมั่นแห่งสติ (อารมณ์ คือ กาย เวทนา จิต ธรรม)

สติปัฏฐาน มี 4 คือ	สติที่ตั้งมั่นอยู่ในการพิจารณาเนืองๆ ซึ่ง...	องค์ธรรม ได้แก่... (รวม 1)
1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน	...กาย คือ รูปขันธ์ มีลมหายใจเข้าออก อิริยาบถใหญ่ อิริยาบถน้อย เป็นต้น	สติเจตสิก ที่ใน จิต 42 ดวง คือ (มหากุศลจิต 8 มหากิริยาจิต 8 อัปปนาชวนะ 26)
2) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน	...เวทนา คือ สุข ทุกข์ เฉยๆ	
3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน	...จิต	
4) ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน	...สภาพธรรมที่เป็นอยู่โดยอาการที่ปราศจากตัวตน	

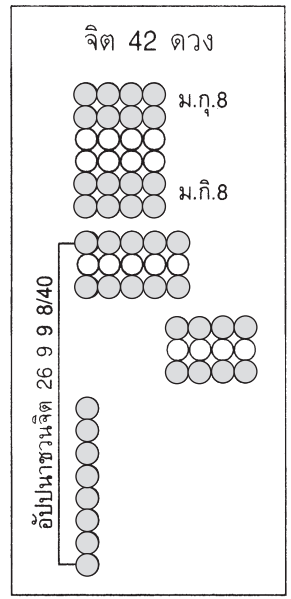

สติดวงเดียวเป็นสติปัฏฐานทั้ง 4 ได้ เพราะ

(1) อารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งการกำหนด มี 4 คือ	(2) ลักขณะอันเป็นนิมิตที่ปรากฏขึ้น มี 4 คือ	(3) การประหาณวิปลาสธรรม มี 4 คือ
1. รูปขันธ์ เป็นอารมณ์ของสติ เรียกว่า กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน	1. อสุภลักขณะ	1. สุภวิปลาส ถูกประหาณ
2. เวทนาขันธ์ เป็นอารมณ์ของสติ เรียกว่า เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน	2. ทุกขลักขณะ	2. สุขวิปลาส ถูกประหาณ
3. วิญญาณขันธ์ เป็นอารมณ์ของสติ เรียกว่า จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน	3. อนิจจลักขณะ	3. นิจจวิปลาส ถูกประหาณ
4. สัญญาขันธ์ + สังขารขันธ์ เป็นอารมณ์ของสติ เรียกว่า ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน	4. อนัตตลักขณะ	4. อัตตวิปลาส ถูกประหาณ

2. สัมมัปปธาน ธรรมที่มีความพยายามโดยชอบธรรม

สัมมัปปธาน มี 4 คือ	ความพยายามเพื่อ...	องค์ธรรม ได้แก่ (รวม 1)
1) อุปฺปนฺนานำ ปาปกานำ ปหานาย วายาโม	...ละอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว	วีริยเจตสิก ที่ใน กุศลจิต 21
2) อนุปฺปนฺนานำ ปาปกานำ อนุปฺปาทาย วายาโม	...ให้อกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดนั้น ไม่ให้เกิดขึ้น	
3) อนุปฺปนฺนานำ กุสลานำ อุปฺปาทาย วายาโม	...ให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดขึ้น	
4) อุปฺปนฺนานำ กุสลานำ ภิยฺโยภาวาย วายาโม	...ให้กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้เจริญยิ่งๆ ขึ้นไป	

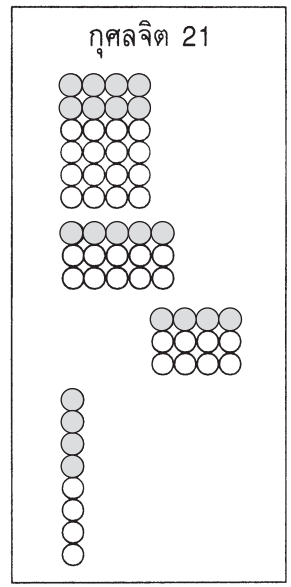

เหตุที่ วีริยเจตสิก ดวงเดียว เป็นสัมมัปปธานทั้ง 4 ได้ เพราะกิจของวิริยะในที่นี้มีอยู่ 4 อย่าง คือ (1) พยายามเพื่อละอกุศลที่เกิดแล้ว (2) พยายามเพื่อไม่ให้อกุศลใหม่เกิด (3) พยายามเพื่อให้กุศลใหม่เกิด (4) พยายามเพื่อให้กุศลที่เกิดแล้ว เจริญรุ่งเรืองขึ้น

3. อิทธิบาท ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงความสำเร็จ ฌาน อภิญญา มรรค ผล

อิทธิบาท มี 4 คือ	...เป็นบาทเบื้องต้นแห่งความสำเร็จฌาน มรรค ผล	องค์ธรรม ได้แก่... (รวม 4)
1) ฉันทิทธิบาท	ความพอใจอย่างแรงกล้า...	ฉันทเจตสิก ที่ใน กุศลจิต 21
2) วิริยิทธิบาท	ความพยายามอย่างแรงกล้า...	วิริยเจตสิก ที่ใน กุศลจิต 21
3) จิตติทธิบาท	ความตั้งใจอย่างแรงกล้า...	กุศลจิต 21
4) วีมังสิทธิบาท	ปัญญาอย่างแรงกล้า...	ปัญญาเจตสิก ที่ใน กุศลญาณสัมปยุตตจิต 17 (เว้นมหากุศลญาณวิปป.4)

4. อินทรีย์ เป็นผู้ปกครอง หมายความว่า สามารถทำให้สภาวธรรมที่เกิดขึ้นพร้อมกันกับตนนั้น ต้องเป็นไปตามอำนาจของตน

อินทรีย์ มี 5 คือ	ความหมาย	องค์ธรรม ได้แก่... (รวม 5)
1) สัทธินทรีย์	ศรัทธา เป็นผู้ปกครองใน ความเลื่อมใสต่อสิ่งที่ควร	สัทธาเจตสิก ที่ใน จิต 42 ดวง ได้แก่ มหากุศลจิต 8 มหากิริยาจิต 8 อัปปนาชวนจิต 26
2) วิริยินทรีย์	วิริยะ " ความพยายามต่อสิ่งที่ควร	วิริยเจตสิก ที่ใน
3) สตินทรีย์	สติ " การระลึกถึงสิ่งที่ควร	สติเจตสิก ที่ใน
4) สมาธินทรีย์	สมาธิ " การตั้งมั่นในอารมณ์ที่ควร	เอกัคคตาเจตสิก ที่ใน
5) ปัญญินทรีย์	ปัญญา " การรู้ตามความเป็นจริง	ปัญญาเจตสิก ที่ใน จิต 34 ดวง ได้แก่ มหากุศลญาณสัม. 4 มหากิริยาญาณสัม. 4 อัปปนาชวนจิต 26

5. พละ ไม่หวั่นไหว

พละ มี 5 คือ	ความหมาย	องค์ธรรม ได้แก่... (รวม 5)
1) สัทธาพละ	ศรัทธา เป็นผู้ไม่หวั่นไหวใน ความเลื่อมใสต่อสิ่งที่ควร	สัทธาเจตสิก ที่ใน จิต 42 ดวง ได้แก่ มหากุศลจิต 8 มหากิริยาจิต 8 อัปปนาชวนจิต 26
2) วิริยพละ	วิริยะ " ความพยายามต่อสิ่งที่ควร	วิริยเจตสิก ที่ใน
3) สติพละ	สติ " การระลึกถึงสิ่งที่ควร	สติเจตสิก ที่ใน
4) สมาธิพละ	สมาธิ " การตั้งมั่นในอารมณ์ที่ควร	เอกัคคตาเจตสิก ที่ใน
5) ปัญญาพละ	ปัญญา " การรู้ตามความเป็นจริง	ปัญญาเจตสิก ที่ใน จิต 34 ดวง ได้แก่ มหากุศลญาณสัม. 4 มหากิริยาญาณสัม. 4 อัปปนาชวนจิต 26

6. โพชฌงค์ องค์แห่งการรู้อริยสัจจ์ 4

	โพชฌงค์ มี 7 คือ	...เป็นองค์แห่งการรู้อริยสัจจ์ 4	องค์ธรรม ได้แก่...	(รวม 7**)
สติ	1) สติสัมโพชฌงค์	ความระลึกได้...	สติเจตสิก ที่ใน	จิต 42 ดวง ได้แก่ มหากุศลจิต 8 มหากิริยาจิต 8 อัปปนาชวนจิต 26
ธัม	2) ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์	การพิจารณาค้นคว้าในธรรมทั้งภายในและภายนอก...	ปัญญาเจตสิก ที่ใน	จิต 34 ดวง ได้แก่ มหากุศลญาณสัม. 4 มหากิริยาญาณสัม. 4 อัปปนาชวนจิต 26
วิ	3) วิริยสัมโพชฌงค์	ความเพียร...	วิริยเจตสิก ที่ใน	จิต 42 ดวง ได้แก่ มหากุศลจิต 8 มหากิริยาจิต 8 อัปปนาชวนจิต 26
ปิ	4) ปีติสัมโพชฌงค์	ความอิ่มใจ...	ปีติเจตสิก ที่ใน	จิต 38 ดวง ได้แก่ มหากุศลโสมนัส 4 มหากิริยาโสมนัส 4 สัปปีติกอัปปนาชวนจิต 30*
ปัส	5) ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์	ความสงบกายสงบใจ...	กายปัสสัทธิเจ. จิตตปัสสัทธิเจ. ที่ใน	จิต 42 ดวง ได้แก่ มหากุศลจิต 8 มหากิริยาจิต 8 อัปปนาชวนจิต 26
สมา	6) สมาธิสัมโพชฌงค์	ความตั้งมั่นในอารมณ์...	เอกัคคตาเจตสิก ที่ใน	
อุ	7) อุเบกขาสัมโพชฌงค์	การทำให้สัมปยุตตธรรมมีความสม่ำเสมอในหน้าที่ของตนๆ	ตัตตรมัชฌัตตตาเจตสิก ที่ใน	

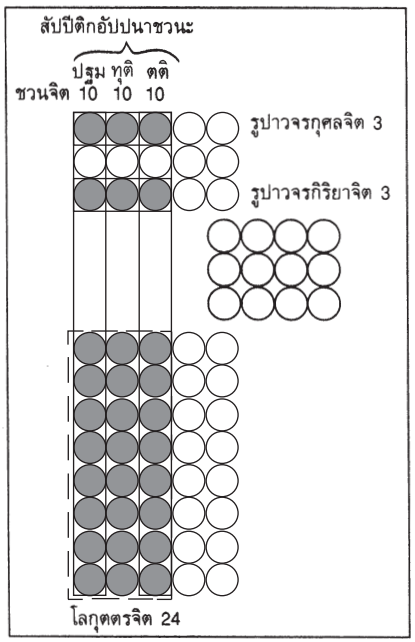

* สัปปีติกอัปปนาชวนะ ได้แก่ รูปาวจรกุศลจิต 3 (ปฐมฌาน 1 ทุติยฌาน 1 ตติยฌาน 1)
รูปาวจรกิริยาจิต 3 (ปฐมฌาน 1 ทุติยฌาน 1 ตติยฌาน 1)
โลกุตตรจิต 24 (ปฐมฌาน 8 ทุติยฌาน 8 ตติยฌาน 8)

** องค์ธรรมของกายปัสสัทธิเจตสิกและจิตตปัสสัทธิเจตสิก นับรวมเป็น ปัสสัทธิ 1 ดังนั้น
เมื่อรวมองค์ธรรมของโพชฌงค์แล้ว จึงได้ 7

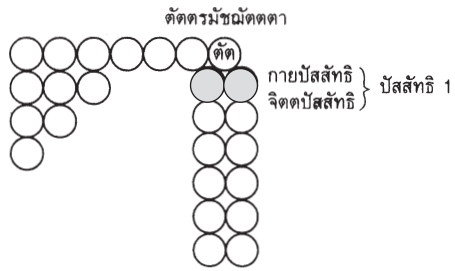

ตัตตรมัชฌัตตตาเจ. ธรรมชาติที่ทำให้จิต เจตสิก สม่ำเสมอในกิจของตนๆ ไม่ให้มีการยิ่งหย่อน
กายปัสสัทธิเจ. ธรรมชาติที่เป็น ความสงบ ของเจตสิกขันธ์ 3 ในการงานอันเป็นกุศล
จิตตปัสสัทธิเจ. ธรรมชาติที่เป็น ความสงบ ของจิตในการงานอันเป็นกุศล

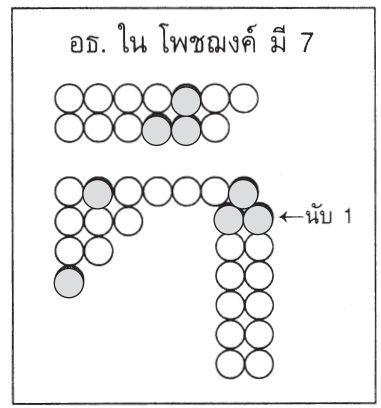

อธิบายในโพชฌงค์ 7 ธรรมที่เป็นเหตุให้พระโยคีบุคคลทั้งหลายรู้ อริยสัจจ์ 4

โพชฌงค์ มี 7 คือ	องค์ธรรม	ที่มีความเจริญคือ...	โดยกิจ	ทำลาย	...สัมโพธิญาณ...
1) สติสัมโพชฌงค์	สติเจตสิก	...ตั้งอยู่ได้ติดต่อกันในอารมณ์สติปัฏฐานทั้ง 4	ภาวนากิจ	ความประมาท	ทำให้...เกิดขึ้น
2) ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์	ปัญญาเจตสิก	...รู้อยู่ในรูปนามและความเกิดดับของรูปนาม		โมหะ	ปรากฏขึ้นโดยความเป็น...
3) วิริยสัมโพชฌงค์	วิริยเจตสิก	...มีความพยายามอย่างแรงกล้าในการละอกุศลที่เกิดแล้ว/ ระวังไม่ให้อกุศลใหม่เกิด/ทำให้กุศลใหม่เกิด/ให้กุศลที่เกิดแล้วเจริญ		โกสัชชะ (ความเกียจคร้าน)	ทำให้...เกิดขึ้น
4) ปีติสัมโพชฌงค์	ปีติเจตสิก	...มีความชุ่มชื่นใจในอารมณ์ของวิปัสสนาภาวนา		อรติ (ความไม่ยินดี)	ทำให้...เกิดขึ้น
5) ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์	ปัสสัทธิเจตสิก	...มีความสงบทั้งกายและใจ		ความกระด้างกาย เดือดร้อนใจ	ทำให้...เกิดขึ้น
6) สมาธิสัมโพชฌงค์	เอกัคคตาเจตสิก	...ตั้งมั่นในอารมณ์ของวิปัสสนาภาวนา		ความฟุ้งซ่าน	ทำให้...เกิดขึ้น
7) อุเบกขาสัมโพชฌงค์	ตัตตรมัชฌัตตตาเจตสิก	...ทำให้ศรัทธากับปัญญา วิริยะกับสมาธิ มีความสม่ำเสมอ ไม่หย่อนไม่ยิ่งกว่ากัน		กามฉันทะ/ วิจิกิจฉา/ อุทธัจจะ/ กุกกุจจะ/ ถีนมิทธะ	ทำให้...เกิดขึ้น

7. มัคคังคะ มรรค 8 ทางสายกลาง = ไตรสิกขา ธรรมอันเป็นเครื่องประกอบของธรรมที่เป็นเหตุแห่งการฆ่ากิเลสและเข้าถึงพระนิพพาน ชื่อว่า มัคคังคะ ได้แก่ องค์มรรค 8 โดยเฉพาะๆ

	มัคคังคะ มี 8 คือ	...เป็นหนทางให้ถึงมรรค ผล นิพพาน	องค์ธรรม ได้แก่...		(รวม 8)
ปัญญา	1) สัมมาทิฏฐิ	ความเห็นชอบ...	ปัญญาเจตสิก	ที่ใน	จิต 34 ดวง ได้แก่ มหากุศลญาณสัม. 4 มหากิริยาญาณสัม. 4 อัปปนาชวนจิต 26
ปัญญา	2) สัมมาสังกัปปะ	ความดำริชอบ...	วิตกเจตสิก	ที่ใน	จิต 26 ดวง ได้แก่ มหากุศลจิต 8 มหากิริยาจิต 8 ปฐมฌานจิต 10* (เว้นรูปาวจรวิปากปฐมฌาน.1) * ปฐมฌานชวนจิต 10 ได้แก่ รูปาวจรกุศลปฐมฌานจิต 1 รูปาวจรกิริยาปฐมฌานจิต 1 โลกุตตรปฐมฌานจิต 8
ศีล	3) สัมมาวาจา	การกล่าววาจาชอบ...	สัมมาวาจาเจตสิก	ที่ใน	จิต 16 ดวง ได้แก่ มหากุศลจิต 8 โลกุตตรจิต 8
ศีล	4) สัมมากัมมันตะ	การทำการงานชอบ...	สัมมากัมมันตเจตสิก	ที่ใน	
ศีล	5) สัมมาอาชีวะ	การเลี้ยงชีพชอบ...	สัมมาอาชีวเจตสิก	ที่ใน	
สมาธิ	6) สัมมาวายามะ	ความเพียรชอบ...	วิริยเจตสิก	ที่ใน	จิต 42 ดวง ได้แก่ มหากุศลจิต 8 มหากิริยาจิต 8 อัปปนาชวนจิต 26
สมาธิ	7) สัมมาสติ	ความระลึกชอบ...	สติเจตสิก	ที่ใน	
สมาธิ	8) สัมมาสมาธิ	ความตั้งมั่นชอบ...	เอกัคคตาเจตสิก	ที่ใน	

หมายเหตุ : *ปฐมฌานชวนจิต 10 ได้แก่ รูปาวจรกุศลปฐมฌานจิต 1 รูปาวจรกิริยาปฐมฌานจิต 1 โลกุตตรปฐมฌานจิต 8

อธิบายในองค์มรรค 8

องค์มรรค มี 8 คือ	อธิบาย	จำแนกโดยศีลขันธ์ เป็นต้น
1) สัมมาทิฏฐิ	การเห็นแจ้งในอริยสัจจ์ทั้ง 4 โดยกิจทั้ง 4 คือ เห็นแจ้งใน ทุกขสัจจะ โดย ปริญญากิจ (กิจ ที่ ควรกำหนดรู้) เห็นแจ้งใน สมุทยสัจจะ โดย ปหาณกิจ (กิจ ที่ ควรละหรือประหาณ) เห็นแจ้งใน นิโรธสัจจะ โดย สัจฉิกรณกิจ (กิจ ที่ ควรกระทำให้แจ้ง) เห็นแจ้งใน มรรคสัจจะ โดย ภาวนากิจ (กิจ ที่ ควรเจริญ)	สงเคราะห์เข้าใน ปัญญาขันธ์
2) สัมมาสังกัปปะ	ความดำริชอบที่เกี่ยวกับ นิกฺขมสงฺกปฺป ความดำริที่ออกจากกามคุณอารมณ์ อพฺยาปาทสงฺกปฺป ความดำริที่ประกอบด้วยเมตตา อวิหิสาสงฺกปฺป ความดำริที่ประกอบด้วยกรุณา	
3) สัมมาวาจา	การเว้นจาก วจีทุจริตทั้ง 4 ที่ไม่เกี่ยวกับอาชีพ ชื่อว่า สัมมาวาจา	สงเคราะห์เข้าใน ศีลขันธ์
4) สัมมากัมมันตะ	การเว้นจาก กายทุจริตทั้ง 3 ที่ไม่เกี่ยวกับอาชีพ " สัมมากัมมันตะ	
5) สัมมาอาชีวะ	การเว้นจาก วจีทุจริตทั้ง 4 และกายทุจริตทั้ง 3 ที่เกี่ยวกับอาชีพ " สัมมาอาชีวะ	
6) สัมมาวายามะ	ความเพียร ที่ดำเนินไปตาม สัมมัปปธานทั้ง 4	สงเคราะห์เข้าใน สมาธิขันธ์
7) สัมมาสติ	ความระลึก ที่ดำเนินไปตาม สติปัฏฐานทั้ง 4	
8) สัมมาสมาธิ	ความตั้งมั่น ในอารมณ์ วิปัสสนากรรมฐาน	

(หน้า 129-130)

ฐานของโพธิปักขิยธรรม

- วิตก ปัสสัทธิ ปีติ ตัตตรมัชฌัตตตา ฉันทะ จิต และวิรตีเจตสิก 3 องค์ธรรมทั้ง 9 นี้ มีฐานอย่างละ 1 คือ

1.	วิตกเจตสิก	เป็น	สัมมาสังกัปปมรรค
2.	ปัสสัทธิเจตสิก	”	ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์
3.	ปีติเจตสิก	”	ปีติสัมโพชฌงค์
4.	ตัตตรมัชฌัตตตาเจตสิก	”	อุเบกขาสัมโพชฌงค์
5.	ฉันทเจตสิก	”	ฉันทิทธิบาท
6.	จิต	”	จิตติทธิบาท
7.	สัมมาวาจาเจตสิก	”	สัมมาวาจามรรค
8.	สัมมากัมมันตเจตสิก	”	สัมมากัมมันตมรรค
9.	สัมมาอาชีวเจตสิก	”	สัมมาอาชีวมรรค

- วิริยเจตสิก 1 ดวง มี 9 ฐาน คือ

1. เป็น สัมมัปปธาน 4
2. เป็น วิริยิทธิบาท 1
3. เป็น วิริยินทรีย์ 1
4. เป็น วิริยพละ 1
5. เป็น วิริยสัมโพชฌงค์ 1
6. เป็น สัมมาวายามรรค 1

- สติเจตสิก 1 ดวง มี 8 ฐาน

1. เป็น สติปัฏฐาน 4
2. เป็น สตินทรีย์ 1
3. เป็น สติพละ 1
4. เป็น สติสัมโพชฌงค์ 1
5. เป็น สัมมาสติมรรค 1

- เอกัคคตาเจตสิก 1 ดวง มี 4 ฐาน คือ

1. เป็น สมาธินทรีย์ 1
2. เป็น สมาธิพละ 1
3. เป็น สมาธิสัมโพชฌงค์ 1
4. เป็น สัมมาสมาธิมรรค 1

- ปัญญาเจตสิก 1 ดวง มี 5 ฐาน คือ

1. เป็น วีมังสิทธิบาท 1
2. เป็น ปัญญินทรีย์ 1
3. เป็น ปัญญาพละ 1
4. เป็น ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์ 1
5. เป็น สัมมาทิฏฐิมรรค 1

- สัทธาเจตสิก 1 ดวง มี 2 ฐาน คือ

1. เป็น สัทธินทรีย์ 1
2. เป็น สัทธาพละ 1

สรุปโพธิปักขิยสังคหะ

องค์ธรรม \ หมวดธรรม	1. สติปัฏฐาน 4	2. สัมมัปปธาน 4	3. อิทธิบาท 4	4. อินทรีย์ 5	5. พละ 5	6. โพชฌงค์ 7	7. มัคคังคะ 8	7 หมวด รวม ฐาน 37
วิตก ⟶ 8, 8, 10							2. สัมมาสังกัปปะ	1 / 1
กาย - จิตตปัสสัทธิ ⟶ 8, 8, 26						5. ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์		1 / 1
ปีติ ⟶ 4, 4, 30						4. ปิติสัมโพชฌงค์		1 / 1
ตัตตรมัชฌัตตตา ⟶ 8, 8, 26						7. อุเบกขาสัมโพชฌงค์		1 / 1
ฉันทะ ⟶ 21			1. ฉันทิทธิบาท					1 / 1
จิต (กุศลจิต 21)			3. จิตติทธิบาท					1 / 1
สัมมาวาจา ⟶ 8, 8							3. สัมมาวาจา	1 / 1
สัมมากัมมันตะ ⟶ 8, 8							4. สัมมากัมมันตะ	1 / 1
สัมมาอาชีวะ ⟶ 8, 8							5. สัมมาอาชีวะ	1 / 1
วิริยะ		⟶ 21 1. อุปฺ.ปา.ปหา.วายา. 2. อนุปฺ.ปา.อนุปฺ.วายา. 3. อนุปฺ.กุ.อุปฺ.วายา. 4. อุปฺ.กุ.ภิยฺโย.วายา	⟶ 21 2. วิริยิทธิบาท	⟶ 8, 8, 26 2. วิริยินทรีย์	⟶ 8, 8, 26 2. วิริยพละ	⟶ 8, 8, 26 3. วิริยสัมโพชฌงค์	⟶ 8, 8, 26 6. สัมมาวายามะ	6 / 9
สติ ⟶ 8, 8, 26	1. กายฯ 2. เวทนาฯ 3. จิตตาฯ 4. ธัมมาฯ			3. สตินทรีย์	3. สติพละ	1. สติสัมโพชฌงค์	7. สัมมาสติ	5 / 8
เอกัคคตา ⟶ 8 , 8, 26				4. สมาธินทรีย์	4. สมาธิพละ	6. สมาธิสัมโพชฌงค์	8. สัมมาสมาธิ	4 / 4
ปัญญา			⟶ 17 4. วีมังสิทธิบาท	⟶ 4, 4, 26 5. ปัญญิณทรีย์	⟶ 4, 4, 26 5. ปัญญาพละ	⟶ 4, 4, 26 2. ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์	⟶ 4, 4, 26 1. สัมมาทิฏฐิ	5 / 5
สัทธา ⟶ 8, 8, 26				1. สัทธินทรีย์	1. สัทธาพละ			2 / 2
รวมองค์ธรรมแต่ละหมวด	**1**	**1**	**4**	**5**	**5**	**7**	**8**	

หมายเหตุ : - จำนวนตัวเลขในช่องรวมมุมบนซ้าย หมายถึง จำนวนรวมหมวดธรรมที่องค์ธรรมนั้นๆ สงเคราะห์เข้าได้ ส่วนตัวเลขที่มุมล่างขวา หมายถึง จำนวนรวมประเภทธรรม (ฐาน) จากทุกหมวดที่องค์ธรรมนั้นๆ สงเคราะห์เข้าได้

- ตัวเลขที่มีเครื่องหมาย ⟶ นำหน้า หมายถึง จำนวนจิตที่เจตสิกซึ่งเป็นองค์ธรรมเข้าประกอบ

สัพพสังคหะ

การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก รูป นิพพาน ซึ่งเป็นวัตถุธรรมทั้งหมดรวมกัน

มีธรรม 5 หมวด คือ	ขันธ์	อุปาทานักขันธ์	อายตนะ	ธาตุ	อริยสัจจ์	
ประเภท	5	5	12	18	4	= 39 ประเภท
องค์ธรรมปรมัตถ์	71	71	72	72	72	วัตถุธรรม 72
						จิต 1 เจ.52 นิป 18 นิพ 1

ในสัพพสังคหะ มีธรรม 5 หมวด คือ

1. ขันธ์ หมายความว่า กองรูป กองเวทนา กองสัญญา กองสังขาร กองจิต
2. อุปาทานักขันธ์ " ...ที่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน
3. อายตนะ " ...เพราะเป็นเหตุให้จิต เจตสิก เกิด
4. ธาตุ " ...ชื่อว่า ธาตุ เพราะทรงไว้ซึ่ง...
   ...ชื่อว่า มโนธาตุ เพราะทรงไว้ซึ่ง...
   ...ชื่อว่า มโนวิญญาณธาตุ เพราะทรงไว้ซึ่ง...
5. อริยสัจจ์ " ...เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย

1. ขันธ์

1. รูป 28 เป็น**รูปขันธ์** หมายความว่า **กองรูป** องค์ธรรม ได้แก่ รูป 28
2. เจตสิก 52 เป็นเจตสิก ขันธ์ 3 คือ
    1. เวทนาเจตสิก เป็น **เวทนาขันธ์** หมายความว่า *กองเวทนา* องค์ธรรม ได้แก่ เวทนาเจตสิก ที่ใน จิต 89/121
    2. สัญญาเจตสิก เป็น **สัญญาขันธ์** หมายความว่า *กองสัญญา* องค์ธรรม ได้แก่ สัญญาเจตสิก ที่ใน จิต 89/121
    3. เจตสิก 50 (เว้นเวทนาเจตสิก สัญญาเจตสิก) เป็น **สังขารขันธ์** หมายความว่า *กองสังขาร* องค์ธรรม ได้แก่ เจตสิก 50 (เว้นเวทนาเจตสิก สัญญาเจตสิก) ที่ใน จิต 121 ดวง ตามสมควร
3. จิต 89/121 เป็น**วิญญาณขันธ์** หมายความว่า *กองจิต* องค์ธรรม ได้แก่ จิต 89/121 เช่น จักขุวิญญาณจิต เป็น วิญญาณขันธ์ เป็นต้น ทุกดวงใน จิต 89/121 เป็นวิญญาณขันธ์

1. ขันธ์ กอง

ขันธ์ มี 5 คือ	คำแปล คือ	องค์ธรรม ได้แก่... (รวมองค์ธรรมวัตถุธรรม = จิต 1 เจตสิก 52 นิปผันนรูป 18 = 71)
1. รูปขันธ์	กองรูป	รูป 28
2. เวทนาขันธ์	กองเวทนา	เวทนาเจ. ที่ใน จิต 89/121
3. สัญญาขันธ์	กองสัญญา	สัญญาเจ. ที่ใน จิต 89/121
4. สังขารขันธ์	กองสังขาร	เจตสิก 50 (เว้นเวทนาเจ. สัญญาเจ.) ที่ใน จิต 89/121 ตามสมควร
5. วิญญาณขันธ์	กองจิต	จิต 89/121

หมายเหตุ : รูป 28 ไม่ว่ารูปใดรูปหนึ่งก็เป็น **รูปขันธ์**
เจตสิก 50 (เว้นสัญญาเจ. เวทนาเจ.) ไม่ว่าดวงใดดวงหนึ่ง ก็เป็น **สังขารขันธ์**
จิต 89/121 ไม่ว่าดวงใดดวงหนึ่ง ก็เป็น **วิญญาณขันธ์**
นิพพาน เป็น **ขันธวิมุตติ** หมายความว่า พ้นจากขันธ์ 5 หรือ กองแห่งความหลุดพ้นจากรูปนาม

2. อุปาทานักขันธ์ ขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน (ขันธ์ 5 + อุปาทานักขันธ์)

อุปาทานักขันธ์ มี 5 คือ	...ที่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน	องค์ธรรม ได้แก่...(รวมองค์ธรรมวัตถุธรรม = จิต 1 เจตสิก 52 นิปผันนรูป 18 = 71)
1. รูปุปาทานักขันธ์	กองรูป...	รูป 28
2. เวทนุปาทานักขันธ์	กองเวทนา...	เวทนาเจ. ที่ใน โลกียจิต 81
3. สัญญุปาทานักขันธ์	กองสัญญา...	สัญญาเจ. ที่ใน โลกียจิต 81
4. สังขารุปาทานักขันธ์	กองสังขาร...	เจตสิก 50 (เว้นเวทนาเจ. สัญญาเจ.) ที่ใน โลกียจิต 81
5. วิญญาณุปาทานักขันธ์	กองจิต...	โลกียจิต 81

หมายเหตุ : อุปานักขันธ์ ที่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน คือ โลกีย.81 เจ.52 รูป 28

3. อายตนะ ธรรมที่มีความพยายามเพื่อยังผลของตนให้เกิดขึ้น
ธรรมที่กระทำซึ่งจิตและเจตสิกให้กว้างขวางเจริญขึ้น

อายตนะ มี 12 คือ	...ชื่อว่า อายตนะ เพราะเป็นเหตุให้จิต เจตสิกเกิด	องค์ธรรม ได้แก่... (รวมองค์ธรรมวัตถุธรรม = จิต 1 เจตสิก 52 นิปผันนรูป 18 นิพพาน 1 = 72)
1. จักขายตนะ	จักขุ...	จักขุปสาท
2. โสตายตนะ	โสต...	โสตปสาท
3. ฆานายตนะ	ฆาน...	ฆานปสาท
4. ชิวหายตนะ	ชิวหา...	ชิวหาปสาท
5. กายายตนะ	กาย...	กายปสาท
6. รูปายตนะ	รูปารมณ์	สีต่างๆ
7. สัททายตนะ	สัททารมณ์	เสียงต่างๆ
8. คันธายตนะ	คันธารมณ์	กลิ่นต่างๆ
9. รสายตนะ	รสารมณ์	รสต่างๆ
10. โผฏฐัพพายตนะ	โผฏฐัพพารมณ์	สัมผัสต่างๆ
11. มนายตนะ ภายใน	จิต	จิตทั้งหมด 89
12. ธัมมายตนะ ภายนอก	สภาวธรรมต่างๆ	เจตสิก 52 สุขุมรูป 16 นิพพาน

โอฬาริกรูป 12 = ปสาทรูป 5 + วิสยรูป 7
ปสาทรูป 5 = ภายใน
วิสยรูป 7 = ภายนอก
ภายใน + ภายนอก = โอฬาริกายตนะ 10

หมายเหตุ
- โอฬาริกรูป 12 ได้ อายตนะ 10 ธาตุ 10
- จิตทั้งหมดไม่ว่าดวงใดดวงหนึ่ง ได้อายตนะเดียว คือ มนายตนะ เท่านั้น
- เจตสิก 52 ไม่ว่าดวงใดดวงหนึ่ง สุขุมรูป 16 ไม่ว่า รูปใดรูปหนึ่ง และนิพพาน เป็น ธัมมายตนะ เป็น ธัมมธาตุ

โอฬาริกรูป คือ รูปหยาบ หมายถึง รูปที่ปรากฏชัด มี 12 ได้แก่ ปสาทรูป 5 วิสยรูป 7
สุขุมรูป คือ รูปละเอียด หมายถึง รูปที่ปรากฏไม่ชัด มี 16 ได้แก่ รูปที่เหลือ 16

4. ธาตุ ธรรมที่ทรงไว้ซึ่งสภาพของตน เป็นสภาวะแท้ ๆ ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ชีวะ

ธาตุ มี 18 คือ	...ชื่อว่า ธาตุ เพราะทรงไว้ซึ่ง...	องค์ธรรม ได้แก่... (รวมองค์ธรรมวัตถุธรรม = จิต 1 เจตสิก 52 นิปผันนรูป 18 นิพพาน 1 = 72)
1. จักขุธาตุ	จักขุ... ความใสที่ รูปารมณ์ มากระทบได้	จักขุปสาท
2. โสตธาตุ	โสต... " สัททารมณ์ "	โสตปสาท
3. ฆานธาตุ	ฆาน... " คันธารมณ์ "	ฆานปสาท
4. ชิวหาธาตุ	ชิวหา... " รสารมณ์ "	ชิวหาปสาท
5. กายธาตุ	กาย... " โผฏฐัพพารมณ์ "	กายปสาท
6. รูปธาตุ	รูปารมณ์... การกระทบกับ จักขุปสาทได้	สีต่าง ๆ
7. สัททธาตุ	สัททารมณ์... " โสตปสาทได้	เสียงต่าง ๆ
8. คันธธาตุ	คันธารมณ์... " ฆานปสาทได้	กลิ่นต่าง ๆ
9. รสธาตุ	รสารมณ์... " ชิวหาปสาทได้	รสต่าง ๆ
10. โผฏฐัพพธาตุ	โผฏฐัพพารมณ์... " กายปสาทได้	สัมผัสต่าง ๆ
11. จักขุวิญญาณธาตุ	จักขุวิญญาณ... การเห็น	จักขุวิญญาณจิต 2
12. โสตวิญญาณธาตุ	โสตวิญญาณ... การได้ยิน	โสตวิญญาณจิต 2
13. ฆานวิญญาณธาตุ	ฆานวิญญาณ... การรู้กลิ่น	ฆานวิญญาณจิต 2
14. ชิวหาวิญญาณธาตุ	ชิวหาวิญญาณ... การรู้รส	ชิวหาวิญญาณจิต 2
15. กายวิญญาณธาตุ	กายวิญญาณ... การรู้สัมผัส	กายวิญญาณจิต 2
16. มโนธาตุ	จิต 3 ดวง... การรู้ปัญจารมณ์อย่างสามัญ	สัมปฏิจ.2 ปัญจทวา.1
17. มโนวิญญาณธาตุ	จิต 76 ดวง การรู้อารมณ์เป็นพิเศษ	จิต 76 (เว้นทวิ.10 มโนธาตุ 3)
18. ธัมมธาตุ	สภาวธรรม 69 สภาวลักษณะของตน ๆ (52+16+1)	เจตสิก 52 สุขุมรูป 16 นิพพาน

โอฬาริกายตนะ 10 โอฬาริกรูป 12 ปสาทรูป 5 วิสยรูป 7 โอฬาริกธาตุ 10

มนายตนะ วิญญาณธาตุ 7 ธัมมายตนะ

5. <u>อริยะสัจจะ</u> ธรรมที่เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย
สัจธรรมทั้ง 4 ที่เป็นความจริงไม่เปลี่ยนแปลง

อริยสัจจ์ มี 4 คือ	...เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย	องค์ธรรม ได้แก่... (รวมองค์ธรรมวัตถุธรรม = จิต 1 เจตสิก 52 นิปผันนรูป 18 นิพพาน 1 = 72)
ผล 1. ทุกขสัจจะ	ธรรมที่เป็นทุกข์...	โลกียจิต 81 เจตสิก 51 (เว้นโลภเจ.) รูป 28
↑		
เหตุ 2. สมุทยสัจจะ	ธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์...	โลภเจตสิก
ผล 3. นิโรธสัจจะ	ธรรมที่เป็นเครื่องดับทุกข์...	นิพพาน
↑		
เหตุ 4. มรรคสัจจะ	ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์...	มัคคังคเจตสิก 8 ดวง มี ปัญญา เจ. เป็นต้น ที่ใน มรรคจิต 4

มัคคังคเจตสิก 8 ดวง มี ปัญญา วิตก วิรตี 3 วิริยะ สติ เอกัคคตา

จำแนกอริยสัจจะ 4 โดย วัฏฏะ

1. รูปนาม ทั้ง 2 ที่เกิดอยู่ในวัฏฏสงสารนี้ ล้วนแต่เป็นทุกข์ ฉะนั้น **ทุกขสัจจะ** นี้ จึงเป็นสัจจะที่มีความเป็นอยู่ *ในวัฏฏสงสาร* ชื่อว่า *ปวัตติสัจจะ* เป็นสัจจะที่ไม่ดี
2. **สมุทยสัจจะ** เป็นสัจจะที่เป็นเหตุให้ทุกขสัจจะเกิดขึ้น เป็นไปอยู่ *ในวัฏฏสงสาร* ชื่อว่า *ปวัตติเหตุสัจจะ* เป็นสัจจะที่ไม่ดีเหมือนกัน
3. **นิโรธสัจจะ** เป็นสัจจะที่*ถอยออกจากวัฏฏทุกข์* ชื่อว่า *นิวัตติสัจจะ* เป็นสัจจะที่ดี
4. **มรรคสัจจะ** เป็นสัจจะที่เป็นเหตุให้ถึงความ*ถอยออกจากวัฏฏทุกข์* ชื่อว่า *นิวัตติเหตุสัจจะ* เป็นสัจจะที่ดีเหมือนกัน

การจำแนกอริยสัจจะ 4 โดย เหตุ - ผล และ โลกียะ - โลกุตตระ เป็นต้น

อริยสัจจ์ มี 4 คือ	เหตุ/ผล	ธรรม/ สัจจะ	วัฏฏะ
1. ทุกขสัจจะ	ผล	โลกียธรรม โลกียสัจจะ	ปวัตติสัจจะ เป็นสัจจะที่มีความเป็นอยู่ **ใน** วัฏฏสงสาร
2. สมุทยสัจจะ	↑ เหตุ		ปวัตติเหตุสัจจะ เป็นสัจจะที่เป็นเหตุให้ทุกขสัจจะเกิดขึ้น เป็นไปอยู่ **ใน** วัฏฏสงสาร
3. นิโรธสัจจะ	ผล	โลกุตตรธรรม โลกุตตรสัจจะ	นิวัตติสัจจะ เป็นสัจจะที่ **ถอย** ออกจากวัฏฏทุกข์
4. มรรคสัจจะ	↑ เหตุ		นิวัตติเหตุสัจจะ เป็นสัจจะที่เป็นเหตุให้ถึงความ **ถอย** ออกจากวัฏฏทุกข์

สรุปสัพพสังคหะ

องค์ธรรม \ หมวดธรรม ประเภท			1. ขันธ์ 5	2. อุปาทานักขันธ์ 5	3. อายตนะ 12	4. ธาตุ 18	5. อริยสัจจ์ 4	5 รวม 39
รูป 28	โอฬาริกรูป 12	จักขุปสาท	1	1. รูปขันธ์	1. รูปุปาทานักขันธ์	1. จักขายตนะ	1. จักขุธาตุ	1. ทุกขสัจจะ	5
		โสตปสาท	1	"	"	2. โสตายตนะ	2. โสตธาตุ	"	
		ฆานปสาท	1	"	"	3. ฆานยตนะ	3. ฆานธาตุ	"	
		ชิวหาปสาท	1	"	"	4. ชิวหายตนะ	4. ชิวหาธาตุ	"	
		กายปสาท	1	"	"	5. กายายตนะ	5. กายธาตุ	"	
		รูปารมณ์	1	"	"	6. รูปายตนะ	6. รูปธาตุ	"	
		สัททารมณ์	1	"	"	7. สัททายตนะ	7. สัททธาตุ	"	
		คันธารมณ์	1	"	"	8. คันธายตนะ	8. คันธธาตุ	"	
		รสารมณ์	1	"	"	9. รสายตนะ	9. รสธาตุ	"	
		โผฏฐัพพารมณ์	3	"	"	10. โผฏฐัพพายตนะ	10. โผฏฐัพพธาตุ	"	
	สุขุมรูป		16	"	"	12. ธัมมายตนะ	18. ธัมมธาตุ	"	24
เจตสิก 52	50	เวทนา	1	2. เวทนาขันธ์ →121	2. เวทนุปาทานักขันธ์ →81	"	"	" →81	5
		สัญญา	1	3. สัญญาขันธ์ →121	3. สัญญุปาทานักขันธ์ →81	"	"	" →81	
		โลภะ	1	4. สังขารขันธ์ → 8	4. สังขารุปาทานักขันธ์ → 8	"	"	2. สมุทยสัจจะ → 8	
		เจตสิก	*8*	" →121 (ตามสมควร)	" →81 (ตามสมควร)	"	"	1. ทุกข./4.มรรค. →81 →4/20	
		เจตสิกอื่นที่เหลือ	41	" →121 (ตามสมควร)	" →81 (ตามสมควร)	"	"	1. ทุกขสัจจะ →81	5
นิพพาน 1				x (ขันธ์วิมุตต์)	x	"	"	นิโรธสัจจะ	3 1
จิต 89 หรือ 121	โลกียจิต 81	จักขุวิญญาณจิต	2	5. วิญญาณขันธ์	5. วิญญาณุปาทานักขันธ์	11. มนายตนะ	11. จักขุวิญญาณธาตุ	1. ทุกขสัจจะ	5
		โสตวิญญาณจิต	2	"	"	"	12. โสตวิญญาณธาตุ	"	
		ฆานวิญญาณจิต	2	"	"	"	13. ฆานวิญญาณธาตุ	"	
		ชิวหาวิญญาณจิต	2	"	"	"	14. ชิวหาวิญญาณธาตุ	"	
		กายวิญญาณจิต	2	"	"	"	15. กายวิญญาณธาตุ	"	
		ปัญจทวาราวัชชนจิต สัมปฏิจฉนจิต	1 2	"	"	"	16. มโนธาตุ	"	
		โลกียจิตที่เหลือ	68	"	"	"	17. มโนวิญญาณธาตุ	"	
	โลกุตตรจิต		8/40	"	x	"	"	x (สัจจวิมุตต์)	9
รวมองค์ธรรมได้ ปรมัตถธรรม 4 ทั้งหมด				**89,52,28**	**โลกียจิต 81,52,28**	**89,52,28, นิ.**	**89,52,28, นิ.**	**81,52,28, นิ.**	
รวมองค์ธรรมวัตถุธรรม				**71**	**71**	**72**	**72**	**72**	

หมายเหตุ

จำนวนตัวเลขในช่องรวมมุมบนซ้ายหมายถึง จำนวนรวมหมวดธรรมที่องค์ธรรมพวกนั้นๆ สงเคราะห์เข้าได้ ส่วนตัวเลขที่มุมล่างขวา หมายถึงจำนวนรวมประเภทธรรมจากทุกหมวดที่องค์ธรรมนั้นๆ สงเคราะห์เข้าได้ (ไม่นับหมวดอุปาทานักขันธ์ และประเภทธรรมที่ซ้ำกันนับแล้ว ไม่นับอีก)

* ไม่นับอุปาทานักขันธ์โดยเฉพาะ จึงได้ 39 ประเภท

** เจตสิก 8 ดวง คือ ปัญญา วิตก สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ วิริยะ สติ เอกัคคตา เมื่อประกอบในโลกียจิต (ตามสมควร) เป็นทุกขสัจจะ แต่เมื่อประกอบในมรรคจิต เป็นองค์มรรค 8 ซึ่งเป็นมรรคสัจจะ และเมื่อประกอบในผลจิต เป็นสัจจวิมุตต์ เจตสิกอื่นๆ ที่ประกอบในโลกุตตรจิตที่ไม่ใช่องค์มรรค 8 ก็เป็นสัจจวิมุตต์

บาลีและคำอธิบาย
ปริจเฉท 3 : ปกิณณกสังคหะ

(หน้า 1)

คาถาสังคหะ

1. สมฺปยุตฺตา ยถาโยคํ เตปญฺญาส สภาวโต
   จิตฺตเจตสิกา ธมฺมา เตสนฺทานิ ยถารหํ

2. เวทนาเหตุโต กิจฺจ- ทฺวาราลมฺพนวตฺถุโต
   จิตฺตุปฺปาทวเสเนว สงฺคโห นาม นียเต

สภาวธรรม 53 คือ จิต และเจตสิก ชื่อว่า **นามเตปญฺญาส** ว่าโดยลักษณะของตนๆ ประกอบด้วย เอกุปฺปาทตา เป็นต้น ตามที่ประกอบได้ ดังแสดงแล้วโดยพิสดาร (ในปริจเฉทที่ 2)

บัดนี้ข้าพเจ้าจะแสดงปกิณณกสังคหะของจิตและเจตสิก ว่าด้วยอำนาจแห่งการเกิดขึ้นของจิต โดยประเภทแห่ง เวทนา เหตุ กิจจ์ ทวาร อารมณ์ และวัตถุตามสมควร

(หน้า 2)

คำว่า **ปกิณณกะ** แปลว่า เรี่ยรายโดยทั่วๆ ไป ฉะนั้นคำว่า **ปกิณณกสังคหะ** จึงแปลว่า *การแสดงสงเคราะห์จิตเจตสิกโดยเรี่ยรายทั่วไป* คือ แสดงสงเคราะห์โดยเวทนาบ้าง เหตุบ้าง กิจจ์บ้าง ทวารบ้าง อารมณ์บ้าง วัตถุบ้าง เหล่านี้

คำว่า **นามเตปญฺญาส** คือ สภาวธรรม 53 นั้น ได้แก่ จิต 1 เจตสิก 52 นี้ นับด้วยลักษณะอาการของตนๆ คือ จิต 89 นั้น เมื่อว่าโดยลักษณะแล้ว มีลักษณะอย่างเดียว คือ มีการได้รับอารมณ์อยู่เสมอ เป็นลักษณะเหมือนกันหมด (อารมฺมณวิชานนลกฺขณา) ฉะนั้น จึงนับเป็น 1 ส่วนเจตสิก 52 ดวงนั้น มีลักษณะของตนโดยเฉพาะๆ ไม่เหมือนกัน เช่น ผัสสเจตสิกมีลักษณะกระทบอารมณ์ (ผุสนลกฺขณา) เวทนาเจตสิกมีลักษณะเสวยอารมณ์ (อนุภวนลกฺขณา) ดังนี้เป็นต้น ฉะนั้น เมื่อรวมจิตและเจตสิกเข้าแล้ว จึงเรียกว่า **นามเตปญฺญาส คือ สภาวธรรม 53**

สรุป : นามเตปญฺญาส = สภาวธรรม 53 นับดังนี้

จิตทั้งหมดนับเป็น 1
เจตสิกนับทั้งหมด 52
} รวมเป็นสภาวธรรม 53

ลักษณะ 4 ประการของเจตสิก คือ

1. เอกุปปาทะ เจตสิกนี้เกิดพร้อมกับจิตเสมอ
2. เอกนิโรธะ เมื่อจิตดับ เจตสิกก็ดับด้วยกัน
3. เอกาลัมพนะ อารมณ์ที่เจตสิกเข้าไปรับอยู่นั้นก็เป็นอารมณ์เดียวกันกับที่จิตเข้าไปรับนั้นเอง
4. เอกวัตถุกะ ที่อาศัยเกิดของเจตสิกก็เป็นชนิดเดียวกันกับที่อาศัยของจิต

มาติกาทั้ง 6

1	การสงเคราะห์จิต เจตสิก	โดยประเภทแห่ง	เวทนา	ชื่อว่า	**เวทนาสังคหะ**	แสดงเวทนา 3 หรือ 5
2	"	"	เหตุ	"	**เหตุสังคหะ**	แสดงเหตุ 6 หรือ 9
3	"	"	กิจจ์	"	**กิจจสังคหะ**	แสดงกิจ 14 ฐาน 10
4	"	"	ทวาร	"	**ทวารสังคหะ**	แสดงทวาร 6
5	"	"	อารมณ์	"	**อารัมมณสังคหะ**	แสดงอารมณ์ 6
6	"	"	วัตถุ	"	**วัตถุสังคหะ**	แสดงวัตถุ 6

(หน้า 3)

คาถาแสดงเวทนา 3 และ 5

1. สุขๆ ทุกฺขมุเปกฺขาติ ติวิธา ตตฺถ เวทนา
   โสมนสฺสๆ โทมนสฺส- มิติ เภเทน ปญฺจธา

ในเวทนาสังคหะนั้น

ว่าโดย **อารัมมณานุภวนลักขณะ** คือลักษณะแห่งการเสวยอารมณ์แล้ว มีเวทนา 3 อย่าง คือ 1. สุขเวทนา 2. ทุกขเวทนา 3. อุเบกขาเวทนา

ว่าโดย **อินทริยเภท** คือประเภทแห่งอินทรีย์แล้ว มีเวทนา 5 อย่าง คือ 1. สุขเวทนา 2. ทุกขเวทนา 3. โสมนัสเวทนา 4. โทมนัสเวทนา 5. อุเบกขาเวทนา

คาถาแสดงการจำแนกจิต 121 โดยเวทนา 5

2. สุขเมกตฺถ ทุกฺขญฺจ โทมนสฺสๆ ทฺวเย จิตฺ
   ทฺวาสฏฺฐีสุ โสมนสฺสๆ ปญฺจปญฺญาสเกตรา

สุขเวทนา และทุกขเวทนา ประกอบอยู่ในกายวิญญาณจิตอย่างละ 1 ดวง

โทมนัสเวทนา ประกอบอยู่ในจิต 2 ดวง

โสมนัสเวทนา ประกอบอยู่ในจิต 62 ดวง

เวทนาที่นอกจากนี้คือ อุเบกขาเวทนา ประกอบอยู่ในจิต 55 ดวง

(หน้า 4)

คำอธิบายในคาถาที่ 1

การแสดงประเภทแห่งเวทนา มี 2 นัย คือ

นัยที่ 1 แสดงโดย **อารัมมณานุภวนลักขณนัย** คือ อาการเป็นไปแห่งการเสวยอารมณ์

นัยที่ 2 แสดงโดย **อินทริยเภทนัย** คือ การเป็นใหญ่เป็นผู้ปกครอง

อารัมมณานุภวนลักขณนัย (เวทนา 3)

อาการเป็นไปแห่งการเสวยอารมณ์ของสัตว์ทั้งหลาย ย่อมมีอยู่ 3 อย่างด้วยกัน คือ

1. **ในขณะที่** เสวยอารมณ์อยู่นั้น บางทีก็รู้สึก สบาย เรียกว่า สุขเวทนา
2. " " " ไม่สบาย " ทุกขเวทนา
3. " " " เฉยๆ ไม่มีสุขไม่มีทุกข์ " อุเบกขาเวทนา

อินทริยเภทนัย (เวทนา 5)

การเสวยอารมณ์ของสัตว์ทั้งหลายนี้ เกี่ยวด้วยกายบ้าง เกี่ยวด้วยใจบ้าง

- เกี่ยวด้วยกาย มี 2 คือ รู้สึกสบายและไม่สบาย
- เกี่ยวด้วยใจ มี 3 คือ รู้สึกสบาย ไม่สบาย และเฉยๆ

1. **ความรู้สึก**สบายที่เกี่ยวด้วยกายนั้น เวทนาเจตสิกที่อยู่ใน สุขสหคตกายวิญญาณจิต เป็นใหญ่ เป็นผู้ปกครอง เรียกว่า *สุขเวทนา*
2. **ความรู้สึก**ไม่สบายที่เกี่ยวด้วยกายนั้น เวทนาเจตสิกที่อยู่ใน ทุกขสหคตกายวิญญาณจิต เป็นใหญ่ เป็นผู้ปกครอง เรียกว่า *ทุกขเวทนา*
3. **ความรู้สึก**สบายที่เกี่ยวด้วยใจนั้น เวทนาเจตสิกที่อยู่ใน โสมนัสสสหคตจิต เป็นใหญ่ เป็นผู้ปกครอง เรียกว่า *โสมนัสเวทนา*
4. **ความรู้สึก**ไม่สบายที่เกี่ยวด้วยใจนั้น เวทนาเจตสิกที่อยู่ใน โทสมูลจิต เป็นใหญ่ เป็นผู้ปกครอง เรียกว่า *โทมนัสเวทนา*
5. **ความรู้สึก**เฉยๆ นั้น เวทนาเจตสิกที่อยู่ในอุเบกขาสหคตจิต เป็นใหญ่ เป็นผู้ปกครอง เรียกว่า *อุเบกขาเวทนา*

เหตุสังคหะ

การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งเหตุ ชื่อว่า เหตุสังคหะ

(หน้า 7)

คาถาแสดงเหตุ 6 หรือ 9

โลโภ โทโส จ โมโห จ เหตู อกุสลา ตโย
อโลภาโทสาโมโห จ กุสลาพฺยากตา ตถาฯ

อกุศลเหตุ มี 3 คือ โลภเหตุ โทสเหตุ โมหเหตุ

กุศลเหตุ และ **อพยากตเหตุ** มีอย่างละ 3 คือ อโลภเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ

คำอธิบาย

คำว่า *เหตุ* หมายความว่า เป็นธรรมที่ให้ผลเกิดขึ้นและให้ผลธรรมนั้นตั้งมั่นในอารมณ์ และให้เจริญขึ้นได้

ผลที่เกิดจากเหตุ นั้น ได้แก่ กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ที่เป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้าง อพยากตะบ้าง

อารมณ์ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส สภาพธรรมที่เกี่ยวด้วยสิ่งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต ชื่อต่างๆ คำพูดต่างๆ เรื่องราวต่างๆ

(หน้า 9)

เหตุทำให้ผลธรรมตั้งมั่นได้ในอารมณ์นั้น คือ เมื่อตาเห็นรูป หูได้ยินเสียง เป็นต้น ตลอดจนถึงจิตคิดนึกเรื่องราวต่างๆ แล้ว อกุศลจิต คือ โลภจิต โทสจิต โมหจิต หรือ กุศลจิต คือ ศรัทธาจิต เมตตาจิต กรุณาจิต มุทิตาจิต ญาณสัมปยุตตจิต เหล่านี้ ย่อมเกิดขึ้น และยึดเอาอารมณ์ต่างๆ เหล่านั้นไว้อย่างมั่นคง นี้แหละ คือ เป็นผลที่ตั้งมั่นในอารมณ์อันเกิดจากเหตุเหล่านั้น

เหตุทำให้ผลธรรมเจริญขึ้นได้นั้น คือ เมื่อจิตที่ยึดเอาอารมณ์ต่างๆ นั้นค่อยๆ มีกำลังมากขึ้นๆ หมายความว่า โลภะก็ดี โทสะก็ดี หรือศรัทธา เป็นต้น เหล่านั้นก็ดี เมื่อขณะแรกที่เกิดขึ้นนั้น ยังมีกำลังอ่อนอยู่ ยังไม่ทำให้ลุล่วงไปถึงทุจริตหรือสุจริตได้ แต่ครั้นเมื่อมีกำลังมากขึ้นแล้ว ย่อมสามารถทำให้ผู้นั้นกระทำทุจริตหรือสุจริตในบรรดาทุจริต 10 หรือสุจริต 10 นั้นลงไปได้ นี้แหละคือเป็นผลที่เจริญขึ้นด้วยอาศัยเหตุเหล่านั้น

กิจจสังคหะ

การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งกิจ ชื่อว่า กิจจสังคหะ

(หน้า 16) **คาถาแสดงกิจ 14 และฐาน 10**

ปฏิสนฺธาทโย นาม กิจฺจเภเทน จุทฺทส
ทสธา ฐานเภเทน จิตฺตุปฺปาทา ปกาสิตาฯ

แสดงจิตตุปปาทะที่มีนามว่า ปฏิสนธิจิต เป็นต้น ว่าโดยประเภทแห่งกิจ มี 14 กิจ ว่าโดยประเภทของฐานมี 10 ฐาน

(หน้า 25) **คาถาแสดงฐานโดยพิสดาร**

สนฺธิ เอกํ ฉ ภวงฺคํ ทฺวาวชฺชนํ ปญฺจาทฺเยกํ
เทฺว โว โช ฉ ตทา เทฺว ติ จุตีติ ปญฺจวีสติ

ปฏิสนธิฐาน	มี	1
ภวังคฐาน	มี	6
อาวัชชนฐาน	มี	2
ปัญจวิญญาณฐาน	มี	1
สัมปฏิจฉนฐาน	มี	1
สันตีรณฐาน	มี	1
โวฏฐัพพนฐาน	มี	2
ชวนฐาน	มี	6
ตทารัมมณฐาน	มี	2
จุติฐาน	มี	3
รวมเป็นฐาน		25

(หน้า 31) ## ทวารสังคหะ

การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งทวาร ชื่อว่า ทวารสังคหะ

ทวาร 6

ทวาร มี 6 คือ

1. จักขุทวาร	องค์ธรรมได้แก่	จักขุปสาท	ปสาทรูป 5
2. โสตทวาร	”	โสตปสาท	
3. ฆานทวาร	”	ฆานปสาท	
4. ชิวหาทวาร	”	ชิวหาปสาท	
5. กายทวาร	”	กายปสาท	
6. มโนทวาร	”	ภวังคจิต 19 (อุเบกขาสันตีรณจิต 2 มหาวิปากจิต 8 มหัคคตวิปากจิต 9)	

คำว่า **ทวาร** แปลว่า ประตู สำหรับเป็นที่เข้าออกของคนทั้งหลาย จักขุปสาท เป็นต้น **ชื่อว่า ทวาร เพราะเหมือนหนึ่งประตูเป็นที่เข้าออกของวิถีจิตทั้งหลาย** ธรรมดาสัตว์ทั้งหลาย ถ้าไม่มีปสาทรูปทั้ง 5 และภวังคจิตแล้ว วิถีจิตก็เกิดขึ้นไม่ได้ เมื่อวิถีจิตเกิดขึ้นไม่ได้แล้ว ก็เป็นอันว่า การทำ การพูด การคิด ที่ดีก็ตาม ไม่ดีก็ตาม ก็มีไม่ได้เช่นเดียวกัน

(หน้า 39)

อารัมมณสังคหะ

การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งอารมณ์ ชื่อว่า อารัมมณสังคหะ

อารมณ์ หมายความว่า เป็นที่ยินดี เหมือนหนึ่งสวนดอกไม้เป็นที่ยินดีแก่คนทั้งหลาย ฉันใด อารมณ์ทั้ง 6 มี รูปารมณ์ เป็นต้น ก็ย่อมเป็นที่ยินดีแก่จิตและเจตสิก ฉันนั้น

อารมณ์ เรียกว่า **อาลัมพนะ** ก็ได้ หมายความว่า เป็นที่ยึดเหนี่ยวของจิตและเจตสิกทั้งหลาย เหมือนหนึ่งคนชรา หรือทุพพลภาพย่อมต้องอาศัยไม้เท้าหรือเชือกเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวไว้ ทรงตัวลุกขึ้นและเดินไปได้ ฉันใด จิตเจตสิกทั้งหลายก็เช่นเดียวกัน ต้องมีอารมณ์เป็นเครื่องอาศัยยึด เพื่อเกิดขึ้นติดต่อกันฉันนั้น

จิตฺตเจตสิเก อาลมฺพตีติ อาลมฺพณํ

ธรรมชาติใดย่อมหน่วงเหนี่ยวจิตและเจตสิกทั้งหลาย

ฉะนั้น ธรรมชาตินั้น จึงชื่อว่า อาลัมพณะ ได้แก่ อารมณ์ 6 ที่เป็นอธิบดี

หมายเหตุ : กามจิต 56 (กามจิต 54 + อภิญญาจิต 2)
เรียกอีกชื่อว่า กามาลัมพณจิต 56
จิตที่ได้รับอารมณ์แน่นอน เรียก เอกันตกามาลัมพณจิต
จิตที่รับอารมณ์ไม่แน่นอน เรียก อเนกันตกามาลัมพณจิต

อารมณ์ 6 เหล่านี้ แบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ

1. **สามัญญอารมณ์** อารมณ์ชนิดสามัญธรรมดาทั่วๆ ไป ไม่มีอะไรเป็นพิเศษ
2. **อธิบดีอารมณ์ อารมณ์พิเศษ ที่มีอำนาจครอบครองจิตและเจตสิก และเหนี่ยวจิตเจตสิกทั้งหลายนั้นให้เข้ามาหาตน** *เหมือนหนึ่งกุสะราชาที่ติดตามนางประภาวดีไปเป็นหนทางถึง 10ง โยชน์ เพราะอำนาจแห่งความสวยงาม คือ รูปารมณ์ของนางประภาวดีสามารถเหนี่ยวรั้งจิตใจของพระเจ้ากุสะให้ติดตามไปจนถึงได้ หรือเหมือนรูปภาพที่เขาติดโฆษณาไว้ที่โรงมหรสพ รูปภาพนั้นมีความสวยงามเป็นพิเศษ และเรื่องที่จะแสดงนั้นก็ดีเป็นพิเศษ* ฉะนั้น เมื่อคนทั้งหลายที่เดินผ่านไปมาที่โรงมหรสพนั้น จะเดินผ่านเลยไปเสียไม่ได้ ต้องแวะหยุดดูรูปภาพโฆษณานั้น แล้วก็เข้าไปชมการแสดง ข้อนี้ฉันใด อารมณ์ที่เป็นอธิบดีก็ฉันนั้น คือ สามารถเหนี่ยวรั้งจิตและเจตสิกให้น้อมไปสู่ตน ดังแสดงวจนัตถะว่า

จิตฺตเจตสิเก อาลมฺพตีติ อาลมฺพณํ
ธรรมชาติใดย่อมหน่วงเหนี่ยวจิตและเจตสิกทั้งหลาย
ฉะนั้น ธรรมชาตินั้นจึงชื่อว่า อาลัมพณะ ได้แก่ อารมณ์ 6 ที่เป็นอธิบดี

<u>อารัมมณสังคหะ</u> (ต่อ)

คาถาแสดงจิตที่รับอารมณ์แน่นอน 4 ประเภท และไม่แน่นอน 3 ประเภท

(หน้า 44)

1. ปญฺจวีส ปริตฺตมฺหิ ฉ จิตฺตานิ มหคฺคเต
เอกวีสติ โวหาเร อฏฺฐ นิพฺพานโคจเร ฯ

2. วีสานุตฺตรมุตฺตมฺหิ อคฺคมคฺคผลุชฺฌิเต
ปญฺจ สพฺพตฺถ ฉจฺเจติ สตฺตธา ตตฺถ สงฺคโห ฯ

60/92

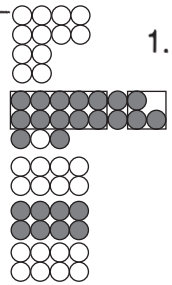

1. **- จิต 25 ดวง** คือ ทวิปัญจวิญญาณจิต 10 มโนธาตุ 3
10 3 สันตีรณจิต 3 มหาวิปากจิต 8
3 8 1 หสิตุปปาทจิต 1
เกิดได้ใน **อารมณ์ 6** ที่เป็น **กามธรรม อย่างเดียว**

- จิต 6 ดวง คือ วิญญาณัญจายตนฌานจิต 3
วิญ.3 เน.3 เนวสัญญานาสัญญายตนฌานจิต 3
เกิดได้ใน **ธรรมารมณ์** ที่เป็น **มหัคคตะ อย่างเดียว**

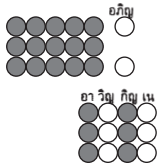

- จิต 21 ดวง คือ รูปาวจรจิต 15 (เว้นอภิญญาจิต 2)
รูปา.15 อากาสานัญจายตนฌานจิต 3
อากา.3 อากิญจัญญายตนฌานจิต 3
อากิญ.3 เกิดได้ใน **ธรรมารมณ์** ที่เป็น **บัญญัติ อย่างเดียว**

- จิต 8 ดวง คือ โลกุตตรจิต 8
โลกุต.8 เกิดได้ใน **ธรรมารมณ์** ที่เป็น **นิพพาน อย่างเดียว**

31

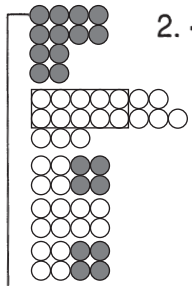

2. **- จิต 20 ดวง** คือ อกุศลจิต 12 มหากุศลญาณวิปปยุตตจิต 4
อกุ.12 มหากิริยาญาณวิปปยุตตจิต 4
ม.กุ.4 เกิดได้ใน **อารมณ์ 6** ที่เป็น **กามะ มหัคคตะ**
ม.กิ.4 **บัญญัติ (เว้นโลกุตตรธรรม 9)**
หมายเหตุ : โลกุตตรธรรม 9 ได้แก่ มรรค 4 ผล 4 นิพพาน 1

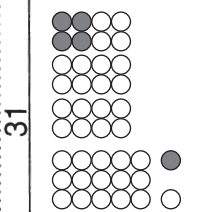

- จิต 5 ดวง คือ มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต 4 กุศลอภิญญาจิต 1
ม.กุ.4˚ เกิดได้ใน**อารมณ์ 6** ที่เป็น **กามะ มหัคคตะ**
กุ.อภิญ.1 **โลกุตตระ บัญญัติ (เว้นอรหัตตมรรค อรหัตตผล)**

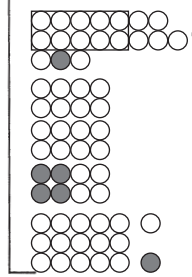

- จิต 6 ดวง คือ มหากิริยาญาณสัมปยุตตจิต 4
ม.กิ.4˚ กิริยาอภิญญาจิต 1 มโนทวาราวัชชนจิต 1
กิ.อภิญ.1 เกิดได้ใน **อารมณ์ 6** ที่เป็น **กามะ มหัคคตะ**
มโน.1 **โลกุตตระ บัญญัติ โดยไม่มีเหลือ**

ในอารัมมณสังคหะนี้ มีการสงเคราะห์จิต 7 นัย โดยประเภทแห่ง เอกันตะ 4 อเนกันตะ 3 ดังกล่าวมาแล้วด้วยประการฉะนี้

วัตถุสังคหะ

การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งวัตถุ ชื่อว่า วัตถุสังคหะ

(หน้า 62) **วัตถุ 6**

วัตถุ มี 6 คือ

1. จักขุวัตถุ	องค์ธรรมได้แก่	จักขุปสาท	ปสาทรูป 5
2. โสตวัตถุ	"	โสตปสาท	
3. ฆานวัตถุ	"	ฆานปสาท	
4. ชิวหาวัตถุ	"	ชิวหาปสาท	
5. กายวัตถุ	"	กายปสาท	
6. หทยวัตถุ	"	หทยรูป	

ธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้จิต เจตสิก เกิดขึ้นจากวัตถุรูป 6 ได้นั้น มีเหตุที่เป็นหลักสำคัญอยู่ 3 อย่าง คือ 1. อดีตกรรม 2. วัตถุ 3. อารมณ์ เมื่อครบ 3 อย่างนี้แล้ว จิต เจตสิก ก็เกิดขึ้นจากวัตถุรูป 6 ได้ การแสดงเหตุปัจจัยแห่งการเกิดขึ้นของจิต เจตสิกที่เกี่ยวด้วยวัตถุรูป 6 ก็มุ่งหมายเอาเฉพาะแต่ใน**ปัญจโวการภูมิ**เท่านั้น

สำหรับใน**จตุโวการภูมินั้น** เหตุปัจจัยที่ทำให้จิต เจตสิก เกิดขึ้น ย่อมมีเพียง 2 อย่าง คือ 1. อดีตกรรม 2. อารมณ์

(หน้า 63) **คาถาแสดงการจำแนกภูมิ 30 โดยวัตถุรูป 6 และวิญญาณธาตุ 7**

1. ฉวตฺถุ นิสฺสิตา กาเม สตฺต รูเป จตุพฺพิธา
ติวตฺถุ นิสฺสิตารูเป ธาเตฺวกานิสฺสิตา มตา ฯ

นักศึกษาทั้งหลายพึงทราบ วิญญาณธาตุ 7 ที่อาศัยวัตถุรูป 6 เกิดในกามภูมิ 11

พึงทราบ วิญญาณธาตุ 4 คือ จักขุวิญญาณธาตุ โสตวิญญาณธาตุ มโนธาตุ มโนวิญญาณธาตุ ที่อาศัยวัตถุรูป 3 คือ จักขุวัตถุ โสตวัตถุ หทยวัตถุ เกิดในรูปภูมิ 15 (เว้นอสัญญสัตตภูมิ)

พึงทราบ มโนวิญญาณธาตุ 1 ที่ไม่ได้อาศัยวัตถุรูป เกิดในอรูปภูมิ 4

<u>วัตถุสังคหะ</u> (ต่อ)

คาถาแสดงการจำแนกจิตที่อาศัยและไม่ได้อาศัยวัตถุรูปเกิด
โดยแน่นอนและไม่แน่นอน

(หน้า 64)

2. เตจตฺตาลีส นิสฺสาย เทฺวจตฺตาลีส ชายเร
นิสฺสาย จ อนิสฺสาย ปาการุปฺปา อนิสฺสิตา ฯ

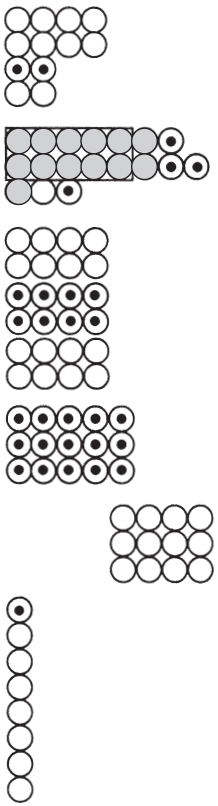

- จิต 43 ดวง คือ
ปัญจวิญญาณธาตุ 10
มโนธาตุ 3
มโนวิญญาณธาตุ 30 ⊙
ได้แก่ - โทสมูลจิต 2
- สันตีรณจิต 3
- หสิตุปปาทจิต 1
- มหาวิปากจิต 8
- รูปาวจรจิต 15
- โสดาปัตติมรรคจิต 1
เหล่านี้ เกิดขึ้นโดยอาศัย
วัตถุรูปแน่นอน

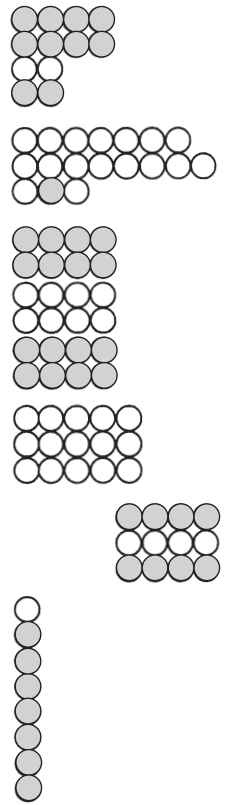

- จิต 42 ดวง คือ
โลภมูลจิต 8
โมหมูลจิต 2
มโนทวาราวัชชนจิต 1
มหากุศลจิต 8
มหากิริยาจิต 8
อรูปาวจรกุศลจิต 4
อรูปาวจรกิริยาจิต 4
โลกุตตรจิต 7 (เว้นโสดาปัตติมรรคจิต)
เหล่านี้ เกิดขึ้นโดยอาศัย
วัตถุรูปไม่แน่นอน

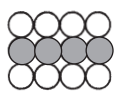

- อรูปวิปากจิต 4 ย่อมเกิดขึ้น โดยไม่ต้องอาศัยวัตถุรูปเลย

ปริจเฉท 7 : สมุจจยสังคหะ

(หน้า 80-81)

สมุจฺจย = สํ + อุจฺจย = การรวบรวมเข้าด้วยกัน หรือการรวบรวมธรรมที่มีสภาพเข้ากันได้ให้อยู่เป็นหมวดๆ

สํ = เข้าด้วยกันหรือธรรมที่มีสภาพเข้ากันได้

อุจฺจย = รวบรวม

ปริจเฉทที่ชื่อว่า สมุจจยะ เพราะ

- เป็นปริจเฉทที่แสดงรวบรวมปรมัตถธรรมทั้ง 4 ประการ พร้อมกัน (หรือ)
- เป็นเหตุแห่งการแสดงรวบรวมปรมัตถธรรมที่มีสภาพเข้ากันได้ให้อยู่เป็นหมวดๆ

ในปริจเฉทที่ 7 นี้ พระอนุรุทธาจารย์ แสดงการรวบรวมธรรมที่มีสภาพเข้ากันได้ ที่เรียกว่า **สมุจจยสังคหะ** นั้น เป็นหมวดๆ มี 4 หมวด ด้วยกัน คือ

1. **อกุศลสังคหะ** การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่าย *อกุศล* โดยส่วนเดียวหมวดหนึ่ง
2. **มิสสกสังคหะ** การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็น *กุศล อกุศล อพยากตะ* ทั้ง 3 ปนกันหมวดหนึ่ง
3. **โพธิปักขิยสังคหะ** การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่าย *มรรคญาณ* หมวดหนึ่ง
4. **สัพพสังคหะ** การแสดงสงเคราะห์ *จิต เจตสิก รูป นิพพาน* ซึ่งเป็นวัตถุธรรมทั้งหมดรวมกัน หมวดหนึ่ง

(หน้า 82)

อกุศลสังคหะ

การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่าย อกุศล โดยส่วนเดียว

ในอกุศลสังคหะนี้ มีธรรมอยู่ 9 หมวด คือ

อา	1. อาสวะ	*อุปาทา*	5. อุปาทาน
โอ	2. โอฆะ	*นี*	6. นีวรณะ
โย	3. โยคะ	*อนุ*	7. อนุสัย
คัน	4. คันถะ	*สัง*	8. สังโยชน์
		กิ	9. กิเลส

ว่าโดยประเภทมี 55 ประเภท

(หน้า 91)

1. อาสวะ

อาสวะ หมายความว่า **สิ่งที่ถูกหมักดองไว้นานๆ** ได้แก่ สุรา แต่ในที่นี้ คำว่า *อาสวะ* ได้แก่ *โลภะ ทิฏฐิ โมหะ* ซึ่งมีสภาพเปรียบเหมือนกับสุรา เพราะว่าธรรมทั้ง 3 นี้ ติดหมักหมมอยู่ในขันธสันดานของสัตว์ทั้งหลายเป็นเวลาช้านานนับจำนวนภพชาติไม่ได้ เมื่อธรรมเหล่านี้เกิดขึ้นกับผู้ใดแล้ว ก็กระทำให้จิตใจของผู้นั้นมืนเมาไม่รู้สึกตัว และตกอยู่ภายใต้อำนาจของธรรมที่เป็นอาสวะนั้น

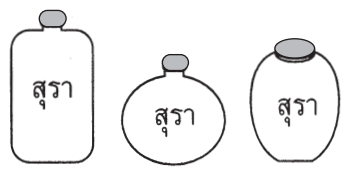

อาสวา วิยาติ = อาสวา

ธรรมเหล่าใดมีสภาพเหมือนสุรา
ฉะนั้น ธรรมเหล่านั้น ชื่อว่า **อาสวะ** (ได้แก่ โลภะ ทิฏฐิ โมหะ)

(หน้า 92)

? มีข้อที่น่าสงสัยอยู่ว่า

โลภะ ทิฏฐิ โมหะ ทั้ง 3 นี้ ชื่อว่า **อาสวะ** เพราะเป็นเครื่องหมักดองอยู่ในขันธสันดานของสัตว์ทั้งหลายเป็นเวลานาน หรือไหลไปได้ เกิดได้ จนถึงภวัคคภูมิ หรือโคตรภู ตามที่แสดงมาแล้วนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ อกุศลเจตสิกอื่นๆ เช่น อหิริกะ อโนตัปปะ มานะ เป็นต้น ก็เกิดอยู่ในขันธสันดานของสัตว์ทั้งหลายมาเป็นเวลานาน และก็สามารถเกิดได้โดยอาศัยภวัคคภูมิ หรือโคตรภูเป็นอารมณ์เช่นเดียวกัน แต่ทำไมพระพุทธองค์จึงไม่ทรงจัดเจตสิกเหล่านี้เป็นอาสวะบ้าง เพราะเหตุใด?

ข้อสงสัยเช่นนี้ ก็จะต้องแก้ว่า เพราะ **โลภะ ทิฏฐิ โมหะ** ทั้ง 3 นี้ มีสภาพเป็นอาสวะ **ปรากฏชัดเจนมากกว่า อกุศลเจตสิกอื่นๆ**

(หน้า 94)

2. โอฆะ

โอฆะ ธรรมที่เหมือนกับห้วงน้ำ ได้แก่ โลภะ ทิฏฐิ โมหะ

โอฆา วิยาติ = โอฆา

ธรรมชาติเหล่าใด	ท่วมทับเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย และทำให้สัตว์ทั้งหลาย จมลงในวัฏฏสงสาร จนถึงอบายภูมิ เหมือนกับห้วงน้ำ
ฉะนั้น ธรรมเหล่านั้น	ชื่อว่า โอฆะ (ได้แก่ โลภะ ทิฏฐิ โมหะ)

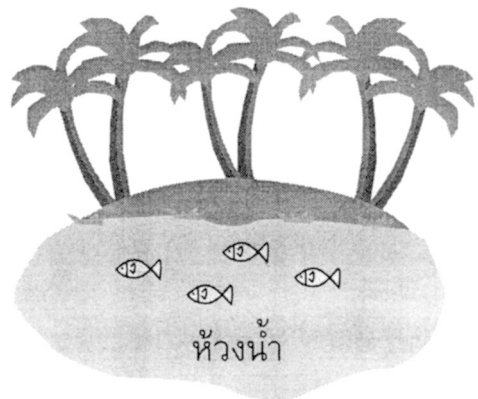

(หน้า 94)

3. โยคะ

โยคะ แปลว่า ประกอบ เหมือนกับกาวที่ประกอบของ 2 สิ่งให้ติดแน่น ไม่ให้หลุดออกจากกัน ฉันใด

โลภะ ทิฏฐิ โมหะ ก็ฉันนั้น คือประกอบสัตว์ทั้งหลายไว้ให้ติดอยู่ในวัฏฏทุกข์ ไม่ให้หลุดพ้นไปได้

เมื่อเปรียบเทียบแล้ว **กาว** เปรียบได้กับ **โลภะ ทิฏฐิ โมหะ** วัตถุสิ่งของ 2 สิ่ง สิ่งหนึ่ง เปรียบได้กับ**สัตว์ทั้งหลาย** อีกสิ่งหนึ่งเปรียบได้กับ**ภพชาติต่างๆ** คือ วัฏฏทุกข์ นั้นเอง หรือเชือกที่ผูกวัวให้ติดอยู่กับเกวียน โลภะ ทิฏฐิ โมหะ ก็ประกอบหรือผูกสัตว์ทั้งหลายไว้ให้ติดอยู่ในวัฏฏทุกข์ ไม่ให้หลุดพ้นไปได้ เช่นเดียวกัน

(หน้า 95)

4. คันถะ

คันถะ หมายถึง **เครื่องผูกสัตว์ไว้โดยอาการที่เกี่ยวคล้องกันประดุจโซ่เหล็ก** ได้แก่ โลภะ โทสะ ทิฏฐิ ซึ่งเกี่ยวคล้องสัตว์ไว้ในระหว่าง จุติ กับ ปฏิสนธิ และปฏิสนธิ กับ จุติ ติดต่อกันไปเรื่อยๆ

(หน้า 96)

5. อุปาทาน

อุปาทาน = อุป + อาทาน = การยึดมั่นในอารมณ์
(อุป = มั่น, อาทาน = ยึด)

ธรรมเหล่าใดย่อม**ยึดมั่นในอารมณ์ของตนๆ ไม่ยอมปล่อย**

ฉะนั้น ธรรมเหล่านั้น ชื่อว่า อุปาทาน ได้แก่ โลภะ ทิฏฐิ ซึ่งเปรียบเสมือนงูจับกบได้กัดกบไว้แน่นไม่ยอมปล่อย

(หน้า 98)

6. นีวรณะ

นีวรณะ หมายถึง ธรรมที่เป็น**เครื่องห้ามหรือกั้นความดี** คือ กุศลธรรมต่างๆ ไม่ให้เกิดและกุศลบางอย่าง เช่น ฌาน ที่เกิดอยู่แล้วทำให้เสื่อมสิ้นไปได้

(หน้า 98)

7. อนุสัย

อนุสัย เป็นกิเลสชนิดหนึ่งที่นอนเนื่องในขันธสันดานของสัตว์ทั้งหลาย

(หน้า 99)

ถ้าจะอุปมาเปรียบเทียบระหว่าง **อนุสัยกิเลส** **ปริยุฏฐานกิเลส** และ**วีติกกมกิเลส** ทั้ง 3 อย่างนี้แล้ว ก็เปรียบเหมือนกับไม้ขีดไฟ *อนุสัยกิเลส* เปรียบเหมือนไฟที่อยู่ในหัวไม้ขีด

อารมณ์ต่างๆ ที่มากระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เปรียบเหมือน เอาก้านไม้ขีดไฟขีดที่ข้างกล่อง เมื่อไฟปรากฏขึ้น ไฟนี้เปรียบเหมือน *ปริยุฏฐานกิเลส*

และเมื่อเอาไฟที่ปรากฏขึ้นนี้ไปจุดเข้ากับวัตถุสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว ไฟที่ลุกติด วัตถุนั้นๆ เปรียบเหมือน*วีติกกมกิเลส* ดังนี้

การประหาณกิเลสทั้ง 3 โดย ศีล สมาธิ ปัญญา

1. ศีลกุศล สามารถประหาณ **วีติกกมกิเลส** ได้
2. สมาธิกุศล สามารถประหาณ **ปริยุฏฐานกิเลส** ได้
3. ปัญญาในมรรค สามารถประหาณ **อนุสัยกิเลส** ได้

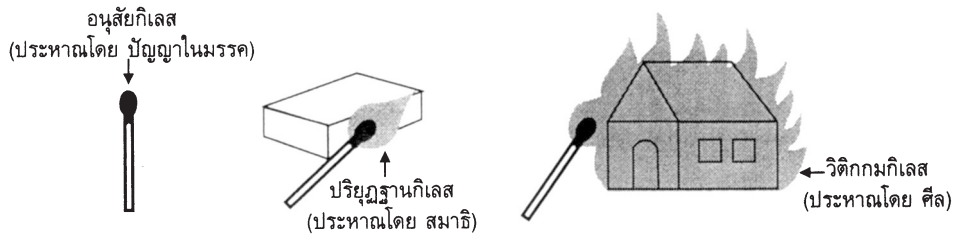

(หน้า 99)

8. สังโยชน์

สังโยชน์ หมายถึง ธรรมที่ผูกสัตว์ทั้งหลายไว้ไม่ให้ออกไปจากวัฏฏทุกข์ได้ เหมือนหนึ่งเชือกที่ผูกโยงสัตว์ หรือ วัตถุสิ่งของไว้ไม่ให้หลุดไป

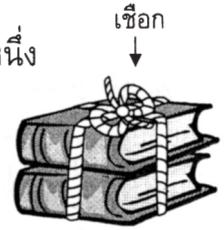

---

9. กิเลส

กิเลส หมายถึง ธรรมชาติที่เป็นเครื่องทำให้เศร้าหมองหรือเร่าร้อน

กิเลส โดยพิสดาร 1,500

(หน้า 103)

อารมณ์ที่เป็นเหตุให้กิเลส 10 เกิดขึ้นได้นั้น มี 150 คือ

นามเตปัญญาสะ คือ **นามธรรม 53** (จิต 1 เจตสิก 52)
นิปผันนรูป 18
ลักขณรูป 4
} รวมเป็น 75

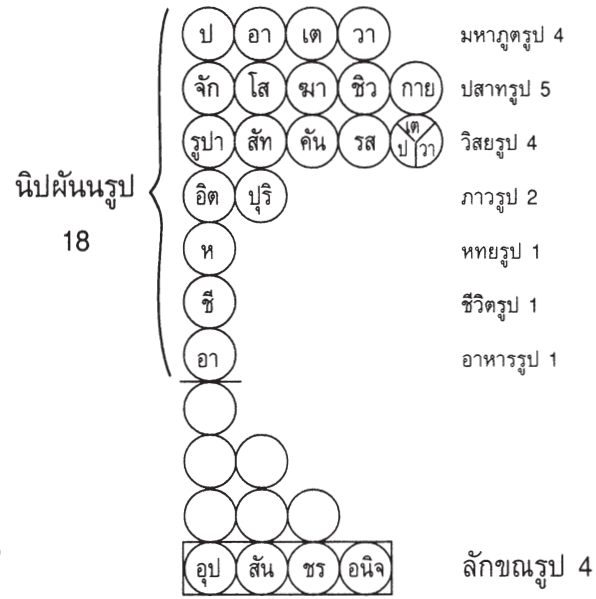

ใน **อัชฌัตตสันดาน** คือ ภายในตัวเรา มี 75
ใน **พหิทธสันดาน** คือ สิ่งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิตที่อยู่ภายนอกตัวเรา มี 75
รวมเป็น 150 อารมณ์
150 x กิเลส 10 คงเป็นกิเลส 1,500

(หน้า 104)

มิสสกสังคหะ

การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นกุศล อกุศล อพยากตะ ทั้ง 3 ปนกัน

ในมิสสกสังคหะนี้ มีธรรมอยู่ 7 หมวด คือ

เหตุ	1. เหตุ	*อิน*	4. อินทรีย์
ฌา	2. ฌานังคะ	*พละ*	5. พละ
มัค	3. มัคคังคะ	*อ*	6. อธิบดี
		อา	7. อาหาร

ว่าโดยประเภท มี 64 ประเภท

(หน้า 113)

1. เหตุ

เหตุ คือ ธรรมที่ทำให้ผลเกิดขึ้น และให้ผลธรรมนั้นตั้งมั่นในอารมณ์ และให้เจริญขึ้นได้

(หน้า 113)

2. ฌานังคะ

คำว่า ฌาน มีความหมาย 2 อย่าง คือ

1. **ฌาน** แปลว่า **เพ่ง** คือ เป็นธรรมชาติที่มีสภาพเข้าไปเพ่งอารมณ์อย่างมั่นคงและอารมณ์ที่ถูกเพ่งนั้นไม่จำกัด จะเป็นอารมณ์กรรมฐานหรือไม่ใช่ก็ตาม เป็นโลกียะหรือโลกุตตระก็ตาม เป็นปรมัตถ์ หรือบัญญัติก็ตาม ล้วนเป็นอารมณ์ของฌานได้ทั้งสิ้น

2. **ฌาน** แปลว่า **เผา** คือ เผาธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับตนให้มีกำลังลดน้อยลงไปหรือไม่ให้เกิดขึ้น ได้แก่ องค์ฌาน 6 (เว้นโทมนัสเวทนา) ที่อยู่ในมหัคคตจิต (สำหรับองค์ฌานในกามจิตนั้น มีสภาพที่เข้าไปเพ่งอารมณ์อย่างมั่นคงปรากฏชัดกว่าเผาธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับตน)

(หน้า 114)

ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับองค์ฌาน

1. ถีนมิทธะ	เป็นปฏิปักษ์กับ	วิตก
2. วิจิกิจฉา	"	วิจาร
3. พยาบาท	"	ปีติ
4. กามฉันทะ	"	เอกัคคตา
5. อุทธัจจะ, กุกกุจจะ, โทมนัสเวทนา	"	โสมนัสเวทนา, อุเบกขาเวทนา
6. ปีติ, โสมนัสเวทนา	"	โทมนัสเวทนา

วิตก	ธรรมชาติที่	ยกสัมปยุตตธรรมขึ้นสู่อารมณ์ คือ คิดอารมณ์
วิจาร	"	มีการเคล้าคลึงอารมณ์
ปีติ	"	มีความชื่นชมยินดีในอารมณ์
ฉันทะ	"	ปรารถนาอารมณ์
อุทธัจจะ	"	ฟุ้งซ่าน คือ รับอารมณ์ไม่มั่น
กุกกุจจะ	"	มีความรำคาญใจในทุจริตที่ทำไปแล้ว และในสุจริตที่ยังไม่ได้ทำ
ถีนะ	"	ทำให้จิตเซื่องซึมท้อถอยจากอารมณ์
มิทธะ	"	ทำให้เจตสิกเซื่องซึมท้อถอยจากอารมณ์
วิจิกิจฉา	"	มีความสงสัยไม่ตกลงใจ คือ วิพากษ์ วิจารณ์ ในคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นต้น
เอกัคคตา	"	สงบและให้สัมปยุตตธรรมตั้งอยู่ในอารมณ์เดียว

3. มัคคังคะ

ธรรมที่เรียกว่า เป็น **องค์มรรค** เพราะ
- เป็นเหตุและเป็นหนทางให้เข้าถึงสุคติภูมิ ทุคติภูมิ และพระนิพพาน
- เป็นส่วนหนึ่งๆ ของมรรค

(หน้า 114)

ธรรมที่เป็นเหตุ และเป็นหนทางให้เข้าถึงภูมิต่างๆ และพระนิพพานนั้น ก็ได้แก่ องค์มรรค 12 มี สัมมาทิฏฐิ เป็นต้น นั้นเอง

ในจำนวนองค์มรรค 12 นี้ องค์มรรคที่เป็นเหตุและเป็นหนทางให้ไปถึงสุคติภูมิ และพระนิพพานนั้น มีอยู่ 8 คือ

1. สัมมาทิฏฐิ
2. สัมมาสังกัปปะ
3. สัมมาวาจา
4. สัมมากัมมันตะ
5. สัมมาอาชีวะ
6. สัมมาวายามะ
7. สัมมาสติ
8. สัมมาสมาธิ

องค์มรรคที่เป็นเหตุและเป็นหนทางให้ไปถึงทุคติภูมิ มี 4 คือ

1. มิจฉาทิฏฐิ
2. มิจฉาสังกัปปะ
3. มิจฉาวายามะ
4. มิจฉาสมาธิ

(หน้า 115)

4. อินทรีย์

อินฺทนฺติ ปรมอิสฺสริยํ กโรนฺตีติ = อินฺทฺริยานิ

ธรรมเหล่าใด เป็นผู้ปกครอง คือ ย่อมกระทำให้ตนเป็นอิสระยิ่ง ฉะนั้น ธรรมเหล่านั้น ชื่อว่า **อินทรีย์**

คำว่า **อินทรีย์** แปลว่า **เป็นผู้ปกครอง** หมายความว่า สามารถทำให้สภาวธรรมที่เกิดขึ้น พร้อมกันกับตนนั้น ต้องเป็นไปตามอำนาจของตน (หรือ) เป็นธรรมที่ย่อมกระทำให้ตนเป็นอิสระยิ่ง

(หน้า 109)

โลกุตตรจิต 8

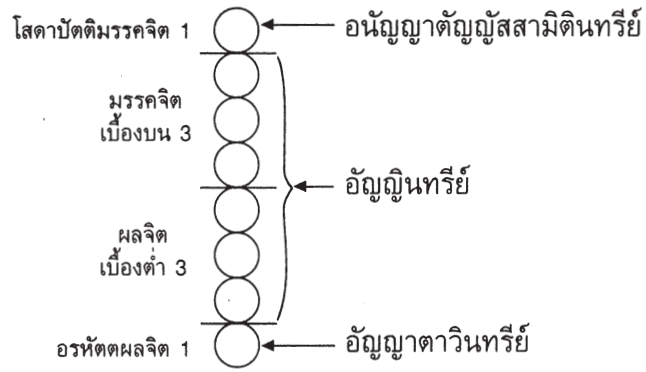

20. **อนัญญาตัญญัสสามิตินทรีย์**
    - ธรรมชาติที่เป็นผู้ปกครองในการรู้แจ้ง อริยสัจจ์ 4 ที่ตน**ไม่เคยรู้** องค์ธรรม ได้แก่ *ปัญญาเจตสิก* ที่ใน*โสดาปัตติมรรคจิต 1*

21. **อัญญินทรีย์**
    - ธรรมชาติที่เป็นผู้ปกครองในการรู้แจ้ง อริยสัจจ์ 4 ที่ตน**เคยรู้** องค์ธรรม ได้แก่ *ปัญญาเจตสิก* ที่ใน*มรรคจิตเบื้องบน 3* และ*ผลจิตเบื้องต่ำ 3*

22. **อัญญาตาวินทรีย์**
    - ธรรมชาติที่เป็นผู้ปกครองในการรู้แจ้ง อริยสัจจ์ 4 **สิ้นสุดแล้ว** องค์ธรรมได้แก่ *ปัญญาเจตสิก* ที่ใน*อรหัตตผลจิต 1*

(หน้า 116)

5. พละ

พละ หมายความว่า ไม่หวั่นไหว หรือธรรมที่มีกำลังกด ซึ่งปฏิปักขธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

พลธรรมที่เป็นฝ่าย**กุศล** - ไม่หวั่นไหวในหน้าที่ของตน
- ไม่หวั่นไหวในอกุศลธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับตนและสามารถทำลายอกุศลธรรมนั้นให้เสื่อมสิ้นไปได้

พลธรรมที่เป็นฝ่าย**อกุศล** - ไม่หวั่นไหวในหน้าที่ของตน คือ ตั้งมั่นอยู่ในกิจการงาน และธรรมที่เกิดขึ้นพร้อมกันกับตนเท่านั้น แต่ไม่สามารถทำลายกุศลธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับตนได้

จิตที่ไม่ได้องค์ฌาน องค์มรรค อินทรีย์ และพละ

ในทวิปัญจวิญญาณจิต 10	ย่อมไม่ได้	องค์ฌาน
ในอเหตุกจิต 18	"	องค์มรรค
เอกัคคตาเจตสิก ในอวิริยจิต 16	ย่อมไม่ถึง	สมาธินทรีย์และสมาธิพละ
เอกัคคตาเจตสิก (เจ.แน่นอน) ในวิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1	"	มิจฉาสมาธิ สมาธินทรีย์ และสมาธิพละ

(หน้า 118)

6. อธิบดี

อธิบดี หมายถึง **ธรรมที่เป็นใหญ่** หรือธรรมที่มีอำนาจยิ่งกว่าธรรมที่เกี่ยวเนื่องกันกับตน

ความเป็นใหญ่เป็นผู้ปกครอง มี 2 อย่าง คือ

1. ความเป็นใหญ่เป็นผู้ปกครองโดยความเป็น**อินทรีย์** ต่างๆ นั้น ธรรมที่เป็นใหญ่ปกครองเฉพาะในหน้าที่ของตนๆ เท่านั้น แม้ว่าจะเกิดขึ้นพร้อมๆ กันหลายๆ อินทรีย์ในคราวเดียวกันได้ ก็ไม่ขัดกัน ไม่มีการห้ามความเป็นใหญ่ซึ่งกันและกัน

2. ความเป็นใหญ่เป็นผู้ปกครองโดยความเป็น**อธิบดี**นั้น ธรรมที่เป็นใหญ่ปกครองโดยความเป็นเจ้าที่มีอำนาจยิ่งกว่าธรรมที่เกี่ยวเนื่องกันกับตน ธรรมที่เป็นอธิบดีย่อมเป็นได้แต่เพียงอย่างเดียว ในการเกิดขึ้นคราวหนึ่งๆ ธรรมอื่นๆ จะต้องคล้อยตามอธิบดีนั้นไปในอารมณ์

สรุปความว่า

- ความเป็นใหญ่ โดยความเป็น**อินทรีย์**ในคราวเดียวกันเป็นได้หลายๆ อินทรีย์ ไม่ขัดกัน
- ส่วนความเป็นใหญ่ โดยความเป็น**อธิบดี**นั้น ในคราวหนึ่งๆ เป็นได้อย่างเดียวเท่านั้น เกิดร่วมกันหลายๆ **อธิบดี**ไม่ได้ อนึ่ง ธรรมที่เป็นอธิบดีได้นั้น ต้องอยู่ใน**ทวิเหตุกชวนะ** หรือ**ติเหตุกชวนะ** เท่านั้น

(หน้า 120)

7. อาหาร

อาหาร แปลว่า **นำมา** หมายความว่า ทำให้ผลเกิดขึ้นและช่วยอุดหนุนให้ตั้งอยู่ได้ เจริญขึ้นได้

อาหาร : สรุปความว่า

(หน้า 121)

1. **กพฬีการาหาร** นำมาซึ่ง *อาหารชสุทธัฏฐกกลาป* ให้เกิดในสันดานของสัตว์ทั้งหลาย
2. **ผัสสาหาร** นำมาซึ่ง *เวทนา* คือ การเสวยอารมณ์ เป็นสุขบ้าง ทุกข์บ้าง เฉยๆ บ้าง
3. **มโนสัญเจตนาหาร** นำมาซึ่ง
   - *ปฏิสนธิวิญญาณ* คือ การเกิดเป็นมนุษย์ เทวดา พรหม อบายสัตว์ และ
   - *ปวัตติวิญญาน* คือ การเห็น การได้ยิน เป็นต้น
4. **วิญญาณาหาร** นำมาซึ่ง *เจตสิกและกัมมชรูป*

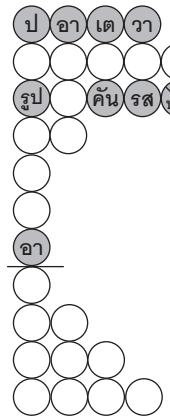

อาหารชสุทธัฏฐกกลาป หมายถึง กลาปที่มีจำนวน 8 ได้แก่ อวินิพโภครูป 8 โดยเฉพาะเกิดเมื่ออาหารต่างๆ หรือยาต่างๆ จะดีก็ตาม ไม่ดีก็ตาม เมื่อกินลงไปแล้วไม่ทำให้ร่างกาย รู้สึกสดชื่น แข็งแรง กระปรี้กระเปร่า หรือเมื่อกินลงไปแล้ว ทำให้ร่างกายไม่สบาย แน่น อืดอัด เช่นนี้ หมายความว่า อาหารชกลาปที่เกิดจากยา หรืออาหารเหล่านี้ ยังไม่ได้ประกอบด้วยวิการรูป 3 (ลหุตาทิเอกาทสกกลาป)

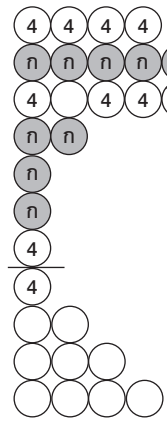

กัมมชรูป คือ รูปที่เกิดจากกรรมมี 18

แน่นอน มี 9 ได้แก่ ปสาทรูป 5 ภาวรูป 2 หทยรูป 1 ชีวิตรูป 1

ไม่แน่นอน มี 9 ได้แก่ ④ อวินิพโภครูป 8 ปริจเฉทรูป 1

(หน้า 123)

โพธิปักขิยสังคหะ

การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่ายมรรคญาณ

ในโพธิปักขิยสังคหะนี้ มีธรรมอยู่ 7 หมวด คือ

สติ	1. สติปัฏฐาน	*พละ*	5. พละ
สัม	2. สัมมัปปธาน	*โพช*	6. โพชฌงค์
อิท	3. อิทธิบาท	*มัค*	7. มัคคังคะ
อิน	4. อินทรีย์		

ว่าโดยประเภท มี 37 ประเภท

(หน้า 132-133)

1. สติปัฏฐาน

เหตุผลที่สติดวงเดียวเป็นสติปัฏฐานทั้ง 4 ได้

- สติดวงเดียว เป็นสติปัฏฐานทั้ง 4 ได้ เพราะ
  1. อารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งการกำหนด ก็มี 4
  2. ลักขณะอันเป็นนิมิตที่ปรากฏขึ้น ก็มี 4
  3. การประหาณวิปลาสธรรม ก็มี 4

ด้วยเหตุนี้ สติดวงเดียว จึงเป็นสติปัฏฐานทั้ง 4 ได้

สติดวงเดียวเป็นสติปัฏฐานทั้ง 4 ได้เพราะ						
อารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งการกำหนดของสติ มี 4 ดวง คือ			**ลักขณะอันเป็นนิมิต ที่ปรากฏขึ้น มี 4 คือ**	**การประหาณวิปลาสธรรม มี 4 คือ**		
1. รูปขันธ์	เป็นอารมณ์ของสติ เรียก	กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน	1. อสุภลักขณะ	1. สุภวิปลาส	ถูกประหาณ	
2. เวทนาขันธ์	”	เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน	2. ทุกขลักขณะ	2. สุขวิปลาส	”	
3. วิญญาณขันธ์	”	จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน	3. อนิจจลักขณะ	3. นิจจวิปลาส	”	
4. { สัญญาขันธ์ / สังขารขันธ์ }	”	ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน	4. อนัตตลักขณะ	4. อัตตวิปลาส	”	

(หน้า 133)

2. สัมมัปปธาน

วิริยะดวงเดียวเป็นสัมมัปปธาน ทั้ง 4 ได้ เพราะกิจของวิริยะในที่นี้ มีอยู่ 4 อย่าง คือ

1. พยายามเพื่อ ละ อกุศล ที่เกิดแล้ว
2. " ไม่ให้ อกุศล ใหม่เกิด
3. " ให้ กุศล ใหม่เกิด
4. " ให้ กุศล ที่เกิดแล้วเจริญรุ่งเรืองขึ้น

(หน้า 137)

3. อิทธิบาท

ได้แก่ กุศลจิต 21 ฉันทะ วิริยะ ปัญญา *ที่อยู่ในกุศลจิตที่มีกำลังอย่างแรงกล้า* (ไม่ใช่อย่างสามัญ)

ฉันทะ วิริยะ กิริยาจิต และปัญญา ของพระอรหันต์ ไม่ชื่อว่า อิทธิบาท เพราะเป็นธรรมดา พระอรหันต์ทั้งหลายนั้น เป็นผู้ถึงความสำเร็จโดยบริบูรณ์อยู่แล้ว

ผลจิต ฉันทะ วิริยะ ปัญญา ที่อยู่ในผลจิตไม่ชื่อว่า อิทธิบาท เพราะผลจิตก็เป็นผลของมรรคจิตอยู่แล้ว องค์ธรรมของอิทธิบาท 4 ก็คือ อธิบดี 4 นั่นเอง ต่างกันเพียง

- ธรรมที่เป็น **อิทธิบาท** เป็นได้เฉพาะ **กุศล** เท่านั้น แต่
- ธรรมที่เป็น **อธิบดี** เป็นได้ทั้ง **กุศล อกุศล อพยากตะ**

4. อินทรีย์

อินทรีย์ หมายความว่า เป็นผู้ปกครอง หมายความว่า สามารถทำให้สภาวธรรมที่เกิดขึ้นพร้อมกันกับตนนั้น ต้องเป็นไปตามอำนาจของตน

5. พละ

พละ หมายความว่า ไม่หวั่นไหว

6. โพชฌงค์

โพชฌงค์ หมายความว่า องค์แห่งการรู้อริยสัจจ์ 4

ธรรมอันเป็นเครื่องประกอบของธรรมหมวดที่เป็นเหตุให้รู้อริยสัจจ์ 4 ชื่อว่า โพชฌงค์ ได้แก่ องค์ธรรมของโพชฌงค์เฉพาะๆ

(หน้า 140-141)

7. มัคคังคะ

คำอธิบายในองค์ธรรม 8

1. **สัมมาทิฏฐิ**
   การเห็นแจ้งในอริยสัจจ์ทั้ง 4 โดยกิจทั้ง 4 คือ
   1. เห็นแจ้งใน ทุกขสัจจะ โดย ปริญญากิจ
   2. เห็นแจ้งใน สมุทยสัจจะ โดย ปหานกิจ
   3. เห็นแจ้งใน นิโรธสัจจะ โดย สัจฉิกรณกิจ
   4. เห็นแจ้งใน มรรคสัจจะ โดย ภาวนากิจ

   เหล่านี้ ชื่อว่า **สัมมาทิฏฐิ**
2. **สัมมาสังกัปปะ**
   ดำริชอบที่เกี่ยวกับ
   1. นิกฺขมสงฺกปฺป ความดำริที่ออกจากกามคุณอารมณ์
   2. อพฺยาปาทสงฺกปฺป ความดำริที่ประกอบด้วยเมตตา
   3. อวิหิංสาสงฺกปฺป ความดำริที่ประกอบด้วยกรุณา

   เหล่านี้ ชื่อว่า **สัมมาสังกัปปะ**
3. **สัมมาวาจา**
   การเว้นจาก วจีทุจริตทั้ง 4 ที่ไม่เกี่ยวกับอาชีพ ชื่อว่า **สัมมาวาจา**
4. **สัมมากัมมันตะ**
   การเว้นจาก กายทุจริตทั้ง 3 ที่ไม่เกี่ยวกับอาชีพ ชื่อว่า **สัมมากัมมันตะ**
5. **สัมมาอาชีวะ**
   การเว้นจาก วจีทุจริต 4 และกายทุจริต 3 ที่เกี่ยวกับอาชีพ ชื่อว่า **สัมมาอาชีวะ**
6. **สัมมาวายามะ**
   ความเพียรที่ดำเนินไปตามสัมมัปปธานทั้ง 4 ชื่อว่า **สัมมาวายามะ**
7. **สัมมาสติ**
   ความระลึกที่ดำเนินไปตามสติปัฏฐานทั้ง 4 ชื่อว่า **สัมมาสติ**
8. **สัมมาสมาธิ**
   ความตั้งมั่นในอารมณ์วิปัสสนากรรมฐาน ชื่อว่า **สัมมาสมาธิ**

การจำแนกองค์มรรค 8
โดยสีลขันธ์ สมาธิขันธ์ ปัญญาขันธ์

1. สัมมาวาจา
2. สัมมากัมมันตะ
3. สัมมาอาชีวะ

} องค์มรรคทั้ง 3 นี้ สงเคราะห์เข้าใน **สีลขันธ์**

4. สัมมาวายามะ
5. สัมมาสติ
6. สัมมาสมาธิ

} องค์มรรคทั้ง 3 นี้ สงเคราะห์เข้าใน **สมาธิขันธ์**

7. สัมมาทิฏฐิ
8. สัมมาสังกัปปะ

} องค์มรรคทั้ง 2 นี้ สงเคราะห์เข้าใน **ปัญญาขันธ์**

สัพพสังคหะ

การแสดงสงเคราะห์ จิต เจตสิก รูป นิพพาน ซึ่งเป็นวัตถุธรรมทั้งหมดรวมกัน

ในสัพพสังคหะนี้ มีธรรมอยู่ 5 หมวด คือ

ขัน 1. ขันธ์
อุ 2. อุปาทานักขันธ์
อา 3. อายตนะ
ธา 4. ธาตุ
สัจ 5. อริยสัจจ์

ว่าโดยประเภท มี 39 ประเภท (ไม่ต้องนับอุปทานักขันธ์ โดยเฉพาะ)

(หน้า 140)

1. ขันธ์

มีความหมาย 3 อย่าง คือ

1. ขันธ์ หมายความว่า เป็นกลุ่ม เป็นกอง คือ
   1. ธรรมที่เป็น ปัจจุบัน อดีต อนาคต รวมกันเป็นกอง 1
   2. " อัชฌัตตะ และพหิทธะ "
   3. " โอฬาริกะ และสุขุมะ "
   4. " หีนะ และปณีตะ "
   5. " ทูระ และสันติกะ "
2. ขันธ์ หมายความว่า เป็นอาหารของทุกข์ต่างๆ อันได้แก่ ชาติ ชรา พยาธิ มรณะ
3. ขันธ์ หมายความว่า ธรรมที่แสดงอาการว่างเปล่าจากอัตตะ

(หน้า 150)

สำหรับ นิพพาน เป็นขันธวิมุตต์ ก็เพราะไม่มีประเภทต่างกัน กล่าวคือ

1. นิพพาน ไม่มีประเภทแห่ง ปัจจุบัน อดีต อนาคต มีแต่กาลวิมุตต์อย่างเดียว ฉะนั้น จึงเป็นขันธ์ไม่ได้
2. นิพพาน ที่เป็นอัชฌัตตะไม่มี เป็นพหิทธะอย่างเดียว ฉะนั้น จึงเป็นขันธ์ไม่ได้
3. นิพพาน ที่เป็นโอฬาริกะไม่มี เป็นสุขุมะอย่างเดียว ฉะนั้น จึงเป็นขันธ์ไม่ได้
4. นิพพาน ที่เป็นหีนะไม่มี เป็นปณีตะอย่างเดียว ฉะนั้น จึงเป็นขันธ์ไม่ได้
5. นิพพาน ที่เป็นสันติกะไม่มี เป็นทูระอย่างเดียว ฉะนั้น จึงเป็นขันธ์ไม่ได้

ที่กล่าวว่า นิพพานเป็น กาลวิมุตต์ พหิทธะ สุขุมะ ปณีตะ ทูระ เหล่านี้ ก็ไม่เรียกว่า นิพพาน มี 5 ประเภท เพราะนิพพานที่เป็นกาลวิมุตต์นั้นเอง เป็นพหิทธะ สุขุมะ ปณีตะ ทูระ ด้วย

แสดงวจนัตถะของคำว่า **ขันธ์**

อเนกทุกฺเขหิ ขชฺชนฺตีติ = ขนฺธา

ธรรมทั้งหลายที่ถูกทุกข์ต่างๆ เคี้ยวกิน ฉะนั้น ชื่อว่า ขันธ์ หมายถึง ขันธ์ 5 นี้ เป็นที่เกิดแห่ง ชาติ ชรา พยาธิ มรณะ เป็นต้น ถ้าไม่มีขันธ์ 5 แล้ว ทุกข์ต่างๆ เหล่านี้ ก็เกิดขึ้นไม่ได้

นิพพานและบัญญัติ จัดเป็น กาลวิมุตต์อารมณ์ เพราะธรรมทั้ง 2 พวกนี้ เป็นอสังขตธรรม ไม่ได้ถูกปรุงแต่งด้วยปัจจัย 4 ฉะนั้น การเกิดขึ้นเองของธรรมทั้งสองพวกนี้จึงไม่มี เมื่อไม่มี การเกิดขึ้นแล้ว ก็กล่าวไม่ได้ว่า นิพพาน หรือบัญญัติเหล่านี้เป็น ปัจจุบัน อดีต อนาคต เพราะเหตุนั้น ท่านจึงเรียกว่า กาลวิมุตต์อารมณ์

2. อุปาทานักขันธ์

อุปปาทานักขันธ์ หมายความว่า ขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของอุปทาน

3. อายตนะ

อายตนะ มีความหมาย 2 อย่าง คือ

1. อายตนะ หมายความว่า ธรรมที่มีสภาพคล้ายกับว่ามีความพยายามเพื่อยังผลของตนให้เกิดขึ้น เช่น จักขายตนะ กับ รูปายตนะ เป็นเหตุให้การเห็นเกิดขึ้น (เป็นผล) เป็นต้น
2. อายตนะ หมายความว่า ธรรมที่กระทำซึ่งจิตและเจตสิกให้กว้างขวางเจริญขึ้น

4. ธาตุ

ธาตุ หมายความว่า ธรรมชาติที่ทรงไว้ซึ่งสภาพของตน เป็นสภาวะแท้ๆ ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ชีวะ

5. อริยสัจจ์

อริยสัจจ์ หมายความว่า 1. ธรรมที่เป็นความจริงของอริยเจ้าทั้งหลาย
2. สัจจธรรมทั้ง 4 ที่เป็นความจริงไม่เปลี่ยนแปลง

เหตุผลที่ว่า ธรรมทาน มีอานิสงส์ยิ่งใหญ่กว่า อามิสทาน ?

เหตุผลที่ว่า ธรรมทาน มีอานิสงส์ยิ่งใหญ่กว่า อามิสทาน นั้น ดังพระกระแสพระพุทธบริหาร ประทานพระธรรมเทศนาว่า นรชนเหล่าใด ได้แสดงพระสัทธรรมเทศนาด้วยตนเองก็ดี ยังบุคคลอื่นให้แสดงก็ดี ได้บอกกล่าวแก่บุคคลผู้เล่าเรียนพระพุทธวจนะก็ดี ได้สร้างพระอักษรอันเป็นพระพุทธฎีกา บุคคลทั้งหลายเหล่านี้ นับว่าให้ธรรมเป็นทาน หาทานอื่นจะเสมอเหมือนมิได้ แม้ว่าบุคคลมีศรัทธาและทรงซึ่งอิสสริยาธิปไตยประกอบด้วยยศศักดิ์อานุภาพ จะคิดอ่านการงานสิ่งใด ๆ ก็จะสำเร็จมโนรถสมความปรารถนา จะนิมนต์พระอริยสงฆ์เจ้ามานั่งให้เต็มในห้องจักรวาล มีสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประธาน จะถวายบิณฑบาตทาน ประกอบด้วยขาทนียโภชนียาหาร พร้อมด้วยสูปะพยัญชนะล้วนมีรสอันดี ข้าวสุกก็หุงด้วยข้าวสารแห่งข้าวสาลี ผ้าไตรจีวรก็ล้วนแต่เนื้อดี ๆ และได้ถวายเสนาสนะเป็นกัปปิยะอันสมควรแก่สมณะบริโภค ไม่เป็นอาบัติ ได้ถวายเภสัชชบริขารอันเป็นปัจจัยแก่ภิกษุไข้ทั่วไป แก่พระอริยบุคคล มีสมเด็จพระพุทธเจ้าเป็นประธาน อันมานั่งเต็มในห้องจักรวาล ผลอันบุคคลได้ถวายจตุปัจจัยทานดังนี้ มิได้ถึงซึ่งเสี้ยวหนึ่งแห่งกุศลราศีที่บุคคลให้ธรรมเป็นทาน โดยกำหนดเป็นที่สุดแต่ประมาณแห่งคาถาอนุโมทนาคาถาเดียว แบ่งออกเป็น 16 เสี้ยว ยกเสีย 15 เสี้ยว นำเสี้ยวหนึ่งนั้นมาแบ่งอีกให้ได้ 16 เสี้ยว ผลที่ถวายจตุปัจจัยทานนั้น ไม่เท่าเสี้ยวหนึ่งแห่งคาถา อนุโมทนาอันแบ่งออกดังนี้ ธรรมทานนั้น มีกุศลราศีเป็นอัศจรรย์กว่าทานทั้งปวงอันเป็นโลกียะ ธรรมทานนั้นเป็นปัจจัยให้เกิดปัญญาดี ปัญญาอันฉลาด อาจรู้ทั่วไปในพระไตรปิฎก และแตกฉานในพระไตรปิฎก และปฏิสัมภิทาญาณทั้ง 4

อีกประการหนึ่ง ธรรมทานนั้น ประเสริฐกว่า วิหารทาน และเจดียทาน พระอริยเจ้า บรรดาแต่ได้ตั้งอยู่ในอเนญชธรรม คือ ปราศจากตัณหา มานะ ทิฏฐิ ซึ่งล่วงลับปรินิพพานไปในอดีตกาลก็ดี ในกาลเป็นปัจจุบันก็ดี และจะมีในกาลข้างหน้าก็ดี ก็ย่อมได้ด้วยธรรมทานนี้ ย่อมมีธรรมทานที่ได้สะสมอบรมมาแต่กาลปางก่อนด้วยกันทุกรูป

จากแนวข้อสอบชั้นอภิธัมมาจริยะโท

รายชื่อผู้ร่วมพิมพ์หนังสือเป็นธรรมทานเพื่อน้อมถวายเป็น พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา
เพื่อเป็นปัจจัยสู่ มรรค ผล นิพพาน ในกาลอันสมควร อนุโมทนา สาธุ สาธุ สาธุ

๑. คุณพนิดา ชอบวณิชชา ๘๐,๐๐๐ บาท
๒. คุณพิรพร คล่องเวสสะ และคุณบุญล้อม ศุภานุสนธิ์ ๖๐,๐๐๐ บาท
๓. ดร.ประชา แสงทองสุข ๕๐,๐๐๐ บาท
๔. คุณวรมน - คุณคเณศ - ด.ช.ธรรม์ สุจริตกุล ๑๐,๐๐๐ บาท
๕. คุณประณีตศจี เจริญจิตต์ ๕,๐๐๐ บาท
๖. คุณจิราพร เลาหพัชรินทร์ และครอบครัว ๕,๐๐๐ บาท
๗. คุณวัชรี วิมุกตายน ๕,๐๐๐ บาท
๘. คุณวรพล - คุณเจราดล - ดช.ปิยพัทธ์ - ดญ.พัทธนันท์ - ด.ญ.นรกมล ศุภานุสนธิ์ ๕,๐๐๐ บาท
๙. คุณปิยะรัตน์ กัลปนายุทธ - พ.ต.ท.อติชาต แย้มผกา - ด.ญ.อรกฤตยา แย้มผกา ๕,๐๐๐ บาท
๑๐. คุณศิริวรรณ - คุณศิลป์ชัย ศรีขจรลาภ ๔,๐๐๐ บาท
๑๑. คุณณัชชา ไชยโย ๓,๐๐๐ บาท
๑๒. คุณกัญญา สุวรรณกรสกุล ๓,๐๐๐ บาท
๑๓. นางชิโนรส - นายกมล - นางสาวณัฐมน - นายโอฬาร เอกมโนชัย ๓,๐๐๐ บาท
๑๔. คุณสสิมน คล่องเวสสะ และครอบครัว ๓,๐๐๐ บาท
๑๕. กลุ่มคุณแป้น (ราษี) และเพื่อนๆ ๓,๐๐๐ บาท
๑๖. คุณวันทนีย์ บุตรงามดี และครอบครัว ๓,๐๐๐ บาท
๑๗. คุณภาคย์ เหล่าสุวรรณวัฒน์ ๓,๐๐๐ บาท
๑๘. รศ.ดร.วิไลรัตน์ ลื้อนันต์ศักดิ์ศิริ ผศ.ดร.นพ.ชวบูลย์ เดชสุขุม ๒,๐๐๐ บาท
๑๙. คุณปิยดา ธราธิป และครอบครัว ๒,๐๐๐ บาท
๒๐. คุณประถิมา-ชาญวิทย์ อุเทนพิทักษ์ และครอบครัว ๒,๐๐๐ บาท
๒๑. คุณพิกุล ศรีศาสตรา และครอบครัว ๒,๐๐๐ บาท
๒๒. คุณทิพาภรณ์ อูนากูล ๒,๐๐๐ บาท
๒๓. คุณสุวรรณ - คุณนฤมล ภานุนำภา ๒,๐๐๐ บาท
๒๔. คุณวนิดา โรจนสโรช ๒,๐๐๐ บาท
๒๕. นางไตรทิพย์ ภูลพิพัฒน์ ๒,๐๐๐ บาท
๒๖. คุณประสิทธิ์ - คุณปราณี ภานุนำภา ๒,๐๐๐ บาท
๒๗. พระมหาเจริญ ชุตินฺธโร ๒,๐๐๐ บาท
๒๘. คุณสุมนา เกิดสินธุ์ชัย พร้อมครอบครัว ๒,๐๐๐ บาท
๒๙. คุณวิบูลรัก มูลรากุล ๑,๕๕๕ บาท
๓๐. คุณพิชัย - สุพรจันทร์ - เนติ - นที สาครยุทธเดช ๑,๕๐๐ บาท
๓๑. คุณจันทร์ฉาย ทองมนต์ และครอบครัว ๑,๕๐๐ บาท
๓๒. นางสาววิไลวรรณ หฤทัยธนาสันติ์ ๑,๑๐๐ บาท
๓๓. คุณแม่บุญยงค์-วิภา ตั้งสมบัติวิสิทธิ์ ๑,๐๐๙ บาท
๓๔. ดร.อัจฉราภรณ์ สนามพล ๑,๐๐๙ บาท
๓๕. คุณสมศรี ประกรแก้ว ๑,๐๐๐ บาท
๓๖. คุณรัตมณี เศรษฐวงศ์ ๑,๐๐๐ บาท
๓๗. คุณวิทูรย์ ชนสิริไกรศรี ๑,๐๐๐ บาท
๓๘. คุณวรรณพร ลาภเกิน ๑,๐๐๐ บาท
๓๙. คุณพัชรินทร์ ตงศิริ ๑,๐๐๐ บาท
๔๐. นายชัยศักดิ์ - นางสมคิด ศศิโอภาส ๑,๐๐๐ บาท
๔๑. คุณพรรณงาม นิลประภา ๑,๐๐๐ บาท
๔๒. คุณประทุม พุทธิวนิช ๑,๐๐๐ บาท
๔๓. นายราเชนทร์ พงษ์วิทยานุสรณ์ ๑,๐๐๐ บาท
๔๔. คุณธิดา เกิดกำไร ๑,๐๐๐ บาท
๔๕. คุณภัทรภร บำรุงตระกูลสุข ๑,๐๐๐ บาท
๔๖. คุณกาญจนา - วรพล ธราธิป ๑,๐๐๐ บาท
๔๗. นางสาวมนี คงเกษม ๑,๐๐๐ บาท
๔๘. คุณสุภา พฤฒิพฤกษ์ และครอบครัว ๑,๐๐๐ บาท
๔๙. คุณพีรเกียรติ - พจนีย์ พฤฒิพฤกษ์ และครอบครัว ๑,๐๐๐ บาท
๕๐. ดร.สุพรรณ - พรรณี กาญจนสุธรรม ๑,๐๐๐ บาท
๕๑. คุณภาวนา ภูสุวรรณ ๑,๐๐๐ บาท
๕๒. คุณอาภาภรณ์ อุดมผลภักดี ๑,๐๐๐ บาท
๕๓. คุณจันทิมา ดวงแก้ว ๑,๐๐๐ บาท
๕๔. คุณวิมล สำราญวานิช ๑,๐๐๐ บาท
๕๕. คุณพงษ์ศักดิ์ - คุณเกศิณี เวชพาณิชย์ ๑,๐๐๐ บาท
๕๖. คุณภาวิดา ศรีสุนทร ๑,๐๐๐ บาท

๕๗. พตท.หญิงณัฐฐานันท์ ประสพสันติ ๑,๐๐๐ บาท
๕๘. คุณธารา ตั้งกนกวิทยา ๑,๐๐๐ บาท
๕๙. คุณอัญชลี ตั้งกนกวิทยา ๑,๐๐๐ บาท
๖๐. คุณชุตินันท์ - คุณธัญวรัชต์ แช่มโชติ ๑,๐๐๐ บาท
๖๑. คุณวราภรณ์ คำน่านใจสอน ๑,๐๐๐ บาท
๖๒. คุณกุญชลี จันทร์วิเชียร ๑,๐๐๐ บาท
๖๓. คุณรุ่งนภา สุธาสี ๑,๐๐๐ บาท
๖๔. คุณอรุณี เลิศสินไพศาล ๑,๐๐๐ บาท
๖๕. นพ.พิศิษฐ์ สุกไสว ๑,๐๐๐ บาท
๖๖. คุณพรกมล โตรุ่ง ๑,๐๐๐ บาท
๖๗. คุณรัศมี คุ้มไพโรจน์ ๑,๐๐๐ บาท
๖๘. คุณกองศักดิ์ ชูระมาน - คุณสุภัทรี เปรมจิต ๑,๐๐๐ บาท
๖๙. คุณปิยสนธิ์ ไชยสุต ๑,๐๐๐ บาท
๗๐. คุณลดาทิพย์ สุวรรณ ๑,๐๐๐ บาท
๗๑. นพ.สมหมาย คุปต์นิรัติศัยกุล ๑,๐๐๐ บาท
๗๒. คุณจินตนา เทียนรัตน์ และคุณอัญชลา ตั้งกนกวิทยา ๑,๐๐๐ บาท
๗๓. คุณศิริพร อุตตมะเวทิน ๑,๐๐๐ บาท
๗๔. คุณกานต์รดา เรืองรัตน์ ๑,๐๐๐ บาท
๗๕. คุณสุกัญญา โพธิเสถียร ๑,๐๐๐ บาท
๗๖. ท.พญ.โสภา ชื่นชูจิตต์ ๑,๐๐๐ บาท
๗๗. คุณเสาวลักษณ์ สายไทย ๑,๐๐๐ บาท
๗๘. ครอบครัวจารุพศิน ๑,๐๐๐ บาท
๗๙. คุณอนุรัตน์ ธัมมอัญญา และครอบครัว ๑,๐๐๐ บาท
๘๐. คุณวรวุฒิ กายวิจิตร ๑,๐๐๐ บาท
๘๑. คุณเพ็ญศรี อุดมนาค ๑,๐๐๐ บาท
๘๒. คุณสุมิตรา พิริยพลพงศ์ ๑,๐๐๐ บาท
๘๓. คุณมัลลิกา สุขก้อน ๑,๐๐๐ บาท
๘๔. คุณปทุมมาศ เพชรแสงใส ๑,๐๐๐ บาท
๘๕. คุณลัดดา เลิศรัตนวัลลภ ๑,๐๐๐ บาท
๘๖. คุณพิชัย พุ่มกระจ่าง ๑,๐๐๐ บาท
๘๗. คุณพงศ์พัฒน์ เปี่ยมปัญญาศิลป์ ๑,๐๐๐ บาท
๘๘. คุณสิริกร สุประดิษฐ์ ณ อยุธยา ๑,๐๐๐ บาท
๘๙. คุณสุรินทร์ อภิรักษ์ ๑,๐๐๐ บาท
๙๐. คุณสง่า สมบูรณ์หรรษา ๑,๐๐๐ บาท
๙๑. คุณอรวรรณ จันทร์โส ๑,๐๐๐ บาท
๙๒. คุณสุภา แสงฤทธิ์เดช ๑,๐๐๐ บาท
๙๓. คุณพนารัตน์ เฮงสกุล ๑,๐๐๐ บาท
๙๔. คุณสุภาพ จันทร์นามวงศ์ ๑,๐๐๐ บาท
๙๕. คุณผ่องศรี ตั้งกิติวงศ์พร ๑,๐๐๐ บาท
๙๖. คุณจุ้ย เจริญจิตต์ ๑,๐๐๐ บาท
๙๗. คุณทองสุข เจริญจิตต์ ๑,๐๐๐ บาท
๙๘. คุณคเณศร์ เจริญจิตต์ ๑,๐๐๐ บาท
๙๙. เรือตรีหญิงฐิติยา ทาโต ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๐. อาจารย์ธรา อมตธรรมธารา ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๑. อาจารย์วิมลรัตน์ พุทธาศรี ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๒. คุณศิริพรรณ บุญเกิด ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๓. คุณภัทรประภา วิชิตะกุลขอ ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๔. คุณฉัตรกมล ศุภานุสนธิ์ ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๕. นางธีรดา ทรัพย์เจริญกุล - นายพัชรชัย พัฒนสุข ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๖. คุณมันทนา เลิศชัยทวี ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๗. คุณบุญหลาย พูทอน ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๘. คุณวันชัย - คุณสุดา สุขวิบูลย์ ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๙. คุณสมิตานันท์ พรหมพินิจ ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๐. Mr.Saw San Thin Auung, Mrs.Khin Nu, Mr.Saw Hein San ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๑. คุณวรมน สุจริตกุล ขออุทิศให้
นางสาววนัสดา ถนัดค้า (หมิว) ผู้ล่วงลับ ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๒. คุณกำจัด - คุณวรรณประภา ดิศวัฒน์ ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๓. คุณปรีชา ปยัตตกูล - คุณศิริพร อดุลย์วิทยากร ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๔. คุณสายเพ็ญ โรจนเสถียร ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๕. คุณปรีดิ์เปรม ป ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๖. คุณพัราวลัย ด ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๗. คุณสมบูรณ์ ชีพพานิชไพศาล ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๘. คุณทรงวุฒิ ฐิติบุญสุวรรณ ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๙. คุณโฉลก สัมพันธารักษ์ ๑,๐๐๐ บาท

๑๒๐. คุณทิตยาวดี สัมพันธารักษ์ ๑,๐๐๐ บาท
๑๒๑. คุณขนิษฐา โรจนเสถียร ๑,๐๐๐ บาท
๑๒๒. คุณนิลวรรณา อึ้งอัมพร ๑,๐๐๐ บาท
๑๒๓. คุณจอห์นสัน ม่วงทอง และคุณสุนันท์ แสงโชติ ๙๙๙ บาท
๑๒๔. นายบุญญฤทธิ์ เยี่ยมฉวี และครอบครัว และญาติกา ๙๙๙ บาท
๑๒๕. พล.อ.ท.ฐานิตย์ เจริญจิตต์ ๙๙๙ บาท
๑๒๖. คุณสรรค์ ฉัตรแก้ววรกุล ๙๐๐ บาท
๑๒๗. คุณสุวรรณนี สุตตปัญญา ๙๐๐ บาท
๑๒๘. คุณมนสิชา สุวรรณกูฏ ๙๐๐ บาท
๑๒๙. คุณประภาภรณ์ โพดพลัด ๘๘๘ บาท
๑๓๐. นางนันทพัทธ์ ธีระวัฒนานนท์ และครอบครัว ๖๒๖ บาท
๑๓๑. พ.ท.วัฒนชัย - วรณี วิสุทธิเพ็ญ ๖๐๐ บาท
๑๓๒. อ.แม่ชี ดร.จำเนียร แสงสิน ๖๐๐ บาท
๑๓๓. คุณแม่ศศรส อยู่รุ่งเรืองศักดิ์ ๕๓๐ บาท
๑๓๔. คุณแปะอี่ แซ่ลี้ ๕๐๐ บาท
๑๓๕. คุณสมจิตต์ ตั้งชัยวัฒนา ๕๐๐ บาท
๑๓๖. พอจ.มหาวชิรวิทย์ ฤทธิ์คำรพ ๕๐๐ บาท
๑๓๗. คุณรวมพร เพ็งสอน และครอบครัว ๕๐๐ บาท
๑๓๘. คุณอุไรวรรณ ณัฐตระกูลเลิศ ๕๐๐ บาท
๑๓๙. นางสาวมณีรัตน์ เพ็งเสนพะเนา ๕๐๐ บาท
๑๔๐. นางสาววีนัส จันมา ๕๐๐ บาท
๑๔๑. คุณสุจิตรา ล้อทวีสวัสดิ์ ๕๐๐ บาท
๑๔๒. นางนงลักษณ์ สระแก้ว ๕๐๐ บาท
๑๔๓. นางอัศนีย์ บนไม้กลาง ๕๐๐ บาท
๑๔๔. คุณสกนธ์ จินดาวรรณ ๕๐๐ บาท
๑๔๕. พลโทหญิงพรฑิตา ชัยอำนวย ๕๐๐ บาท
๑๔๖. คุณอุไรรัตน์ ศรีวิบูลย์ ๕๐๐ บาท
๑๔๗. คุณเตียบักยู้ ปอเฮียง ชัญญานุช ภูวนเจริญ และครอบครัว ๕๐๐ บาท
๑๔๘. คุณวิชัย - นิตยา วงศ์แพทย์ และครอบครัว ๕๐๐ บาท
๑๔๙. นางสาวสุวัฒนา อุดมธนาภรณ์ ๕๐๐ บาท
๑๕๐. คุณชญาภา ประกิจโชคชัย ๕๐๐ บาท
๑๕๑. คุณกอบกุล กาญจนาลัย ๕๐๐ บาท
๑๕๒. คุณเบ็ญจมาศ จิตรสมบูรณ์ ๕๐๐ บาท
๑๕๓. แม่ชีณัฐรำไพ พจณิชาวงศ์ ๕๐๐ บาท
๑๕๔. คุณจุรี ตาปนานนท์ ๕๐๐ บาท
๑๕๕. คุณพีรพัฒน์ - สินี - รุ่งทิณี พฤฒิพฤกษ์ ๕๐๐ บาท
๑๕๖. คุณนิธิพล - เนธิศดา - นิธิดล ธรรมภูษิต ๕๐๐ บาท
๑๕๗. คุณพีระศักดิ์ อรอนงค์ อาทิตย์ พฤฒิพฤกษ์ ๕๐๐ บาท
๑๕๘. คุณศรัณย์พงศ์ อภิญญา ศรัญญา พันธ์สุวรรณ ๕๐๐ บาท
๑๕๙. อ.แม่ชีวิไล ลักษณ์แก้วมณีศรี ๕๐๐ บาท
๑๖๐. คุณวรบุตร - รัชพร ทวีรุจจนะ และครอบครัว ๕๐๐ บาท
๑๖๑. นางสาวสุนันทา พรหมโรจน์ ๕๐๐ บาท
๑๖๒. นางสาวกมลมาศ กำจรกิจการ ๕๐๐ บาท
๑๖๓. น.อ.(ญ)พรรณวดี จตุภมรศรี ๕๐๐ บาท
๑๖๔. คุณฉัตรชัย ภางาม ๕๐๐ บาท
๑๖๕. นายวัชระ อยู่รุ่งเรืองศักดิ์ ๕๐๐ บาท
๑๖๖. คุณอมรรัตน์ เล็งวัฒนากิจ ๕๐๐ บาท
๑๖๗. คุณศิริมาลย์ วีระวิทย์ ๕๐๐ บาท
๑๖๘. คุณปาริชาต ผ่องเจริญ ๕๐๐ บาท
๑๖๙. คุณเมธา ศุภธีระนนท์ ๕๐๐ บาท
๑๗๐. คุณสุมน สุธรรมนิรันดร์ ๕๐๐ บาท
๑๗๑. คุณพัชรี ฉายภมร ๕๐๐ บาท
๑๗๒. คุณสิริกาญจน์ วิวัฒน์ศิริพงศ์ ๕๐๐ บาท
๑๗๓. นางสาวปทุมวรรณ นามบุตร ๕๐๐ บาท
๑๗๔. อ.ปกรณ์ เจ็ดคัมภีร์ ๕๐๐ บาท
๑๗๕. อ.สุพาณี สุพงศ์พัฒนกิจ ๕๐๐ บาท
๑๗๖. ทพญ.ศรีรัตน์ สวัสดิ์อำไพรักษ์ และนายพล จริตไวทย์ ๕๐๐ บาท
๑๗๗. คุณวรินทร สมบุญมา ๕๐๐ บาท
๑๗๘. คุณพรรณา ชุ่มบัวทอง ๕๐๐ บาท
๑๗๙. ผศ.ดร.วิสิทธิ์ ล้อธรรมจักร และ ผศ.ดร.สุภาพร แสงศรีจันทร์ ๕๐๐ บาท
๑๘๐. ภญ.เพียงจันทร์ ศรีชัยวิทย์ ๕๐๐ บาท
๑๘๑. นาวาเอกหญิงวนิดา จันทร์ทอง ๕๐๐ บาท

๑๘๒. รศ.ดร.มณสิชา ป้องป้อม และนายณัชสิทธิ์ บุญแปลง ๕๐๐ บาท
๑๘๓. คุณปกศักดิ์ - คุณสุพจี นิลอุบล ๕๐๐ บาท
๑๘๔. คุณพิสมัย ธงชัย ๕๐๐ บาท
๑๘๕. ป.วิทยา มาสุข ๕๐๐ บาท
๑๘๖. คุณกัมพล จินดา ๕๐๐ บาท
๑๘๗. คุณธนภัทร ไพรวัลย์ ๕๐๐ บาท
๑๘๘. คุณดาหวัน อับดุลย์ ๕๐๐ บาท
๑๘๙. คุณรุ่งทิพย์ วรเมธามาศ ๕๐๐ บาท
๑๙๐. คุณเฉลิมขวัญกมล เป็งจันทร์ ๕๐๐ บาท
๑๙๑. แม่ชีสุชาดา ปุณย์จรีย์ ๕๐๐ บาท
๑๙๒. คุณกัญญา ภัทรสุทธหลวง ๕๐๐ บาท
๑๙๓. คุณพัชนี กาญจนภักดีกุล ๕๐๐ บาท
๑๙๔. คุณนภาภรณ์ เจียเจริญ ๕๐๐ บาท
๑๙๕. คุณดลหทัย มหาอัมพรพฤกษ์ ๕๐๐ บาท
๑๙๖. คุณจุฑารัตน์ อนิญชัยวัฒนา ๕๐๐ บาท
๑๙๗. คุณอุษา มั่นประเสริฐ และครอบครัว ๕๐๐ บาท
๑๙๘. คุณสมศักดิ์ อัศวยุทธพล ๕๐๐ บาท
๒๙๙. คุณเด่น นุชอนงค์ ๕๐๐ บาท
๒๐๐. คุณภูริทัต เจริญจิตต์ ๕๐๐ บาท
๒๐๑. คุณชนสิษฎ์ เพ็งปาน ๕๐๐ บาท
๒๐๒. คุณปรางวดี ปาลกะวงศ์ ๕๐๐ บาท
๒๐๓. คุณพรพิศ ประดิษฐ์พงษ์ ๕๐๐ บาท
๒๐๔. อาจารย์พรรษมน ศิริกุล ๕๐๐ บาท
๒๐๕. นายชิวเต็ก แซ่อึ้ง - นางชังจู แซ่เจี่ย ๕๐๐ บาท
๒๐๖. คุณรุจาภา ไตรบรรจงศิลป์ ๕๐๐ บาท
๒๐๗. อาจารย์สุรินทร์ อยู่ยง ๕๐๐ บาท
๒๐๘. คุณสุนีรัช สิริประภาพรรณ ๕๐๐ บาท
๒๐๙. คุณโชติมา เหลืองนภา ๕๐๐ บาท
๒๑๐. คุณเรวดี จิรพณิช ๕๐๐ บาท
๒๑๑. คุณสุจิตรา หอมกรุ่น ๕๐๐ บาท
๒๑๒. คุณจริยา พ่วงเผ่า ๕๐๐ บาท
๒๑๓. คุณนานัฐฐ์ อังคกมลเศรษฐ์ ๕๐๐ บาท
๒๑๔. คุณนวลจันทร์ สุขวิบูลย์ ๕๐๐ บาท
๒๑๕. คุณสนธิภัทร ศุภานุสนธิ์ ๕๐๐ บาท
๒๑๖. คุณฉัฐมณฑน์ สิรกุลวัฒน์ ๕๐๐ บาท
๒๑๗. คุณฉันทนา ฉันทดิสร ๕๐๐ บาท
๒๑๘. คุณสุดารัตน์ โรจนเสถียร ๕๐๐ บาท
๒๑๙. คุณปรารถนา ส ๕๐๐ บาท
๒๒๐. คุณสิทธิไกร เห็นใจชน ๕๐๐ บาท
๒๒๑. คุณจิรเดช ธนพัฒน์ชัยพงศ์ ๕๐๐ บาท
๒๒๒. คุณเธียรทิพย์ เตชะทิพย์มณี ๕๐๐ บาท
๒๒๓. นางดวงณหทัย เส้นทอง และครอบครัว ๔๙๙ บาท
๒๒๔. คุณพรพรรณ์ น้อยสุทธิ์ ๔๐๐ บาท
๒๒๕. คุณเตชทัต - คุณโชติกา - คุณเจริญ รอดทรัพย์ และ
คุณนทีกานต์ สุเมธสิทธิกุล ๔๐๐ บาท
๒๒๖. นางปารามิตตรา แสงวิสุทธิ์เสถียร ๔๐๐ บาท
๒๒๗. คุณเฉลา อุไรวรรณ ๔๐๐ บาท
๒๒๘. คุณภรณี เจริญจิตต์ ๔๐๐ บาท
๒๒๙. คุณศรีประชา เจริญจิตต์ ๔๐๐ บาท
๒๓๐. คุณวิเชียร แก้วงาม ๔๐๐ บาท
๒๓๑. คุณฉันทนา ทรัพย์ศฤงคาร ๔๐๐ บาท
๒๓๒. คุณเสาวลักษณ์ มูลิกา ๓๙๙ บาท
๒๓๓. คุณทัศนีย์ นิลเทศ และน้องแมมมอธ ๓๖๗ บาท
๒๓๔. คุณวิทยา บุญยัง และครอบครัว ๓๐๐ บาท
๒๓๕. คุณพัชรี ภาคาสัตย์ ๓๐๐ บาท
๒๓๖. นางบุญตัว ปูแอล และครอบครัว ๓๐๐ บาท
๒๓๗. นางรัชนี นาคณรงค์ ๓๐๐ บาท
๒๓๘. นศ.แม้นมาศ ศรีสุชาต ๓๐๐ บาท
๒๓๙. นายธนกฤต อุบลเฉลา นายสมพร ยืนสุข และครอบครัว ๓๐๐ บาท
๒๔๐. คุณภาวิดา สุขสุผิว และครอบครัว ๓๐๐ บาท
๒๔๑. คุณสุรีย์รัตน์ เล็งวัฒนากิจ ๓๐๐ บาท
๒๔๒. อาจารย์อัญชลีวันท์ นิลสนธิ ๓๐๐ บาท
๒๔๓. นางมลิวัลย์ ชุนถนอม ๓๐๐ บาท
๒๔๔. นางธนัญญา วงศ์ปัญจะ ๓๐๐ บาท

๒๔๕. คุณหยดฝน ปรีย์มาโนช ๓๐๐ บาท
๒๔๖. คุณพาสนา สง่าพงษ์ ๓๐๐ บาท
๒๔๗. คุณฉัฐรักข์ วัยเจริญ ๓๐๐ บาท
๒๔๘. คุณรัตนา ภูไพบูลย์ ๓๐๐ บาท
๒๔๙. ไม่ประสงค์ออกนาม ๓๐๐ บาท
๒๕๐. คุณณัชชา พร้อมดวงแก้ว ๓๐๐ บาท
๒๕๑. คุณอัศณีย์ สิงหลกะ ๓๐๐ บาท
๒๕๒. คุณประเสริฐพร บุญสิทธิ์ ๓๐๐ บาท
๒๕๓. คุณฉัตรา อนามนารถ ๓๐๐ บาท
๒๕๔. คุณปรีชา สุวรรณนิเวศน์ ๓๐๐ บาท
๒๕๕. คุณสุวรรณ ลอลือเลิศ ๓๐๐ บาท
๒๕๖. นายเมธา อินเรือน ๓๐๐ บาท
๒๕๗. คุณชาฏิ วิโนทัย ๓๐๐ บาท
๒๕๘. คุณฝนทิพย์ มงคลธาดา ๓๐๐ บาท
๒๕๙. คุณอรสา ซื่อสัตย์ ๓๐๐ บาท
๒๖๐. Mr.Saw Kyaw Myint San ๓๐๐ บาท
๒๖๑. คุณประไพทิพย์ เกื้อกูลเกียรติ์ ๒๕๐ บาท
๒๖๒. คุณวารินี เกื้อกูลเกียรติ์ ๒๕๐ บาท
๒๖๓. ผศ.ดร.ภราดร กาญจนสุธรรม ๒๐๐ บาท
๒๖๔. คุณวิศิษฐ์ ธราธิป และครอบครัว ๒๐๐ บาท
๒๖๕. คุณมุ่นฮุ่ย แซ่หลี และครอบครัว ๒๐๐ บาท
๒๖๖. คุณอัจฉรา - มาลี โพธิ์ศรีทอง และครอบครัว ๒๐๐ บาท
๒๖๗. คุณนิตยา นิลชาติ และครอบครัว ๒๐๐ บาท
๒๖๘. คุณอัยรินทร์ อุดมโชควิจิตร์ ๒๐๐ บาท
๒๖๙. คุณณัฐชามญช์ จวนขาว ๒๐๐ บาท
๒๗๐. คุณมนธิรา ศรีสด ๒๐๐ บาท
๒๗๑. คุณจันทนา อารยสมบูรณ์ ๒๐๐ บาท
๒๗๒. คุณนำชัย องค์ธนะสุข ๒๐๐ บาท
๒๗๓. คุณวิจิตรา ภูธนชัย ๒๐๐ บาท
๒๗๔. คุณกาญจนา ด่านตระกูล ๒๐๐ บาท
๒๗๕. คุณอรุณี พิชัยพัฒนโสภณ ๒๐๐ บาท
๒๗๖. คุณพิริยะ กิ่งขจี ๒๐๐ บาท
๒๗๗. คุณธิติยา อนันต์คุณูปการณ์ ๒๐๐ บาท
๒๗๘. คุณจารุวรรณ เย็นเสมอ ๒๐๐ บาท
๒๗๙. คุณมุกดา สุทธพรรณ ๒๐๐ บาท
๒๘๐. คุณสุรพล สกุลเรืองศรี ๒๐๐ บาท
๒๘๑. นายก้องภพ เต็งอำนวย ๒๐๐ บาท
๒๘๒. นางสาวชลธร ภัทรเสรี ๒๐๐ บาท
๒๘๓. คุณ WANNE C ๑๐๘ บาท
๒๘๔. คุณด๊าส ณ สงขลา ๑๐๘ บาท
๒๘๕. คุณรัตนาภรณ์ โสภา ๑๐๐ บาท
๒๘๖. คุณพีรยุทธ์ อยู่ยงเวชช์ ๑๐๐ บาท
๒๘๗. ไม่ประสงค์ออกนาม ๑๐๐ บาท
๒๘๘. พระอาจารย์มหาวินัย จิตฺตสำโร ๑๐๐ บาท
๒๘๙. คุณสิริพรรณ หฤทัยปรีย์ ๑๐๐ บาท
๒๙๐. คุณเจริญ ตรงวรานนท์ ๑๐๐ บาท
๒๙๑. คุณสุนารี พลัตถเดช ๑๐๐ บาท
๒๙๒. คุณพัชนี ชุมศิริ ๑๐๐ บาท
๒๙๓. คุณลัดดาวัลย์ ศรีดำรงค์ ๑๐๐ บาท
๒๙๔. คุณทิพย์วิมล เชี่ยวชาญสกุล ๑๐๐ บาท
๒๙๕. คุณปัญญา ออกกิจวัตร ๑๐๐ บาท
๒๙๖. คุณตุ้ม บุญพาทำ ๑๐๐ บาท
๒๙๗. คุณทัศนีย์ ทิศาชัยประเสริฐ ๑๐๐ บาท
๒๙๘. คุณเบญญาภา ทรัพย์บุตร ๑๐๐ บาท
๒๙๙. คุณทิพวรรณ สุขดี ๑๐๐ บาท
๓๐๐. ไม่ประสงค์ออกนาม ๑๐๐ บาท
๓๐๑. คุณจิรัญญา ๑๐๐ บาท
๓๐๒. คุณจิรัญญา โตวงศ์ศรีเจริญ ๑๐๐ บาท
๓๐๓. คุณอุษณีย์ ชิตตระการ ๑๐๐ บาท
๓๐๔. คุณไพฑูรย์ ลีลาเลิศประเสริฐ ๙๙ บาท
๓๐๕. คุณเสฏฐวุฒิ คิวเจริญวงษ์ ๘๐ บาท
๓๐๖. คุณนัยนา พนาวรานันท์ ๕๐ บาท
๓๐๗. คุณนุชนก โพธิ์เศษ ๔๐ บาท
๓๐๘. คุณมุ่ย ฮาเว และครอบครัว ๒๐ บาท

กลุ่มวิชชาวิมุตติปริเยสกะ : กลุ่มผู้แสวงหาปัญญาและความหลุดพ้น

ชื่อบาลี : วิชฺชาวิมุตฺติปริเยสกสมิติ

วิชฺชา	หมายถึง	ปัญญา มีวิปัสสนาปัญญาเป็นเบื้องต้น มีมรรคปัญญาเป็นที่สุด
วิมุตฺติ	หมายถึง	ความหลุดพ้น หรือแดนหลุดพ้น กล่าวคือพระนิพพาน
ปริเยสก	หมายถึง	ผู้แสวงหาหรือผู้มุ่งมั่นขวนขวาย
สมิติ	หมายถึง	กลุ่มหรือชมรม หมู่คณะ

ตั้งชื่อกลุ่ม โดย หลวงพ่อพระภัททันตะ อัคคญาณาภิวังสะ อัครมหาบัณฑิต รองสังฆราช ฝ่ายชเวจิน ประเทศเมียนมาร์
(คล้ายฝ่ายธรรมยุติของไทย น่าเสียดายที่ท่านได้มรณภาพไปเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2566 สิริอายุ 85 ปี 66 พรรษา)
แปลโดย พระอาจารย์นรมย์ วิสารโท พระไทยที่เป็นลูกศิษย์ไปศึกษากับท่านที่ประเทศเมียนมาร์

วัตถุประสงค์ของกลุ่ม

จัดทำเอกสาร สื่อมัลติมีเดีย รวมทั้งจัดกิจกรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาถวายเป็นพุทธบูชา
ธรรมบูชา สังฆบูชา โดยการเผยแผ่เป็นธรรมทาน เพื่อปัจจัยสู่มรรค ผล นิพพาน

สามารถติดต่อขอรับเอกสาร
หรือสอบถามกับกลุ่มได้ที่ QR Code

สนใจขอรับเอกสารได้ที่ | E-Book จูฬตรี | E-Book จูฬโท | E-Book จูฬเอก เล่ม 1 | E-Book จูฬเอก เล่ม 2 | E-Book มัชเอก | E-Book ตามรอย | E-Book คัมภีร์มหาปัฏฐาน

ปรมัตถธรรม ๔

จิต ๘๙/๑๒๑

กามาวจรจิต ๕๔

อกุศลจิต ๑๒

- โลภมูลจิต ๘ — โส สัม อสं ๑๕ · โส สัม สสं ๒๑ · โส วิป อสं ๑๕ · โส วิป สสं ๒๑ · อุ สัม อสं ๑๙ · อุ สัม สสं ๒๐ · อุ วิป อสं ๑๙ · อุ วิป สสं ๒๐
- โทสมูลจิต ๒ — โท ปฏิ อสं ๒๐ · โท ปฏิ สสं ๒๒
- โมหมูลจิต ๒ — อุ/วิจิ ๑๕ · อุ/อุท ๑๕

อเหตุกจิต ๑๘

- อกุศลวิปากจิต ๗ — อุ/อกุ จักขุ ๗ · อุ/อกุ โสต ๗ · อุ/อกุ ฆาน ๗ · อุ/อกุ ชิวหา ๗ · ทุกข อกุ/กาย ๗ · อุ/อกุ สัมปฏิจ ๑๐ · อุ/อกุ สันตีรณ ๑๐
- อเหตุกกุศลวิปากจิต ๘ — อุ/กุศล จักขุ ๗ · อุ/กุศล โสต ๗ · อุ/กุศล ฆาน ๗ · อุ/กุศล ชิวหา ๗ · สุข กุศล/กาย ๗ · อุ/กุศล สัมปฏิจ ๑๐ · อุ/กุศล สันตีรณ ๑๐ · โส/กุศล สันตีรณ ๑๑
- อเหตุกกิริยาจิต ๓ — อุ/ปัญจ ๑๐ · อุ/มโน ๑๑ · โส หสิตุป ๑๒

กามาวจรโสภณจิต ๒๔

- มหากุศลจิต ๘ — โส สัม อสं ๓๘ · โส สัม สสं ๓๗ · โส วิป อสं ๓๗ · โส วิป สสं ๓๗ · อุ สัม อสं ๓๗ · อุ สัม สสं ๓๗ · อุ วิป อสं ๓๖ · อุ วิป สสं ๓๖
- มหาวิปากจิต ๘ — โส สัม อสं ๓๓ · โส สัม สสं ๓๓ · โส วิป อสं ๓๒ · โส วิป สสं ๓๒ · อุ สัม อสं ๓๒ · อุ สัม สสं ๓๒ · อุ วิป อสं ๓๑ · อุ วิป สสं ๓๑
- มหากิริยาจิต ๘ — โส สัม อสं ๓๕ · โส สัม สสं ๓๕ · โส วิป อสं ๓๔ · โส วิป สสं ๓๔ · อุ สัม อสं ๓๔ · อุ สัม สสं ๓๔ · อุ วิป อสं ๓๓ · อุ วิป สสं ๓๓

มหัคคตจิต ๒๗

รูปาวจรจิต ๑๕

- รูปาวจรกุศลจิต ๕ — ๕ ปฐม/กุศล ๓๕ · ๔ ทุติย/กุศล ๓๔ · ๓ ตติย/กุศล ๓๓ · ๒ จตุต/กุศล ๓๒ · ๒ ปัญจ/กุศล ๓๐
- รูปาวจรวิปากจิต ๕ — ๕ ปฐม/วิปาก ๓๕ · ๔ ทุติย/วิปาก ๓๔ · ๓ ตติย/วิปาก ๓๓ · ๒ จตุต/วิปาก ๓๒ · ๒ ปัญจ/วิปาก ๓๐
- รูปาวจรกิริยาจิต ๕ — ๕ ปฐม/กิริยา ๓๕ · ๔ ทุติย/กิริยา ๓๔ · ๓ ตติย/กิริยา ๓๓ · ๒ จตุต/กิริยา ๓๒ · ๒ ปัญจ/กิริยา ๓๐

อรูปาวจรจิต ๑๒

จตุโวการภูมิ (มีแต่นามขันธ์ ๔) อรูปภูมิ ๔ ภูมิ

อากาฯ มีกสิณุคฆาฏิมากาสบัญญัติเป็นอารมณ์
วิญญาฯ มีอากาสานัญจายตนฌานเป็นอารมณ์
อากิญฯ มีนัตถิภาวบัญญัติเป็นอารมณ์
เนวฯ มีอากิญจัญญายตนฌานเป็นอารมณ์
อรูปาวจรวิปากจิต ๔ ท่านกิดในอรูปภูมิ ๔ ตามสมควร

- อรูปาวจรกุศลจิต ๔ — ๒ อากา/กุศล ๓๐ · ๒ วิญญ/กุศล ๓๐ · ๒ อากิญ/กุศล ๓๐ · ๒ เนว/กุศล ๓๐
- อรูปาวจรวิปากจิต ๔ — ๒ อากา/วิปาก ๓๐ · ๒ วิญญ/วิปาก ๓๐ · ๒ อากิญ/วิปาก ๓๐ · ๒ เนว/วิปาก ๓๐
- อรูปาวจรกิริยาจิต ๔ — ๒ อากา/กิริยา ๓๐ · ๒ วิญญ/กิริยา ๓๐ · ๒ อากิญ/กิริยา ๓๐ · ๒ เนว/กิริยา ๓๐

โลกุตตรจิต ๘ หรือ ๔๐

มรรคจิต ๔/๒๐

- โสดาปัตติมรรคจิต ๑ หรือ ๕ — ๕ ปฐม/โสดา ๓๖ · ๔ ทุติย/โสดา ๓๕ · ๓ ตติย/โสดา ๓๔ · ๒ จตุต/โสดา ๓๓ · ๒ ปัญจ/โสดา ๓๓
- สกทาคามิมรรคจิต ๑ หรือ ๕ — ๕ ปฐม/สกท ๓๖ · ๔ ทุติย/สกท ๓๕ · ๓ ตติย/สกท ๓๔ · ๒ จตุต/สกท ๓๓ · ๒ ปัญจ/สกท ๓๓
- อนาคามิมรรคจิต ๑ หรือ ๕ — ๕ ปฐม/อนา ๓๖ · ๔ ทุติย/อนา ๓๕ · ๓ ตติย/อนา ๓๔ · ๒ จตุต/อนา ๓๓ · ๒ ปัญจ/อนา ๓๓
- อรหัตตมรรคจิต ๑ หรือ ๕ — ๕ ปฐม/อรห ๓๖ · ๔ ทุติย/อรห ๓๕ · ๓ ตติย/อรห ๓๔ · ๒ จตุต/อรห ๓๓ · ๒ ปัญจ/อรห ๓๓

ผลจิต ๔/๒๐

- โสดาปัตติผลจิต ๑ หรือ ๕ — ๕ ปฐม/โสดา ๓๖ · ๔ ทุติย/โสดา ๓๕ · ๓ ตติย/โสดา ๓๔ · ๒ จตุต/โสดา ๓๓ · ๒ ปัญจ/โสดา ๓๓
- สกทาคามิผลจิต ๑ หรือ ๕ — ๕ ปฐม/สกท ๓๖ · ๔ ทุติย/สกท ๓๕ · ๓ ตติย/สกท ๓๔ · ๒ จตุต/สกท ๓๓ · ๒ ปัญจ/สกท ๓๓
- อนาคามิผลจิต ๑ หรือ ๕ — ๕ ปฐม/อนา ๓๖ · ๔ ทุติย/อนา ๓๕ · ๓ ตติย/อนา ๓๔ · ๒ จตุต/อนา ๓๓ · ๒ ปัญจ/อนา ๓๓
- อรหัตตผลจิต ๑ หรือ ๕ — ๕ ปฐม/อรห ๓๖ · ๔ ทุติย/อรห ๓๕ · ๓ ตติย/อรห ๓๔ · ๒ จตุต/อรห ๓๓ · ๒ ปัญจ/อรห ๓๓

โสมนัสสหคตา ๖๒ · อุเบกขาสหคตา ๕๕ · โทมนัสสหคตา ๒ · สุขเวทนา ๑ · ทุกขเวทนา ๑

อกุศลชาติ ๑๒ · กุศลชาติ ๒๑ / ๓๗ · วิปากชาติ ๓๖ / ๕๒ · กิริยาชาติ ๒๐

เจตสิก ๕๒

สัพพจิตตสาธารณ

อัญญสมานเจตสิก ๑๓

- เจตสิก ๗ — ผัสสะ ๘๕/๑๒๑ · เวทนา ๘๕/๑๒๑ · สัญญา ๘๕/๑๒๑ · เจตนา ๘๕/๑๒๑ · เอกัคคตา ๘๕/๑๒๑ · ชีวิตินทรีย์ ๘๕/๑๒๑ · มนสิการ ๘๕/๑๒๑
- ปกิณณกเจตสิก ๖ — วิตก ๕๕ · วิจาร ๖๖ · อธิโมกข์ ๗๘/๑๑๐ · วิริยะ ๗๓/๑๐๕ · ปีติ ๕๑ · ฉันทะ ๖๕/๑๐๑

อกุศลเจตสิก ๑๔

- โมจตุกเจตสิก ๔ (สัพพากุศลสาธารณเจตสิก) (สัพพ+อกุศลสาธารณเจตสิก) — โมหะ ๑๒ · อหิริก ๑๒ · อโนตตัป ๑๒ · อุทธัจจ ๑๒
- โลติกเจตสิก ๓ — โลภะ ๘ · ทิฏฐิ ๔ · มานะ ๔
- โทจตุกเจตสิก ๔ — โทสะ ๒ · อิสสา ๒ · มัจฉริย ๒ · กุกกุจจ ๒
- ถีทุกเจตสิก ๒ — ถีนะ ๕ · มิทธะ ๕
- วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ — วิจิกิจ ๑

โสภณเจตสิก ๒๕

- โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙ — สัทธา ๕๕/๕๑ · สติ ๕๕/๕๑ · หิริ ๕๕/๕๑ · โอตตัป ๕๕/๕๑ · อโลภะ ๕๕/๕๑ · อโทสะ ๕๕/๕๑ · ตัตตร ๕๕/๕๑
- วิรตี ๓ — สัมมาวาจา ๑๖/๔๘ · สัมมากัมมันต์ ๑๖/๔๘ · สัมมาอาชีวะ ๑๖/๔๘
- อัปปมัญญา ๒ — กรุณา ๒๘ · มุทิตา ๒๘
- ปัญญินทรีย์ ๑ — ปัญญา ๔๗/๗๕
- ยุคลธรรม ๖ คู่ — กายปัสสัทธิ ๕๕/๕๑ · จิตตปัสสัทธิ ๕๕/๕๑ · กายลหุตา ๕๕/๕๑ · จิตตลหุตา ๕๕/๕๑ · กายมุทุตา ๕๕/๕๑ · จิตตมุทุตา ๕๕/๕๑ · กายกัมมัญญตา ๕๕/๕๑ · จิตตกัมมัญญตา ๕๕/๕๑ · กายปาคุญญตา ๕๕/๕๑ · จิตตปาคุญญตา ๕๕/๕๑ · กายอุชุกตา ๕๕/๕๑ · จิตตอุชุกตา ๕๕/๕๑
- อนิยตโยคีเจตสิก ๑๑
- อธ.เจตสิกที่ในองค์มรรค ๘

นิปผันนรูป ๑๘

- มหาภูตรูป ๔ — ปฐวี · อาโป · เตโช · วาโย
- ปสาทรูป ๕ — จักขุ · โสต · ฆาน · ชิวหา · กาย
- โคจรรูป ๔ (วิสยรูป ๗) — รูปา · สัทท · คันธ · รสา · ปฐวี/เตโช/วาโย (โผฏฐัพพารมณ์)
- ภาวรูป ๒ — อิตถี · ปุริส
- หทยรูป ๑ — หทัย
- ชีวิตรูป ๑ — ชีวิต
- อาหารรูป ๑ — อาหาร
- ปริจเฉทรูป ๑ — ปริจ
- วิญญัติรูป ๒ — กายวิญญัติ · วจีวิญญัติ
- วิการรูป ๓ — อุทุตา · มุทุตา · กัมมัญ
- ลักขณรูป ๔ — อุปจย · สันตติ · ชรตา · อนิจจตา

โอพารกิรูป ๑๒

อนิปผันนรูป ๑๐

- สมุฏฐาน ๔ — กรรม ๑๘ · จิต ๑๕ · อาหาร ๑๒ · อุตุ ๑๓
- อวินิพโภครูป ๘

อุปาทายรูป ๒๔

นิพพาน

สันติ · สอุปาทิ · อนุปาทิ · สุญญต · อนิมิตต · อัปปณิหิต

โดย สภาวลักษณะ ๑ · โดย ปริยายแห่งเหตุ ๒ · โดย อาการเข้าถึง ๓